Dr. Janko Thierry:

In dosis refractis

(U malim obrocima)

Poučne crtice iz života liječnika

10586

60—

Dr. Janko Thierry:

IN DOSIS REFRACTIS

(U malim obrocima)

Poučne crtice iz života liječnika

Nije siromak, koji se rodio u pustoj kolibi i čiji roditelji jedva smažu da ga othrane, već je sirotan bolesni čovjek, pa ležao on u zlatnoj koljevci i na svilenim dušecima . . .

NAPOMENA: Kako već naslov upozorava ne smiju se čitati ove crtice u brzini već valja, da iza svake slijedi mali odmor. Samo na taj će način biti postignut cilj, koji je imao autor kao čovjek i liječnik na misli.

Arne Saknussem

Bilo je to u oktobru godine 19.. kad sam u pratnji nekolicine prijatelja prolazio u uzbuđenom raspoloženju i u najsvečanijem civilnom odijelu sa narodnom trobojkom preko prsiju kroz predvorje Sveučilišta u G . . .

Mladenačka vreva i žamor mnogostotnih glasova što vladaju početkom semestra u tom predvorju jače su povećali moje skroz naravno duševno uzbuđenje prije velikog događaja, koji mi je predstojao.

Za koji ću čas biti promoviran na čast »Doctor universae medicinae«.

Poslije 18-godišnjeg polaska škole, poslije tisuće i tisuće sati učenja i rada, te mnogih uzbudljivih ispita — eto me na cilju!

Nije to malena stvar kad si čovjek predoči skroz promjenjen život, koji mu predstoji. Prestaje suhoparno mozganje nad knjigama i vježbanje na mrtvim organizmima i umjetnim napravama, na kojima se uči i vježba medicina za vrijeme studija.

Sad počinje teško odgovorna liječnička služba i rad na živim bićima.

I ako su prve godine u bolnici ispunjene službom pod nadzorom starijeg i iskusnijeg kolege, ipak svaki čin te svaka samostalna odluka donosi i odgovornost doktora univerze medicine.

Uza znak uzbuđenja mogao je svatko na mojem licu čitati i neku časovitu zamišljenost.

U ranu sam se zoru taj dan probudio, kad čujem još u polusnu u mojem uhu zvati »Arne Saknussem«!

Ne mogu se dosjetiti čije bi to ime bilo, pa pomislim, da će biti ime kojega graditelja, koji su kroz mnogo stoljeća godina i iz svih naroda ovoga svijeta gradili ovu ogromnu građevinu, koju svijet dan-danas nazivlje »Universa medicina«.

Oblačim svečano odijelo, sjedam u kočiju, a meni sad u jednom, pa u drugom uhu šapće »Arne Saknussem«.

I sad mi se čini kao da iz ovog mladenačkog žamora razabirem onaj zagonetni »Arne Saknussem«.

Eto već dekanatskog pedela, koji me pozivlje u sveučilišnu aulu.

Za malo slušam razgovjetne riječi promotora: »Examinibus, doctorande clarissime . . . . . .

Stojim kao ukopan, a meni svaki čas zazuji u uhu ono zagonetno ime.

Ergo ego Promotor legitime constitutus, te J. T. ex decreto ordinis mei universae medicinae doctorem creo, creatum renuntio omniaque doctoris jura ac privilegia . . . . i t. d. . . . (Dakle ja zakonski postavljeni promotor Tebe J. T. po redovnom dekretu postavljam za doktora sveukupne medicine, postavljenim Te proglašujem za sva prava i privilegije doktora medicine . . . itd.).

Kad je svršio, zaori dvoranom uobičajeni »Živio«, a kao jeka zaostane u mojem uhu »Arne Saknussem«.

Na večer sam se istoga dana odvezao brzim vlakom u W.

Gvozdeni se stroj vere po majstorski izrađenim viaduktima Semeringa i prolazi kroz duge tunele utrobom zemaljske kruglje kao dokaz, da je današnja tehnika u stanju da se sa uspjehom upusti u gigantsku borbu sa najtežim prirodnim zaprijekama kad se radi o probiti i koristi čovječanstva.

Vožnja u tamnu noć, rijetki i potiši razgovori suputnika, pa jednolično drndanje željezničkih vagona, djelovali su na moj tjelesni organizam tako, da se uz tijelo i duša počela odmarati i ja sam za kratko vrijeme zadrijemao.

Neki me nenadani štropot probudio i pogledam onako još snenim očima po čađavim stijenama tunela kojim smo baš prolazili, kad mi se pričini da čitam u crnoj čađi kao bijelom kredom ispisano »Arne Saknussem«.

Trgnem se i u taj čas se sjetim gdje sam to ime čitao. Ta to je iz fantastičnog romana Jules Verna, koji je pričao kako se je prof. Lidenbrock sa svoja dva druga hrabro i srčano spustio u jedan krater ugaslog vulkana na Islandiji, pa je poslije teških patnja izbačen opet sa oba pratioca po jednom živom vulkanu na otok Stromboli . . . . . dakle skoro na protivnoj strani zemaljske kruglje.

Veliki je pisac Jules Verne u jednom svojem fantastičnom romanu »Put k središtu zemlje«, držeći se stare artije na kojoj je pisano:

»Spusti se smjeli putniče u krater Sneffels Yokula, kojega na prvog jula zasjenjuje brdo Scartaris, i ti ćeš dospjeti k središtu zemlje«.

Ovo je meni uspjelo.
Arne Saknussem.

Sjetio sam se točno na sve faze po Jules Verneu opisanoga prodiranja u utrobu zemlje.

Svi su mi njihovi duševni i tjelesni napori pred očima sinuli. — Sjetio sam se njihovog tjelesnog skapavanja uslijed žeđe i gladi.

Pomoću znanstvenih pomagala i aparata izvukli su se iz najtežih situacija, dok im nije struja vulkanske lave pomogla, te ih izbacila, da se opet povesele sunčanim zrakama.

Zašto mi je moja fantazija baš na dan moje promocije pretstavnike tih patnja i pregaranja prikazala?

To mi onda nije bilo jasno.

Danas, poslije više od 30-godišnjeg djelovanja jasno mi je koju je vezu taj fantastički prikaz muke i pregaranja imao sa zdušnim vršenjem liječničkog zvanja. . . . . .

Uvod

Predajem ove crtice skupljene u 30-godišnjem liječničkom djelovanju široj javnosti s više razloga.

Prvi bi bio taj, da se po mogućnosti upozna život čovjeka, kojemu je dužnost posvetiti svoj rad za dobro bližnjega, da mu pomogne u bolesti, te povrati ono najveće blago na tom svijetu, a to je zdravlje.

Neka svaki, koji pročita ove istinite crtice bar donekle upozna tjelesne i duševne napore, kojima je izvrgnut liječnik, ako zdušno vrši svoje zvanje.

Nema tu umora i pospanosti iza noći koju je liječnik proveo budan u brizi uz teškoga bolesnika ili iza operacije, koja se je morala u noći hitno obaviti, da se spasi ugroženi čovječji život.

Liječnik mora po danu i u noći, po krutoj zimi i sunčanoj žegi uvijek spreman biti, da poleti k bolesniku, koji ga u svojoj muci zove.

Koliko puta mora radi svoga zvanja napustiti koju obiteljsku proslavu ili zakazanu zabavu, koju druga zvanja u veselju uživaju. Kad bolesnik zove valja sve napustiti i požuriti se, jer Bog zna što se može desiti, ako propusti zov bolesnog čovjeka.

Upoznati ćete kako liječničko zvanje ne smije poznati straha i kako mora taj pojam sakriti pred bolesnim čovjekom. On pazi na svaku riječ i mig liječnika i po tomu onda sudi o težini svoje bolesti, a prema tome se onda ravna i njegovo duševno raspoloženje.

Kod priljepčivih bolesti kod kojih se klice nalaze u zraku, na raznim predmetima, rublju i t. d. mora liječnik jednako miran ostati kao kod običnog kostoloma ili kad nekom uleti mušica u očnu spojnicu.

Utomiti mora u svojoj nutrini bojazan za svoju obitelj, da njoj ne donese klicu koje priljepčive bolesti.

Sprijateljiti ćete se s ugodnim čuvstvom liječnika kad mu uspije spasiti teško ugroženi ljudski život, ali ćete sućuvstvovati kod liječnikovog razočaranja, kad mu uza svu muku i brigu pokosi nemilosrdna smrt čovječji život.

Liječničko djelovanje kod neizlječivih bolesti, koje neminovno svršavaju smrću iziskuju često od liječnika anđeosku strpljivost. Liječnik vidi iz dana u dan kako bolesnikovo tijelo slabi — ćuti svoju potpunu nemoć — a mora tješiti nadom bolesnika i smišljati kako da mu olakša tjelesnu muku, te miriti okolinu, koja promatra kako se kidaju niti koje vežu dragog bolesnika s ovim svijetom.

Upoznati ćete uviđavne i trijezne ljude, koji su zahvalni liječniku za njegovu skrb oko bolesnika, ali i nezahvalnost ljudsku, koja vidi kako je liječnik upro sve svoje sile, da pomogne bolesnom čovjeku, a opet je okolina ili sam bolesnik nezahvalan.

Ne mislim tu samo materijalnu zahvalnost, ali neće priznati liječniku ni to, da je požrtvovno i u redu vršio svoju dužnost. Što više, događa se, da ga svojom kritikom nastoje na neki način ukoriti.

Sve su to opažanja kad liječnika — koji je pun svijesti, da je svoju dužnost učinio — duša zaboli i s vremenom može kod slabog karaktera prouzročiti, da mu srce okameni.

Uglavnom ćete upoznati djelovanje liječnika u gradu i u bolnici, ali ćete si lako pretstaviti još mukotrpniji život liječnika na selu. Taj se mora mnogo puta 20 i više kilometara voziti na labavim kolima i po lošoj cesti dok dođe do bolesnog čovjeka, do žene, koja je u teškom porođaju, do teške ozlijede, koja se desila u udaljenom mjestu i t. d.

Ovakove prilike stavljaju liječnika u teško iskušenje, i to jednako njegove tjelesne i duševne sposobnosti. Svako si može pretstaviti kako mora ovako tjelesno izmoreni liječnik dvostruko naprezati svoje duševne sposobnosti ako hoće točno vršiti svoje zvanje.

Kraj toga mora pratiti napredak medicinske znanosti, jer se propust u tom pogledu mora također shvatiti zanemarenjem dužnosti.

A napokon ima liječnik i volju i pravo, da si osnuje gnijezdo obiteljske sreće, ali ćete vidjeti kako i ona znade nepotpuna biti, jer je prečesto ovisna i pomućena raznim neugodnim prigodama, koje se dešavaju kod liječničkog zvanja.

Taj život upoznati prva je svrha ovih crtica.

Drugi je razlog, da objelodanjujem ove crtice taj, da će mnogi biti upućen u djelovanje pojedinih organa tjelesnog ustroja i u koliko to dozvoljava opseg ovoga štiva u znakove poremećenja normalnog djelovanja, a to je čas kad nastupa bolesno stanje.

Treći je razlog, da će se čovjek poučen o uzrocima za razne bolesti moći laglje čuvati, da ga ne snađe isto obolenje.

To napose vrijedi za one bolesti, kojih se klica prenosi od čovjeka na čovjeka ili od životinje na čovjeka. Zatim za bolesti kod kojih se klice nalaze u

prirodi u zraku, zemlji i vodi. Iz ovih elemenata onda plaze putem biljke, voćke, po rublju i raznom oruđu, hrani i piću na čovječje tijelo, tamo zasjedaju i prouzrokuju mnogo puta teške, pače smrtonosne bolesti.

Lakoumnost je ljudska u velikoj većini slučajeva pravi uzrok bolestima.

Protiv čistoće tog prvog uvjeta za ljudsko zdravlje griješi se najviše.

Liječnik čuje gdjekad jezovite odgovore kad ispituje prljavog bolesnika, kad li je svoje tijelo posljednji put temeljito očistio.

Imade bezbroj uzročnika za bolesti koje se plode i upravo uzgajaju u zagušljivom i zamazanom stanu.

Neoprano bilje, voće i t. d. uzrok je teškim bolestima, jednako kao i neoprano i sirovo meso od raznih životinja, koje nam služe za hranu.

Od nečiste vode obole mnogo puta čitava sela i gradovi.

Propust kod čistoće našega tijela, stana, hrane i pića jednaka je lakoumnost kao popeti se na slabe skele s kojih pad donosi prelom noge, hrptenjače ili suludo potjerati automobil ili motor po cesti, pri čemu se može izvrnuti i razbiti lubanju i uda, ili izaći na strogoj zimi uznojen bez primjerene odjeće i obuće iz tople sobe, pa nazepsti i zadobiti upalu pluća.

Svaki će trijezni čovjek priznati, kako je velika lakoumnost beskonačno opijanje ili podavanje bludnom životu i t. d.

Sve su to i stotinu drugih lakoumni podvizi ljudski, koji su uzrokom teškim oboljenjima, kojih se možemo očuvati sa malo promišljenog opreza.

Iz ovih ćete redaka upoznati čovjeka kakav u istinu jest. Jedino je liječnik u stanju opažati i upoznati

ljudski rod sa svim njihovim vrlinama i porocima. Bolesnik neće prema liječniku, koji uživa njegovo potpuno povjerenje ništa tajiti.

Takvom liječniku on povjerava i najdelikatnije familijarne, socijalne, materijalne i t. d. tajne, jer znade, da će tek od takovog zdravstvenog savjetnika primiti dobar i izvediv savjet.

To svojstvo istinoljublja ima bolesni čovjek jednako, pa živio u najrazličitijim socijalnim prilikama.

Jednako je iskren bogatun, koji šalje po liječnika svoje luksurijozno vozilo, kao i majka koja stenje od brige odakle će smoći malo novaca, za lijek ili određeno mlijeko ili jaje za bolesno dijete.

Neka ovi retci služe za međusobno upoznavanje, pa da se sudi o radu i životu liječnika, bolesnika i zdravog čovjeka. — Neka oni pridonesu svoj dio na stišavanju borbenosti i svadljivosti između pojedinaca i većih skupina ljudskih.

Bolje ćemo se razumjeti i na taj će se način opet uspostaviti izgubljeno međusobno povjerenje i to će onda biti također jedan — moguće prvi realni korak — k iskrenom razoružanju.

Okulistika

(Očne bolesti)

Već u najstarijim liječničkim zapisima nalazimo traga, kako su se liječnici bavili u ono prastaro doba s bolestima očiju, jer su smatrali gubitak očiju kao jednom od najvećih nesreća, koja može stići misaonog čovjeka.

Velika je nesreća iznenadna nemogućnost promatrati sunčano proljetno jutro s rascvjetanim voćkama, ružama, lepršećim leptirima, pa pticama, koje se uz cvrkut dižu u nebeske visine.

Nesreća je kad oči navikle kroz sate promatrati morsku pučinu tek si to mogu u mraku predstavljati.

Jednako im je uskraćena ona iznenadna panorama sa vrletnog Vratnika kad oči jednim pogledom uhvate veliki dio Jadranskog mora sa bisernom nizu sličnom redu jugoslavenskih otoka, koje čuva kršni Velebit dok s druge strane gledamo talijanske gore.

Takovim je očima nemoguće se diviti krasotama prirode kad čovjek promatra s visočine Napulja starodrevno tyrrhensko more, Napuljski zaljev, tisućgodišnje riganje Vezuva, pa sve tamo mimo Sorenta do Capria, gdje su se već stari Rimljani divili lazurnoj boji jezera u podzemnoj špilji.

Što ću dalje nabrajati sve prirodne ljepote ovoga svijeta, kojih se je svatko imao prilike naužiti u raznim prigodama.

Osim naravnih umjetnina ima još sva sila umjetnih krasota, koje su bogodani ljudi stvorili, a čovjek koji ih tek jednom vidi, taj gradi posebne zgrade, da ove božje darove sačuva za kasnija pokoljenja, da ih vide i da im se dive.

Sve je to propalo za čovjeka, koji je izgubio vid. — Taj je sad došao u red ljudi, koje bi kao u starom Rimu nazvao »sakrosanktnima«, to znači, da nitko ne smije u nje dirati, jer se po današnjem shvaćanju jedini na svijetu ne trebaju obazirati ni na stroge upute saobraćajnog policaja.

Sa značkom u ruci hodaju plašljivo po svijetu i svako im nastoji pružiti sve pogodnosti pred ostalim zdravim ljudima.

Kraj molećeg slijepca rijetko ko prođe, a da ne dobaci milostinje. — Za nje je na pravom mjestu javno sakupljanje, za njihov boljak, njihova skloništa i radione.

Ovi nesretnici imadu pravo zahtijevati svaki obzir.

Imao sam jedne večeri liječničku slučbu u bolnici, pa sam se nalazio za večernje liječničke ophodnje baš u sobi teško operiranih bolesnica kad kratki ali žestoki potres podrma sa temeljima stogodišnje zgrade.

Za čas sam bio uz krevet dviju teško operiranih žena, koje su morale ostati mirno ležati u krevetu, jer kad bi slijedile primjer drugih bolesnica, koje su naletile u strahu na vrata, neminovno bi popucali svježi šavi na trbuhu i došle bi u najveću živatnu pogibelj.

U 2—3 minute sam ih umirio i ostavivši bolničarku uz njih, pohitao sam na očno odelenje. — Tamo sam ostavio čas prije troje ljudi, koji su morali iza opera-

tivnih zahvata 3 dana posve mirno odležati, dapače nisu smjeli ni zakašljati, da ne popucaju fine šavi, pošto bi to uzrokovalo propast očnog vida.

Našao sam ih u najvećoj uzrujanosti.

Jedva sam ono dvoje mlađih prisilio, da ostanu u krevetu dok je stariji čovjek mirno ležao i u mislima na pravu istinu i jedinu filozofiju neprestano poluglasno opetovao: »Što to sve koristi, kad smo i onako svi u Božjim rukama?!«

Moje iskustvo o tim bolestima nije veliko, ali sam dosta toga vidio u mnogim godinama, pa sam razumio čovjeka, kojemu je ugrožen očinji vid.

Osim toga sam promatrao takove bolesnike, kojima je časovito ili za uvijek oduzet dar gledanja i donekle ih razumio, te držim, da je za shvatanje ovih nesretnika ovo nekoliko uvodnih redaka na mjestu.

Rijetke sam vidio nesretnike, koji su jadnici došli slijepi na svijet i kad sam promatrao ovakovo biće, to mi je zaostao uvijek isti utisak: »kao da su u grobu rođeni« — — —

CONJUCTIVIS ACUTA

(Upala očne sluznice)

Svaki je pretjerani podražaj na naše vanjske i unutarnje organe neugodan te izazivlje laglje i teže tegobe, već prema otpornoj snazi dotičnih organa i pretjeranosti podražaja.

Jednoga krasnog dana u mjesecu kolovozu (augustu) stoji u 6 sati u jutro najmljeni automobil pred kućnim vratima. Sjedam s obitelju u ta kola, da se naužijemo svježeg zraka, krasne naravi i da

vidimo u kratko vrijeme dosta veliki dio naše domovine.

Pod Žumberačkim smo gorama – koje su po mojem sudu od naravi daleko ljepše i romantičnije od Semeringa – stali i u svježoj naravi zajutarkovali.

Poslije toga je slijedio kratki posjet Ozlju-gradu, toj koljevci herojskog plemena Zrinjskih, te smo u 2 sata sjedili na terasi hotela na Plitvičkim jezerima.

Dan i pol smo razgledavali po najprijatnijem vremenu divne slapove i jezera od kraja do konca sve tamo kad se ta silna voda skuplja u početak divnog tamno mndrikasto zelenog potočića, kojim počinje duboka mnogo opjevana rijeka Korana.

Treći dan rano u jutro još jedan pogled na sva jezera za koje bi nam mnogi narod zaviđao i već šofer tjera mašinu poprijeko preko cijele Like na Vratnik, koji čuva nepredobivi Senj nad kojim bura svoju vječnu pjesmu pjeva.

Slika onog prvog iznenadnog pogleda sa Vratnika na Jadransko more ostaje u duši svakomu dok je živ.

Od Senja ide cesta uz more sve do Kraljevice odakle se muči mašina te tjera kod oštrijeg uspona kao da vozi pod oblake dok dospije u šumoviti gorski kotar

Od Francuza prije 130 godina solidno građena Lujzinska cesta kao da je stvorena za automobilski promet o kojem u doba gradnje nije nitko ni sanjao. — Kako smo iza Karlovca ostavili ovu cestu odmah nam je bilo jasno kako tek solidna gradnja ceste može tako dugo trajati, ali smo ipak oko ponoći sretno i zadovoljni došli kući.

U tri dana smo mnogo toga lijepoga vidjeli, pa i ako nismo glasno, a ono je ipak svaki u svojoj duši

zapjevao narodnu himnu »Lijepa naša domovino . «.

Ja sam sjedio za čitavoga puta uz šofera uživajući krasnu slobodu bez pomisli na bolesti i bolesnike.

U otvorenoj košulji, bez šešira divio sam se sjajnim sunčanim zrakama, zelenim šumama i modrini morske boje.

Šofer me upozoravao kako će me sunce opeći i nudio mi zaštitne očale za oči. Ja sam to otklonio premda su me gdjekoji oštriji vjetrić i mjestimična prašina potsjetili, kako bi bolje bilo, da sam taj savjet poslušao.

Crvenilo se na licu i po vratu pretvorilo drugi dan u kožnu upalu, pa mi se koža tek nakon 6 dana odljuštila uz veoma neugodan osjećaj opekline.

Osim toga sam morao kroz 10 dana posjećivati očnu ambulantu, gdje su mi podavali lijekove radi žestoke upale očne spojnice (fine i tankoćutne sluznice s kojom se štiti oko od vanjskih utjecaja).

Vjetar i prašina su uzrokovali tako neugodne tegobe, da sam poučen odlučio kod slijedeće slične vožnje zaštititi oči od svih nenaviklih oštrijih utjecaja . . . .

TRAHOMA

(Trahom)

Ne mogu dosta naglasiti kako je bezbroj puta spomenuto i dokazano prenašanje premnogih bolesti prljavim prstima u naše tijelo od kojih se možemo čistoćom lako očuvati.

U red ovih bolesti ubrajamo jednu tešku očnu bolest, koju nazivljemo trahom.

Ma da je poznata liječnicima već tisuća godina, još nije pronađen pravi uzročnik ove teške bolesti.

Napadno se širi u zemljama, koje leže u nizinama Egipta, Arabije i Podunavlja.

Uzročnik se nalazi u gnojnoj sluzi, koje bolesne oči u velikim količinama izlučuju.

Najčešće se događa zaraza na prljavim prstima s kojima bolesnik prima kvake na vratima, razne ručke, novce, pa toaletne predmete i t. d. Kod tog zaostane mala količina zarazljive gnojne sluzi na tim predmetima i dana je zdravom čovjeku prilika da dodirom ovih predmeta prenaša opet prstima tu gnojnu sluz u svoje zdrave oči.

Kod skućenih je nastanbenih prilika ova pogibelj zaraze još veća, pa onda obole cijele obitelji, svi ukućani dapače čitava sela od te bolesti, koja u zapuštenim slučajevima uzrokuje iza dugotrajnog trajanja potpunu sljepoću.

Kao što je kod gdjekad ogromnog požara uzrokom bila samo jedna iskra, tako je u mnogim obiteljima, kućama dapače selima uzrokom jedan trahomatozni bolesnik mnogim bolesničkim nevoljama, te imade mnogo zdravo oko na duši bilo iz neznanja ili lakoumne nepažnje.

Kako ta bolest hara i u našem narodu to pišem o njoj opširnije i to za zdrave kao i bolesne čitatelje.

Spomenuo sam već, da pravog uzročnika još ne poznamo, premda je nedvoumno dokazano da se u bolesnoj izlučini taj nepoznati uzročnik nalazi.

Bolest počinje s neznatnim kataralnim pojavama. Lako crvenilo sluznice i izlučivanje sluzi, kakovo se na oba oka prolazno javlja kod oštrijeg vjetra, dima, prašine itd. ne će da se popravi već sve gorje biva.

2

Uz tvrdokorno izlučivanje velike količine gnojne sluzi sve se više sluznica crveni, pa se u nabubrenoj sluznici opažaju vrlo sitne male bobice.

Ove sitne bobice prave inače glatku sluznicu hrapavom, pa je po tom znaku nazvana bolest trahomom od grčke riječi trahys – hrapav.

Takvi nesretnici dobivaju u očima izraz neprestane pospanosti.

U daljnjem toku javljaju se kod zapuštenih bolesnika druge važne promjene na veđama, a napose i na očnoj rožnici.

Na rožnici se počinje rasprostranjivati najprije kao tanka koprena trahomatozna novotvorina, koja biva sve gušća dok ne zastre oku svaki pogled u bijeli svijet.

To je tužni svršetak ove bolesti, koja snalazi ljudski rod i prouzrokuje kod čovjeka u svim životnim godištima života, kod djeteta kao i kod starog čovjeka, potpunu sljepoću.

Na desetke hiljada brojimo na svijetu ljudi, koji su uslijed trahoma oslijepili.

Države u kojima hara ta strašna pošast, nastoje svim sredstvima tu bolest iskorjeniti.

U krajevima u kojima ta pošast hara, stavlja se osobita pažnja na upozorenje svih pogibelji od ove bolesti. Otvaraju se očne ambulante. U svim se bolnicama uređuju na očnim odjeljenjima zasebne sobe dapače i zasebne toaletne prostorije za bolesnike na trahomu, da budu što više zaštićeni ostali očni bolesnici.

U svim se školama nastoji čestim pregledima ustanoviti, imade li koji trahomatozni učenik među dje-

com, u kojem se slučaju na trahomu bolesno dijete smjesta izlučuje i privede shodnom liječenju.

U vojsci su bile za vrijeme rata uređene posebne trahomatozne regimente, koje su bile strogo odijeljene od ostalih vojnih jedinica.

Ova je skrb države razumljiva kad se razmisli da se radi o lako prenosivoj teškoj bolesti, koja uzrokuje da se mogu gdjekad čitava sela nazvati poluinvalidima od kojih opet nesretnika dosta veliki postotak na koncu postaje potpuni invalid — slijepac.

Radi težine bolesti i velike pogibelji prenosivosti u strane države morao je već prije rata svaki useljenik u velike američke države pridonjeti posebnu potvrdu od stručnog liječnika da ne boluje na trahomu.

Dapače su bili poznati slučajevi gdje ni sa ovakovim uvjerenjima nisu dozvolili iskrcavanje na američko tlo, već su ih vratili radi sumnje na trahom.

VULNUS PUNCTUM OCULI, IRIDO — CYCLITIS SYMPATICA

(Ubod u oko i simpatična upala šarenice)

»Šta ste Vi E. danas tako rastrešeni?« zapitam laboranta, koji je doslje uvijek najtočnije vršio svoje zvanje.

»Ja bih zamolio gospodina šefa, da se zauzme za mojega nećaka, koji je jučer primljen radi teške ozljede desnog oka u bolnicu. — Djeca su se igrala, pa je mali sudrug mojega nećaka nehotice ubo malenim štapićem u oko. Šurjak je bio malo prije kod mene i moli da se zauzmete za njegovo dijete, jer mu je rečeno, da će se oko morati izvaditi, pošto je teško ozlijeđeno i neće više nikada biti uporabivo«.

Pošao sam odmah na očno odjeljenje i dobijem informaciju o teškoj ozljedi mališa, te kako je ovo oko sigurno izgubjeno. U tom se slučaju mora jedino paziti, da ne strada drugo oko.

Kod ovako teških ozljeda jednoga oka nejasno je za znanost, koji je razlog, da prije ili kasnije nastupa pogibeljna upala zdravog, neozljeđenog oka, ako zaostane u glavi brazgotinjavi zaostatak iza ozljeđenog oka.

Unutar lubanje nalazi se jedna zavinuta sedlu slična koštana ploha, koja je radi sličnosti dobila zvučno ime sella turcica (tursko sedlo) i na toj se plohi križaju iz mozga dolazeće i u mozak ulazeće živčane niti, koje sastavljaju očne živce za oba oka. — Na toj se plohi po svoj prilici izmjenjuju otrovni uplivi iz bolesnog oka u zdravo, tako da i ovo biva otrovano.

Mnogogodišnje je iskustvo stručnih liječnika za očne bolesti podučilo kako je pogibeljno ovako razoreno oko u svojem organizmu podržavati radi ove osebine otrovanja drugog oka, pa su primorani predložiti takovom nesretniku potpuno otstranjenje bolesnog oka.

Uviđavni bolesnik obično teškim srcem pristaje na ovu operaciju kad mu liječnik prikaže otvorenu pogibelj za zdravo oko.

Rijetki su, koji to otklanjaju, jer kod pokusa još malo vide na bolesno oko i razlikuju svijetlo od tame. S vremenom kad uz silne boli opažaju, da nema pomoći tad još pravodobno mijenjaju svoju odluku.

Nad tvrdokornim bolesnicima sa ovako neuporabljivim, brazgotinjavim okom visi vazda »Domoklov mač« potpune sljepoće. Kao da nose uvijek uza se kakav eksploziv ili vrečicu sa barutom, koja se iznenada bez pravog poznatog uzroka upali, pa se pojave teški i sudbonosni znaci Iridocyclitis sympatice na zdravom oku. Ova upala šarenice prouzrokuje gdjekad i nakon mnogo godina potpuno sljepoću.

Ocu sam ozlijeđenog djeteta to tačno razložio. Ovaj mi je hladno zahvalio i još isti dan izvadio dijete iz bolničkog liječenja.

Dva mjeseca kasnije kazivao mi je laborant kako su njegovom nećaku izvadili bolesno oko u drugoj bolnici radi pogibelji za zdravo oko. . . . .

COMBUSTIO OCULI DEXTRI

(Opeklina desnoga oka)

Imade zvanja, koje ljudi obavljaju sa potrebnim oprezom, jer im je poznato, da najmanja nesmotrenost može imati teške posljedice.

Međutim i kod manje pogibeljnih zvanja dešava se u rijetkim prilikama uslijed neopreznosti takove nesreće, koje i u ovom zvanju uslijed lakoumnog baratanja vuku za sobom pojam djelomičnog invaliditeta.

32-godišnji trgovački pomoćnik u trgovini speceraja, koji već 20 godina mirno obavlja svoj svakidašnji posao dovezen je hitno u bolnicu sa velikim povojem na desnoj strani lica.

Prije 2 sata se spotakao na stubama koje vode do pivnice držeći u rukama punu bocu od 5 litara octene kiseline.

Kako je u tom času pustio bocu na stubište, to se ova razbila, pa mu je obilni mlaz octene kiseline štrcnuo po desnoj strani lica. On je odmah obrisao rukom desno lice.

Sad ćuti silne boli od opekline po desnoj strani lica, a osobito u desnom oku.

Skinuvši povoj prikazuje se okolina desnoga oka u opsegu od 3—4 prsta sva pofurena od one oštre tekućine. Koža je nad tim mjestima svjetlo crvene boje, nešto nabrekla, a jednako i veđe na desnom oku.

Desno se oko otvara teškom mukom, pa se vidi da je spojnica lako zažarena, inače oko vidi, ali nešto mutno.

Radi pomanjkanja kreveta na očnom odjeljenju smješten je bolesnik na kožno odjeljenje.

Opekline na desnom licu bile su I-ga i II-ga stupnja. Koža je bila u cjelosti nešto nabuhla i svjetlo crvene boje, a u bližnjoj okolini desnoga oka se nalazi nekoliko kao bažulj velikih mjehurića, koji su ispunjeni sa svjetlom tekućinom.

Kožne su opekline bile za 8 dana cijele sa zaostatkom lake crvene boje.

Bolesnik je polazio dnevno na očnu ambulantu.

Pošto je octena kiselina došla u doticaj s nježnim tkivom oka, to je poznato, da je djelovanje ove veoma oštre tekućine na meka tkiva kakova pretstavljaju sluznice i očna spojnica veoma razorno.

Očna je spojnica fino i nježno veoma osjetljivo tkivo s kojim se naše oko suprotstavlja vanjskim utjecajima.

Slično mekano tkivo pretstavlja i skroz prozirna rožnica.

Sklera pretstavlja na oku bijelo polje, pa je pokrita sa spomenutom spojnicom.

Već kod primitka u bolnicu bila je rožnica nešto mutna, a spojnica nad sklerom i s unutarnje strane

veđa zažarena i nešto nabrekla. Spojnica se u slijedećim danima sve više crvenila i sve više nabrekla, osmi dan se razvila slika, koju očni stručnjaci nazivlju Chemosis. To znači, da se spojnica nad sklerom uslijed otekline prikazala kao široki crveni obruč iz kojega je virila u dubini mutna rožnica.

Za daljnja je 2 dana nestao mjestimice najgornji sloj još donekle prozirne rožnice na kojim se mjestima u daljnjem toku razvili gnojem obloženi čirovi.

I opet su prošla dva dana kad se pojavio t. zv. Hypopyon, tako se zove skupljanje gnoja u prednjoj kljetki samoga oka.

Jednako su se uslijed duboke opekline na skleri počela ova razorena mjesta raspadati i pretvarati u duboke čirove. — Čitavo je desno oko sad pretstavljalo organ pun raspadajućeg čirovitog procesa.

Kemički je razorno djelovanje octene kiseline upropastilo desno oko tom trgovačkom pomoćniku.

Na licu je razorno djelovanje smanjeno, jer je čas iza tog nesretnog događaja brisanjem smanjio količinu djelujuće tekućine, a osim toga je i koža otpornija za ovakove napade.

Oko je istom 2 sata iza nesreće došlo u stručno liječenje, pa je oštrina octene kiseline imala dovoljno vremena da djeluje i u dubinu toga mekoga i nježnoga tkiva, tim djelovanjem ovo razori, pa se nakon stanovitog vremena to razoreno tkivo počelo raspadati i naglo pretvarati u čirove, koji su uslijed ognojenja stvorili trgovačkog pomoćnika s jednim samo okom.

GLAUCOMA

(Glaukom)

Priroda je jasni dokaz premudrosti one više sile, koja ju je stvorila i koja s njom vlada.

U naravnoj je svojoj kolotečini priroda tako točna te u svom razvitku tako nepogrešiva, pa promatrali mi nju u kojoj formi hoćemo, da pravi utisak neprestanog, ali redovitog kemijskog procesa, bržeg ili polaganijeg izgaranja.

Prebrzo izgaranje no je u naravi predviđeno, ide na uštrb onoga bića, pojedinog organa i t. d., jer se životna snaga (energija) prije utroši no je priroda za ovo vrijeme odredila, pa tad nastaje poremećenje u naravnoj kolotečini sa svim nepredvidivim i gdjekad teškim posljedicama.

Za dokaz gornje tvrdnje raščinit ćemo rad organa, koji u životu mnogo treba svakom živućem biću, pa imade kao svaki drugi organ od naravi svoje određeno vrijeme mirovanja i uposlenja.

Taj organ neka bude čovječje oko.

Po svojem je sastavku naše oko veoma zakućasto (komplicirano), ali ako pojedine dijelove promatramo tad vidimo, da svaki dio biva snabdjeven sa kisikom, koji putem finih krvnih cijevi dobiva iz pluća i da se na mjestu gdje se funkcija gledanja odigrava pretvara po zakonima kemije ovaj kisik u ugljikov dvokis.

To je proces izgaranja jednak onomu u mišicama kad tjelesno radimo ili možđanima kad radimo duševno.

Kod napornijeg napetog gledanja već nas u oku upozorava ćuvstvo napora i umora, da valja oku dati čas odmora.

U naravi je dan oku čas odmora u redovito i iscrpivo vrijeme, kad se i ostali organi odmaraju, kad čovjek spava.

Ako čovjek nema prilike za od naravi određeni odmor, tad se uz ostala opažanja umora na drugim organima tijela ove tegobe javljaju i na našim očima.

Ove se tegobe popravljaju nakon iscrpivog odmora bez težih posljedica za gledanje.

Teži je slučaj, ako se radi o čovjeku, koji tvrdokorno griješi i mnogo puta uza sve ozbiljne predstavke liječničkog savjetnika ne sluša da mora oči nakon dugotrajnog i napetog gledanja valjanim odmorom opet smiriti.

Takav čovjek drži oči u neprestano napetom stanju. Sve žile, mišiče i ostali sastavni dijelovi očiju nalaze se u daleko duljem i još tomu napetijem stanju nego li im je od naravi određeno. Mekani se sastavni dijelovi našega oka odupiru ovom napetom stanju s raznim uspjehom. Povišenom pritisku unutar oka najprije popušta fina živčana mrežica, kojoj se početak i kraj nalazi u sredini stražne očne nutrine u formi male točke. Ovo mjesto najprije popusti prekomjernom i dugotrajnom pritisku, te se time uništavaju najfinije živčane niti, koje vode očne utiske u možđane. Ovim se uništavanjem prekida spoj sa možđanima i čovjek za kratko vrijeme sve slabije vidi.

Uslijed nutarnjeg pritiska – kao kamen otvrdnule očne jabučice – dobiva ova iz očne zenice neki zelenkasti odsjev, koji je sličan boji morske vode, Glaukos, i po ovom je svojstvu dobila bolest ime Glaucoma. Oko sve slabije odgovara svojoj naravnoj zadaći dok sasvim ne zamre, te čovjek za uvijek oslijepi.

Bolesnik, čiji Glaukoma hoću da opišem, bio je još kao mladić u najranijim godinama poznat sa

svoje vesele ćudi i mnogostranog zanimanja za sve što je lijepo i plemenito.

Sve je nauke u srednjim školama svršio s izvrsnim uspjehom, a poslije je visoku tehničku školu s takovim marom pohađao, da je jedva 22 godine star već bio arhitekt, na kojega su njegovi učitelji s ponosom gledali i za velike ga umjetničke gradnje preporučivali.

Još nije dovršio 25 godina kad je već gledao na prvo svoje remek-djelo, na nadbiskupsku katedralu u jednom ovećem gradu, pa mu je istom nakon dovršene 25-te godine podijeljeno visoko odlikovanje (orden), jer se prije navršene te godine ne može taj orden nikomu podijeliti.

Rijetko je bila koja veća građevna umjetnina u predratnoj Jugoslaviji, koju nije on gradio ili kod koje on nije najaktivnije sudjelovao.

Svi su se divili njegovoj ustrajnoj mnogostranosti.

Uz to morate znati, da je taj arhitekt bio veliki muzičar, pa je u velikom mjestu svojeg djelovanja bio glavni pokretač i zborovođa (dirigent) jednog pjevačkog kora, koji je kroz desetljeća slovio kao najbolji u velikim pokrajinama.

Kao nekim čudom, on je na sve dospio.

Na večer bi do u kasnu noć dirigirao i vježbao sa pjevačkim zborom, ali je uza sve to već bio u rano jutro na svim gradnjama i nadzirao najteže arhitektonske gradnje. Kako je u raznim gradovima zaposlen bio, to su i česta putovanja otimala mnogo vremena.

Jedini mu je duševni i tjelesni odmor bio, kad bi svake godine proveo u inozemstvu jedan mjesec, diveći se najviše starim arhitektonskim umjetninama i crpio opet znanje i podstrek za svoje radnje.

Uza to je bio muzikalno uvijek na savremenoj visini.

Prilikama prisiljen morao se baviti aktivno i politikom, pa je uz čast narodnog poslanika morao obnašati mnogo godina i čast podnačelnika u gradu svog stalnog boravišta.

Nabrojio sam to sve, da vam prikažem mnogostranost rada tog čovjeka, pa da onda na koncu potvrdite kako biva žilavost i energija organa prije vremena utrošena, jer je prevelik, prenaporan rad na nje stavljen.

U srednjim se školama već tužio na kratkovidnost. To je ispravljeno s lećama u očalima.

Samo se po sebi razumije, da se ovakove oči više naprežu kod finih radnja, napornog mnogog risanja, u čemu u glavnom sastoji teoretski studij arhitekture.

U kasnijem je radu istom pravo napinjao svoje mnogo puta neispavane i neodmorene oči, sastavljajući nacrte za velike gradnje.

Uz to je kao muzičar mnogo čitao i pisao sitne kajde (note) raznih kompozicija, što mu je opet stavljalo očni vid u tešku kušnju.

Od stručnih je liječnika upozoravan kako mora više mirovati i štediti svoje oči, ali je bio nutarnji poriv u njemu jači, pa je nastavio sa prekomjernim radom.

Kad su mu se javili jasni znakovi Glaucoma, tad se nastojalo sa operacijom donekle pomoći, pa je naglo napredovanje prijeteće nesreće zaustavljeno.

Tek 60 godina star nije više mogao brojiti prste na pol metra daljine.

Uza sve to bila je volja za rad u njemu tako razvita, da je još marljivo diktirao sastavke iz arhitektonske umjetnosti.

Dvije godine pred smrt, koja ga je snašla u 70-toj godini, održao je u W. pred arhitektima svjetskoga glasa veliko predavanje, tumačeći umjetničke krasote i biser arhitekture Sefartskog hrama u S., koje su prikazivane sa diapozitivima.

U istoj ga je godini primila Jugoslavenska Akademija kao svog člana, pa je svakom prilikom naglašavao, kako je time nagrađen za svoj rad i utješen za veliku nesreću, koja ga je stigla u posljednjim godinama . . .

CATARACTA SENILIS
(Staračka mrena oka)

»Čuvaj to kao oko u glavi« – izriču ljudi stariji iskusniji, kad predaju nešto osobito važna mlađemu. Ove riječi nisu tek na laku ruku stvorene, jer nema sumnje da je to naše najvažnije ćutilo, čiji ispad čovjek najteže osjeća, pa takav čovjek izazivlje našu najveću sućut. Kako sam za praktično liječničko osposobljenje morao i na očnom odeljenju raditi nekoliko mjeseci, to sam i tamo imao prilike vidjeti blagotvorno djelovanje medicinske znanosti.

Poznata mi starica bude uvedena pod rukom u očnu ambulantu. Tuži se kako već godinu dana slabije vidi, a od dva mjeseca razlikuje još samo dan od noći.

Kod pretrage je ustanovljena mrena Cataracta na oba oka.

Optički sistem u našem oku mora biti bistar, jer kroz taj prolaze svjetle zrake sa raznih predmeta i stvaraju onda slike na mrežici, retini, koja ih onda pomoću finih živčanih niti dovodi u mozak.

Poznavao sam staricu dugi niz godina, jer je bila supruga moga postolara, koji se brinuo skoro od mojega djetinjstva za moju obuću.

Majstorica, koja se također mnogo brinula u radnji svoga muža, mnogo je puta nevjerojatno kimala glavom, kako mladi dečki brzo pokvare dobru robu, koju im pruža vješta majstorova ruka.

U kasnijim me godinama uvjeravala, kako se vidi da postajem gospodin, jer robu bolje čuvam, pa se majstorov rad može lakše odupirati svakidašnjoj potrošnji. U posljednjoj sam godini jednom zapitao majstora, kako se nalazi njegova žena?

On mi žalosno odgovori, kako je već stara, a u posljednjoj godini sve slabije vidi, tako da je u zadnja dva mjeseca potpuno oslijepila.

Nagovorim ga, da ju dovede na pregled u bolnicu.

Ova se staračka mrena nalazi na leći, koja je kao bistro staklo, prozirni sastavni dio našega oka, pa se nalazi odmah iza šarenica.

Kad se operativno ova mutna leća (mrena) izvadi i nadomjesti umjetnom lećom iz stakla u formi očala pred oko, tad čovjek opet kao nekim čudom progleda, jer je opet udovoljeno optičkim prozirnim zakonima za gledanje.

I majstoricu sam, koja je dosta sumnjala u liječničko umjeće zapitao iza otstranjenja obih mrena sasvim tiho, da li me vidi, a ona skoro glasno zaviče: — »vidim, golube moj«!

Skoro svaki sam dan prolazio kraj radnje, nad

kojom je visio postolarski cimer njezinog muža. Još prije no što sam ju opazio, ona bi iz daleka već mahala i pozdravljala od veselja, da je opet progledala. Kad bih se približio, uvijek bih čuo iste riječi:

»Kad vas ugledam već iz daleka, uvijek mi zadrhće srce, jer jasno vidim čovjeka, za kojega nije moj muž uzalud pravio tolike godine postolarsku obuću . . .«

Interna medicina

(Unutarnje bolesti)

Kako već ime izriče, to su bolesti, koje snalaze naše organe, koji se nalaze unutar našega tijela.

Tisuće su godine prošle, da su se liječnici oslanjali kod prosuđivanja bolesti ovih organa najviše na fizikalne osebine, pa su pomoću svojih ćutila promatrali gledanjem (adspectus), opipom (palpatio), okucavanjem (percusio) i slušanjem (ascultatio).

U daljnjem su napretku počele pretrage kemijskog karaktera u laboratorijima u kojima se na razne načine pretražuju sve izlučine tjelesnih organa i po tim pretragama nastoji pronaći uzrok obolenja.

Mmoge se izlučine pretražuju na biološkom temelju i na tom se putu traga za pravim uzročnicima obolenja. Uvedena je svestrana pretraga krvi u kojoj se često nalaze sakriti razni uzročnici bolesti i primjese, koje stvaraju uzročnici teških bolesti.

Najnovija su istraživanja podala lijepe rezultate u kožnoj reakciji na uštrcavanje raznih preparata, da se razbistri bolesni slučaj.

Ove pretrage postaju sve točnije što zahvaljujemo raznim napravama, koje je medicina prisvojila iz općeg kulturnog napretka.

Kao jedan od najvećih izuma, koje medicinska znanost najviše treba i bez kojega bi dan-danas ova znanost bila nemoguća i praktične pretrage neizvedive, to je sitnozor, mikroskop.

Prije 250 godina živio je u malenom gradiću Delfu u Holandiji neki trgovac suknom, koji je uz to vršio i dužnost ključara na gradskoj vijećnici.

Taj se je ključar i trgovac bavio motrenjem malenih predmeta na staklo razne boje i svakovrsne debljine.

Kod tog je posla opazio, da se ovi sitni predmeti opažaju mnogo veći, ako ih motri kroz naslage stakla raznih debljina.

Anton Leewenhoec je ime tom slavnom čovjeku, koji je u svojem slobodnom vremenu ustrajnošću i neumornim opažanjem došao prvi na pomisao iz koje su se razvili današnji sitnozori (mikroskopi).

Još je trebalo 150 godina, da su ova opažanja praktično primjenjena i zaprimljena kao neprocjenjeni inventar znanosti, koju obuhvaća ime »Universa medicina«.

Malo ima bolesti, koje se mogu nedvoumno prepoznati bez mikroskopa. Taj je u svakoj medicinskoj grani, a pogotovo kod prosuđivanja unutarnjih bolesti proizveo dalekosežni preokret i započeo novu epohu u brzom uglavljenju uzročnika za bolest.

Taj se izum dade prispodobiti u svojoj važnosti još jedino sa onim prof. Roentgena, čiji nam aparat daje uvid u sve slojeve našega tijela.

Usljed gomilanja novih izuma kroči medicinska znanost sve dalje i tako onda dolaze liječnici brzo do istinske slike bolesnog čovjeka.

Nigdje ne igra tako veliku ulogu ona najviša filozofija, koja se sastoji u traganju za istinom kao u medicini. Nigdje nije istina tako potrebna i sudbonosna. — Samo je istina u stanju razbistriti bolest i

kad je ta pronađena, tad može liječnik davati koristonosne savjete.

ANGINA TONSILLARIS
(Anginozna vratobolja)

Kad netko otvori širom usta, pa mi gledamo sve tamo u stražnji dio ždrijela — to opazimo po strani kao dvije šljive velike žlijezde, tonzile koje ovdje stražare i prve hvataju mnoge sitne neprijatelje ljudskoga zdravlja.

Sićušni koki, bacili i spirile, koji su tek sitnozorom vidljivi, prolaze onuda u udisanom nečistom zraku, u prašini zatim u hrani i piću, pa onda uhvativši sigurno sjedište dalje štetno djeluju na naše zdravstveno tjelesno stanje.

Mnogo ima bolesti, koje s anginom, upalom ovih dviju žlijezda počinju, jer je na tom mjestu ušao uzročnik za bolest u naše tijelo.

Ako liječnik kod ove prve navale prepozna uzročnika bolesti, tad može lako i pravodobno blagotvorno liječnički primjeniti pravi lijek i time mnogo puta očuvati bolesnika od dalekosežnih posljedica, koje snalaze bolesnog čovjeka, ako se uzročnik raširi po svem tijelu.

U slučaju da se ta bolest potcijeni ili se liječenje propusti, to se može uzročnik uhvativši dublje korjen, rasprostraniti u našem tijelu, pa uzrokovati teže bolesti. — Ove su bolesti spojene sa gnojnim upalama u dubljim dijelovima disala, pa u središtu našega krvotoka u samom srcu ili u udaljenim zglobovima u kojima uzrokuju bolne gnojne otekline i t. d.

Pravodobno shodno liječenje uništava mogućnost tih teških posljedica.

3

Probudio sam se to jutro i oćutim neku slaboću u čitavom tijelu, a kod gutanja klizave sline dosta poteškoća u vratu.

Dohvatim toplomjer (thermometer) i izmjerim da imadem sad u jutro 38.5 stupnjeva tjelesne topline. — Pogledam na zrcalo u dubinu vrata i ugledam obje žlijezde, tonsile grubo otečene, pa se vide na površini male gnojne mrlje.

Sve to zajedno pretstavlja tipičnu sliku angine, gnojne upale tonsila.

Jučer sam popio usopljen u kazalištu između prvog i drugog čina slasno čašu hladnog pića. — U tom su času popustile otporne snage na mojim tonsilama pa su se koki vazda spremni dublje ugnijezdili u sluznicu tonsila i uzrokovali upalu ovih žlijezda.

Kraj općeg čuvstva klonulosti čitavog tijela uslijed povišene tjelesne topline, nestao je i svaki tek za hranu.

To je bilo bolesno stanje uz koje bih doduše mogao obaviti najhitniji liječnički rad u slučaju nužde, ali sam upirući se u 4 kolege, koji će me zamjeniti na odjelenju i imajući pred očima sve posljedice neopreznosti kod angine ipak odlučio, da ostanem kod kuće.

Poručio sam prvi put nakon 5 godina šefu odjelenja, da radi narušenog zdravlja ne mogu doći u bolnicu.

Uz shodno sam liječenje bio za 3 dana opet na svojem mjestu pošto sam strpljivošću dočekao uništenje svih sićušnih neprijatelja, koji su pokušali navalu na moje tjelesno ustrojstvo.

Čovjek se vruć i uznojen nesmije odviše naglo podavati slasnom uživanju, koje nam podaje ledeno piće. . . .

CATARRHUS LARYNGIS
(Katar dušnika)

Mnogo puta izađe čovjek iz tople sobe na mjesto gdje ga iznenada prostruji oštri zrak ili on popije vruć čašu hladnoga pića, uslijed česa nastaje oslabljenje otporne snage sluznica i taj čas jedva dočekaju mnogi sitni neprijatelji ljudskog zdravlja, pa izazivaju na sluznici gornjih disala upalne znakove.

Ljubeznim me smiješkom i kimanjem glave pozdravlja gospođa na mojem prvom kućnom liječničkom posjetu, jer radi teške nahlade nije mogla ni jednu riječ glasno izreći.

Prisutni mi sin pripovijeda, kako je dan prije vruća popila hladno piće i od tog se časa počela razvijati sadašnja bolest.

Pretražujem organe prsnog koša, kako sam to naučio u medicinskim školama i promatrao mnogo puta starije liječnike u bolnici.

Ovom sam pretragom ustanovio, da se bolest nalazi samo u gornjem dijelu organa disala, dok su pluća potpuno zdrava.

Odredim shodne mjere za zračenje soba i inhalaciju (udisanje) umirujućih sredstava.

Prepišem praške za stišavanje podražaja na kašalj, pa preporučivši – uz jedva primjetljiv smiješak – što rijeđe i tiho govorenje, oprostim se obećavši za dva dana opet prigledati.

Uhvatio sam već kvaku vanjskih vratiju, kad me zaustavi mlada djevojka, koja je iznenada izletila iz obližnje sobe i naglo me izrečenim riječima nagovori:

»Gospodine doktore! Moja majka mora za dva dana ozdraviti, jer ja hoću da idem na Svetosavsku besedu!«

»Za sad vam mogu dati samo nadu, da će to biti moguće, ali morate i vi jamčiti, da će gospođa majka dobiti sve određeno liječničkim propisom« — i naklonim glavu u znak pozdrava.

Za dva dana me bolesnica već pozdravi svojim naravnim glasom i veselo izjavi, da se već ćuti potpuno zdrava.

Djevojka stoji kraj majke i veselo se smješi, kad sam iza pretrage izjavio, da su svi organi disala opet u redu, pa da može uz male mjere opreza posjetiti večerašnju zabavu.

Gospođa mi uz kćerku zahvaljuje, da sam joj tako brzo pomogao i u šali mi kaže kako je i njezin suprug zadovoljan brzim ozdravljenjem i kako me je proglasio izvrsnim lekarom, samo da on ne bi 2–3 dana naredio da malo govori, već barem pol godine.

I tako je svršio moj prvi liječnički posjet u zadovoljstvu i šaljivom raspoloženju.

Do vratiju me stana opet sprovede kćerka, koja mi ponovno zahvali za brzo izliječenje.

Ova je djevojka u kasnijem životu postala supruga jednog liječnika.

Rado bih joj promatrao lice, kad bi njezinom suprugu netko tako imperativnim (zapovjedajućim) glasom odredio rok u kojem mora povjerena mu bolesnica ozdraviti . . .

BRONHITIS ACUTA ET CHRONICA
(Akutna i kronična upala bronha)

Gledam kroz prozor i motrim kako oštri sjeverni vjetar vitla snježne pahuljice po zraku. Sve mislim kako je to lako motriti iz tople sobe, ali koliki jadnici moraju po tom nevremenu iskušavati otpornost svoga zdravlja.

Pričini mi se, da vanjski prozor nije za taj vjetar dovoljno zakvačen, pa hoću da popravim, kad zakuca oštro na vratima.

Na poziv uđe mlad čovjek, koji pozdravi i zatraži, da još danas dođem k njegovom ocu, koji cijelu noć kašlja i stoji pred upalom pluća.

Pogledam kroz prozor, kojim baš trese sjevernjak, i zapitam: »Zar je zbilja tako opasno?«

»Kako mislite! On stanuje Kruge broj 6. To je iza kolodvora i željezničkih kolonija. Već će Vam tko pokazati.«

Nema druge već put pod noge.

Kad sam preko dugog mosta prolazio, koji je nad kolodvorom podignut, morao sam se dva puta primiti za ogradu, tako je bio silan vjetar.

Prošao sam željezničke kolonije, pa se predamnom širi polje pokrito snijegom. Dosta daleko se vidi tu i tamo rijetko drveće uz koje se nalaze male kućice.

Kako ću naći Kruge broj 6?

Napokon vidim jednog prolaznika, koji mi dolazi u susret. Sav zamotan i držeći rubac na ustima dolazi sve bliže, a ja na tri koraka zbog urlanja vjetra zavičem: »Molim vas, gdje su Kruge broj 6?«

On tek mahne rukom u smjeru dalekih kućica i pohiti dalje kao da ga vjetar nosi.

Idem dalje. Osjećam kako me već znoj probija od tegobnog i hitrog stupanja po snijegu. Morao sam dva puta stati, da odahnem i da se oduprem vjetru, pa sve mislim na razne rheumatske bolesti, kojih se može čovjek lahko dokopati po ovakovom nevremenu.

Napokon se približim na 200 koraka jednoj kućici.

Ova je novim plotom ograđena, a na moje veliko čudo jedan čovjek po tom oštrom vjetru i zimi liči plot tamno smeđom bojom. Valjda, da se po tom vjetru brže osuši!

Ličilac se na čas okrene i opazivši mene, koji sam još 50 koraka udaljen bio, naglo prođe kroz vrata plota i uđe u kuću.

Kako je zaklopio vrata na plotu hoću da ova otvorim, ali jedva sam primio za kvaku, kad iz kućice iza vratiju iskoči oveći pas i zareži na mene. Dok lupam na vrata uz ozbiljne opomene nakostrušenog bundaša, sve mislim kako je taj pas lož strateg, jer da se je još čas pritajio, eto nevolje, a njegov bi bijes bio utišan.

Napokon izađe iz kuće starija žena, umiri psa, dođe k vratima i pošto sam se s njome u kratko sporazumio, da su to Kruge broj 6, pusti me u dvorište. Putem u kuću zapitam, tko još u kući sad stanuje?

Dobijem iskren odgovor, da su to samo dva sina koja su sad u gradu, pa su samo ona i njezin muž sad kod kuće.

Uvede me u sobu. Njezin muž sjedi za stolom pa s velikim naočalima na nosu tobože čita novine, koje

ali drži naopako u ruci. Kraj njega lula, jer od čega bi taj kavanski zadah u sobi bio.

»Vi ste taj teški bolesnik, koji treba još danas po tom oštrom vjetru i nevremenu liječničku pomoć?« – zapitam, te fiksiram (oštro motrim) dvije velike mrlje od boje, kojom je čas prije ličio plot.

»Šta ćete! Sin mi je pretjerano zabrinut za moje zdravlje, a najviše ga smeta što po noći kašljem, pa ga probudim. Ja taj kašalj imam već više od 20 godina. Kad je čovjek vozio 25 godina željezničku mašinu i to po vrućini da ti se mozak kuha, pa po zimi da se dah smrzava, onda je čudo, da nije teško bolestan.«

»Ta ja vam vjerujem, da kašljete i da po noći morate kašljati, kad ste 25 godina vozili mašinu, a sad stanujete u tako lošem sobnom zraku. Ali se bunim, što me je vaš sin hotimice zlo izvjestio, pa sam ja morao po tom nevremenu još danas k vama doći i riskirati kod toga moje zdravlje!«

»Nemojte zamjeriti, gospodine doktore, ja ću ga već na red pozvati«.

Pa da me udobrovolji počne pripovijedati kako je posljednjih 15 godina vozio samo brzi vlak iz Budimpešte na Rijeku i obratno. Naglašuje veliko povjerenje, koje su u njega imali pretpostavljeni, pa je vozio i mnoge okrunjene glave i 'pri tom vadi oveću kutiju i počne mi pokazivati razne inostrane redove (ordene), koje je primio za tešku i odgovornu službu.

»Što ste vi, razmjerno mlad čovjek, već u penziji?«

»E! To smo samo mi vlakovođe, koji imamo pravo na čitavu penziju već poslije 25 godina službe,

pa što ću još dalje izvrgavati moje zdravlje kojoj bolesti?!«

Uvidim kako ima pravo, pa pošto sam se malo smirio i odmorio hoću da ga liječnički pregledam.

Ustanovio sam Bronchitis chronica, katar na plućima, kakav obično imadu ljudi koji su izvrgnuti udisanju oštrog zraka, kiselina, gustog prašnog zraka, jaki pušači, sva zanimanja kod kojih se ne može paziti na točno obdržavanje higijenskih propisa.

Uslijed ovih utjecaja je sluznica njihovih broncha (oveće cijevi kojima zrak u pluća ulazi) malo otečene, krvlju podlivene i pokazuju znakove lahke upale, te više sluzi izlučuju, koju mi pomoću kašlja izbacujemo. Kronično se stanje lagano razvija za razliku od akutnog bronchialnog katarrha, koji iznenadno nastupa, ako se čovjek koji živi u dobrim higijenskim prilikama izvrgne navedenim vrijeđanjima.

Pošto sam bivšem vlakovođi razložio uzrok njegovom kašlju i rastumačio kako će se istoga riješiti, te propisao lijekove za liječenje Bronchitis chronica, pošao sam kući, da liječim svoj Bronchitis acuta, koji sam zadobio žureći se po tom nevremenu bespotrebno ovom bolesniku.

PNEUMONIA

(Upala plući)

Bilo je to pred Božić jedne krute zime.

Mališ od 8 godina doskače iza večere i reče:

»Mama je zamolila, da dođete k nama, jer tata ima veliku vrućinu i bode ga u prsima«.

Bio sam kod ove uredne činovničke obitelji sa četvero male djece kućni liječnik. Brzo se obučem

i pođem s mališem po snježnoj mećavi k bolesnom ocu.

Moja se slutnja obistinila. Pronašao sam upalu pluća na desnom donjem režnju.

Bolest je ova obično lahke naravi, ako se bolesnik nalazi u dobrim higijenskim prilikama i ako imade druge organe, napose srce zdravo.

Bakterijelnih uzročnika za upalu pluća naći ćete uvijek u našim plućima, ali oni uhvate korjen za upalu tek onda, ako čovjek stvori priliku da popusti otporna snaga pluća.

Srce je glavni motor kod svih bolesti, a pogotovo kod upale pluća. Dok srce besprikorno radi nema bojazni.

Zato liječnik kao kapetan na uzburkanom moru kormilo – drži neprestano bilo (puls) u ruci i nadzire rad srca, da u slučaju potrebe taj rad propisanim medikamentima pojača. Znao sam već od prije, da moj bolesnik imade prirođenu griješku srca. Dakle sam morao biti dvostruko oprezan.

Bolest počinje sa žestokom groznicom iza koje nastupa probadanje, kratko i brzo disanje i velika vrućina od 39 i preko 40 st., koja bolesnika drži sve do krize. To je čas kad popuste iznenada sve tegobe upale, a tjelesna toplina padne na normalu.

Razumije se, da je zabrinuta žena i mati, videći teško stanje u kojem se bolesnik nalazio, vječno stenjanje pa bulažnjenje uslijed velike vrućine, na časove izgubile svaku nadu.

Dolazio sam dnevno tri puta i po mogućnosti ju sokolio i uvjeravao, da to stanje nije pogibeljno, pa da će na jednom na bolje okrenuti. Peti dan mi reče,

da mi daje slobodne ruke, ako želim još kojega liječnika pozvati.

Odgovorim, da zato nema razloga, pošto ni svi profesori ovoga svijeta ne mogu drugačije metode za liječenje odrediti, pa sam obzirom na skućene novčane prilike otklonio poziv drugog liječnika i time prištedio obitelji taj osjetljivi trošak. Shvatio sam koliku sam odgovornost primio na sebe, ali život je vječna borba.

Bio je Badnjak, taj dan sam četiri 'puta brojio bilo. Rad srca zadovoljava, inače je stanje bolesnikovo danas, šesti dan, nepromjenjeno.

Na večer opraštajući se od obitelji upozorio sam ih, da me kod svake važnije promjene obavijeste.

Otišao sam zabrinut kući.

U dvijema kućama taj dan nije bilo pravoga Badnjaka. U kući mojega bolesnika su zaboravili, da je sutradan Božić. U mojoj kući mogao je svatko čitati na mojem licu, da me teške brige more i tu su veliki i mali članovi rano polijegali spavati.

Jedva sam zaspao, kad zazvoni kućno, liječničko zvono. Otvorim prozor i čujem sa ulice nagli, zabrinuti glas sluškinje: »Milostiva je dala moliti, da odmah dođete. Gospodin je iznenada prestao disati«.

Onako preko noćne košulje prebacim zimski kaput i već se penjem po stubama k bolesniku.

Na pragu sobe stoji četvero mališa i sa strahom gledaju u susjednu bolesničku sobu, dok gospođa kleči uz krevet i moli se Bogu.

Čim je opazila da sam došao, skoči i reče: »Brzo, brzo!«

Stupim uz krevet, primim za bilo te brojim normalno udaranje srca, bolesnik tiho jedva zamjetljivo

diše, a znoj ga svega oblijeva, te mu stoji u debelim kapljama po čelu i licu.

Okrenem se gospođi i primim je za obje ruke i kažem:

»Milostiva gospođo! Ja vam čestitam, jer je nastupila teško očekivana kriza. Pustimo sad našega bolesnika, da se opet jednom pošteno ispava. Taj će ga san oporaviti, pa će sutra s nama zadovoljno božićevati«.

Oprostim se pošto sam svako dijete pogladio po licu i šapnuo »Sretan Božić«, dok su me oni ispratili jednakim veselim poklikom, kad sam silazio niz stube.

Idem preko trga. Usred trga stoji prastara župna crkva i u zimskom se ruhu cakli snijeg i led iz rasvijetljene crkve, upravo se služi polnoćka.

Razliježu se glasovi božićne pjesme:

»Na tom mladom ljetu veselimo se . . .« a meni se čini kao da to sami anđeli pjevaju . . .

Prošlo je od onda 25 i više godina.

Mnogo sam stotina puta prolazio preko tog trga i svaki se put sjetim one polnoćke. Svaki put mi u uhu zazuje glasovi božićne pjesme, ali što više godina prolazi u vršenju mojega zvanja, to mi se pričinja kao da se u zvuku javlja sve više hrapavih glasova . . .

TUBERCULOSIS PULMONUM
(Sušica)

Bio je procjenitelj u zalagaonici.

Dakle zarađivao je svakidanji 'kruh u zvanju u kojem je dolazio u saobraćaj sa mnogim ljudima i

to najviše s onima, koji su živjeli u bijednim prilikama.

Ovi su jadnici donašali u zalagaonicu svoju bogćiju, stara ponošena odijela, rublje, zastore, pa prašno pokućtvo, slike, knjige i t. d.

Sve se to natrpalo u skućene prostorije u kojima je uredovao naš procjenitelj. U tim prostorijama morao je on u jednoj minuti 16–18 puta snabdjevati svoja pluća sa potrebnim kisikom. Kako je to kroz 20 godina išlo, nije čudo da je postojala mogućnost da u tom gustom, zagušljivom, prašnom zraku zadobije koju plućnu bolest.

Radi neprestanog kašlja, žestokog noćnog znojenja i lake večernje tjelesne topline pozvala me jednoga dana njegova supruga, da ga liječnički pregledam.

Ustanovim kod toga – skoro bih rekao – gorostasa, koji je težio preko 100 kilograma, veoma sumnjivu plućnu bolest.

Na jednom mjestu prsnog koša sluša prislonjeno uho veoma oštro, bronchialno disanje.

Na tom je mjestu perkutno (kucanjem) ustanovljen infiltrat (gusto plućno tkivo), dok inače po čitavom prsnom košu odaje okucanje normalno spužvasto plućno tkivo.

U pljuvački gledam male gnojne krpice i kolute sa neznatnim krvavim primjesama.

Kako tjelesna toplina nije znatno povišena, isključim upalu pluća.

Dajem obične savjete za često zračenje bolesničke sobe i prepišem shodne lijekove.

Suprugu umolim, da mi pošalje sadržaj pljuvaljke, koji moram točnije mikroskopski (sitnozorom) pregledati, jer mi se čini nalaz na plućima sumnjiv.

Pretražio sam gnojne kolute iz pljuvačke bolesnika i mikroskopski nedvojbeno uglavio, da se u njima nalaze tipični od profesora Kocha otkriti Tuberkelbacili.

Drugi dan sam prema tom nalazu upotpunio moje liječničke savjete.

Supruzi sam rekao istinu, kako njezin muž boluje na teškoj plućnoj bolesti, koja bi se mogla pretvoriti u floridnu tuberkulozu, sušicu, ako se ne bude čuvao.

Ona mi se glasno nasmije u lice.

Gledala je pred sobom kroz 30 godina gorostasa od preko sto kila, pa da taj oboli na sušici? Nije si mogla pretstaviti, da bi se taj od mene opisani sićušni bakterij usudio postaviti na onu gromadu od čovjeka.

Nije joj bilo poznato kako ta bolest hara i pohara na godinu milijune ljudi po svijetu, jer im se je Kochov bakterij usadio u pluća.

Očito joj nije bilo poznato, da nestaje čitavih obitelji kad bolesni roditelji postave na svijet djecu, koja u sebi donose inklinaciju (sklonost) za ovu strašnu bolest.

Bolest ova ne štedi ni okrunjene glave, ni najjače atlete, a kamo li bijednike, koji živući u jadnim socijalnim prilikama zarađuju kruh u lošem zraku, kakav im pruža za udisanje mjesto njihovog svakidašnjeg zvanja.

Država na čelu, pa razna udruženja i svaki liječnik u svome djelokrugu nastoje upozoriti od kakove

je osobito odlučne važnosti za zdravlje zračenje naših stanova, školskih i poslovnih prostorija, a pogotovo onih u kojima se nalaze bolesni ljudi.

Za bolesnike na plućnim organima grade se posebne prostorije u kojima struji dan i noć svježi zrak.

Strogim naređenjem su higijenske 'prilike kod ovoga bolesnika popravljene i pomoću lijekova se bolesnik za kratko vrijeme osjećao bolje.

Ja sam dnevno – gledajući na starinsku sliku, koja je prikazivala pokop Jelačića bana, a visila na zidu nad krevetom – pregledavao i slušao djelovanje pluća. On me uvjeravao kako se ćuti mnogo bolje, ali ja sam opažao iz tjedna u tjedan kako se bolesna plućna infekcija širi, a bolesnik sve više slabi.

Jednoga dana nestalo je one rijetke starinske slike sa zida. Taj dan me opet veselo uvjeravao o boljku svog osobnog osjećanja i nije smagao dosta riječi zahvalnosti za brigu, koju vodim oko njegove tvrdokorne bolesti.

Idući kući razmišljao sam o nemoći liječnika oko izlječenja ove teške bolesti pluća, koja stvara toliko nevolja po svijetu.

Kod kuće me dočeka iznenađenje.

Kad sam razmotao omot prikaže mi se novo uokvirena starinska slika sprovoda Jelačića bana, koju mi je moj bolesnik poslao uz uljudno pismo u kojem se ponovno za skrb zahvaljuje i ufa u moju buduću pomoć.

Veselila me uviđavnost ovoga patnika, koji je progledao kako sam upro sve sile, da mu pomognem i olakšam snositi tešku bolest. Duboki uzdah međutim nadjačao je veselje nad tim rijetkim darom, kad

mi je sinulo pred očima kako će ovaj jadnik nakon dugotrajnog bolovanja postati žrtva ove teške bolesti.

Taj se uzdah podvostručio kad bih u kasnijim godinama promatrao u zbirci mojih slika starog Zagreba Jelačićev pokop.

Jedan je uzdah bio namjenjen općoj nemoći u liječenju razvijene tuberkuloze, a drugi mi se izvio iz moje nutrine, kad sam se sjetio već davno mrtvog procjenitelja, koji je tako visoko cijenio moju skrb oko njegove teške bolesti.

TUBERCULOSIS UNIVERSALIS

(Napad uzročnika sušice na više organa našega tijela)

Otporna snaga našega tijela protiv svih sitnozorno (mikroskopski) tek opažanih neprijatelja, dade se samo čistoćom poduprijeti, jer ako se proti tomu prvomu uvjetu za uzdržavanje zdravlja griješi, tad su ovim neprijateljima otvoreni svi ulazi u naše tijelo, pa se radi samo o prilikama i oni zasjedaju u čovječje tijelo, pa počinju svoje razorno djelo.

Čim je veći broj tih sićušnih neprijatelja, kojih se može skupiti i više vrsta, tim je i pogibelj veća za čovječji život.

Bio je 42-godišnji dobroćudni trhonoša (Dienstmann), koji se je prije više godina liječio u besplatnoj ambulanti od sifilisa.

Kad god bi ga viđao po gradskim uglima, skinuo bi on kapu i pozdravio hrapavim svojim glasom.

K odzdravu sam uvijek dodao: »Kad ćete opet doći na potrebno liječenje«?

Redovito sam dobio isti odgovor: »već sam htio prije dva dana doći, ali sam bio zapriječen. Doći ću sigurno drugu nedelju«!

Ali kako to često biva kod ove bolesti koja ne uzrokuje nikakove boli, njega opet nije bilo.

Jednoga dana opazim kako stoji na uglu sav shrvan i jedva ćujnim glasom pozdravi s riječima:

»Sutra moram k Vama doći, jer me već tako silan kašalj guši, da ne mogu raditi«.

Tek treći dan je dovezen u bolnicu po »društvu za spasavanje« taj teško bolesni trhonoša, koji zbog lakoumnosti ili pomanjkanja podesnog vremena nije došao do spoznaje, da je zdravlje najvažnije u čovječjem životu, pa da potraži u besplatnoj ambulanti liečnički savjet za svoje teško bolesno tijelo.

Kod vanjske su već pretrage nađeni znakovi povratnog sifilisa.

Kako je bolesnik bio veoma slab, te ima uz znatno povišenu tjelesnu toplinu neprestani kašalj, to sam ga odmah poslao na pregled na unutarnje odjeljenje.

Odgovor je bio kratak: Razvijena plućna tuberkuloza (sušica) sa malo nade u poboljšanje.

Jadni trhonoša!

Kako je sušica u tom razvoju veoma pogibeljna za ostale bolesnike, koji su radi drugih bolesti u toj sobi, to sam još isti dan ishodio primitak na odjelenje za sušićave bolesnike s napomenom, da ćemo mi liječiti nastup sifilisa čim se bolesnik malo oporavi.

Zahvalio je za skrb i sa jedva razumljivim glasom izrazio je žaljenje što već prije nije potražio liječnički savjet, te je odnešen na odjelenje za plućne bolesti.

Dnevno sam slušao izvještaj, da mu slabo ide. Peti je dan bio na umoru.

Šesti se dan preselio u dom naših otaca pošto je prestao u njegovom tijelu naravni kemički proces pretvaranja ono malo kisika, koji su ta bolesna pluća još primala – u ugljikov dvokis.

Obično u tom času svršava liječnička uloga, ali sam se morao na taj slučaj još jednom obazrijeti i zabaviti u duhu žalosnim udesom tog trhonoše, koje misli ovome komadu papira povjeravam.

Za tri je dana primljen na odjeljenju prepis službenog protokola o sekciji (paranju) lješine ovoga trhonoše i ustanovljenje uzroka smrti.

Mimoilazim nuzgredni opis u kojem se i znakovi sifilisa, pa znakovi djelovanja drugih otrovnih utjecaja spominju, pa ću nabrojiti samo one, koji se odnose na razvijenu tuberkulozu (sušicu), koja je bila označena kao uzrok smrti.

Tuberculosis ulcerosa laryngis et trachea (tuberkulozni čirovi u grlu i dušniku).

Lymphadenitis tuberculosa tracheo bronchialis (tuberkulozno gnojenje žlijezda između desnog i lijevog krila plućiju).

Residua pleuritidis adhasivae bilateralis (zaostaci obostranih upala porebrice).

Pleuritis fibrino – purulenta dextra (desno gnojno zapalenje porebrice).

Pneumothorax dexter (prodor iz pluća u desni slobodni prostor porebrice, te kroz to slobodni prolaz zraka u taj prostor).

4

Caverna chronica apicis pumonum dexter (stara tuberkulozna zaraslica u desnoj plućnoj vršiki).

Tuberculosis disseminata praecipue dextri (raspršena tuberkulozna ognjišta osobito po desnim plućima).

Ulcera tuberculosa intestimi et ulcus tuberculosum coeci (tuberkulozni čirovi na tankom zrievu i na slijepom crijevu).

Tuberculosis disseminata lienis (raspršena tuberkulozna ognjišta u slezenima).

Tuberculum solitarium glandulae suprenalis dextrae (tuberkulozna novotvorina bubrežne žlijezde).

Prostatitis, vesiculitis seminalis et Epididymitis dextra tuberculosa caseosa (gnojna tuberkulozna ognjišta na prostati i ostalim spolnim organima).

Tu je opisan žalosni prepad, koji je proveo i u kojem je uspio od Kocha pronađeni Tuberkelbacil na jadno tijelo nesretnog trhonoše.

K tomu se nalazu mora još dodati strpljivo podnašanje napada sa strane Spirohete palide, tog uzročnika sifilisa.

Ne radi se u tom slučaju samo o potvrdi rečenice kako: »dva loša ubiše Miloša« već moramo da nabrojimo još i druge otrovne utjecaje, koji su djelovali ubitačno na ovo tijelo.

Ovaj je trhonoša bio odan i piću alkoholnih tekućina, pa je taj otrov uživao prekomjerno i u najnezdravijoj formi kronično trovao tjelesne organe.

Djelovanju se alkohola pridružio još drugi otrov, a to je Nicotin, koji je nesretnik mnogo i opet u najlošijoj kvaliteti uživao.

Kad sve to uočimo i s liječničkog stanovišta razmislimo, tad si moramo pretstaviti, da je ovaj trhonoša sa ogromnim zaostacima svog kosturnog sklopa u ranijim godinama prikazivao gorostasa u pogledu zdravlja i da su samo lakomislenost i nemar krivi, da je daleko prije vremena u grob položen. – – –

MYODEGENERATIO CORDIS
(Usalovljenost srca)

Neumjerenost u jelu i piću proglašena je jednim od glavnih grijeha u svim vjerama svijeta. – Ipak ljudi baš u tom mnogo griješe, pa kad poslije mnogogodišnjeg grijeha nastupaju bolesne posljedice na organima griješnog čovjeka, tad svaki vapi: »pomozite gospodine doktore, jer mnogo trpim«.

Tako je bilo i sa tustom majstoricom, koju je majstor dovukao teškom mukom u drugi kat na liječničko savjetovanje.

»Sjedi sad pa se odmori« reče majstor i pritisne debelu majstoricu na stolac. – Široko lice tamno crvene boje pokrito je znojem. Sva je usopljena, teško diše i jedva koju riječ izlane. – Zato majstor preuzme da odgovara.

»Doveo sam vam moju ženu, da joj pomognete, jer se sirotica mnogo muči neduha (kratki dah). Cijele noći jadikuje da će se zadušiti. – Dok je bila mlađa i okretnija, marljivo se je brinula za gospodarstvo, a sada mora sve prepuštati drugima. – Znadete, da već 2 mjeseca nije bila u pivnici? ! – Još dolje nekako ide, ali kad hoće gore, onda se zapuše kao nas koji kad se popne na toranj katedrale. – Noge su joj svaku večer otečene. – Čisto ni za niš. – Jedino što još na njoj vredi to je želudac. – Ima apetita kao i prije, a što pojede, to onda postarom običaju i zalije«.

Prekinem ovu »po domaću« ispripovjedanu povijest bolesti i počnem pregledavati bolesnicu.

Brzo sam ustanovio, da ova oko 110 kilograma teška bolesnica boluje na usalovljenju svih organa, a osobito trpi zato što je srce u pogibeljnom stanju obolilo. – Odredim stroge upute glede hrane i pića te upozorim kako može kod neobdržavanja ovih naredaba očekivati pogoršanje sadašnjih muka, dapače i najtežu posljedicu, a to je smrt.

Nekako su oboje kimali nevjerojatno glavama, kad sam joj ponovno strogo zabranio masna jela – koja ona tako voli – te zabranio svako uživane alkoholnih pića i t. d.

Tužnim su licem ostavili sobu za liječničko savjetovanje.

Nije prošlo ni pol godine – kad uzčitam u novinama, kako se je naša majstorica iza obilnog objeda onesvijestila i za nekoliko časaka izdahnula.

ABCESUS PULMONUM
(Gnojna šupljina u plućima)

Opet je prošlo pol i više godine. Kad primim glas, da je majstor obolio i moli da ga posjetim.

Dođem do kreveta. Tu leži jadni čovjek u velikoj vručini i najprije me isprekidanim riječima uvjerava, kako sam lijepo pokojnoj majstorici savjetovao, ali se ona nije htjela ničega držati, pa je onda sve došlo kako sam ja prorekao.

Pregledam ga i ustanovim, da boluje na rijetkoj, ali veoma teškoj bolesti, na Abscesu u plućima.

U plućima se stvorila gnojem ispunjena šupljina uslied bacilovnog uzročnika, koji stvara gadno zaudarajući gnoj i ovaj se kašljanjem izbacuje. – Prozori

moraju biti vazda otvoreni, da se mijenja zrak, pošto je inače radi zaudaranje gnoja boravak u sobi nemoguć.

Već za vrijeme točne pretrage opazio sam, da je neka mlada djevojka htjela ući u sobu, ali je uvijek brzo opet zatvorila vrata.

Kod odredaba za njegu upitam majstora tko će se brinuti, da sve u redu dobije?

Onako slabim i hrapavim glasom nastoji dozvati »Anka! Anka!«

I opet se otvaraju vrata, a Anka prekorači prag sobe. – Moj bolesnik mi predstavi ovu jedva doraslu djevojčicu kao svoju nećakinju.

Pošto sam prepisao lijekove, odredio hranu i neprestano zračenje sobe, ostavim iza nekoliko utješnih riječi sobu.

U drugoj me sobi dočekaju uz već poznatu nećakinju i dva pekarska pomoćnika, majstorovi pomagaći, koji su sa zabrinutim licem saslušali glas o velikoj pogibelji majstorove bolesti.

Kod mojih dnevnih posjeta nisam mogao ustanoviti poboljšanje. Pozovu na moj predlog starijeg i mnogo iskusnijeg kolegu, ali i taj je dao jednako mnijenje, kako je bolest veoma teške naravi, pa moramo na sve spremni biti.

Čitao sam po mnogim knjigama i tražio lijekove za Absces u plućima, ali sve je to tako bespomoćno i tužno zvučilo, da sam izgubio svaku nadu.

Kod poslijepodnevne kućne ordinacije potražio me jedan stariji gospodin, koji mi se prikaže kao stari prijatelj jadnoga pekarskog majstora. Taj me nakon desperatnih izjava o dvojbenom spasu prijatelja umoli za liječničku svjedodžbu, kako mu je

prijatelj na smrt bolestan i kako se ima ova očekivati u najkraće vrijeme.

Na moj upit čemu to treba, izjavi, da se majstor želi prije smrti vjenčati sa svojom nećakinjom Ankom, kako bi ona ostala poslije smrti bar donekle opskrbljena. On je već bio kod nadbiskupskog duhovnog stola i tamo su mu izjavili, da je to vjenčanje u brzini dozvoljeno samo sa svjedodžbom, ako liječnik potvrdi, da bolesniku velikom vjerojatnošću prijeti smrt.

Napišem bez oklijevanja zatraženu svjedodžbu.

Drugi dan uđem kroz kuhinju u prvu sobu i tu kao u kakovoj priči nađem prostrti dugi stol sa 12 sjedala. Na stolu uz potpuni jedaći pribor sva sila cvijeća, kolača, dvije velike torte i nekoliko boca vina.

U brizi za mojega bolesnika upravo sam se razljutio, kad sam vidio takove priprave za vjenčanje s jednim umirućim čovjekom.

Kod pretrage bolesnika pričini mi se kao da i na njegovom licu čitam odraz svečanog raspoloženja. Brzo se oprostim pošto sam otklonio poziv na vjenčanje, koje će u 3 sata poslije podne biti, kada očekuju velečasnog gospodina župnika.

Oko 3 sata sam hitno pozvan jednom bolesnom dječaku u gornji grad.

U vagonu parne uspinjače za gornji grad ugledam domaćeg župnika.

Začuđen upitam: »Što vi velečasni putujete gore, a očekuju vas u P. ulici k jednom teškom bolesniku, da ga vjenčate pred smrt s mladom djevojkom!?«

»Ah! To su vam čudni ljudi!

Imade tu toliko zaprijeka, ali oni misle da se to

tako lahko riješava. Prvo, ona je njegova nećakinja, druga je komplikacija, da mladenka nije još prešla 15-tu godinu, a treća, da je majstor pravoslavne vjere, a ona je katolikinja.

Ne znam hoće li teško stanje bolesnika moći svladati sve ove zaprijeke?

U ostalom idem sad u župni ured, da vidim da li mi je duhovni stol poslao službeni akt i kako je sve to rješeno.«

Oprostim se i požurim bolesnom djetetu.

Drugi dan sam sa velikom znatiželjom pohitio bolesniku.

Našao sam ga nasmiješena i nekako zadovoljna. Mladoj ženi gladi ruke i uvjerava kako se nada da će kraj mojeg brižnog liječenja i kraj nježne njege njegove – skoro se zabunio i rekao »stare« – mile ženice opet ozdraviti i uživati sreću sređenog braka.

Konstatiram kod liječničke pregledbe, da je zbilja danas stanje bolje.

I tako je to dalje išlo, dok nakon četiri nedjelje nisam zbrojio ovo svakidašnje »Uvijek bolje« i dao dozvolu, da po malo ustaje iz kreveta.

Bolesnik se je brzo oporavljao i nije prošlo osam nedjelja, kad opet uđe kao gazda u svoju pekarnu.

Još osam dana i on puši svoju omiljelu lulicu i smješi mi se kroz prozor na vratima pekarne.

Veselio sam se u duši kako smo se kolega i ja prevarili u prognozi razvitka majstorove bolesti u njegovu korist.

APICITIS

(Katarh u plućnoj vršiki)

Nešto iza godine dana eto ga opet u mojoj sobi za savjetovanje. Tako se pomogao i udebljao, da

sam ga jedva prepoznao. Bio je u pratnji mlade žene, ali je nju ostavio u čekaoni.

Sad mi ispovijedi kako je opet u velikoj brizi za ženu, koja već mnogo mjeseci pokašljava, te se tuži na bodac u prsnom košu. Tako je brižna u gospodarstvu – skoro bih rekao bolja od moje pokojne žene – koja je također bila dobra gazdarica. Kraj izvrsne hrane postaje sve slabija, a ja znam da to ne znači dobro.

Po liječnički savjet neće ići. Danas ju je namamio do moje čekaone, kao da se radi o njegovom zdravlju.

Kod tih riječi otvara vrata čekaone i sa lukavim smješkom oko ustiju zove: »Hodi, draga Ankice, kad smo već tu, bude i tebe naš dobri gospodin doktor pregledal«.

Jadna mlada se vrpolji, ali se ipak kao poslušno dijete pokori.

Našao sam, da se je plućni katar u obim vršikama, Apicitis, već dosta ozbiljno razvio.

Kraj te opće slabe tjelesne konstrukcije savjetovao sam, uz shodne lijekove odlaganje svih kućnih briga jedne mlade gazdarice i bezodvlačnu promjenu zraka u zdravi besprašni gorski kraj.

Majstor je videći moje ozbilnjo lice obećao sve učiniti, pa makar žrtovao cijeli imetak, samo da mu žena ozdravi.

Žrtvovao je mnogo, ali je slijedeće proljeće ipak smrt pokosila to mlado biće. Bolest se je silnom brzinom širila po cijelim plućima i ona je postala žrtvom strahovitog biča božjeg, koji po čitavom svijetu hara, a zove se sušica (jektika).

Jadni majstor! Čovjek snuje, a Bog određuje!

GASTRO - ENTERITIS AĆUTA ICTERUS

(Akutna upala želuca i crijeva — žutica)

Imade ljudi, koji ne paze na količinu i kakvoću hrane i pića, koje uživaju. Želudac se takovih lakoumnih ljudi prvi buni protiv ove ljudske nesmotrenosti, pa obično u najkraće vrijeme opet izbaci preveliku količinu hrane i pića, jer nije dorasao da toliko toga probavi.

Još je gori slučaj, ako se u želudac stavi hrana koja je pokvarena, pa makar u malenoj količini, jer ova izazivlje bolesne pojave.

Najgori je slučaj, ako ovako otrovno djelujuća sastojbina prolazi dalje iz želuca u crijeva, pa i tamo izazivlje bolesne pojave i pravi dotičniku veoma neugodne tegobe.

Ova sadržina tad djeluje kao pravi otrov na čitavi tjelesni ustroj, pa se čovjeku pričinja kao da su mu svi organi kao potreseni – oslabili.

Pojavljuje se glavobolja, duševna i tjelesna klonulost, pomanjkanje svakog teka za hranu i piće, poremećenje redovite probave, povišena tjelesna toplina, a u slučaju da su se znakovi otrovnog djelovanja u većem stupnju iz želuca povukli i na crijeva, to su tegobe još mnogo teže podnosive i za izlječenje dugotrajnije.

Kako je netom opisano, da se ovakovo stanje javlja iza nepromišljenih pogriješaka kod prehrane, tako nastupaju još češći znakovi kod raznih lijekova i otrova, koje čovjek dovodi gutanjem u želudac, pa makar gdjekoji put u malenoj količini.

Slučaj na kojemu želim prikazati takovu sliku bio je mladić od kojih 30 godina, koji je imao nepriliku te se zarazio s kapavcem, triperom.

Uz druge shodne savjete za liječenje ove bolesti prepisao sam mu i neko ulje, koje se radi neugodnog teka propisuje u kapsulama od želatine.

Pošto je poznato da želatina draži sluznicu želuca, a i ljekovito ulje izazivlje također neugodne tegobe na prazni želudac, to sam mu naglasio nekoliko puta, da uzimlje dnevno po 6 komada ovih kapsula samo na puni želudac. Odredio sam točno, da uzima po dvije poslije svakog dnevnog obilnijeg obroka hrane, jer želatina i ulje tad ne dolaze u doticaj sa golom sluznicom, pa izostaje neugodno djelovanje na sluznicu.

Za pet se dana opet prikazao, ali čim sam ga ugledao to sam opazio, da se sav promjenio u licu.

Kapavac je krenuo na bolje, ali se tuži da su mu ove nesretne kapsule pokvarile sasvim želudac i probavu.

»Ta ja sam vam nekoliko puta naglasio, da ih gutate na puni želudac, dakle poslije zajutarka, objeda i večere!«

»Da! Da! Ali ja sam imao prije tri dana »Dugi dan«!

To je dan, kad ne smije pravovjerni Izraelita ništa uživati od jela i pića potpunih 24 sata.

Taj je mladić držao, da gutanje ovih kapsula neće biti tako veliki grijeh na taj dan, pa ih je uzeo na prazni želudac.

Uz žestoke boli i poremećenu probavu pojavila mu se još i žutica, jer se je začepio uslijed otečene sluznice u crijevu kanal kroz koji utiče u crijeva iz

jetara za probavu potrebna žučna primjesa, pa se ta žučna primjesa razlila putem krvnih cijevi po svem tijelu.

Ovaj je lakoumni neposluh liječničkog savjeta imao za posljedicu, da je bolesnik već nakon pet nedjelja bio izliječen od svog kapavca, ali mu se probava želuca i crijeva još nije sasvim popravila i kod točnog je motrenja opazilo liječničko oko još zaostatke žućkaste boje na koži i vidljivim sluznicama.

TYPHUS ABDOMINALIS
(Trbušna pošalina)

Sa prijateljem G. smo posjećivali zajedno univerzu, sprijateljili se, pa smo takovi ostali u životu kroz decenije. – Snašla gaje teška obiteljska nesreća.

Poštovao sam kao i svi ostali drugovi njegovu tešku bol. Čovjek želi u takovim časovima sam biti sa svojim mislima i svojim čuvstvima.

U tu je svrhu poduzimao duge šetnje izvan grada.

Jednoga se dana potuži na boli u trbuhu i kako ćuti povišenu tjelesnu toplinu. – Tegobe su se slijedećih dana povećavale i bude konstatirano, da se radi o Typhus-u abdominalis (trbušnoj pošalini).

Svi smo se začudili! Na koji se je način mogao inficirati?

Bacillus typhi abdominalis jest uzročnik teških crijevnih čirovitih procesa.

Čovjek se zarazi ako dolazi u dodir sa izlučinom bolesnog čovjeka direktno ili indirektno ako dođe u doticaj sa predmetima koji su putem izlučine bolesnog čovjeka zaražene.

U gradu, obitavalištu mnogih ljudi pazi se strogo na to, da budu izvršeni svi higijenski propisi. Spro-

vedena je dobra kanalizacija. Vodovod besprikorno funkcionira. Stari su bunari već odavna zatrpani.

Voće, povrće, salata i t. d. ako nije prije užitka skuhano, a ono se dobro pere u čistoj vodi i tako mehanički očisti od svih mogućih uzročnika mnogih bolesti pa i tifusa.

Osim toga su propisane stroge mjere opreza na koje mjere oblast budno pazi kod rijetkih bolesnika na tifusu, koji su redovno – kako se to može provjeriti – izvana importirani.

Upravo smo se nalazili pred jednom zagonetkom odakle se je naš prijatelj zarazio tifusom.

Istom kad je bolesnik iza dugog bolovanja počeo pripovijedati o svojim šetnjama izvan grada bilo je moguće riješiti tu zagonetku.

Bolesnik je pripovijedao kako se je za svojih mnogosatnih šetnja znao navratiti u koju seljačku kuću i tu si je kupio domaćeg sira i pravi seljački kukuruzni kruh.

Kad je spomenuo nekoliko sela kroz koja je prolazio, tad je nabrojio i jedno selo koje je bilo poznato oblasti kao zaraženo od tifusa.

Tamo je on očito primio hranu iz ruke jedne osobe, koja je bolovala na tifusu i ne misleći na mogućnost kakove infekcije primio na ovoj hrani i uzročnika tifusa u svoje tijelo.

Lebdio je kroz tjedne i tjedne između života i smrti, ali su se dobra tjelesna konstrukcija i brižljiva njega oko bolesnika oprle ubitačnom djelovanju bacila tifusa, pa smo ga opet u veselju primili u našu sredinu nakon skoro polgodišnjeg bolovanja.

Sa malo se opreza može izbjeći mnogim teškim bolestima.

DYSENTHERIA
(Srdobolja, griža)

»Hvala Bogu danas je prošla moja vratobolja, pa se ja ćutim opet potpuno zdrava« uvjerava me gospođa, koja se nedavno nahladila i prepatila tešku vratnu upalu.

Pred njom se nalazi na stoliću zdjela sa krasnim velikim breskvama.

Promatram krasni plod, koji u svom šarenilu prelaza tamno crvene boje u žutu upravo zadivljuje čovječje oko.

»To mi je moj muž danas donio kući, u nadi da ćete mi dozvoliti užitak ovog krasnog ploda. Je li da su krasne? Kad bih znala lijepo slikati, odmah bi sjela i naslikala ovo čudo krasne prirode« i već dohvati najveći plod i zagrize apetitom, kako to može samo čovjek koji nije 3 dana ništa poštenoga pojeo. – Upozorim ju, da ovo voće sigurno nije oprano, pa može biti uzrokom za razne bolesti.

Ona tek mahne rukom nehajno s riječima: »Što vi mislite gospodine doktore, da toliki ljudi, koji uživaju voće ovo prije peru?« i sa smiješkom mi se nastoji narugati.

Morao sam se zadovoljiti sa izjavom, kako ovo voće prelazi često kroz mnoge ruke dok dospije u naša usta, pa može lako koji bolesni među ovima biti.

Zaželio sam dobar tek, jer je već drugu breskvu uživala, pa se oprostim proglasivši je izliječenom od vratobolje.

Drugo jutro još se nisam ni obukao, kad zazvoni telefon i zove u kuću onoj gospođi, jer je teško obolila.

Nađem ju sa silnim grčevima u trbuhu, a po noći se pojavio crijevni proljev, da nije skoro ništa spavala.

Odredim shodno liječenje, te obećam u podne pregledati.

Još prije podne me opet pozovu, jer je uz grčeve dobila krvavu stolicu.

Kako nije ništa nekuhano ili nepečeno uživala osim onih bresaka, to su kako se u slijedećim danima utvrdilo jedino one neoprane breskve posredovale, da je obolila na teškoj disenteriji, griži.

Uzročnik se ove bolesti nalazi u blatu oboljelih, te biva prenašan direktno od čovjeka na čovjeka ili indirektno raznim predmetima osobito onima, koji nam služe za hranu.

Povrće i voće koje nije dovoljno očišćeno ili prljava voda su ponajčešće posrednici za obolenje na disenteriji.

Ne samo ova tako teška bolest kao disenterija ili tifus, već i razni crijevni katari su neugodni pratioci života, kojima su uzrokom samo sirova, ili neoprana hrana, a vode ima toliko na svijetu!

TAENIA SOLIUM
(Trakavica)

»Eto vidite, gospodine doktore, da ni ove dosta skupe pilule ne pomažu mojoj kćeri. – Točno joj kontroliram tjelesnu težinu, ali ona ni uz svu najbolju hranu, koju slasno pojede i ine higijenske prilike u kojima živi baš ništa ne jača, već je jednako slabunjava«.

Tako se tuži majka na svoju 14-godišnju kćerku. Djevojčica je za svoje godine dosta visoka uzrasta, ali slabog tjelesnog izgleda.

Ta djevojčica živi u dobrim higijenskim prilikama, već godinu dana i više dobiva razne jačajuće pilule i medikamentozne tekućine uz izabranu hranu, pa se ipak ne može oporaviti.

Čitav je njezin organizam nekoliko puta dobro pregledan i pronađena zdrava pluća, srce i ostali organi, a opet se nemože oporaviti.

Mislim, – tražim uzrok koji je tu po sredi.

Danas me je pozvala majka jer već nekoliko dana ima jake grčeve za vrijeme probave. Ispitujem, pregledavam, razbijam si glavu, ali ne mogu naći uzroka.

Odredim stanovitu dietu (način prehrane) i kažem, da ćemo vidjeti.

Za dva dana čujem, da je imala žešće grčeve iza nekog variva, koje je pripravljeno sa domaćim oštrijim primjesama.

Odredim da dobije istu hranu, pa da me pozovu, ako bi nastupili grčevi.

Nekoliko sati iza užitka eto opet grčeva. – Zamolim, da mi se pošalje izmetina (blato) bolesnice.

Kod pretrage pronađem nedvoumno kariku u duljini od 1 i po metra poznatog crva, trakavice, Taemia solium, Bandwurm.

Ta se bolest dobiva ako čovjek uživa sirovo dakle neispečeno ili nekuhano meso naših domaćih životinja.

Poletim odmah u kuću te djevojke s veseljem, da sam odgonetnuo zašto taj mladenački organizam ne može sa svojim zdravljem doći na zelenu granu.

Ovaj se crv izvrsno hrani živući u crijevima te djevojke na njezin račun.

Imade međutim takovih primjesa u našoj hrani, koje taj crv ne podnaša, pa se onda vije i napinje

u našim crijevima, što mi onda osjećamo kao žestoke grčeve. – Kod toga se koprcanja otkine komad crva, koji je već dosegao dosta veliku duljinu od 6—12 metara, pa ga onda možemo pronaći u blatu.

Majka se doduše ne sjeća kojom je prilikom kćerka uživala sirovo meso, ali priznaje, da je ona (majka) u svojim djevojačkim godinama strastveno volila jesti sirovo meso kad bi u kuhinji do njega došla.

Meso koje je njezina kćerka pred mnogo mjeseci izjela, bilo je od bolesne životinje, pa se iz jajašca, koje se dade tek sitnozorom u bolesnom mesu ustanoviti razvio u crijevima crv, koji dosiže duljinu od 10 i više metara.

Kratkim liječenjem je u nekoliko dana sa medikamentima crv tako oslabljen, da je izgubio snagu držati se glavom za crijeva u koje se zakvačio posebnim napravama i tad je pospješenom probavom odstranjen iz tijela.

Sad se je djevojčica naglo ojačala.

Danas je majka mnogobrojne djece i uživa glas žene, koja je već odavna izgubila vitku liniju.

TAENIA MEDINESIS
et
CHOLERA ASIATICA
(Trakavica u Medini i azijatska kolera)

Radi sobitih prilika, koje prikazuju pogibelj liječničkog zvanja, ako ga ovaj zdušno vrši, moram i ovu crticu priložiti ostalima, premda sam se nalazio istom na koncu gimnazijskih nauka kad se dogodilo slijedeće:

Dr. M. bio je vanredno sposoban i radin liječnik. On se nalazio na čelu svakog pokreta kad se radilo o uređenju zdravstvenih prilika u kroz stoljeća zapuštenim ogromnim pokrajinama u kojima je služio kao liječnik.

Kao čovjek napredan, zaželio je da što više vidi, pa da upozna i druge krajeve svijeta sa svim osebujnostima, a napose da prouči i bolesti ovih krajeva.

U tom svojem nutarnjem porivu on si je ishodio kod oblasti, da je službeno poslan kao liječnički nadzornik i savjetnik sa hodočasnicima u sveta muslimanska mjesta Medinu i Meku.

Svake je godine hodočastilo mnogo stotina muslimana na ova mjesta, gdje se rodio i djelovao njihov prorok Muhamed.

Pošli su u Hadžiluk, a povratili se sa doživotnim naslovom Hadžije.

U tim zemljama vladaju za naše zapadnjačke pojmove izvanredne skoro bih rekao fantastične prilike.

Razlika je ne samo u ljudima i njihovim običajima, pa i životinjama, koje tamo nalazimo i biljkama koje tamo rastu, već je razlika i u izvanrednim bolestima koje tamo haraju, a koje u onim prilikama grdno napadaju zdravlje pojedinih ljudi.

Osobito su izvrgnuti svim nepogodama stranci, koji nisu vikli onako žarkom podneblju.

Da se klice tih bolesti ne importiraju (unašaju) u naše krajeve, to je oblast svake godine odredila jednog liječnika, koji je pazio na to, da hodočasnici izbjegnu prilikama zaraze i da se zaraženi u koliko je to moguće izliječe prije svog povratka u domovinu.

Kao primjer takove jedne pogibelji, od onih mnogih koje prijete hodočasnicima u one krajeve, spo-

5

menut ću točnije jednu takovu bolest t. zv. Taenia medinensis (Trakavica).

Kako u onim tropskim krajevima vlada velika vrućina, to je i ljudska žeđa povećana. – Žedni hodočasnici napose stranih krajeva u toj muci lako zaboravljaju na propis higijene, samo da utaže veliku muku, koju trpe uslijed nestašice vode.

U onim se vodama nalaze sićušni račići na kojima opet obitavaju još sitnija jajašca Tenije medinensis.

Sve su to tako sitna bića, da ih čovjek prostim okom ne vidi, a pogotovo u mnogo puta prljavoj i zamuljenoj mlaki ili baruštini, koje se jedva dočepaju hodočasnici u onim dalekim pustinjama.

Čim ta jajašca dospiju s vodom u naš želudac, njihova se čahura u želučanom soku rastvori, pa se izlegnu male glistice, crvići, koji onda putuju kroz tijelo do pod kožu i tu stvaraju oveće čirove.

Kad se ovaki čir umjetno otvori nožem, tad se nalazi na dnu mali crvić ili glista Taenia medinensis, koja se u tom gnoju dobro snalazila.

Sličnih je bolesti sva sila u onim krajevima.

Godine 1883 poslana je velika ekspedicija prirodoslovaca u orijentalne krajeve.

Skup je ovih prirodoslovaca – koji su bili većinom liječnici – imao istražiti izvanredne bolesti u Indiji, Arabiji, Maloj Aziji i Egiptu.

Profesor Koch bio je na čelu ovoj naučnoj ekspediciji. To je bio liječnik vanrednih sposobnosti, koji je već bio pronašao Tuberkelbacila, uzročnika »onog bića božjeg«, kojega u običnom životu zovemo sušicom (tuberkulozom).

Ovaj je učenjak i ovoga puta bio sretne ruke, jer je uz klice drugih bolesti otkrio i takozvanog »Koma bacila« uzročnika kolere.

O ovoj se bolesti nalaze zapisci već u najstarijim povjesnim izvorima.

Češće ih nalazimo od kako je Muhamed 629 godine zauzeo Meku, jer su od toga dana počeli Muhamedovi sljedbenici po svem tada poznatom svijetu širiti svoju vjeru osvajajući dotične zemlje.

U malo su stoljeća osvojili cijelu za onda poznatu Aziju i zavladali nad Afrikom. – Mimo Carigrada počeli su osvajati Balkanski poluotok, a iz sjeverne Afrike su navalili i osvojili Španjolski poluotok.

Ogromne su gomile vojnika nosile sa sobom i uzročnika kolere, koja je onda nemilo kosila ljudske živote.

U križarskim vojnama, koje su se vodile kroz prva tri stoljeća našega tisućljeća, mnogo je više ljudi poginulo od kolere no od mača bojnoga.

Na početku 19-toga stoljeća, ta je pošast prošla skoro cijelu Evropu.

Uzročnika je ove »smrtne kose« pronašao prof. Koch i pokazao ga čovječanstvu kao blagohotni rezultat svojih istraživanja u onim krajevima, da si uzmogne udesiti zaštitu proti njemu.

Na temelju naučnog istraživanja toga uzročnika predložili su shodne sanitarne mjere, kako bi se stalo na put otvorenoj pogibelji, koja je prijetila ostalom svijetu u putničkom saobraćaju s onim zemljama.

Koma-bakterij je kao mali zavinuti crtež, koji se tek sitnozorom može ustanoviti i koji prelazi direktno i indirektno na zdrava čovjeka.

Teške su smetnje na probavnim organima prvi znaci obolenja.

Žestoki proljevi iscrpe veći dio tekućine iz oboljelog tijela, koje u najkraće vrijeme silno oslabi, te u nekoliko dana čovjeka usmrte.

Još se danas živo svega sjećam. — — —

Bio je vruć dan na početku augusta, kad sam doputovao iza 22-satne vožnje u kuću rođaka u S.

Našao sam cijelu kuću silno uzrujanu.

Prispio je taj dan brzojav iz Džide u Arabiji, kako je ubitačna kolera zavladala među hodočasnicima, pa da se i vrijedni i u svom zvanju požrtvovni Dr. M. nalazi među umirućima.

Kako sam već onda imao na umu posvetiti moj život liječničkom zvanju, to je i mene kosnula ova vijest, jer je ovaj čovjek zaglavio u zdušnom vršenju svojega liječničkog zvanja.

Žalosna je to sudbina, a ipak sam tom čovjeku zaviđao slušajući tolike hvale sa svih strana, jer se općenito uvjeravalo, kako nije poznavao većeg užitka i veće zadovoljštine, no pomagati bolnom čovječanstvu.

Ovo se čuvstvo mora osjetiti, inače se ne može razumjeti.

Cijeli je grad S. sažaljevao uz udovu s troje nejake djece taj neprocjenjivi gubitak u nadobudnom razvoju zdravstvene službe u ogromnoj pokrajini.

Svaki je građanin bilo koje narodnosti i vjere žalosno uzdahnuo, kad je primio tu strašnu vijest.

I najstariji je Muhamedanac slegnuo ramenima, te uz silno ozbiljno lice uzdahnuo samo: »Kismet« (suđeno je).

CIRRHOSIS HEPATIS
(Kronična upala jetara)

Neki piju alkoholna pića da bolje uživaju svoje veselo raspoloženje.

Slavi se imendan, rođendan, položenje ispita, krštenje, građevna dozvola novograđene kuće i t. d.

Drugi put je obratno, da čovjek uzimanjem alkohola nastoji naći u svojoj tuzi i nevolji bolje raspoloženje u umjetnoj časovitoj zaboravi nevolje koja ga bije.

Pretjeranosti u ovim nastojanjima brzo se osvećuju, pa kad se nastupivše tegobe u nastalom duševnom i tjelesnom poremećenju opet izgube, kad prestane djelovanje obilnog alkoholnog uživanja, tad se mnogi lakoumni pretjeranac odluči, da će se okaniti za dulje vrijeme, ako ne za uvijek slične lakoumnosti.

Zlo je ako se često griješi, a najgorje je ako se čovjek dnevice opija, jer se tad ne javljaju samo stalni duševni ispadi, već nastupaju kod tvrdokornih griješnika teške tjelesne bolesti raznih organa.

Svakom je organu našega tjelesnog ustroja od naravi određen stanoviti rad, ali natureni im prekomjerni rad ne mogu na dulje vrijeme obavljati, pa uslijed lakoumne ljudske pretjeranosti klonu i stradaju.

Kad se uslijed klonulosti javljaju ispadi u radu tih organa, tad nastupa već nepopravljivo stanje u čovječjem tjelesnom ustroju. Bolesnik tad nakon kraćeg ili duljeg poboljevanja, za kojega se teško kaje što nije poslušao liječničko savjetovanje, mora sad ma i uza sve najtočnije obdržavanje liječničkih uputa ipak u velikoj muci daleko prije vremena svršiti jadno svoj život.

Osim velikih iznimnih i u velikoj mjeri uživanih ostalih primjesa hrani, redovito je alkoholno piće razlogom teškoj kroničnoj upali jetara, Cirrhosis hepatis, koju radi tog dapače nazivlju u Engleskoj: »Gin-drinkers«-liver.

Ne radi se samo o količini uživanih alkoholnih pića, već i o tome, koliko se čistoga alkohola nalazilo u progutanoj tekućini.

Ovo obilje alkoholnog pića mora najprije da probavi želudac, pa u daljnjem toku raznaša srce putem krvnih cijevi po ostalim organima u kojima pravi već po svom djelovanju manje ili veće štete, dok ga bubrezi ne izluče iz tijela.

Ostavljamo po strani medicinsku raspravu između pristaša Hanot-a i Laeneck-a, kako nastaje ova teška bolest jetara. Glavno je u tome se slažu obje stranke, da je djelovanje prekomjernog uživanja alkohola od velike pogibelji za jetra, jer prouzrokuju takove promjene, koje razaraju jetreno tkivo. Uslijed ovih promjena prestaje od naravi dodijeljeni rad jetara, kolanje je krvi u njima malo ne obustavljeno, pa ovaj zastoj uzrokuje, da se tekućina izljeva u okolišne žile, koje nabreknu, pa se gdjekad vidi osebujna prikaza nabreklih žila u okolini pupka, koja je prikaza radi sličnosti nazvana »Caput medusae« (Meduzina glava).

Kad već okolišne žile ne mogu svladavati pridolazak prekomjerne tekućine, tad se ona slijeva u slobodnu trbušnu utlinu.

Trbuh takova bolesnika poprima izgled ogromne bačve iz koje se umjetno na operativni način ispražnjuje od vremena do vremena po 10—20 litara svjetle tekućine.

Kako su redovito uz jetra i drugi organi oboljeli, to ovakav čovjek obično u kratko vrijeme podliježe smrti.

Liječili smo dobro stojećeg mesarskog obrtnika, koji je tek 42 godine poživio, ali je mnoge godine jeo za dva čovjeka, a pio za 10 ljudi.

Posao mu je dobro prolazio, pa je uvjek dobre i drage volje pristao na svaku veselicu, za koju je dnevno bilo prilike.

U jutro je bio naučen od rane mladosti 2—3 čašice stare domaće šljivovice uživati, jer da ga to krijepi.

Za vrijeme prije podneva nadzirao je rad u mesnici, ali je i kroz to vrijeme poskočio nekoliko puta na okrijepu u susjednu gostionicu, gdje bi se znao dulje zadržati kad se sreo s kojim prijateljem ili obrtnim drugom. Kod obilnog se objeda zabavljao sa ženom i kćerkom uz jednu litru vina.

Pošto je ustajao vrlo rano, to se je morao poslije objeda prospavati. Iza toga je opet pošao na malu okrijepu, ali ne kao »babe« na šalicu kave, već na obilnu južinu kod čaše vina ili pive.

Kada se nije s prijateljima zadržao na večeri, to ga je čekala kod kuće večera uz obilni vrč vina.

Ne brojim tu brojne sajmove, kod kojih se pilo u veselju kad je bila roba jeftina, ili u srčbi kad je roba skupa bila.

Tako je živio taj čovjek skoro 20 godina, kad se počeo tužiti na razne tegobe. Opazio je u posljednje 2 godine da slabije vidi, da gubi tek za jelo, te ćuti da mu slabi probava. Srce često neredovito kuca i čini mu se da mu u posljednje vrijeme otiču noge.

Jednom riječi ćuti se bolestan.

Kako nas je trojicu liječnika zajedno pozvao na liječnički pregled, to smo dogovorno došli u isto vrijeme.

U prvoj nas je sobi dočekalo na stolu nekoliko vrsti rakije i liquera, jer si nije valjda mogao predstaviti točne pretrage bez prethodne okrijepe. Kad smo to odbili gotovo nas je nepovjerljivo gledao.

Pronašli smo da boluje na Cirrhozi jetara u dosta poodmaklom stanju, jer smo ustanovili već veliku količinu tekućine u trbušnoj utlini.

Kad mu je ova već pravila tegobe pritiskom na organe disala, izvađeno mu je na umjetni način kojih 10 litara, da barem od te strane nastupi olakšanje.

Tako je to bivalo nekoliko puta u pet mjeseci. Bolesnik je uza sve to sve više slabio.

Na stolu su uvijek bile boce sa alkoholnim pićem, valjda za prijatelje, koji su ga posjećivali.

Dapače kad smo posljednji put izlazili iz njegove sobe u kojoj je on ležao bez duše, opazio sam na stolu poznate boce. — — —

NEPHRITIS ACUTA
(Akutna upala bubrega)

Kod odabiranja zvanja u kojem će čovjek zasluživati svakdanji kruh, mora mladić biti veoma oprezan.

Ima tu sva sila poteškoća, većih i manjih zapreka, koje dolaze u obzir.

U glavnom se pazi na čvrsti ustroj tijela, koje zahtjeva pravilno izvršavanje izabranog zvanja.

Jasno je da i tu odlučuju pojedini organi, koji su u raznim zvanjima raznoliko opterećeni.

Ako se čovjek sa čvrstom voljom i radosnim pregnućem preda zvanju za koje se odlučio, a njegova tjelesna snaga podnaša sve teške napore, koje mu to zvanje nalaže, tad mora uspjeti i ovo će zvanje vršiti na svoje veselje, a drugima na zadovoljstvo.

Ali i netom spomenuto pravilo ima svoje rijetke iznimke.

Mladić 19 godina star, čvrstog tjelesnog ustroja, vanredno marljiv, svjestan ozbiljnosti svojeg budućeg zvanja, odlučio se je posvetiti liječničkom zvanju.

Sa velikim je veseljem polazio početna teoretska predavanja. Za nekoliko nedelja valja prvi put da radi praktički u sekcijonoj dvorani. Jedva uđe s prijateljem, kad uhvati ovoga za rame i umoli da ga opet izvede, jer mu je pozlilo.

Tako je to išlo nekoliko dana.

Mladić je zdvajao, jer je uvidio da radi nepodnašanja onoga zadaha u sekcijonoj dvorani neće moći učiti medicinu za koju je imao toliko volje i smisla.

Mladi medicinar mora 2 godine raditi skoro dnevno više sati u toj dvorani, da se nauči kako zdravo tijelo izgleda, kako teku žile, pa položaj živaca, raznolikih organa i t. d.

Kad to svrši onda dolaze bolesni organi na red. – Uvijek isti zadah, a mladi naš drug to ne podnaša.

Nije bilo druge već si izbiti studium medicine iz glave.

Ode na drugu univerzu i drugi fakultet.

Nismo se mnogo vremena vidjeli.

Došavši u grad u kojem je obitavao, čujem da leži teško bolestan.

Odmah ga posjetim.

Primi me majka nesuđenog medicinarskog kolege, koja mi sa suzama povjeri kako je njezin sin obolio na akutnoj upali bubrega.

Pošto njegova bolest kreće sve na gorje, te su ovdašnji liječnici izgubili svaku nadu u spas, pozvala je poznatoga internistu iz inozemstva. – Taj je danas sa još 2 liječnika pregledao bolesnog sina. Ne može se reći, da je taj profesor prelomio štap nad bolesnikovim životom, ali joj je tako malo nade dao, da se boji, da je sve izgubljeno.

»Vidjet ćete i sami«, pa me vodi u bolesničku sobu.

Već sam se bio naučio sakriti iznenađenja pred bolesnim čovjekom, ali tu kod prvog pogleda na mog prijatelja, – moram iskreno reći, bio sam tako usupnut, da sam nehotice učinio korak natraške, tako sam se uzrujao.

Tu leži masa čovjeka, koji ima sada tri puta veću glavu no sam ju bio naviknut normalno gledati.

Barem četiri puta deblje ruke i noge visjele su na ogromnom trupu.

Sve je to tako blijedo, voštane boje, da čovjeka prolaze srsi.

Ugledavši me dobri moj prijatelj, poznati veseljak, koji je bio uvjek spreman na šalu, samo mi stisne ruku i tužno šapće: »Vidiš što se s menom dogodilo. Svemu je kriva žestoka nahlada, jer nisam imao toplim kaputom zaštićen predjel bubrega«.

»No to će opet postati dobro, pa ćemo se veseliti životu kao toliko puta. Znadeš, da medicina i kod najtežih bolesti kao neka čudesa stvara?«

Nastojao je malo se nasmiješiti, ali mu je nestao taj posmjeh kad je pogledao u lice zabrinute majke.

Teška je prehlada upalila bubrege kod 20 godišnjeg mladića. Ovi su prestali izlučivati tekuću hranu, koju naše tijelo prima i sva se tekućina zaustavila u tijelu.

Sad je tri nedelje bolestan – tri nedelje je prekinuta djelatnost bubrega, pa je tijelo uslijed nastalih oteklina zauzelo upravo glomaznu priliku.

Uz nahladu kao najčešći razlog za upalu bubrega imade još otrovnih uzroka, koje naše tijelo prima ili samo stvara.

Liječnik mora nastojati, da opet uspostavi djelovanje bolesnih bubrega i to čim prije, jer prijeti otrovanje čitavog tijela uslijed rastvaranja skupljene tekućine.

U teškoj sam se brizi oprostio.

Treći dan sam ga ponovno posjetio, ali stanje je jednako. Moguće je tijelo još monstroznije otečeno.

Kad sam odlazio zaustavi me majka i ispriča kako ih je jučer posjetio neki stari liječnik, daljnji rođak. – Taj vidi teško stanje i sluša kako toliki lijekovi ne popravljaju zaustavljeno djelovanje bubrega, pa savjetuje, da mladi uzima neke Amerikanske pilule, koje napadno pospješuju crijevnu probavu. – Neka se tijelo tim putem nastoji riješiti nagomilane tekućine.

U ovako beznadnom slučaju mora se sve pokušati.

Legalno još nisam imao pravo miješati se u liječničko savjetovanje, ali mi je bilo jasno, da ova ogromna množina tekućine mora iz tijela izaći, da ne bude prekasno.

Pilule su vidljivo djelovale, pa je moj prijatelj za 2 nedelje i sam oćutio poboljšanje u popuštanju oteklina tijela i gibivosti ruku i nogu.

Za 6 nedelja je bio opet normalnog izgleda, a kako su u tom međuvremenu popustili zapalni znakovi bubrega, to su i ovi počeli polagano sa svojim djelovanjem, dok nije na koncu uspostavljen naravni tok tekućina u tom tijelu.

Prošlo je mnogo mjeseci, a moj se je prijatelj mogao opet posvetiti nastavku pravnih znanosti.

Kroji pravdu sad već preko 30 godina, ali kad je bila sudbena komisija, koja je bila spojena sa sekcijom lješine, tad ga je morao koji kolega zamjeniti.

DIABETES INSIPISUS

(Obilno mokrenje)

Gospodarstveni promet materije i sokova u našem tijelu biva reguliran u prvom redu živčanim sistemom, a zatim biva uplivisan unutarnjim i vanjskim utjecajima.

Bolesno stanje opažamo kad ispadne normalni rad kojega organa.

Taj ispad može biti radi unutarnjeg uzroka, koji možemo kod točne pretrage pronaći, što je još laglje pronaći kad se radi o vanjskom uzroku.

Kad ne možemo dokučiti pravi razlog za bolesno stanje, tad se taj za medicinsku znanost još tajnovitiji razlog obično krije u finim nitima i tankim mrežama živčevlja, u mozgu glave ili mozgu hrptenjače.

Takova je bolest Diabetes insipidus.

Ime joj dolazi od grčke riječi diabaino – što po naški znači proticati, proteći.

Pojav je velike žeđe u normalnoj vezi sa izlučivanjem mnoge tekućine.

Ovakovi bolesnici popiju dnevno 5—10 i 20 litara vode, koju onda izlučuju kao svijetlu tekućinu u kojoj ne možemo nikakove abnormalne primjese naći.

Redovito su to mladi ljudi, koji se inače dobro ćute, samo trpe od velike žeđe. – Na svu sreću obično ozdrave prije 30-te godine.

Ovaki način života upada u oči, a kako je svaki pokus liječenja beskoristan, to oni gase svoju vječnu žeđu, a kraj toga obavljaju svoj svakidašnji rad besprikorno.

Jožek je bio inače čvrst 22 godišnji momak, koji je okapao marljivo uz vincilira vinograd.

Na večer sam naredio, da se sutradan okopa oveća parcela, ali sam izrazio pred vincilirom moju sumnju hoće li im uspjeti cijelo prekopati.

Vincilir me pogleda i reče: »Bude Jožek već kopal, samo mora dva put po 3 polića (à 1 i po litre) vode ispiti«.

Od malih nogu se sjeća, da je uvijek na velikoj žeđi trpio.

Ja sam Jožeka već u 3 maha točno liječnički pregledao, ali osim navedenog znaka vječne žeđe i svjetle mokraćne izlučine u dnevnoj količini 10—15 litara nisam ništa abnormalnog našao.

Kako ovi radnici svoj težački posao često mijenjaju, to je samo 2 ljeta bio kod mene uposlen, pa mi je ostalo nepoznato u kojoj se godini njegovo stanje promjenilo.

DIABETES MELLITUS
(Šećerna bolest)

Dobro se sjećam te izvrsne glumice, koja je u mojim mlađim danima znala razveseliti čitavo kazalište nastupajući u lakim operetama. – Svojom je poznatom glumačkom rutinom s lakoćom svladavala i takove uloge, koje već nisu bile za njezinu poodmaklu dobu.

Poslije 60-te godine stupila je u trajno stanje mira.

Kako sam bio kućni liječnik kod njezine djece, koja su također već imala djece, to je sasvim naravno, da sam i s njom dolazio u saobraćaj.

Jednoga mi se dana potuži kako slabo i nemirno spava, te joj dolaze lake omaglice bez pravog razloga. Apetit (želja za hranu) joj je dobar, jedino ju muči danju i noću velika žeđa. Popije 8–10 litara vode dnevno.

Pregledam ju, ali ne dolazim kod tog što bi bilo razlogom njezinih tegoba.

Obzirom na veliku žeđu, koju je naglašavala, pregledam njezinu priposlanu mi mokraću i tu pronađem, da sistem njezinih žlijezda proizvađa ogromni procenat šećera, koji ona putem mokraće izlučuje.

Jasno je, da se u tom slučaju radi o bolesti zvanoj Diabetes mellitus, kojoj su glavni znaci velika žeđa i vječno čuvstvo gladi (Polydipsia et Polyphagia), a u obilnoj mokraći abnormalni postotak šećera.

Tegobe su njezine zbog kojih je tražila liječnički savjet tek nuzgredne pojave kod ove teške bolesti.

Uređenjem stroge diete t. j. hrane, koju smije uživati i strogim izbjegavanjem škrobovih jestvina (brašnastih) i takovih primjesa ostaloj hrani – obično se stanje bolesti popravlja.

Narav je te glumice u miru ostala vesela i prpošna, ma da se malo uznemirila kad sam joj zabranio sva jela od brašna, razne kolače i gibanice i naredio da se najstrože čuva uzimati šećera.

Napisao sam joj točan popis jela, koja smije jesti do mile volje, ali ju je popis zabranjenih jela više dirnuo, jer su u tom bila baš takova navedena, koja je ona za čitavog života veoma volila.

Čim je počela obdržavati strogu dietu (propis u hrani) odmah su popustile njezine tegobe, a istodobno se smanjio procentualni sadržaj šećera u mokraći.

Tako je to išlo do blizu 80-te godine, kad je radi opće slaboće legla u krevet i za nekoliko dana na staračkoj upali pluća preminula.

Kroz mnogo sam se godina brinuo za njezino zdravlje i bila mi je za moju brigu veoma zahvalna.

Obzirom na užitak, koji mi je pružila u mojim mladim danima svojom umjetnošću u kazalištu, nisam htio primiti za moje liječničke savjete nikakove materijelne nagrade.

Ipak me ona honorirala na svoj način.

Kad je stupila u trajno stanje mira, kupila si je oveći molitvenik iz kojega se dnevno po nekoliko sati molila.

Neznam što je veselu operetnu divu navelo na ovaki način života, ali osim brižljivog pomaganja kod odgoja svoje unučadi i čitanja molitava nije poznavala drugog posla.

Stanovala je razizemno u istoj ulici u kojoj sam ja stanovao, pa sam morao prolaziti kraj njezina prozora.

Ljeti, kad je toplije bilo, ona je daleko prije 7 sati u jutro sjedila skrušeno na prozoru u usrdnoj molitvi iza cvatućeg cvijeća.

Kad bi mene opazila kako hitam na liječničko djelovanje, tad bi prekinula na čas molitvu i uz jutarnji pozdrav mi objavila, da je već izmolila 3 »Očenaša« za moje zdravlje i spas duše moje.

MENINGITIS

(Upala možđanih opna)

Imade bolesti, koje se sve manje spominju kao uzrok smrti.

Takova je bolest upala možđanih opna. Neću reći, da bi ova bolest nestala sa površine zemaljske. Ne! Već se liječe svrsishodnije mnoge bolesti, koje su uzrokovale ovako tešku bolest kakova je upala možđanih opna, pa onda otpadaju sudbonosne posljedice koje bi u zadnjem odsjeku uzrokovale smrt toga bolesnika.

Uzročnici za ovu tešku bolest prodiru iz nosa i njegovih nuzšupljina u čeljusti i čeonoj kosti, pa iz oboljelog uha u unutrašnjost glave i uzrokuju upalu možđanih opna. U rijetkim se slučajevima javlja bez pravog uzroka kad nastupa epidemički, kad se uzročnik nalazi u zraku, pak obole bez razlike mnogi ljudi na teškoj upali.

Kochov bacil tuberkuloze zasjeda osobito kod djece dosta često na možđane opne pa uzrokuje smrt jednako kao i gnojna upala iza teških rana na glavi.

Pozvan sam u kuću k nekom barunu, čiji je 26-godišnji sin obolio na žestokoj upali u vratu.

Kraj velike tjelesne topline tuži se bolesnik na žestoku glavobolju, trganje u lijevom uhu i teško gutanje.

Govor mu je polagan, jedva razumljiv. Smeta ga i najmanji tračak svjetla, pa leži skvrčen u krevetu.

Posljednji su me znaci upozorili, da se moguće radi i o početku upale možđanih opna!

Izašavši iz bolesničke sobe zabrinuto sam zapitao roditelje otkad njihov sin tako teško i polagano govori.

»Ah! — odgovori majka — to je njegov način govora iz afektacije, a u uhu ga često trga, na tom poboljeva već od djetinjstva«.

Smirio sam se i odredio shodne savjete za žestoku upalu u vratu.

Za tri dana već je sjedio u krevetu, pa me onim pospanim i polaganim glasom moli za liječničku svjedodžbu za produljenje dopusta.

ISCHIAS

(Upala nerva Išiadika)

Liječio sam uvijek i davao savjete mojim bolesnicima po mojem najboljem znanju i uvjerenju. Uzeo sam si kod toga za načelo, da se sam stavim u položaj moga bolesnika, pa sam savjetovao ono što i kako bih ja uradio kad bih se nalazio u istoj situaciji.

Uza sve to ima bolesti za koje sam se više brinuo, dapače knjige o njima učio i nastojao naći za takovu bolest lijeka na sve moguće načine.

Takova je bolest Ischias.

Bolesnik je skroz pošten, svakoga poštovanja vrijedan, koji je u teškim vremenima obnašao i u

6

javnosti veoma delikatne službe. Dapače jednu od najdelikatnijih, pa ipak je ovu i ostale službe vršio tako, da nije bilo jednoga čovjeka, koji bi mu od tobožnjih političkih neprijatelja mogao i najmanje prigovarati.

Svi su bez razlike žalili njegov odlazak, kad je morao službe radi promjeniti mjesto svojega trajnoga boravišta.

Kad je došao do uvjerenja, da silnici od njega traže izvršenje takovih naloga, koji nisu bili u skladu s njegovom čistom juridičkom savjesti, on je rađe zatražio daleko prije vremena mirovinu. Povukao se da visoko duševno dalje po svojoj volji živi i da uživa u promatranju krasne zelene prirode, ali je i dalje gledao poštenim izražajem svojeg pogleda u taj bijeli svijet.

Čovjek sa takovim vrlinama pati već preko 40 godina na Ischiasu.

Možete si predstaviti, koliko sam nastojao oko toga, da mu pomognem i da ga riješim njegovih silnih boli.

Nervus Ischiadicus je najmoćniji živac našega tijela. Na svojem je korjenu kao prst debeo te ravna našim donjim okrajinama, pa nema jedne kretnje naših nogu, koje ne bi bile registrirane u tankim nitima od kojih je nervus Ischiadicus sastavljen.

Razumije se, da kad oboli – najčešće od prehlade – živac ovakove debljine i tako važne djelatnosti, da su i boli primjereno velike. Sreća je da bol nije neprestana, već se nakon tjedni i mjeseci opet na 2–3 dana vraća. Nema tu lijeka, koji se ne iskuša, samo da pomogne. Mnogi vole ostati i sakati, samo da se riješe tih boli. Tako je i taj bolesnik u ovo

40 godina prošao sve procedure, koje stara i moderna medicina pozna.

Nema skoro kupališta u kojem nije bolesnik tražio lijeka svojoj bolesti, ali se ona ipak nakon kraćeg ili duljeg vremenskog razmaka povratila.

Ponajbolje je liječnike konzultovao, koji su ga svaki na svoj način savjetovali i liječili.

Dobro mi je u pameti poznati jedan profesor za živčane bolesti, koji se je saslučavši tužnu povijest bolesti, sa lakoćom nasmiješio: »Što?! Na Ischiasu patite tolike godine?! I to ne mogu vaši hrvatski liječnici izliječiti?« — i već vadi olovku i blok za pisanje recepata, pa napiše poznate antirrheumatičke praške i pruži recept bolesniku.

Ovaj uzima papir i pročitavši sadržaj usklikne: »Ta ove sam praške već na stotine uzimao«. Ali upada profesor: »Ne radi se u tom slučaju o tom što se uzimlje, već kako se ti prašci uzimlju!« Dakako, da je i profesorska metoda imala isti efekt kao i sve druge.

Jednom se je nalazio u jednoj prestolnici medicine i tu je konzultirao jednoga od prvih kapaciteta i profesora. Taj mu je uz iscrpivi izvještaj o svim liječničkim neuspjesima izjavio, da sad zbilja već nezna što bi mu savjetovao, ali na koncu ovih iskrenih riječi pridometnuo: »Ovu vam utjehu mogu pružiti, da će vaš Ischias u visokim godinama jenjati – dotično nestati«.

Bolesnik je sad dočekao već 81 godinu, a trpi više nego ikad od svoje bolesti.

Gdje sam što čitao u medicinskim ili inim publikacijama sve je pokušano.

U našu je bolnicu bio došao na prolazu kroz grad jedan inostrani liječnik, koji je vodio u svojoj domovini odjelenje za unutarnje bolesti.

U medicinskom je razgovoru, koji se je s njim razvio, spomenuo, da je pnonašao posebnu metodu za liječenje Ischiasa s injekcijama Strichnina, pa da ima vrlo dobre uspjehe sa ovim načinom liječenja.

Upozorio sam ga kako me to zanima, jer imadem teškog bolesnika, kod kojega su sve druge metode bezuspješne.

Taj mi je kolega poslao za kratko vrijeme brošuru, u kojoj je bio točno opisan način liječenja.

Kroz šest nedelja sam dnevno uštrcavao stanovitu količinu Strichnina točno po pravilima kako ih traži metoda toga kolege, ali se doskora pokazalo, da je i ova metoda tu zatajila.

Sad je bolesnik napustio svako metodičko liječenje, pa živi u nadi da će bolest moguće jednom ipak popustiti.

Bilo je ljeto. Moj je bolesnik bio na godišnjem oporavku u Abbaziji.

Vraćajući se jednog popodneva na parobrodu iz Rijeke u Abbaziu, gleda u morsku pučinu i zapali cigaretu. Doskoči jedan gospodin i zamoli vatre, držeći cigaretu u ruci. Moj mu bolesnik pruži goruću cigaretu i dok gospodin nastoji uhvatiti vatre, digne bolesnik desnu nogu i promrsi bolni uzdah.

Gospodin ga upitno pogleda, a bolesnik će: »Oprostite, ali trpim na teškom Ischiasu, pa me baš u tom času uhvatila grčevita bol«. Gospodin mu se prijazno nasmiješi i reče: »Na Ischiasu patite?! Ja sam pronašao posebnu uspješnu metodu liječenja te bolesti sa injekcijama Strichnina.«

»Niste li vi gospodin Dr. Č. iz S..?«

Kad se ovaj kao taj predstavio, ispripovjedi mu bolesnik u kratko, kako se i ova metoda pokazala kod njega bezuspješnom.

Zatim je bolesnik otišao dolje u kabinu i popio nekoliko prašaka, koje je uvijek za sobom nosio.

Čim su mu boli nešto jenjale pošao je opet na palubu, gdje je potražio onoga stranog liječnika. S njime je onda u ugodnom razgovoru proveo čitavu večer, ali o liječenju Ischiasa nisu više govorili.

NEURASTHENIA
(Rastrojenost živaca)

Čovjek je stvoren da radi, jer može samo kao marljiv radnik zasluživati svakidašnji pošteni kruh.

Međutim ima takovih ljudi na svijetu, koji nastoje zaslužiti u kratko vrijeme radom napornijim nego to dopuštaju njihova duševna i tjelesna svojstva i veće dobitke, pa se onda uslijed prenapornog rada javlja teška živčana bolest zvana Neurasthenia.

Pogotovo su ovoj bolesti izvrgnuti oni ljudi, koji se u svojoj pretjeranoj štednji iz gramzljivosti za velikim uštednjama, a kraj prenapornog i prekomjernog rada još i slabo hrane.

Skoro svaki se Amerikanac — pod tim mislim našega iseljenika — koji je pred mnogo godina prešao preko Oceana u želji za što većom zaslužbom – vraća kući živčano bolestan.

Tamo je u prekomjernom i napornom radu zasluživao svoj tvrdi svakidašnji kruh, koji je onda opet dijelio na više obroka, samo da uštedi što više od dnevne zarade i da stavi u što kraće vrijeme na

stranu što više dolara, radi kojih je ostavio domaće ognjište i krenuo u daleki svijet, a povratio se u istinu sa teškom bolesti neurastenije.

Kako se kroz mnogo godina bavim ponajviše liječenjem veneričkih (priljepčivo spolnih bolesti), došao sam u doticaj s mnogim nesretnicima ove vrste, jer su smatrali moju liječničku čekaonicu kao nekom quarantenom (štacija za sumnjive bolesti) prije polaska svojim kućama i obiteljima.

Ispitujući ih potanko o njihovom životu, svakidašnjem radu, pa o prehranbenim prilikama, mogao sam si stvoriti vazda isti zaključak: stradanje živaca uslijed prenapornog rada i slabe prehrane.

Osobito se to opaža kod veneričkih bolesti i umišljanja ovakovih bolesti.

Kod svake veneričke bolesti stradava i duša dotičnika, pa makar si dotični još samo utvarao, da nije potpuno ozdravio.

Već kod prvih riječi mogao sam opaziti, da imadem s istim tipom bolesnika posla.

»Ja vam bolujem već tri godine na suhom kapavcu, triperu«.

U daljnjem iskazu priča, kako ova bolest, kojoj je glavni znak izlučivanje velikih masa gnoja iz spolovila – ovoga gnoja nije bilo ni u početku oboljenja.

Radi svrbeža u spolovilu pošao je odmah k tamošnjem liječniku, koji je saslušao njegove tegobe te izjavio, da se po svoj prilici radi o kapavcu, triperu.

Liječenje će stajati toliko i toliko dolara. Od ove će nagrade položiti odmah polovicu, a polovicu nakon liječenja.

Ispitujući takovog nesretnika dalje o njegovim sadašnjim bolnim pojavama, daje slijedeći iskaz:

»Sad mi se suhi triper zavukao i time otrovao čitavo tijelo. Već godinama slabije vidim, a ćutim kao da mi je netko zasipao sitni pijesak u oči. Sve slabije čujem na oba uha. Nemam pravog teka i slabo razlikujem razne okuse, jer mi se na jeziku prave sami mali mjehurići. Imam boli u grlu, pa se brzo umorim kad govorim. Gdjekad teško dišem, jer i pluća nisu u redu. Opažam da mi srce lupa, kad se po noći probudim. Kad što pojedem tad mi leži na želucu kao da je kamen unutra. Probava je u crijevima veoma otešćana.«

Upadam s pitanjem, kako je sa zglobovima i kostima?

»To je baš ono što me najviše muči, jer imade dana kad jedva hodam i kad ruke jedva mogu dignuti. U zglobovima i kostima se tad javljaju silne boli, dok u krstima sve puca kod najmanje kretnje. Kad ove boli popuste, onda čitavi dan kao da mi udovima prolaze trnci ili mravci.«

Upitan za mokraću izjavljuje: »Ta je mnogo puta mutna kao kaljuža, ali imade dana kad je blijeda i bistra kao voda sa izvora«.

»A kako vlasi na glavi?« – pitam dalje.

»I one mi se gdjekad naježe. Gledajte me, ima mi 36 godina, pa sam malo ne posve bijele kose! Gdje su moje krasne crne kose?

Ne! To nije znak zdravlja! Ja sam teško bolestan na suhom kapavcu« – izreče zdvojnim glasom.

Kroz tri sam dana stručno liječnički pregledavao organizam, mokraću i krv takova neurasteničara,

ali nisam našao znaka ikoje bolesti, dapače ni najmanje posljedice veneričke bolesti.

Tad sam mu uvjerljivo izrekao da je potpuno zdrav i da može poći kući svojoj obitelji.

Mnogi su mi povjerovali i pošli ravno kući na svoju sreću.

Bilo je međutim i takovih, koji su iz moje sobe za zdravstveno savjetovanje pošli k drugom liječniku i onda opet k trećem liječniku, pa tako teško stečene dolare rastepali upravo suludo.

VARICELLAE
(Dječje kozice)

Malo ne svako dijete preboli u mladim danima bolest kozica (Varicellae, Schaffblattern).

Uz svrbež pojave se po čitavom tijelu u grupama mali mjehurići ispunjeni prozirnom tekućinom, dok tjelesna toplina poskoči.

Obično obole istodobno sva djeca u obitelji.

Pogibelj kod te bolesti postoji jedino u plućnom katarrhu, iz kojega se može osobito kod posve male djece razviti pogibeljna upala pluća.

Bila je to čedna obitelj jednog podvornika kod Kraljevske vlade, čije je bogatstvo postojalo samo u petero male djece.

Mala sobica i još manja kuhinja bio je zračni areal (prostor), koji je ovoj obitelji od sedam osoba stajao na raspolaganje.

Djeca su uz Varicellae i kod ove skućene zračne ventilacije dobro prošla. Samo se kod najmanjeg polugodišnjeg djeteta iz bronchialnog katara razvila upala pluća, kojoj je slabo otporno dijete i u lošim higijenskim prilikama nakon pet dana podleglo.

Taj dan me dočeka najstariji 4½-godišnji dječačić na stubama i pozdravivši me uobičajenim sonornim »Ljubim ruke« poleti k meni i veselim mi glasom reče, »da je u noći umrla mala Ankica«.

Nisam bio začuđen, jer sam kod lošeg stanja u kojem se dijete jučer nalazilo izgubio svaku nadu za održanje tog slabog organizma.

Zapravo nisam imao razloga, da uđem u stan. Ipak otvorim vrata kuhinje, da izrazim majci moje saučešće.

Nađem je sred kuhinje kako pere rublje, a kraj zida niti pol koraka dalje stoji koljevka male curice u kojoj leži kao mali uspavani anđeo.

Na drvenom rubu koljevke gori voskom pričvršćena svijeća.

Čim me je majka ugledala, obriše znojno lice i reče: »Oprostite, da vam nisam javila, da se ne trebate badava ovamo truditi, ali nisam imala nikoga poslati da vam javim, da se o pol noći Bog smilovao maloj Ančici. Mučila se mnogo, a i mi s njom. Sad se smirila i zbilja kad ju gledam kao da pravi anđeo sniva.«

Jedva je to izrekla, kad zaviče na maloga, koji je u dječjoj nestašnosti htio snimiti zapaljenu svijećicu: »Buš mir dal! Još jedanput i ne buš išel na sprovod maloj Ančici.«

Mali preplašeno spuzne s ovih improviziranih skolka i u strahu da se grožnja ne ispuni, zavuče se u još slobodni kutić kuhinje.

Mališ je očito nešto ugodnoga na sprovodu očekivao; barem to, da će se dijeliti slatkiši.

Nije još mali znao, da je to samo za odrasle, koji u svojem lahkoumlju i pomanjkanju boljeg čuv-

stva poslije pogreba idu u poznatu gostionu »K crvenom nosu«, pa ondje u preobilnom uživanju alkohola hvataju klice raznih bolesti, da i sami što prije dospiju pod zemlju.

MORBILLI

(Ospice)

Imade dječjih bolesti, koje svako dijete u ranim godinama s malo tegoba pretrpi.

Među ove ubrajamo ospice, Masern, Morbille.

Uzročnik se ove bolesti nalazi već u zraku u okolini oboljeloga.

Djeca dan-dva kišu žestoko na nos, očne im se spojnice zažare, pa gledaju okolo kao da su pospana.

Treći im se dan pojave redom na licu, trupu i okrajninama kao leća velike crvene mrlje uz žestoko povišenje tjelesne topline, pa dan-dva ovako u pravom smislu riječi gore u čitavom tijelu. Uz to neprestano suho pokašljavaju.

Rijetka su djeca, koja ne dolaze u priliku da prepate u ranim godinama ovu bolest. U kasnijim je godinama ovo oboljenje dosta ozbiljne naravi.

Imali smo na odjelenju dosta djece, kad mi bolničarka javi, da jedno trogodišnje dijete ima veliku tjelesnu toplinu i neki osip po licu i vratu.

Na prvi sam pogled vidio, da se radi o ospicama.

U istoj se sobi još nalazilo osmero male djece, pa je šef odredio da ostanu u bolničkoj sobi zajedno, tako da su u roku od osam dana sva djeca prepatila tako reći bez pogibelji ovu bolest uz stanovite mjere opreza.

Neka su djeca još cvala po čitavom tijelu, kad se moja starija 7-godišnja kćerka potuži, da ju peku oči i da ju grebe u vratu.

Drugi se je dan već pojavio osip po licu, vratu i tijelu, pa tako su i moje troje djece ovu bolest u isto doba prošla, koju sam im ja van svake sumnje donio kući iz bolnice.

Bolje da su tu bolest prošla u ranim godinama, a ne kao djeca njemačkog Kajzera, koji su morali kao odrasli mladići prekinuti na Malti svoje svjetsko putovanje, jer su obolili na ospicama, ili onaj Englez kojemu sam pozvan kao teškom i životu pogibeljnom slučaju na konzilij, jer je bio tako shrvan od te bolesti, da se je liječnik koji ga je liječio, ozbiljno preplašio za životni opstanak svojega bolesnika.

DIPHTHERITIS

(Difterija)

U jednokatnoj kući stanovao je bračni par s 5-godišnjim djetetom. U razizemlju su u istoj kući u dvijema sobama podržavali gostionu, koja je bila osobito u sajmovne dane dobro posjećena.

U januaru me zamoli gostioničar da ga posjetim, jer se njegov sinčić tuži od jučer na glavobolju, vratobolju i teško gutanje.

Kako je to doba kao stvoreno za širenje raznih ozbiljnih dječjih bolesti, to sam odmah pohitao gostioničarevom djetetu.

Iz gostione me uputili u stan u prvom katu.

Na prvi sam pogled vidio, da je ta vratobolja ozbiljnije naravi. Na vratu se izvana pipaju otečene bolne žlijezde. U ždrijelu se vidi žestoka upala, u

kojoj se ističu otečene tonsile (kao šljive velike žlijezde). Površina je tih žlijezda pokrita sa naslagom sivkasto-bijelih krpa.

Odmah sam trunak te naslage razmazao na stakalce i uz kratku uputu, da nitko ne smije maloga posjetiti dok se ne vratim, pohitim kući da bolesne naslage sitnozorom (mikroskopski) pregledam.

Za pol sata sam se već vratio i upozorio roditelje, kako se kod maloga radi o sigurnoj difteriji.

Koncem je devetnaestoga vijeka uspjelo Löfleru stalnošću utvrditi, da je maleni, na jednom kraju kukmasto otečeni bacil, uzročnik ove pogibeljne dječje bolesti.

Difteri-bacil se nalazi u zraku u okolini oboljeloga, pa je vanredno prenosiv na malu djecu.

Lokalno se spuštaju upalni znakovi iz gornjeg dijela vrata u dubinu, pa uzrokuju u najkraće vrijeme takovu upalu čitavoga grla, da zatvori svaki prolaz nužnom zraku za disanje u pluća.

Dijete se može radi brzine napredovanja bolesti formalno za 2–3 dana zadušiti.

Hitna operacija, koja se sastoji u tracheotomiji (stvaranje umjetnog puta za prolaz nužnog zraka za disanje, a izvađa se na prednjoj strani vrata), može još u zadnjem času spasiti dijete od zagušenja.

Kratko vrijeme iza Löflerovog otkrića Difteri-bacila, pronašao je Behring, slijedeći i nastavljajući pokuse velikog Pasteura, kako se u krvnom serumu od životinja koje su uštrcavane sa oslabljenim kulturama raznih bakterija stvara neki protuotrov t. zv. Antitoxin.

Ovakav se protuotrov, Antitoxin, dobivan uštrcavanjem Difteri-bacila u životinjsko tijelo, upotrebljava od Behringovih vremena kao specifični lijek za liječenje dječje difterije s izvrsnim uspjehom.

Razumije se, da je to otkriće objeručke zaprimljeno odmah u dosadašnje tegotno liječenje difterije, jer je ovo liječenje ne samo znatno skraćeno vremenski, već su djeca za dan-dva bila izvan životne pogibelji.

Poznavao sam vrlo vrijednog i vanredno humanog liječnika, za kojega se pripovjedalo, kako je u boli za izgubljenim djetetom na difteriji – pobacao sve znanstvene medicinske knjige kroz prozor – kad mu nije bilo moguće u staro doba ni uz najbrižniju njegu i hitnu operaciju spasiti ljubljeno dijete.

Behringovim iznašašćem ovi su slučajevi skoro nemogući, a i operativni je način sa tracheotonijom posve otpao.

Na moj savjet, da dijete mora odmah u bolnicu radi velike pogibelji širenja ove bolesti, pošto se u kući nalazi gostiona, roditelji su se silno uzrujali.

Otac izjavi, da na nikakav način ne će dozvoliti da se dijete vodi iz kuće i da će rađe zatvoriti gostionu.

Majka držeći sinka u naručju, plače i izjavljuje, da će ostati sama uz bolesno dijete, ali neka ostane u kućnoj njezi.

Da ne gubim vremena sa daljnjim raspravama, jer tu se radilo o teško bolesnom djetetu i o satima da primi lijek – pohitim u najbližu ljekarnu po Behringov serum, koji je odmah malomu uz veliku viku uštrcan pod kožu.

Najstrože sam zabranio svaki saobraćaj sa razizemljem i pošao na fizikat, da prijavim slučaj.

Drugi se dan sastanem baš sa izaslanim liječnikom od fizikata, koji mi pogledavši u vrat djetetu čestita na izvrsnom uspjehu, jer su na injekciju Behringova seruma nestali svi teži znakovi vratobolje.

Da je izolacija (osamljenost) bolesnika točno provedena, o tom se je već mogao osvjedočiti, jer ga je otac tek na točnu legitimaciju pustio do bolesnog djeteta.

Uz ove je okolnosti izdao dozvolu za daljnje liječenje u kući.

Treći je dan bilo djetetu već toliko dobro, da su ga jedva držali u krevetu.

Za šest dana provedena je točna raskužba (desinfekcija) stana i time je zahvaljujući novijem načinu liječenja difterije dozvoljen saobraćaj između prvog kata i razizemlja.

SCARLATINA
(Škrlet)

Dok ja liječnički pregledavam pluća opančara, kojemu je prije 14 dana pukla mala krvna žila u vratu, dotle neprestano slušam oštri glas majstorice iz kuhinje, dječje sobe i vrta:

»Fana, pazi da ne prekipi mlijeko«.

»Fana, je li rublje već posušeno?«

»Fana, daj Jožeku novu košulju«.

Za malo izdere se Jožek: »Fana, daj mi druge cipele, ove propuštaju vodu«.

Opet će majka: »Fana, daj se pripravi da ideš odmah u apoteku, ako doktor što prepiše«.

Otvorim kuhinjska vrata i izjavim, da se ne treba oblačiti, jer otac već ne treba nikakove ljekarije.

Još nekoliko dana mirovanja i potpuno će oporavljen zasjesti na svoj majstorski stolac.

»Čini se, da vi već previše zahtjevate od ove 13-godišnje djevojčice Fane« – oslovim majstoricu.

»Gledajte je, gospodine doktore, kako je u poslu narasla. Svatko bi joj dao već barem 16 godina. To je pravi odgoj, kad djevojku u njezinim godinama na večer vuče umor u krevet, pa onda čitavu noć prospava, dok opet ne sine novo sunce. Tako je i mene moja majka odgojila i da nije bilo toga to bi se opančarski cimer kočio na tuđoj kući, a ovako je kuća sa lijepim vrtom iza kuće naša svojina.

Ako Bog dade, dobit će i ona – kad se bude jednom od nas odvojila – sa sobom ono sjeme iz kojega uzraste kuća, vrt i blagostanje« .

Fana je u to vrijeme zadržavala malog brata, koji je htio daleko prije vremena i neuredno obučen pohrliti u školu.

Oprostim se, obećavši ponovno doći za osam dana, da majstora zdravim proglasim.

Od toga su dana pijevci već tri puta javljali novi dan, kad bane u kuću mali majstorov sin i zamoli, da dođem k njima, jer je Fana obolila.

Nađem ovu jedru i uvijek radinu djevojku gdje leži teško bolesna u krevetu.

Sa jedva razumljivim riječima tuži se na vrat. Kod pregledbe ustanovim teško zapaljenje u grlu, koje se pojavljuje kod djece kao prvi znak veoma ozbiljne bolesti Scarlatine, šarlaha, škrleta.

Odmah upozorim roditelje o čemu se radi i da će Fana morati ići u bolnicu, jer imadu u susjednoj sobi otvorenu trgovinu sa opankama, a osim toga još troje djece. Kod takovih se prilika neda pro-

vesti kod ovih bolesti propisana stroga izolacija (osamljenost) bolesnice.

Majka je samo zalomila rukama, kad je čula da se radi o bolesti, koja će potrajati više nedjelja.

Službeni je liječnik bez daljnjeg tumačenja odredio Fanin prevoz u bolnicu.

Za dva dana opet sam pozvan u kuću. Dvije su mlađe sestre jednako obolile, a i brat je noćas bacao.

Treći sam dan došao nepozvan u kuću. Pričinilo mi se kao da je opustošena. Samo se iz kuhinje čulo teško jecanje. Otvorim vrata, a majstorica nariče kao ljuta godina. Svu su joj djecu odveli u bolnicu. Bolnički je liječnik izjavio, da je Fana izgubljena.

Kao da je udario grom u ovu inače mirnu i zadovoljnu kuću.

Fane više nisam vidio, jer je peti dan podlegla ovoj teškoj bolesti. Kod nje je nastupila tako zvana septična forma ove bolesti.

Nakon 8 nedelja dozvoljeno je, da se djeca opet vrate pod domaći krov.

Jedna je djevojčica dobila komplikaciju na uhu, pa sad slabije čuje, dok je druga također imala komplikaciju na bubrezima, te se taj podražaj jedva umirio.

Na svakom se koraku opažalo u kući da nema Fanike, koja je već bila praktiča izvršiteljica svega što se u kući događalo.

Kad je tko spomenuo njezino ime, to je pet teških uzdaha ispunjavalo sobu, a i moj šesti, jer sam vidio što je ta 13-godišnja djevojčica značila za ovu kuću.

Majka nije drugo govorila, već da joj je od dana kad je nestala Fana iz kuće odsječena desna ruka, ne računajući boli koje su joj u duši nastale s njezinom smrću.

Ne znam kako je ušao uzročnik Scarlatine u ovu kuću?

Fana je na svaki način prva obolila. Moguće je u trgovini opanaka, jer se za vrijeme očeve bolesti i tamo mnogo vrzla, došla u doticaj sa osobom ili sa kakovim predmetom, koji je na sebi nosio uzročnika šarlaha. Kako je već samostalno posjećivala tržnicu i razne dućane, kupujući životne namirnice, mogla je doći u doticaj s osobama koje su imale u svojoj kući bolesnika na šarlahu.

Po strogim propisima moraju biti stan i ukućani zatvoreni za ostali svijet, ako zadrže u svojoj sredini bolesnika na šarlahu.

Oblasti provađaju sve mjere opreza, da time zaštite zdrave ljude.

Mnogi ljudi su lakomisleni, pa drže ove mjere sekaturom, gnjavažom, pretjeranim mjerama oblasnih liječnika i propuštaju ove mjere strogo provađati, pa se onda događa da se stvara situacija kao kod ovog opančara, da kuća i život u njoj iznenada poprima izgled kao da je grom u nju udario.

Niobe*)

Možete nazvati kako hoćete: usud, sudbina, fatum, kismet, providnost božja i t. d., ali svaki čovjek imade svoju određenu sudbinu.

Jedan kliže u obilju i bezbrižno kroz ovaj život, dok se drugi pati u muci s teškim brigama i žalostima za života.

Mnogo su puta baš čestiti ljudi izabrani, kojima je suđeno od sudbine, da moraju snašati najveće muke i žalosti.

Poznajem majku, koja se je sa šestero djece zaputila na taj križni put u život.

Ostala je udovica s neopskrbljenom djecom, koju je nastojala u skućenim materijalnim prilikama othraniti i usposobiti za vrijedne ljude.

Mnogo se napatila u nadi, da će se u starijim danima donekle smiriti i upirući pogled u šestero svjetlih točaka zadovoljno sprovesti jesen ljudskog života.

U slijedećih ćete šest crtica saznati, kakova je sudbina snašla ovu vrijednu i u duši anđeosku udovu sa šestero djece.

CHOREA MINOR ET VITIUM CORDIS

(Prirođena živčana smetnja i griješka na srcu)

Jedan je od starijih sinova D. bio po svojoj naravi najsličniji majci. Bio je to mladić prijazan, će-

* Po staroj grčkoj priči je majka Niobe izgubila u kratko vrijeme svu dobru i odraslu djecu.

dan, duša od čovjeka kakove sam više puta sretao među ljudima, koji su u sebi nosili klicu koje teške bolesti.

Ovoga je u dječjoj dobi snašla živčana bolest: Chorea minor. Uzrok za ovu bolest nije poznat živčanoj medicini.

Djeca dobivaju u ranim godinama nehotične kretnje s rukama i nogama, pa gdjekad prave utisak kao da plešu.

Redovito se to stanje u daljnjim godinama popravlja, ali je u nekim slučajevima opaženo, da se u isto vrijeme javljaju reumatske boli u zglobovima, iza kojih zaostane onda trajni i nepopravljivi znak, griješka na srcu.

Tako je bilo s našim mladićem.

Nehotične su kretnje ruku i nogu nestale u starijim dječačkim godinama, pa je jedino opaženo da se brzo umara kad se penje na stube ili brže hoda.

Kako je to s vremenom bilo majci napadno, to ga je predvela k liječniku, koji je pronašao griješku na srcu t. zv. insufitientia aortae.

Ova griješka spada među benigne (laglje) posljedice ove vrsti bolesti, jer može čovjek uz shodne mjere opreza da poživi preko pol stoljeća i više. Tek nakon ozbiljnije smetnje rad srca brzo popusti, pošto se srce na medikamentoznu potporu samo kratko vrijeme oporavlja.

Već pogled na predjel srca opaža kako ovo oštro lupa iza prsnog koša, a na opip ćuti kako pod dlanom bruji svaki kucaj srca.

Prislonjeno uho čuje neprestani šum umjesto kratkog udaranja srčanih kucaja.

Mladiću je strogo zabranjeno svako tjelesno i duševno naprezanje. Jasno je, da ga je vojnička komisija nakon kratke pretrage proglasila za potpuno nesposobnog za vojnu službu.

Majka ga je čuvala kao oko u glavi, ali je ipak u 21-voj godini života morao leći u krevet, a da više nije ustao.

Chorea minor je rijetka bolest.

Još je ređa sa zaostalom komplikacijom griješke na srcu i baš je vrijedni sin ove čestite udovice morao biti žrtva ovakovog rijetkog slučaja.

APPENDICITIS ACUTA
(Upala slijepog crijeva)

Drugi sin B. uzet joj je za vrijeme rata u vojsku.

Poslan je odmah na vojničku izobrazbu u pokrajinu, koja je bila pod strogom vojnom kontrolom.

Poslije tri nedelje dođe strogo cenzurirani telegram od dušobrižnika jedne vojne bolnice, da majka smjesta dođe, ako hoće zateći još živa sina.

Razumije se, da je jadna žena bježala iz jednog vojnog ureda u drugi, dok je napokon na temelju tog zlokobnog telegrama isprosila slobodan ulaz u daleku pokrajinu.

Poslije oteščanog puta po najvećoj snježnoj vijavici dospjela je nakon tri dana do kreveta bolesnog sina, koji je operiran na Appendicitisu, upali slijepog crijeva.

Bolesnikovo je stanje bilo dosta ozbiljno, ali su se liječnici ipak nadali ozdravljenju.

Za osam dana – kako joj je istekao od vojne oblasti dozvoljen rok bivanja u onoj pokrajini –

vratila se kući s opravdanom nadom, da će joj sin preboljeti.

Nije izminulo ni deset dana i on osvane kod kuće.

Pošto je rana zarasla, a trebaju u bolnici mjesta, to su ga poslali kući na oporavak.

Mladić od 20 godina je to objeručke prihvatio u uvjerenju, da se neće nigdje bolje naći no pod majčinom paskom.

Poslije tri dana dobio je na večer groznicu, koja se u noći pretvorila u žestoku tjelesnu vrućinu i nije htjela da popusti.

Točnoj pretragi nije izbjeglo, da jedino u predjelu gdje je izvedena operacija ćuti umjerene boli, premda je rana već pred šest dana potpuno zarasla.

Pozvan je na savjetovanje stručni liječnik kirurg, koji pronađe da se po svoj prilici radi o skrovitom gnojenju negdje u dubini trbuha.

Bolesnik je ponovno sproveden u bolnicu, pa je kod operacije pronađeno gnojno ognjište u stražnjoj strani trbuha u blizini bubrega.

Tjelesna je toplina spala, ali se za dva dana opet digla kao znak ponovnog skrovitog gnojenja.

Tako je taj jadnik prošao barem deset operacija, jer se na koncu pričinio čitavi trbuh kao posijan samim malim gnojnim ognjištima.

Uslijed mnogobrojnih operacija, neprestane povišene tjelesne topline, obilnog gnojenja kroz tjedne i mjesece trpio je bolesnik toliko, da je potpuno oslabio, pa je izgubljena svaka nada u njegov spas. Jednoga je dana u 21-oj godini života preminuo.

Zdvojna je majka opet iskusila, kako ju bije sudbina, jer se kod mnogo tisuća operacija slijepog crijeva rijetko nađe komplikacija, koja je baš snašla njezinoga sina.

PNEUMONIA ET PLEURITIS SUPPURATIVA

(Upala pluća i gnojna upala porebrice)

Najstariji sin F. bio je čvrst momak. Svršio je u redu škole i dobio izvrsno namještenje u provinciji.

Poslovno se baš zadržavao kod kuće, kad se jednoga oštrog zimskog dana potuži na probadanje u prsima i veliku tjelesnu vrućinu.

Prizvani liječnik pronađe upalu pluća na gornjem lijevom režnju.

Slijedili su zdvojni dani kad je mladić u neprestanoj povišenoj tjelesnoj vrućini od preko 40 st. (gradi) i sa silnim probadanjem stenjao i bulaznio, a majka bolno i bespomoćno zurila pred sebe, kao da joj nestaje snage, da i to podnese.

Za olahkotiti bar donekle bolesnikovo teško stanje stavljene su na četiri mjesta pijavice po prsnom košu, koje su izvlačile veliku količinu krvi.

Napokon je sedmi dan nastupila kriza i tjelesna je toplina spala na normalnu, ali se za dva dana opet umjereno podigla kao znak, da ovaj put s krizom nije svršeno.

Kod upale pluća vazda je i porebrica (pleura) zažarena. To je tanka klizava kožica, kojom su pluća i unutarnja površina prsnog koša obavijena.

Kod žešćih se upala skuplja između pluća i prsnog koša upalna tekućina, koja može u rijetkim osobito teškim slučajevima i gnojna biti. Kod upale gornjeg režnja pluća češće nastupa gnojno zapalna tekućina.

Pošto je pokusnim ubodom ustanovljeno, da se nalazi velika količina ubitačnog gnoja u zapaljenoj prsnoj utlini, to se je morao ovaj otstraniti držeći se starog medicinskog pravila »Ubi pus, ubi evacua« (Gdje je gnoj, tamo ga izvadi).

Kod ove se operacije moraju isjeći mali dijelovi rebara, da se isprazni gnoj prsnog koša, pa da uzmogne bolesna porebrica uz neprestano gnojenje polagano zarasti.

To je dugotrajno i tegobno liječenje, koje je ali naš bolesnik strpljivo prošao.

Majka je i opet iskusila, kako joj je nametnula sudbina i kod ovoga sina najtežu komplikaciju, koja može snaći bolesnika sa upalom pluća.

ENCEPHALITIS ACUTA
(Unutarnja upala mozga)

Najmlađi sin M. bio je već dva puta od vojske odbijen, jer je preslabo tjelesno razvijen za vojnu službu.

Majka je bila sretna, da joj sin ne mora za vrijeme rata u vojsku.

Jednoga se dana potuži na glavobolju.

Točno je pregledavan od nekoliko liječnika, koji nisu mogli pronaći razlog za česte omaglice i tvrdokornu bol u glavi.

Kako bolesnik nije imao znatno povišene tjelesne topline, a uz bol u glavi i vrtoglavice, bilo (puls) udara napadno polagano, to je zaključeno da se radi

o pritisku unutar koštane lubanje — dakle pritisku na sam mozak.

Stavljena bude Diagnoza na tumor (novotvorina) u mozgu ili na Encephalitis acuta, koja se gdjekoji put pojavi bez pravog poznatog razloga.

Obično kod obih forma ove teške bolesti mozga nema pomoći.

Ako bolesnik kod Encefalitisa u veoma rijetkim slučajevima i spasi život, to mu sigurno zaostaje kljenut koje ruke ili noge, pa mora da od sudbine određene dane kao invalid dalje živi.

I s ovim je sinom jadna majka doživila, da je već za tri nedelje bolovanja umro na veoma rijetkoj bolesti, koja se i opet baš na njezinoga sina strovalila.

PSYCHOPATHIA
(Nesređenost odluka)

Peti je sin B. tjelesno dosta dobrog zdravlja, ali imade jedan defekt u duši, da je trajno nestalan u svojim odlukama, pa uslijed toga mijenja neprestano svoja zvanja i mjesta svog boravišta.

Svršio je trgovačku akademiju, pa višu gospodarsku školu, a sad se pripravlja za doktorat socijalnih znanosti.

Govori i piše izvrsno u pet svjetskih jezika.

Zarađivao je kruh u Americi i u mnogim evropskim državama, te svakom prilikom ističe vruću želju za posjet mnogih drugih zemalja, koje obični smrtnici posjećuju tek prstom po zemljopisnoj karti.

Radi ovih neprestanih promjena u svojim odlukama osjeća majka veliku brigu.

Podučena žalosnim iskustvima boji se i za ovoga sina.

NEUROSIS CORDIS
(Nervoza srca)

Još preostaje da spomenem šesto dijete kćerku, koja je kao najstarija od djece dijelila teške majčine brige. U svakom je teškom času stajala strpljivo uz bok svojoj majci i s izvanrednim i nježnim shvaćanjem nastojala olahkotiti teške časove.

Ona je u kasnijim godinama morala proći neku malu operaciju, pa su tom prilikom liječnici pronašli da imade umjerenu griješku na srcu, zvanu Neurosis cordis.

Ova se griješka na srcu javlja kod ljudi koji su prepatili mnoga velika uzrujavanja.

Ako ovakvi bolesnici izbjegavaju daljnja uzrujavanja, tad nema većih pogibelji od takova srca.

Za brižnu majku je to novi izvor za brige i vječnu bojazan za dijete.

NEURASTHENIA
(Oslabljenje živaca)

Ja sam dosele nabrajao samo brigu i žalost, koja je ovu vrijednu majku snašla, a malo sam govorio o učinku, koji je otale nastao na duši i tijelu te jadne majke.

Čovjek se čudi, da nije dobila od bezbroj dubokih uzdaha kroz tolike godine proširenje pluća!

Tko bi nabrojio one milijune suza, koje su se istočile iz njezinih očiju pred svjedocima i one koje je potajno isplakala!

Čudo da bujica tih suza nije i oči same potegnula u bezdan koje očne bolesti!

Nije čudo, da je ova bogobojazna žena, koja je odgojena u kršćanskom duhu, nakon gubitka trećega 21-godišnjeg sina u prvom zdvojnom času izgubila duševnu ravnotežu, pa bacajući molitvenik i druge posvećene stvari vikala u sav glas – »Nema Boga! Ne vjerujem u pravednost neba! Kako sam baš ja od sudbine određena da toliko trpim za moguće tuđe grijehe?!« i t. d.

Samo otac i majka mogu tako ćutiti.

Samo oni mogu razumjeti te boli i oprostiti bezbožne ispade u ovakovom času.

Pa opet kakogod je bila upravo zdvojna nakon tako strašnih obiteljskih nesreća, ipak joj je spomen i pomisao na još živu djecu povratila toliko trijeznosti u uzburkanu dušu, da se je pomalo smirila i počela opet brinuti za njihovu budućnost.

Rijetko kad spominje prošle boli.

Očito kao da neće drugima dodijavati ili se boji radi same sebe o tom mnogo govoriti.

Jedno je opaženo, da u koliko joj to dozvoljava njezino dosta oslabljeno tijelo, ona neumorno posjećuje grobove svojih sinova i tamo si onda smiri dušu i smaže snage za daljnji život.

Je li čudo, da je liječnički uglavljeno, da boluje na veoma neurednom, nejednakom i labavom radu srca uslijed potresenih živaca?

Srce ovo jeste kao lađa iza teških oluja bez kormila i jarbola, koju najmanji vjetrić tjera po morskoj pučini.

Zato tvrdim, da je izrekla čistu istinu ona rođakinja, koja je iz daljine tek napola znala i slutila za sve brige i žalost ove majke, pa ju nazvala »pravom sveticom već na ovom svijetu«.

Kirurgija

Kad se je rodio zvao se jednostavno Joe Lister, a nakon smrti možete čitati nad njegovim grobom, da tu počiva Lord Joe Lister.

Taj čovjek nije bio obretnik kojega velikog izuma na polju tehnike, dotično njezinim ograncima elektriciteti, mehanici, optici, akustici i t. d.

On nije pronašao koju novu zvijezdu na svemiru nebeskom i nije otvorio novu filozofsku školu ili izumio na koji će način još većom brzinom potjerati vozilo bez konja.

Lister nije bio ni vojskovođa, koji bi silom ili kakovom lukavom kombinacijom uništio neprijatelja, koji bi se bio na njega oružanom spremom srušio.

Lister je bio liječnik, koji je obogatio medicinu takovim otkrićem, da je ova krenula na skroz novoj stazi u času 100.000 i više koračaja dalje za dobro čovječanstva.

On nas je upoznao sa Asepsom dotično sa Antisepsom.

Asepsom nazivljemo u kirurgiji stvaranje takovih prilika kod operacija pod kojima nema uzročnika gnojenja kod svježih rana, dok antisepsa znači medikamentozno uništenje bakterija, koji su uzrokovali gnojenje rana.

Sve dok nas nije Lister upoznao sa ovim temeljnim pojmovima moderne kirurgije, svaki se je rez na čovječjem tijelu zagnojio, a što je nož kirurga

dublje rezao, to je bolesnikovo stanje postajalo pogibeljnije.

Zahvaljujući poduzetnim Amerikancima, koji su uveli Narkozu (uspavanje), potpunu bescútnost čovječjeg tijela — prodire dan danas kirurg, služeći se Listerovim otkrićem u svojim smjelim operativnim zahvatima do najnježnijih i najskrovitijih organa, jer se ne treba bojati, da će mu se rana zagnojiti i na taj način stvara čudesa u svojem liječničkom nastojanju pomoći bolesnom čovjeku.

Uz Listera valja spomenuti i Roentgena, koji je mnogim proučavanjem i eksperimentiranjem pronašao način, da se može jasno gledati u dubini tijela normalne organe i eventualne bolesne pojave. Tamo gdje smo kroz stoljeća i tisućljeća kao u tami tapali i nagađali služeći se fizikalnim fenomenima — najednom dolazi Roentgen i omogućuje pogled u unutrašnjost čovječjeg tijela, dapače omogućuje svojim izumom precizne fotografije skrovitih organa.

Jasno je, da i ovaj izum znači ne samo za kirurgiju već i za sve ostale medicinske discipline kolosalni napredak, koji je iz temelja unaprijedio dosadašnja teško skupljena iskustva.

VULNERA LACERO CONTUSA
(Rane od tupo-tvrdog oružja)

U južnoj se Africi biju teški bojevi.

Tamo je sad skrenut bijesni pogled Mihel-Angelovog Mojsija, jer na toj zemaljskoj točki plešu ubitačno kolo oko zlatnog teleta Englezi i Buri.

Dijamantne poljane i zlatne rudače zavrtile su im mozgom, pa do iznemoglosti jedni brane, a drugi otimaju.

Englezi su i kod nas u gradu Z. uredili jedan koncentracioni okô, u kojem skupljaju konje za ratnu upotrebu u južnoj Africi.

Bilo da su htjeli primjer sulude borbenosti oponašati, a time na neki način opet pružiti jedan argumenat za Darvinovu teoriju, kako čovjek potječe od majmuna, ili im nije dala mirno spavati slava ratnika u Africi, u našoj bolnici pojavilo se svaku drugu, treću noć nekoliko ranjenih ratnika.

Na periferiji grada nalazio se tabor sa engleskim konjima. Oni koji su te konje dovažali i čuvali, sami domaći ljudi, pretvorili se u noći u Engleze, a njih su u to doba dražili i uznemirivali razni besposličari, pretvorivši se u tom slučaju u Bure.

Za oružje su služili kolci, polomljene letve i daske od plotova, pa kamenje, a kad bi se bio boj iz bližeg, tad bi oštriji predmeti stupili u akciju: nožići, kosture, nokti i zubi.

Bilo je tu najrazličitijih ozljeda za liječiti i povijati.

Ponajčešći je agens bio alkohol, koji je te borbene strasti uspirivao.

Liječnik je morao biti najprije dobar strateg i po mogućnosti razdijeliti bojne grupe, jer su bili pogledi tako bijesni i puni životinjskog instinkta ozlijediti tuđe zdravlje, da su u toj kući htjeli nastaviti prekinutu tučnjavu.

Pošto sam brzo pregledao, kojoj su grupi nanešene teže ozljede, podijelio sam ostale i prihvatio se posla, pa čisti, šivaj i zamataj rane.

Tako je to znalo ići, dok nije svanuo novi dan.

Tad sam morao opet raditi kao da sam prospavao najmirniju noć pravednika.

Na taj način biva liječnička strpljivost i uzdržljivost iskušavana od pripitih i zločestih ljudi, a liječnik mora kao strpljivo janje sve to podnašati, jer je prisegao u sveučilišnoj auli, da će raditi za dobro čovječanstva.

VULNUS PUNCTUM
(Ozljeda ubodom)

Jedna od najtežih ozljeda u onoj tisući i više, koje smo na odjeljenju liječili i izliječili, bila je slijedeća:

Vlakovođa juri na gvozdenom konju preko neke mađarske puste.

Pričini mu se, da na vanjskoj ormi tog gvozdenog konja nije nešto u redu, pa se nagne čitavim tijelom iz uskog mašinskog prostora, držeći se ograde, da prigleda.

Nije ni opazio, da će za koji čas morati proći most preko nekog potoka.

Vlak juri, a on tjelesno i duševno napregnut, traži u brzini griješku na mašini.

Još čas i zaori strašan vrisak u pustinji.

Vlak juri dalje, ali bez vlakovođe. Ložač u brzini teškom mukom zaustavi vlak, kako je to često gledao i već naučio.

Velika strava i strka putnika, a ložač bježi u pratnji nekoliko željezničara kojih tisuću koraka natrag do malog mosta, na čijoj ogradi visi tijelo jadnoga vlakovođe.

Vlakovođa nije opazio maleni most, koji je imao sa svake strane željeznu šipku kao ogradu.

Kako je bio čitavim tijelom nagnut iz mašine uhvati ga šipka s jedne strane mosta i ubode mu

se sa strane u leđa između kože i kostura hrptenjače, te izađe na drugoj strani leđa. On je ostao visjeti na toj šipki, dok je vlak odjurio dalje.

Željezničarski su ga drugovi skinuli za čas onesvještenog s ove mostne željezne ograde. Željezna je šipka ušla s desne strane leđa, te prošla pod kožom na lijevu stranu, gdje je opet izašla.

Na mjestu su nesreće čvrstim zavojem povili obje rane, da zaustave krv, koja je iz obiju rana srljala, stavili ga u vagon, a ložač potjera mašinu do prve stanice.

Tu preuzme unesrećenoga ekspresni vlak, koji je u tu svrhu zaustavljen na toj stanici i tako je dovežen u našu bolnicu niti osam sati iza ozljede.

Stanje našega bolesnika teško je opisati, jer bi morali sve loše znakove u superlativu izražavati.

U prvi čas nam se pričini kao da više ne živi. Najvećim oprezom i najnježnijim kretnjama skinuto je odijelo sa jadnoga ozljeđenika.

Tad nam se prikažu rane na leđima s desne strane, kuda je željezna šipka ušla, pa s lijeve strane gdje je izašla. Rubovi su ovih rana rastrgani i pokriveni stisnutom krvi.

Leđa, a osobito predjel gdje se nalazi potkožni kanal ovoga prodora željeznom šipkom, silno su nabrekla.

Kad su obje rane očišćene od stisnute krvi, prikažu se na obim ušćima rastrgani rubovi, iz kojih viri izgnječeno potkožno tkivo i mišičje.

U brzini je bolesnik liječnički povezan i stavljen u mirni bolnički krevet.

Prošlo je više dana, dok je unesrećeni počeo po malo odavati znakove života.

8

Visoka tjelesna toplina, pa silne boli, shrvale su njegov organizam, da je ležao čitavu nedelju dana u besvjesnom stanju.

Iz rane se cijedio gusti gnoj ispremiješan razgnojenim krpama potkožnog tkiva i mišičja.

U tom se gnoju nalazilo i nekoliko koštica, koje su potjecale od šiljastih nastavaka nekolicine kralježaka hrptenjače, koji su slomljeni u času kad je željezna šipka zadrla u živo tijelo toga jadnika.

Bolesnik je bio tek 28 godina star, pa su se ove godine uz brižnu njegu oduprle teškom stanju, jer nije bio ni jedan važniji organ ozljeđen.

Polagano se rane čistile i počele zacjeljivati, a kraj toga se bolesnik napadno brzo oporavljao.

Jednoga dana pokaže nam jedan mali provincijalni mađarski listić, koji su mu donijeli željezničarski drugovi, koji su ga marljivo posjećivali.

Uz opis ove teške nesreće donešena je i fantastična slika, kako naš vlakovođa, kao razapet visi na željeznoj šipki, a vlak juri kao pomaman dalje.

Smijali smo se sad toj slici, ali kad smo se sjetili istine i grozote prije šest nedelja, tad smo se uozbiljili.

»Hvala Bogu i vama, da je sve sretno prošlo« – izreče naš vlakovođa, pa kad smo mi čedno izlazili iz bolesničke sobe, tad sam uhvatio pogled pun duboke zahvalnosti, kojim je počastio svakoga od nas.

VULNUS SCLOPETARIUM
(Ustrijelna ozljeda)

U bitci se kod Crecy-a godine 1346 čula prva paljba iz vrućeg — puščanim prahom nabitog — oružja.

Stara historija sa svojom pojedinačnom ličnom snagom, spretnošću i junaštvom na hladnom oružju ide u zapećak, a vruće se oružje usavršava sve više.

Ovo nastojanje oko usavršavanja dovodi čovjeka tako daleko, da zaboravlja što mu trijezni razum i Kristova nauka nalažu.

Perfidni zloduh u čovjeku pronalazi načine s kojima u najkraće vrijeme i na laki način može pokositi sve živo pred sobom i uništiti sve na daleko i široko prsnutim barutom sa zemlje, pod vodom te iz zraka.

Zar nije bila sjajna slika i misao onoga Kineza, koji je 1901. godine za bokserskog ustanka u Kini bacio granatu u evropski utvrđeni tabor s riječima: »Evo vam vraćamo vašu kulturu«!?

U prvim godinama ovoga stoljeća bilo je kod nas čestih demonstracija i tučnjava po ulicama.

Tuđinac bi uspirio nebratske osjećaje i strasti kod jednokrvne braće, da mu bude onda laglje ugnjetavati tako oslabljenu braću.

Jedne noći bio sam službujući liječnik u bolnici.

Ta je noć bila tako burna uslijed teških sukoba demonstranata, da smo kolega F. i ja cijelu noć šivali rane, koje su prouzročene ubodom i sjekotinom oštrog oružja, te čistili i zavezivali rane zadane tupotvrdim predmetima.

Dokaz je, kako su bile strasti silno uzbuđene, što je dovežen oko 11 sati u noći teško ozljeđeni mesarski pomoćnik sa ustrijelnom ranom iz revolvera u trbušnu utlinu.

Pod desnim se rebrenim lukom nalazila malena, okrugla ranica, već pokrita stisnutom krvi.

Bolesnik je teško šokiran (u živčanom slomu), tek se na časove osvješćuje, te leži u krevetu mirno uz ubrzano kratko disanje i dosta pospješeni rad srca.

Tek smo iz kratkih i nesuvislih riječi mogli od njega saznati, da je u tami, iz blizine i sprijeda u njega pucano.

Oprezno smo daljnjom pretragom ustanovili, da nema na tijelu druge rane i da je revolversko tane zaostalo negdje u tijelu.

Nježnim smo okucavanjem (perkusijom) pronašli, da se u trbušnoj utlini nalazi tek neznatna količina slobodne tekućine, koja po svoj prilici potječe od krvnog izljeva iz jetara, pošto se taj organ nalazi pod nastrijeljenim mjestom.

Kako nije bljuvao, to smo zaključili da nije ni jedan probavni organ ozljeđen.

Ovakove su ozljede bile u ono doba veoma rijetke, a naš šef daleko na godišnjem odmoru, pa smo nas dvojica stajali pred otvorenim pitanjem. Što da se poduzme? Operirati ili ne operirati?

Mnogobrojni izvještaji iz englesko-burskoga rata o strijelnim ozljedama sa modernim oružjem bili su nam još u pameti.

Svi su se ovi izvještaji saglasili u jednom, da se operativno liječenje strijelnih ozljeda ima poduzeti samo u skrajnjoj nuždi. Jedan je liječnik statistički utvrdio, da su mnogi ranjenici na prsnom košu i trbuhu, koji su operirani brzo iza ozljede nastradali životom, a opet je pretežni dio jednako ozljeđenih koji nisu operirani, ostao na životu.

Drugi se liječnik u svom izvještaju ruga liječnicima, koji su u tijelu nastrijeljenoga u tragu za tanetom »kopali i kopali, dok nijesu ozlijeđenoga zakopali«.

Mi smo se odlučili na način liječenja bez operacije.

Razumije se da smo tokom noći nekoliko puta zajedno promatrali stanje ozljeđenoga, koji je dosta nemirno spavao i u polusnu duboko uzdisao i teško jecao.

Težih znakova poremećenja kod trbušnih organa nismo primjetili. Ovim smo čekanjem i krzmanjem s moguće još potrebnom operacijom spasili život tomu mesarskom pomoćniku.

I. Fabije je Cunctator pobjedio Hanibala jednoga od najdarovitijih vojskovođa što ih pozna povijest i to samo krzmanjem i čekanjem na čas odlučne bitke i time je spasio Rim od neminovne propasti.

Bolesniku su bila tek jetra pogođena, pa je rana zarasla uz malo krvarenje.

Kako u ono doba još nismo imali Roentgenovog aparata u bolnici, to nismo mogli kod izlaska iz bolnice ustanoviti mjesto na kojem se tane smirilo i zaraslo u stražnjoj stijenki trbuha.

Prije dvije godine pripovjedao mi je jedan rođak toga mesarskog pomoćnika, kako se ovaj uzročnik velike brige i muka u onoj noći, sada nalazi u Americi u sjajnom namještenju.

PHLEGMONE ANTIBRACHI, SEPSIS
(Gnojna upala podlaktice i otrovanje čitavog tijela)

»Dragi gospon doktor! Naj mi pomoreju! Već dvije noći nisam stisnula oka, tak me boli prst, a sada već cuka u cijeloj ruci.»

Tako jadikuje 50-godišnja kuharica, pokazujući vrlo bolni nabrekli prst desne ruke, koja je također već nabrekla.

Pred tri dana zadrla joj se kod čišćenja poda mala drvena treska u prst. Nastojala je izvući ju kao toliko puta u životu, ali joj ovaj put nije uspjelo.

Skrajnje je vrijeme, da se nastali absces (gnojna mošnja) otvori, te isprazni gnoj koji se tu skupio i u isti čas odstrani komadić drva (špranja), koji je sve to uzrokovao.

Kad sam joj tu kratku proceduru predložio, pogleda me razjareno i povišenim glasom izreče: »To sam si mislila. Doktori budu taki htjeli rezati. Ali ja se nedam rezati. Molim vas jedan flaster, da izvleče gnoj, pa bu opet dobro.«

Na silu se smiju samo malodobnici i to na pristanak roditelja podvrći nužnoj operaciji.

Na riječi »doktori budu htjeli odmah rezati« bio sam malo uvrijeđen, kao da liječnik iz zabave operira. Okrenuo sam se bolničarki i rekao da nastavi s toplim oblozima, pa moguće da gnojna vrećica sama pukne i iscuri.

Narav je međutim drugačije odredila. Drugi je dan bila već čitava podlaktica otečena.

Bolesnica ali nije promjenila svojeg mnijenja o djelovanju doktora, što je pokazala time, da nas kod skupne vizite nije ni pogledala.

Treći je dan otrov već dalje dopro, jer je uz znatno povišenu tjelesnu toplinu čitava okrajina nabrekla, pače su mezgovne žlijezde pod pazuhom silno nabrekle.

Kod vizite joj je predstavljeno, da će doći u životnu pogibelj, ako si ne dade smjesta otvoriti bolesnu ruku na nekoliko mjesta i na podlaktici, gdje se ukaže potreba.

Tu već nema razmišljanja, tu se radi o satovima.

Ona nas pogleda razjareno i od ljutitosti razbješnjelim očima svojim načinom, koji je uslijed znatno povišene tjelesne topline imao neki osebujni izraz, zaviče,

»Kaj mi hoćete ruku odrezati? A tko bude onda radil mjesto mene? Ščim bum ja kruh služila? Vi šinteri jedni! Sve više dobivaju apetita. Najprije prst, a sada već cijelu ruku . . .« itd. je to išlo.

Šef videći, da nije u stanju dokazati bolesnici ozbiljnost njezinog stanja, da tvrdokorno odbija svaki trijezni liječnički savjet, okrene se i kroči do slijedećeg kreveta i skoro ostavismo bolesničku sobu.

Svaki je od nas bio duboko razočaran i mislio na pjesnikove istinite riječi:

Gegen Dumheit kämpfen selbst Götter vergebens. (Protiv bedastoće bore se i bogovi uzalud).

Četvrti dan, dakle osmi poslije oboljenja, poruči nam po bolničarki, da je spremna na operaciju.

Šef dade odmah nalog, da je donesu u operacijonu sobu. Ugledavši je, mi smo se zgrozili! Upale mutne oči, modre usnice. Ledene ruke i noge. Bilo (puls) nije moguće brojiti radi brzine kojom je srce udaralo. Kratko i naglo diše. Tjelesna toplina spala pod normalu.

Tipična slika sepse t. j. otrovanja čitavog tijela.

Kraj ovog općeg stanja bila je svaka operacija beznadna, pa šef dade nalog, da je opet odnesu u sobu.

Nije bila u stanju više govoriti, ali iz poluzatvorenih očiju sam pročitao zdvojnost, kad je vidjela kako je opet dižu i u sobu nose.

Niti dva sata iza toga javila je bolničarka, da je u besvjesnom stanju još primila posljednju pomast i prestala disati.

Neopreznost kod pranja poda uzrokovala je, da joj je mala drvena treska ušla pod kožu, ova je opet izazvala gnojenje, koje se sve dalje širilo na ruku, čitavu gornju okrajinu i otrovalo čitavo tijelo. K tome se pridružilo nepovjerenje prema liječnicima i tvrdokorno odbijanje dobro mišljenih savjeta.

Ove su prilike dovele ovu 50-godišnju kuharicu u naponu snage tako daleko, da je već za osam dana poginula od male drvene treske (špranje).

TETANUS

(Grčevita ukočenost mišica)

Ljeti sam stanovao izvan grada.

Za mene je to radi moga bolničkog rada dosta nespretno bilo, ali su mi zato rasla djeca u vazda svježem zraku bez mrske gradske prašine.

Svako bih jutro prolazio istom cestom kraj drugih naselja u kojima sam poznavao svako drvo i znao unapred kad i kojim će cvijetom voćka procvasti i na dan već unapred znao kad će voćka dozrijeti.

Poznavao sam već svake godine iste derančiće, koji su se šuljali oko još nezrelih voćaka.

Jedno jutro idem kraj ovakova naselja, kad me zaustavi gospodar tog naselja, moj znanac, i umoli da pogledam vincilirovog 8-godišnjeg sinčića, koji već dva dana ima veliku tjelesnu vrućinu te leži bolestan u krevetu.

Požurim se, jer moram na vrijeme dospjeti u bolnicu.

U krevetu leži jedno meni veoma poznato lice. Mali derančić, kojega sam kroz godine motrio kako napreduje u dječačkim nestašnostima.

Počeo je sa lovljenjem leptira i kukaca i penjanjem po drveću. Kad je bilo ružno vrijeme mnogo sam ga puta našao gdje draži tuđe pse, koji su na lancu vezani bili.

Najnoviji mu je šport bio, da trči za kolima, pa nastoji objesiti se na njih. Već je dva puta malo ne stradao padnuvši sa kola s kojima sam se vozio na večer kući.

»No što je, Ivica? Što te boli?« — oslovim ga prijazno.

Gleda me svojim velikim očima, iz kojih čitam strah, nemoć i veliku tjelesnu vrućinu.

Lice je stegnuto kao kakova maska, te kroz to ne može ni usta otvoriti, već samo kroz zube šapće. Tjelesna je toplina silno povišena, a i čitavo je tijelo kao ukočeno. Leži mirno u krevetu, ali se vidi da je kod tog teškog stanja kod potpune svijesti, samo što ne može radi ukočenosti lica, da otvara usta. Slika je dosta jasna.

Radi se o veoma teškoj bolesti, o Tetanusu.

Ova bolest znači skoro sigurnu smrt.

Bacillus tetani nalazi se najčešće u vrtnoj zemlji. Tako, da je ova bolest nazvana i vrtljarskom bolesti.

Djeca, koja se igraju u vrtu i vrtljari u svom zvanju uposleni, tek se malo ozljede na nozi, pa bosi po vrtu – bez zavoja svoje ozljede – hodaju, i već ima bacil prigodu, da uđe na ovu jedva primjet-

ljivu ozljedu u tijelo, te prouzrokuju tako tešku, skoro sigurno smrtnu bolest.

Tako sam i kod ovog dječaka našao bez velike muke malu ozljedu na nozi, koju je prije pet dana dobio u vrtu spotaknuvši se o motiku, dok je bježao za jednim rijetkim leptirom.

Isperem i liječnički uredim ranu na nozi te prepišem lijek za umirenje, dotično za spavanje.

Roditeljima sam rastumačio kako je to veoma teška bolest i da ima malo nade u ozdravljenje.

Oni su me moguće radi moje mladosti nekako nepovjerljivo gledali, ali ja sam se morao žuriti u bolnicu.

Na večer sam dočuo, da su pozvali drugog liječnika. Taj im je dao nade, da će bolesnik moguće ozdraviti.

Veoma bi me veselilo, da je taj drugi kolega imao pravo, pa da je mali 8-god. Ivica, taj vječno smjeli, poduzetni i simpatični derančić ostao živ, ali sam slijedeće večeri čuo od gospodara tog naselka, da je u najvećim mukama danas poslije podne izdahnuo.

FRACTURAE
(Kostolomi)

Kad prolazite kroz kirurške sobe uvijek ćete naći nekoliko mladih ljudi, ponajčešće još u dječačkoj dobi, koji mirno leže u krevetu sa zavijenom gornjom ili donjom okrajninom u posebnoj napravi sa utezima na kraju.

To su Fracturae, kostolomi.

Dotičnik je pao sa visine od nekoliko metara, te se našao na tvrdoj zemlji sa slomljenom rukom ili nogom.

Ponajčešće je to sezonska bolest.

Kad je vrijeme za to onda padaju sa trešnje ili jabuke, kruške i t. d.

Jednoga sam ljeta imao tri dječaka u isto doba na odjeljenju, koja su sva trojica imala slomljenu desnu bedrenu kost (desna nadkoljenica).

Jedina je bila razlika u tome, da su pali sa raznih voćaka.

Prvi je bio onaj sa trešnje, drugi sa jabuke, a treći sa šljive.

Kostolom je u početku veoma bolan, ali kad se bandažama uredi, boli jenjaju. Tad provali njihova mladenačka narav. Jogunasti u svojoj nestašnosti znadu voditi šaljive razgovore, koji gdjekad svršavaju sa ozbiljnim riječkanjem, pa da nisu pričvršćeni na krevete, to bi sigurno došlo do fizičkog obračunavanja.

Jednog sam dana već na hodniku čuo, da se u sobi opet bije bezbolan boj.

Otvorim polagano vrata, da ni primjetili nisu. Slušam, kako svaki od ta tri dječaka dokazuje za svoju voćku kako je najbolja i najslasnija od sveg voća.

Meni se pričini kao da sam na kakovom sredovječnom turniru.

Svaki se žestio i branio svoju boju – svoju voćku.

Bilo je smiješno slušati ove dječake kako su spretno isticali prednosti i slasti uživanja pojedinih voćaka.

Kako je susjedni krevet pobijao rečeno o jednoj voćki, a kako je treći krevet počeo hvaliti svoju voćku.

Jedan je htio drugoga uvjeriti i nadvikati, pa kako su u svojoj naglosti postajali sve oštriji, to se i ja oglasim.

»Sad je ali dosta« – prekinem ja ovu za bolničku sobu preburnu debatu.

»Upamtite nešto. Ne valja tako gramziti za slatkim voćem, da zaboravljate na nužne mjere opreza, jer onda se dogodi da umjesto slasne voćke stresete sebe sa drveta na kojem se nalazite, a u tom su slučaju onda sve voćke jednako kisele.«

CARIES DENTIS

(Pokvarenost zuba)

Kad bi zapitali stotinu, tisuću ljudi, koja je bila prva tjelesna bol na koju se iz djetinjstva sjećaju, uvjeren sam da bi barem 80% odgovorilo, da je to bila zubobolja.

Već samo izbijanje mlječnih zubi obično je skopčano sa bolima. Onda dolazi kvarenje ovih, pa mijenjanje u stalna 32 zuba, koje trebamo za život.

Svi su ovi zubi, jednako mlječni kao i stalni, izvrgnuti našoj nepažnji.

Prevrelo uživanje hrane i pića ili opet odviše ledeno kvari i te kako zube.

Lakoumno zadržavanje nečistoće u ustima obični su razlog za skoro iskvarenje naših zuba. Osobito kad čovjek pođe spavati sa zaostacima hrane među zubima i iza zuba. Ovi se zaostaci, dok mi spavamo rastvaraju i onda taj gnjilež kvari zube.

Za kratko vrijeme nastupa velika osjetljivost, a dalje bol u zubima. Kad čovjek računa da ima 32 stalna zuba, tad si može kraj ljudske lakomislenosti u čistoći lako sračunati, koliko ljudi trpe na zubobolji.

Na vrata bolničke ambulante uđe 50-godišnji po izgledu radnik. Drži se slobodnom rukom za lijevu laloku i moli, da mu izvadim zub radi silne boli.

Zub je bio skroz carijozan, od gnjileža izgrižen i zrio da se izvadi.

Dok ja iskuhavam klješta, dotle mi u razgovoru povjeri, da je nadglednik gradskih kanala Z.

Za malo sam ga riješio boli, i primivši nužnu uputu, da čisti svoja usta, jer će i drugi zubi oboliti, ode zadovoljan kući.

Četvrti je dan opet bio moj dan službe.

Poslije objeda uđem u Ambulantu i tu stoji čovjek s molbom, da mu izvadim zub.

Udovoljim mu želji, jer je zub bio loš.

Dok ispire usta pripovjeda bolničaru, da je po zanimanju nadglednih gradskih kanala.

»Pa onda je Z. vaš kolega, kojemu sam prije četiri dana vadio zub« – upadnem u njihov razgovor.

»Ah, Z.! No da. Kako se uzme, jer znate, veleučeni, ja imam da nadgledam zatvorene kanale, a on ima otvorene . . .« – s nekim omalovažavanjem u glasu završi moj čovjek, kojemu je od gnjiloće zuba zaudaralo iz ustiju još čas prije kao iz kanala.

NEURALGIA NERVI TRIGEMINI

(Bolna upala ličnoga živca)

Sasvim su protivni pojmovi kad majka svoje čedo nježno po licu pogladi i kad koji drski izgrednik dobije čušku po svom obrazu kao opomenu za budućnost, a ipak je isti živac koji te skroz različite učinke u naš mozak dovodi.

Nervus trigeminus lični je živac našega tijela u osjećajnoj živčanoj mreži u koju se hvataju svi

vanjski utjecaji. Kako čovjek mora uvijek otvorena pogleda i lica stupati po svijetu, to je naše lice izvrgnuto svim, pa i najoštrijim nepogodama, koje mogu štetno djelovati na funkciju ličnoga živca.

Utjecaj oštre zime i propuha najčešći su uzroci bolesti, koju nazivljemo Neuralgija nervi trigemini. Bolesnika počne trgati u predjelu ogranka toga živca, koji se dijeli prije prolaza kroz koštanu lubanju u tri grane. To trganje, ta bol je po prikazu bolesnika upravo užasna, gdjekoji put nepodnosiva, pa se dade obzirom na žestinu još jedino prispodobiti sa Ischiasom, neuralgijom motornog živca donjih okrajka. Ovi su bolesnici pod utjecajem tih boli spremni na sve, pa i na najteže žrtve, samo da se izliječe.

Kad antirheumatski prašci, toplina, elektriziranje i t. d. ne dovode do cilja, liječnik se hvata dosta bolnih injekcija alkoholom.

Mnogi se bolesnici dočepaju u tom stadiju morfiuma, pa često ostaju morfinisti. Kod drugih postoji srčanost u većoj mjeri, pa zahtjevaju operativno liječenje i uništenje živca u njegovom prolazu kroz koštanu lubanju. Ove su operacije dosta komplicirane, jer se kod toga moraju pridignuti lične kosti, pa ostavljaju trajne nakažnjive brazgotine na licu. Sve ove muke i trajnu nakazu na licu čovjek podnaša samo da se riješi užasne boli. Taština ljudska ide u zaborav i veselo susreće liječnika, koji ga tih boli riješava. Ima međutim tako tvrdokornih forma ove bolesti, gdje se i kod ovako liječenih nakon 2–3 godine vraćaju boli u jednakoj žestini.

Tu ne preostaje drugo no razoriti korjen živca t. zv. Ganglion Gasseri, koji se nalazi na bazi ispod

samoga mozga. Ova je operacija teška za operatera, ali i veoma pogibeljna za život bolesnika.

Kako imade više momenata kod te operacije, koji ugrožavaju život ljudski, to se može samo veoma vješt kirurg na nju odlučiti nakon što je bolesnika točno uputio u ozbiljnost toga zahvata.

Takav smo slučaj imali kod žene po prilici 35 godina stare, koja je već sve prediduće faze prošla u liječenju svoje tvrdokorne neuralgije.

»Rađe umrem kod operacije, jer smrt ne može biti teža od mojih boli« – izjavila je ta žena kod posljednje skupne vizite.

Kako je šef prvi put izvađao ovu tešku operaciju, to nas je na lješini upozorio na glavne zahvate ove operacije i na sve na što se mora točno za vrijeme operacije paziti. Osobito je spomenuo veliku dubinu u kojoj mora operater raditi, pa teška krvarenja, a najglavnije je savršena čistoća operativnog polja, da ne nastupi upala možđanih opna.

Prije no smo se ozbiljnih lica rastali, okrene se k meni te mi reče: »Vi mi doktore jamčite, da će bolesnica biti besprikorno pripravljena. Glava mora biti dobro obrijana, tako da nju možemo kao glatku biljardnu kuglu dobro i lahko desinficirati, a sat prije operacije neka dobije oblog sa apsolutnim alkoholom preko čitave glave.«

Sa riječima: »Sve će biti u najboljem redu« — oprostim se od svog šefa.

Poslije podne kod običajne vizite došao sam u sobu zajedno sa bolničarkom, koja je bila oboružana s velikim škarama i priborom za brijanje.

Pozdravim, a bolesnica će sa smješkom na licu: »Dakle, gospodine doktore, sutra u to doba živa ili mrtva«!

Nastojim se također nasmješiti, pa joj razjasnim kako smo došli, da najprije izvedemo jednu ne bolnu i ne pogibeljnu operaciju, kao pripravu za sutrašnji zahvat, a to je potpuno skidanje vlasi.

»Što?! Vi mi hoćete odrezati moju kosu, koju sam ja tolike godine njegovala, koja je moj ponos bila?! Ne! Na to ne pristajem!«

Ja sav osupnut rečem: »Oprostite gospođo, ali tad nema govora o sutrašnjoj operaciji. Prvi je uvjet za uspjeh operacije, da se mora operativno polje dobro desinficirati, a to je samo onda moguće, ako nema ni jedne dlačice na vašoj glavi.«

Na te riječi ne daje mi odgovora, već kao uvrijeđena okreće glavu sa suzama bijesa, šta li, u očima.

Sjetim se moga šefa. Što će taj reći, kad bude čuo kako radi gesta ženske taštine, kod bolesnice koja je inače smjela obraza pripravna umrijeti, nije moguće izvedenje operacije!

Opet ću ja blago: »Vidite, gospođo, u višeste navrata izjavili, da ćete rađe umrijeti no dalje trpiti ove boli, i čas prije ste izjavili kako ste na sve spremni! A sad opet radi takove malenkosti pravite neprilike!«

»To vi, gospodine doktore, ne razumijete, što to znači za ženu biti gologlava« – uleti ona ljutitim glasom i nastavi: »U svakoj prigodi žena nije odvratna ako ima lijepo počešljanu kosu, dapače kad u lijesu leži neće nitko odvrnuti oči, ako joj je kosa uređena«.

»Pa narasti će vam opet kosa za pol godine, da se neće ni opaziti kako ste bili za vrijeme operacije gole glave, a ako ostanete kod svojeg tvrdoglavog stanovišta, tad nema o operaciji ni govora, a boli će vam dalje trovati vaš život«.

Sad se okrene cijelim licem k meni i gledajući me pronicavim očima, zapita polagano izgovarajući svaku riječ: »Jamčite mi vi, gospodine doktore, da će kosa u slučaju da ostanem živa iza operacije zbilja narasti?«

»Za to vam jamčim«.

»Onda režite i radite što hoćete«.

Čas iza toga padale su debele pletenice pod rezom velikih škara i uz guste suze obavljena je ova priprava za taj rijetki i veoma teški kirurški zahvat.

Kao u bitci kod Trafalgara. Kratka je bila zapovjed admirala Nelsona: »Svaki neka točno vrši svoju dužnost.

Pojedini su teški momenti bili svladavani sve jedan za drugim kao s nekom osobitom lakoćom, te smo jedino oćutili, da znatno laglje dišemo kad je kulminacijoni moment (najteži čas) operacije prošao u redu – kad prvi asistent mora tupom širokom kvakom pridignuti mozak i najvećom nježnosti nepomično ostati u tom položaju skoro čitavu minutu.

Kad smo opazili, da bolesnica iza te dugotrajne minute polagano dalje diše i mi smo laglje pogledavali jedan na drugoga.

U prvim smo danima iza operacije bili dosta zabrinuti, jer je bolesnica veoma nemirna bila, kao kod svih operacija unutar koštane lubanje. Po malo je i to popustilo, pa je za dvije nedelje opet bila i za šalu raspoložena, kao i prije operacije. Jedino

9

kad bi joj pogled na moju osobu pao, tad bi se vidljivo uozbiljila. Vidio sam po tom, da nema potpuno povjerenje u moje jamčenje glede svoje krasne odrezane kose.

Prošlo je mnogo mjeseci. Kad i kad bih ju na ulici sreo, a ona mi sve ljubaznije odzdravljala, a to je značilo da dobiva sve više povjerenja u moje jamčenje.

Nakon jedne godine, kad je njezina kosa dosegla dužinu današnjeg »Bubikopfa«, dapače me je zaustavila i upitala, da li se još tko odlučio za ovu tešku operaciju? Ja sam joj odgovorio, da su još dva muškarca operirana, a ona mi živahno usklikne: »Lahko je muškarcima, oni ne moraju tako dugo čekati . . .«

Prošle su godine: 4–6–8, a ona mi već tako ljubezno odzdravljala, kao da sam ja operater i glavni akter, koji ju je njezinih teških boli riješio.

Nakon kojih deset godina iza te operacije čitam u novinama, da je nakon duge i teške bolesti preminula.

Kad sam prvi put sastao njezinoga supruga, bilo je prvo pitanje, od koje je bolesti umrla.

On mi ispripovjedi, kako se prije jednu i po godine potužila na otečene noge i kako su liječnici pronašli bolest na bubrezima.

»Oh! Sirota, što je sve pretrpila, kako se je osobito zadnje tjedne mučila. Uza svu muku na sve je mislila. Tako je trijezno sve uredila, jer ona je ćutila da ovaj put mora umrijeti. Sestri je svojoj povjerila i odredila što se ima učiniti kad za uvijek zaklopi oči. Na svakoga je mislila. Za svoju osobu sama je odredila koju joj opravu moraju obući iza

smrti i pomislite – doda on jecajući – točno je odredila, kako joj moraju počešljati njezinu dugu kosu . . .«

STRUMA
(Guša)

Ima krajeva na ovom svijetu u kojima uspjevaju uzročnici za razne bolesti u tolikoj mjeri, da se ta bolest češće javlja, dotično, svaki čovjek u onom kraju oboli.

Ovi su uzročnici obično životinjskog porijetla, ali mogu biti i kemičkog, pa onda svojim djelovanjem izazivaju razne smetnje na zdravim ljudskim organima.

Takova je bolest Struma, Guša.

Normalni čovjek ima na vratu i to sprijeda iznad grla malu žlijezdu Glandula thyreoidea, štitnjača. Ova u nekim krajevima vanredno naraste, tako da gdjekad ogromne veličine dosegne.

Medicinari misle, da se uzročnik za ovaj porast inače malene žlijezde nalazi u vodi onoga kraja — da je dakle kemijskog porijetla — jer veliki broj stanovnika iz onoga kraja, ako ne svi, dobivaju gušu, pa i stranci, koji su se onamo doselili nakon nekog vremena od guše obole.

Veličina takove novotvorine kreće se između male šake, velike jabuke i čovječje glave, pa gdjekad i veća naraste.

Samo se po sebi razumije, da je posjednik tako ogromne guše prava nakaza. Ovako velika guša pritište na susjedne organe, a u prvom redu na gornja disala, pa pravi velike tegobe, od kojih je najmučnija bojazan ugušenja.

Zato su i razumljivi veliki dokazi zahvalnosti ovakovih bolesnika, kad im liječnik pomoću kirurškog noža skine ovu nakazu, uzrok velikih tegoba. Dapače razumijem i slučaj ruskog kneza, koji je uz upravo kneževsku nagradu jednom švicarskom kirurgu ostavio na poklon i svoju krasnu ekvipažu u koju su bila upregnuta dva čistokrvna »Orlova«.

Operacija tehnički nije tako laka.

Krvne su žile dosta velike s kojima je ta žlijezda povezana uz živo tijelo, a i susjedne su žile i živci veoma nježni i u velikoj opasnosti za vrijeme operacije.

Jednoga dana reče mi šef: »Dragi doktore! Ja sam si malo ozljedio prst, pa ćete vi sutra operirati«.

Srce mi zadrhće od veselja radi velikog povjerenja, po kojem ću sam praviti moju prvu veću operaciju.

Na rasporedu je bila kao dvije šake velika struma, kod ostarjele žene, koja se u noći neprestano budila od straha ugušenja.

Ta žena nije već imala – kako je to često kod velikih struma – besprikorno srce, pa se nije mogla provesti narkoza (uspavanje), već se je moralo lokalnom anestezijom (besćutnost) umrtviti živce u predjelu operacije. To je dosta neugodna komplikacija, ali se moralo i to svladati.

Te sam večeri još mnogo sati gutao sve knjige, koje pišu i upozoravaju na razne komplikacije kod operacije Strume. Tako je drugi dan sve išlo u redu. Struma je već bila skinuta, ali kod zatvaranja rane poskliznula se je jedna ligatura (podvezica) i to jedne važne žile kucavice. U času je bilo sve crveno,

a najviše moje lice, koje je pokrio mlaz krvi, koji je šikao iz ove žile kucavice. Sretno sam uhvatio instrumentom odrezak žile, zaustavio sudbonosno krvarenje i time spasio život ove bolesnice.

Bio je to strašan čas, ali sam kao operater ostao najmirniji.

Naredio sam što se mora trenutačno izvesti, u svijesti da odgovaram za svaki čin i za život ljudski.

Bilo je mnogo muke, ali je sve sretno prošlo.

Izveo sam moju prvu veću operaciju besprikorno uza sve komplikacije, a ovaj me incident (iznenadni događaj) sa krvarenjem još uglavio kao operatera, koji se u najtežim prilikama u trenutku snašao.

Bolesnica mi je zahvaljivala, jer sam je riješio teške muke i vječnog straha ugušenja.

Pošao sam taj dan kući sigurno zadovoljniji i sretniji no je onaj švajcarski profesor bio, kojega su uz kneževsku nagradu čekala pred bolnicom dva čistokrvna »Orlova« upregnuta u sjajnu ekvipažu.

HERNIA LIBERA ET INCARCERATA

(Slobodna i uštinuta kila)

Skok u veliku dubinu i dizanje preteškog predmeta, a i od poroda može nepoznati razlog postojati, da se razvije nenaravna forma u gradnji našega tijela, koju nazivljemo kila, Bruch, Hernia.

To su nenaravne šupljine, u koje upadaju okolišni organi i proizvađaju za dotičnika veće ili manje smetnje.

Ove su smetnje tim veće, čim je veći objam organa, koji je upao u ovu novo stvorenu šupljinu. Veoma su teške i životu pogibeljne smetnje, ako se

ušće takove šupljine stegne, pa upali organ više ne može natrag na naravno svoje mjesto, a pogotovo je to stanje pogibeljno, ako se ušće u formi obruča toliko stegne, da zatvori krvotok u odrezanom odsječku tako stisnutog organa i time stvara uštinutost, incarceraciju toga organa.

Najjasnija će biti slika prikazana u svojoj pogibelji za čovječji život na primjeru sa crijevima o kojima se obično radi, kada se govori o kili.

Tipična su mjesta, na koja prodire crijevo putem kile van trbuha svoga normalnoga ležaja u tjelesnom ustrojstvu. Kila može biti, kako je već spomenuto, prirođena ili je potrbušnica — ova tanka kožica, kojom su svi trbušni organi i nutarnja površina trbuha obavijeni — negdje popustila i poduprta vanjskim utjecajem proširila te se stvorio vantrbušni prostor, u koji su klizava crijeva ušla. Dok je ovaj otvor toliko prostran, da dopušta normalno kolanje krvi u odvojenom dijelu crijevnih vijuga, to se taj nenaravni položaj podnaša sa manjim tegobama. Teško je, dapače životu pogibeljno, ako se prodorni otvor stegne, jer tad obustavi svako kolanje krvi i mezgovnih žila, pa je taj odsječak crijeva prepušten polaganom ili bržem izumiranju, jer je naravni kemički proces u njemu obustavljen.

Osim toga je kolanje hrane, ova normalna funkcija crijeva u tom odsječku potpuno obustavljena. Hrana ne može kolati svojim naravnim putem, već biva izbacivana na usta, što na posljetku, ako nije brza operativna pomoć moguća — dovodi do skore strašne smrti, jer se razvija strahovito stanje, koje nazivljemo u običnom životu zlokobnim imenom »miserere« — kad ni trunak crijevne sadržine ne

može naravnim putem izaći, već se izbacuje u najvećoj muci na usta.

Kako se tu radi o roku od nekoliko sati, što čovjek probavi između života i smrti, a bolest nije tako rijetka, to svako kirurško odjelenje stoji na glas Hernia incarcerata u znaku »alarma«!

Svako kirurško odjelenje mora biti tako uređeno, da se može primljeni slučaj takove prirode za pola sata operirati.

Slijedećeg sam dana nakanio u vinogradu rano ustati, da sat-dva uživam u svježoj jutarnjoj naravi, prije no pođem na sparno ljetno bolničko poslovanje u grad. Usnuo sam za gradske pojmove rano san pravednika. Oko 1 sat u noći zazvoni telefonsko zvonce. Službujući liječnik javlja, da je čas prije dovežen u bolnicu bolesnik sa incarceriranom hernijom. »Bolesnik ima silne boli. Incarceracija traje već dva sata. Inače nema osobitih tegoba.«

»Ja ću biti za pol sata u bolnici, neka se sve pripravi za operaciju«.

Brzo se za silu obućem i hrlim u ugodnoj noćnoj tišini kroz šumoviti dio puta, i sve mislim kako će doći vrijeme, kad će liječnik - u ono vrijeme su baš izvedeni prvi smioni pokusi sa aeroplanima - prebaciti na sebe napravu za letenje i za dva časa biti na mjestu, kamo sad mora na uštrb potrošnje svoje tjelesne snage pol sata bježati.

I liječniku će biti laglje, a i za bolesnika će biti bolje, jer će za toliko postotaka vremena prije stići hitna pomoć.

Kad sam bez daha stigao pred bolnicu, dočekala su me već dvojica kolega na prozoru, koji mi iz daleka dovikuju, da se ne trebam tako žuriti.

Za kratki sam čas uz bolesnički krevet.

Bolesnik mirno spava. Radi velikih boli uštrcao mu je kolega morfija, koji mu je za nekoliko časa oduzeo boli. Uslijed popuštanja boli popustilo je također grčevito stezanje obruča na ušću kile, pa su glatke crijevne vijuge same spuznule u trbušnu šupljinu.

Radilo se o inguinalnoj kili, za koju je poznato da je strpljivija no su ostale forme incarceracije, jer kasno nastupaju životu pogibeljni znakovi.

Bolesnik mirno spava.

Pogledam u pol noći na moja dva druga, koji su pospanim očima čekali na moju odluku, a i oba su bolničara odavali znakove prekinutog sna, pa izrečem neka se bolesnik blagotvornim snom oporavi od svojih boli do slijedećeg dana, pa ćemo ga sutra riješiti radikalnom operacijom njegove kile.

Premda sam i ja bio umoran, to sam ipak otklonio vožnju na kolima na povratku kući, jer mi je bio veliki užitak šetati sada po noći u tihoj šumskoj samoći.

APPENDICITIS

(Svježa upala slijepog crijeva)

Uz ostale sam dužnosti obnašao kroz pet godina službu kućnog liječnika u jednom zavodu, u kojem je stanovalo 50 mladića u dobi od 10–18 godina.

Taj je zavod bio higijenski za ono doba u svakom pogledu dotjeran, pa mi je mladi i zdravi materijal rijetko pružao priliku za koju liječničku intervenciju.

Moja se je dužnost u glavnom sastojala u nadzoru, da se zdravlje očuva.

Međutim u ovo pet godina ipak se desilo, da sam imao briga i da sam si kao veliku zaslugu mogao upisati, da sam pravodobno liječnički savjetovao i na taj način otklonio pogibelj za pojedinca ili kod zaraznih bolesti za svu nadobudnu mladež.

U jutro mi javi sluga, da je gosp. regens dao moliti, da se u toku prijepodneva navratim u zavod. Jedan 12-godišnji mladić tuži se na boli u trbuhu.

Putem u bolnicu navratim se u zavod. Dečko leži u krevetu i iskazuje, da ga zaboli u trbuhu kad zakašlje i kad se u krevetu okreće. Nije bljuvao. Tjelesna toplina normalna. Jedino je udaranje bila nešto povišeno, 84 puta u času.

Na pritisak osjeća umjerenu bol u predjelu Appendixa (to je malo crijevće, koje visi na odsjeku debelog crijeva, pa ga nazivljemo slijepo crijevo). Odredim strogu pasku na bolesnika, mirno ležanje i samo tekuću hranu.

Čitavo sam prije podne mislio na tog dječaka, pa izađem ranije iz bolnice, da vidim kako mu je. Nađem ga bolje raspoloženog, ali je bilo poskočilo na 100 udaraca u minuti, a osim toga čas prije malo da nije bljuvao.

Pođem k regensu, te izjavim da postoji sumnja, da bi se mogla razviti upala Appendixa, i molim da se smjesti u bolnicu radi sigurnosti bolesnika, koji mora biti smjesta operiran u slučaju da se pojave sigurni znaci upale.

Vorsicht ist die Mutter der Weisheit! (Oprez je majka mudrosti). Moj savjet je odmah izveden.

Drugi sam dan primio iz bolnice izvještaj, da se je stanje bolesnog mališa u toku poslijepodneva i večeri znatno pogoršalo. Nastupilo je bljuvanje,

povećale su se boli i poskočila tjelesna toplina, pa je u noći operiran. Bolesni Appendix, koji je pronađen bez znaka većih komplikacija, izvađen mu je i od tog časa mu je stanje besprikorno.

U duši mi je bilo žao jadnog mališa, koji je u mladim godinama morao pretrpiti duševne i tjelesne muke trbušne operacije, ali sam pobjedonosno gledao u proljetno jutro, svjestan da sam idealno ispunio moju dužnost i time spasio taj mladi nadobudni život.

Prošlo je pet nedelja od tog dana, kad mi u stan dođe gospođa sa strogim izrazom u licu u pratnji dječaka u kojem sam odmah prepoznao moga bolesnika. Srdačno ga pozdravim i u veselju pogladim po licu. Okrenem se k majci u očekivanju, da će mi se zahvaliti za pravodobno spremljenje njezinog sinčića u bolnicu, te je time bila omogućena hitna operacija.

Majka me oslovi nekim ozbiljnim, skoro bih rekao osornim glasom: »Gospodine doktore! Došla sam po nalogu gosp. regensa, koji je naredio da konstatirate je li moj sin već sposoban, da opet stupi u zavodsku disciplinu?«

Ja hoću da probijem taj ledeni ton, pa ću srdačno: »Pa mali se je iza ove teške operacije brzo i sjajno oporavio!«

»Da! Da! Ali to je moja zasluga. Moj je mališ u zadnji čas poslan u bolnicu i skoro je stradao životom!« — naškubi se ta, skoro bih rekao zločesta žena.

Pogledam je začuđeno! Što da ja toj ženi tumačim, kako sam ja na prvi sumnjivi znak Appendicitisa poduzeo sve mjere opreza i time spasio malomu život?! Ne, to ona nije vrijedna.

Namrštim se, te njenim oporim glasom izgovorim: »Izvolite maloga predati u zavod« – nasmješim se malomu i uz riječi »do viđenja« ostavim sobu.

Dugo sam u drugoj sobi razmišljao o nezahvalnosti nekih ljudi i nepravdi, pače uvredi, koju mogu neuviđavni i zločesti ljudi gdjekad nanijeti i najbrižnijem liječniku.

Nije to bilo prvi, a ni zadnji put u mojem liječničkom djelovanju, da sam ja kruhom, a oni mene kamenom.

APPENDICTIS INVETERATA
(Zastarjela upala slijepog crijeva)

Čovjek nebi vjerovao, da i u medicini ima tako zvana moda, ako uzmemo taj pojam kao neko pravilo, po kojem se onda mora ravnati sav ostali svijet.

Prije 30, 40 i više godina bila je na primjer moda, da se kod upale malog crijeva, koje visi na tako zvanom slijepom crijevu, moralo sa operacijom čekati, dok su prošli žešći upalni znaci.

Minulo je iza toga kojih desetak godina, a nazori su se skroz promjenili u određivanju vremena kad se ima izvesti operacija.

Podučeni lošim iskustvom čekanja, koja je moda stajala sigurno mnogo tisuća žrtava – odlučeno je izdati kiruršku zapovjed, da se na svakom bolesniku, kod kojega je stalno uglavljeno da boluje na Appendicitisu – ima provesti operacija u prvih 48 sati. Svako drugačije savjetovanje je pogriješno.

Strogo su označena pravila, kojih se mora držati liječnik kod liječenja za mnoge bolesti.

Liječnik međutim ne smije smetnuti s uma rečenicu: »Koliko ljudi, toliko ćudi«. Ova se rečenica još više dade primjeniti na različite tjelesne osebine pojedinca i na način kako se njegov organizam bori i kako sam nastoji da svladava razne forme bolesti.

Kad liječnik to sve uoči i razmisli, onda dolazi njegova suverena odluka, koja je poduprta sa mnogim iskustvom, pa odlučuje na koji će način savjetovati bolesnom čovjeku.

Prije 30 i više godina obolio je bio na upali slijepog crijeva jedan medicinar, koji je stajao pred svršetkom studija, dotično pred promocijom.

Budući se radi o osobi, koja je malo ne već samostalni liječnik i o jednom kompliciranom slučaju Appendicitisa, to ću ga također spomenuti kao interesantnu crticu.

Po tadašnjoj modi ili šabloni stavljen je u krevet i liječen konzervativno sa svim ublažujućim sredstvma, dok prođe žestoka upala, da se onda odluči za eventualnu operaciju.

Medicinarova je bolest kretala sve na gore.

Pregledalo ga dnevno više kolega, docenta, pače je i sam profesor bio pozvan, koji se je saglasio sa dosadašnjim načinom liječenja.

Budući nije mogao ostati ovako teško bolestan u privatnoj njezi, pošto je u stranom gradu i kod stranih ljudi stanovao, to se je dao prevesti na kliniku.

Kao skori kolega bio je pažen od svih mnogobrojnih liječnika, koji su na internom odjelenju

smješteni bili. Profesor ga je dnevno posjećivao i pretraživao, ali je nalazio sve gorje stanje.

Uz medicinara ležala su još dvojica bolesnika u ogromnoj bolničkoj sobi. Čudnim su se slučajem našla tri Jugoslavena u stranom svijetu kao veliki sirotani, jer su sva trojica bili bolesni.

CARCINOMA RECTI

(Rak u debelom crijevu)

Prvi je bio neki posjednik iz Međimurja, koji je došao u bolnicu radi kao bubanj nadutog trbuha, jer mu probava u crijevima nije bila u redu.

Dobivao je medikamente na usta, a uz to su fizikalna pomagala morala urediti probavu, što je napokon uspjelo.

Bolesnik se je treći dan ćutio zdrav, ali su ga ipak još dva dana klinički promatrali i pretraživali, jer su se nadali da će naći uzrok toj nenadanoj smetnji kod probave.

Tražilo se, ali se nije našlo i on bude otpušten kući.

Kako je na njega kocka pala da prvi ostavi ovo bolesno društvo u stranom svijetu, to pristupi k starijem bolesniku, pa se srdačno oprosti od njega sa željom, da i on skoro zdrav ostavi ovu kuću.

Zatim priđe do kreveta 25-godišnjeg medicinara, kojega je pet dana promatrao kako se muči, kako sve više slabi kraj visoke tjelesne topline, koja je na večer na 40 stupnjeva poskočila.

Sa velikom sućuti zaželi skoro poboljšanje bolesti, dok se riječ ozdravljenje nije usudio izreći.

Ode sav sretan kući.

CARCINOMA VENTRICULI

(Rak na želucu)

Drugi je bolesnik bio neki Srbin, trgovac iz Slavonije. Taj se tužio na žestoke boli u predjelu želuca poslije svakog primanja hrane.

Pretraživan je već od mnogih liječnika.

I ovdje na klinici su ga – skoro bi čovjek rekao – upravo mučili sa mnogobrojnim pretraživanjem. Profesor sa svojih 12 asistenata i sekundaraca vrtili su jadnog bolesnika na sve strane i načine nekoliko dana, ali pronašli nisu ništa.

Pošto se bolesnik na umirujuće praške ćutio bolje, to su i njemu savjetovali da pođe kući.

Taj je bolesnik imao skoro neprestano uza se svog nećaka, koji je učio medicinu i koji je očito informirao ujaka o ozbiljnosti kolegine bolesti.

Kod dirljiva je rastanka bio i taj nećak prisutan u bolničkoj sobi.

Naš bolesnik već u putnom odijelu sa srdačnošću jugoslavenskog brata u tuđini, priđe krevetu i načinivši križ u smislu blagoslova zaželi mladome medicinaru skoro ozdravljenje, pa sakrivajući vlastito uzbuđenje u brzini se oprosti i ode u domovinu.

Medicinar je ostao sam sa jednim bolničarom u velikoj bolničkoj sobi.

Drugi dan u određeni sat eto opet profesora sa svim liječnicima. Pregledava cedulju sa temperaturom, opće stanje bolesnika i napokon samo bolesno polje.

Iznenada zapita: »Gospodin kolega, kako dugo sad traje vaša bolest?«

Kratki odgovor: »Dvanaest dana«.

»Tad ćemo još dva dana čekati sa operacijom«.

»Ali ja, gospodine profesore, više nebih čekao« — odgovori medicinar.

Profesor ga osupnuto pogleda i još u tom iznenađenju izreče:

»Dobro! Ja ću gospodina dvorskog savjetnika odmah obavjestiti.«

Za deset minuta bio je kirurg kod medicinara i nakon kratke pretrage obećao, da će ga smjesta operirati.

Pošto je ogromna količina gnoja ispražnjena nije se diralo u svježe crijevne sraslosti, da se ne otvori još preostala zdrava trbušna utlina.

Nakon tri nedelje dana bile su mogućnosti, jer se bolesnik donekle oporavio, te je nakon duljeg traganja pronađeno bolesno malo crijevče i odrezano od slijepog crijeva.

Opet su prošle dvije nedelje, kad se pokaže da su popustili šavi na slijepom crijevu — i opet je jadni medicinar morao u operacionu sobu, da mu se ponovno rana na crijevu sašije.

Napokon je i taj patnik mogao s pravom računati, da polagano jedri u susret k potpunom ozdravljenju.

Dozvoljeno mu je bilo da ustaje na kratke mahove iz kreveta.

U to ga doba opet posjeti kolega, neki Slovenac, koji je za vrijeme prije operacije bio u njegovoj sobi liječnik.

Davši oduška veselju kad je vidio kolegine noge već spuštene niz krevet, reče iznenada: »Znate, kolega, odakle dolazim? Ravno iz sobe za seciranje.

Noćas sam imao dežurnu službu. Dovezu u bolnicu poznatog mi bolesnika. Ako se sjećate onog posjednika iz Međimurja, što je s vama ležao u sobi. Silno oslabljen. Probave već šest dana nije bilo. Neprestano bljuje. Kad smo ga stavili na stol za pretragu najednom je prestao disati.

Svi koji smo poznavali taj slučaj od prije dva mjeseca bili smo znatiželjni, koji je povod bio ponovnom naglom zatvorenju crijeva kod toga bolesnika.

Kod sekcije smo našli visoko gore kod silazećeg kraka debelog crijeva malu rak ranu, koja je crijevo suživala. To je suženje bilo tako napredovalo, da je mala koštica od trešnje prolaz potpuno zakrčila.«

Medicinar je bio potresen, kad je slušao svršetak čovjeka, kojemu je zaviđao još prije dva mjeseca, kako je veseo kući polazio.

Medicinar se dalje oporavljao.

Rana je bila zarasla i on se sve jačim ćutio, te jednoga dana izađe na svojim živim nogama iz bolnice.

Za nekoliko je dana mogao već na put u domovinu, da se za daljnju borbu u životu ojača.

Nakon dva i pol mjeseca dođe opet u G., da nastavi i svrši medicinske studije.

U zadnjim je danima htio još vidjeti i nekako se uživiti u mlade djačke dane i običaje.

Bila je subota, akademski svetak.

Poslije večere posjeti kavanu W. To je bila prava đačka kavana, naposе Jugoslavenska kavana. U toj su se kavani sastajala svake subote braća, govoreća jednim jezikom. Prema raspoloženju prošlo je ovo

par sati u igri, pjevanju, bratimljenju ili svađi, a gdjekad bi bilo došlo i do većih razjašnjavanja, da nije bilo starijih i trijeznijih elemenata, koji su onda tu vruću mlađariju u red spremali.

Bilo je skoro 12 sati, kad naš medicinar izađe iz tako zvanog »extracimera«, u kojoj su se sobi karte igrale. U velikoj dvorani opazi u gustom, zadimljenom kavanskom zraku, stajati nećaka onoga trgovca s kojim je prije pet mjeseci ležao u bolnici i koji se je od njega tako dirljivo rastao, kao da se sigurno više nikad neće vidjeti.

Kad je svršio malu seriju na Billardu, pristupi bliže i oslovi igrača:

»Kolega M.! Što me ne poznate više?«

M. ugledavši medicinara vidljivo problijedi i pustivši da biljardni štap sa štropotom padne na pod, zapita jedva čujnim glasom: »Pa što ste vi živi?! Meni su kazivali, da ste vi skoro iza operacije umrli!«

»Ne! Ne! Dajte se umirite. Ja sam prošao dosta toga, ali sam sve progurao. Za dokaz da sam zbilja živ, eto vam podajem – prignuvši se, dižem biljardni štap, pa nastavite vašu igru, a ja ću vam malo da kibiciram.«

Čim je svršio partiju, sjeli su njih dvoje u kut, i tu ispripovjedi kratko M., kako je ujak još dva mjeseca životario. Napokon se dao primiti na kirurški odio u Z. Tu su pronašli kod operacije, da se radi o razvijenom raku na želucu, koji se nije mogao ni pokusno više odstraniti, pa je svršio svoj život u bolnici.

Jednako je u razgovoru spomenuta neočekivana sudbina onoga posjednika iz Međimurja.

10

Tad smo obojica medicinara tužno razglabali o našoj nemoći kod nekih bolesti. Ponovno se je čudio kako je mene – jer ja sam bio taj medicinar – medicinska znanost ipak spasila, a ja sam tome dodao — i mojih 25 godina.

Jest, pretrpio sam mnogo, ali sam kod toga iskušao kako je u duši bolesnika prije i poslije operacije i naučio što mora liječnik sa bolesnikom razgovarati u teškim časovima.

Ja bih preporučio svakom mladom liječniku, da prođe sličnu školu.

Taj je ispit za čovječno vršenje liječničkog zvanja najpotrebniji, a bolesnici su takovom liječniku koji shvaća njihove duševne i tjelesne muke, najzahvalniji.

ABORTUS
(Pometnuće)

Davala se te večeri »Princesa dolara« u kazalištu, kad sam dolazio umoran kući, da brzo večeram i da se preobučem za kazalište.

Na stubama se sastanem sa ostarjelom ženom, koja me zamoli da dođem u B. ulicu. Tamo su stajale prije 24 godine – s lijeve strane kad se prema nadbiskupskom dvoru polazilo – male kućice u koje se ulazilo klimavim drvenim stubama.

Popevši se takovim stubama, na prvi kucaj mi otvori vrata pripit dugoljan, koji me odmah čim je čuo da sam liječnik, nesigurnim korakom uveo kroz kratki hodnik u sobu.

U kutu krevet. Na krevetu sjedi blijeda, vidno izmučena žena, a kraj nje plače dijete, moguće godinu dana staro.

Usred sobe stol sa dva stolca i tu se love dva mališa između tri i šest godina.

Gusti je i nezračeni zadah u toj maloj sobici odgovarao prostoru u kojem obitava daleko veći broj osoba no što propisuje savremena higijena.

Kako mi se žurilo, jer sam se sjetio »Princese dolara«, sjednem do kreveta bolesne žene. Na moje kratke upite o njezinoj bolesti odmah sam posumnjao da se radi po svoj prilici o Abortusu, pometnuću u trećem mjesecu.

Žena je zanosila i sad u trećem mjesecu ovo je nošenje Bog zna s kojeg razloga prekinuto, pa će plod biti prije vremena odstranjen.

Pretraga je tu na mjestu u svrhu diagnoze i da se uglavi u kojem se stanju nalazi abortus.

Zatražim, svukavši kaput, dva umivaonika, lavora. Kad mi žena sa sramežljivim glasom reče, da toga nemaju, već da se peru u onoj limenoj posudi, koju je dala očistiti čim joj je ta žena, koja me pozvala, kazala da ću odmah doći.

Ja sam se zgrozio!

»Trebam dvije posude, da se pošteno operem u svrhu pretrage«.

»Susjeda će posuditi svoj umivaonik i ova posuda u kojoj se mi peremo je očišćena, pa ćete se moći toliko oprati, da mi pomognete« – plašljivim i plačnim glasom moli bolesna žena.

»Za silu će morati biti« — i kod tog pomislim kako mi je prošla volja za sve »Princese dolara« ovoga svijeta, kad u našem domu vidim toliko nerazumjevanja za najprimitivnije pojmove higijene.

Budući sam se teškom mukom oprao i dovoljno desinficirao, pretražio sam i uredio bolesnu ženu,

pa sa obećanjem da ću sutra prigledati, ostavim bolesničku sobu.

U hodniku se sukobim sa pripitim mužem, koji me tepajućim jedva razumljivim riječima pita »koliko je za platiti?«

Odgovorio sam mu tek, da kupi posebnu posudu za umivanje i stisnuo zube, da ne puknem od jada.

Drugi dan prije podne uđem u mali hodnik, kad vidim kako se ono dvoje starije djece igra sa sasvim novim umivaonikom, na kojem je još cijena napisana bila.

Veselila su se djeca novoj igrački, koturajući ju kao kakav kotač po podu.

Šta znadu djeca ovakovog oca u koju svrhu služi umivaonik?!

SECTIO CAESAREA
(Carski rez)

U sređenim je prilikama svjetski poredak tako stvoren, da muškarac snosi sve brige, koje su spojene sa većim tjelesnim naporom, dotično sa takovim radovima, koji stavljaju veće zahtjeve na mušku razvijeniju tjelesnu snagu.

Ženi je tu povjerena uloga, da obavlja rad kod kojeg se ne troši toliko fizička sila.

Taj je svjetski poredak dao povoda, da je muški spol prozvan tako zvanim jakim spolom.

Istina, da je muški spol kod svih živih bića na kruglji zemaljskoj jače i krepče razvit od ženskoga.

Čovjek-muškarac zarađuje svakidašnji kruh kad ore znojna lica crnu zemlju. On kopa temelje i stavlja skele za buduće malo gnijezdo ili veliku palaču.

Muškarac se bori sa neprijateljem, kad ovaj navaljuje na njega pojedinca ili na njegovu svojtu.

Na bojni zvuk trublje sakupljaju se s obje strane najrazvijeniji i najotporniji mladići i t.d.

Kad se međutim čovjek zamisli, da žena ima po svojoj naravnoj funkciji obaviti jednu veoma tešku zadaću, a to je nositi i rađati potomstvo – to ja kao liječnik ne bih previše naglašivao taj jaki spol za muškarce.

Već je kod normalno građenih žena ta naravna obaveza dosta mučna.

Što zna svijet za muke nošenja kod slabunjavih žena, a što tek za mučno rađanje kod žena koje su zlo građene u svom kosturnom sklopu. Imade tu takovih griješaka, koje znatno otešćavaju rađanje, pače ga u rijetkim slučajevima i onemogućuju.

Samo je liječnik u stanju prosuditi veliku strpljivost mnogih žena, koje uza sve mučno nošenje s malo tužbe i s rijetkim uzdasima obavljaju svoj dnevni posao.

Liječnik vidi muku rađanja i mnogo puta se divi junačkoj odluci žene, koja je iza prvog otešćanog poroda opet pripravna iskusiti isto, jer to smatra svojim životnim zadatkom.

Upravo sam gledao kao pravog heroja ženu, kojoj je nemoguće po liječničkom nalazu roditi iznošeno živo dijete naravnim putem, pa se odlučila na životu pogibeljnu operaciju na Carski rez ili Sectio Caesarea, da joj se tim nenaravnim putem iz utrobe izvadi živo dijete.

Jasno je, da se o takovoj operaciji može govoriti samo ako su sve prilike dane, da će sve biti skladno izvedeno.

Najveća čistoća operativnog polja, sigurna spretnost operatera, koji mora u najvećoj brzini raditi – preduvjeti su za sretni uspjeh.

Kroz čitavo operacijono vrijeme upravo vise dva ljudska života na jednoj niti.

Tamno modra krv za operacije jasni je dokaz, kako malo kisika za disanje dobiva umjetno duboko uspavana majka u svoju krv za operacije, a malo je dijete posve modro, pa se mora odmah umjetnim disanjem u život dozvati.

Bila je to nježna i mila žena, koja je imala takovu pogriješku u koštanoj građi, da je bio isključen normalni porod iznošenoga djeteta.

Već se je moralo dva puta umjetno prekinuti nošenje djeteta u četvrtom mjesecu, jer bi daljnjim nošenjem došla majka u sigurnu pogibelj života.

Žena i muž željeli su si imati barem jedno živo dijete.

Kad se opet oćutila majkom odlučila je da će to postati u pravom smislu riječi. Povjerila se liječniku, koji joj je rastumačio o čemu se radi i kako je jedina mogućnost dana u velikoj operaciji, da se njezin san o živom djetetu ispuni.

I opet kažem – heroj, junačina, izjavi, da je spremna na operaciju.

Kad je kucnuo čas poroda, te su se pokazivali prvi znaci da je nošenje dokončano, ona je pripravljena za operaciju.

Dok su u brzini opet šivali široki rez na maternici, ja sam već kod trećeg zamaha umjetnog disanja osjetio, kako je dijete počelo loviti zrak na usta. Kod zatvaranja majčine trbušne utline dijete je već razmjerno mirno disalo.

Opet osvještenu majku su odvezli u njezinu sobu u kojoj ju je već dočekalo zvučno deranje djeteta. Ona se je lako nasmješila i zaklopivši oči opet zaspala.

Prošle su tri nedelje od operacije. Majci je dozvoljeno na nekoliko sati kroz dan izvan kreveta sprovađati.

U običajno vrijeme uđemo u bolničku sobu, da se nagledamo vesele majke i zdravog rumenog djeteta.

U jednom kutu sobe stoji stol, koji je s nekoliko cvatućih ruža i raspelom među dvim gorućim voštanicama pretvoren u maleni oltar. Za ovakvim oltarom stoji u pripravi svećenik, da krsti malu djevojčicu, koju drži sretna majka u naručaju. Pošto je majka izjavila, da je naš šef glani kum djetetu, to će dobiti ime Dragica, ali neka znademo i mi mladi liječnici, da nas ona jednako zaslužnima drži za užitak ove roditeljske sreće, pa i nas smatra djetetovim kumovima.

Kod kratke zakuske, koja je bila pripravljena u drugom kutu sobe, dali smo mi liječnici jednodušno oduška našem divljenju nad junačkim držanjem majke.

Prošle su mnoge godine. Od kumova sam žalibože samo još ja među živima.

Kadgod sastanem tu herojsku ženu, uvijek pitam za kumče.

Prije dvije godine mi je povjerila, da je kumče u sretnom braku rodila sina, tako reći bez boli.

Čestitajući joj, primjetim kako sam uvjeren, da je ona svojim junačkim držanjem zadužila mnoga pokoljenja.

CARCINOMA LINGUAE
(Rak na jeziku)

Svi su naši tjelesni organi, koje posjedujemo, potrebni za pogon našeg tjelesnog ustroja.

Ipak imade i takovih, koje više trebamo, pa ako koji od ovih oboli, tad oboljeli organizam više osjeća ispad takovoga organa, nego onda ako taj organ pomalo oslabi uslijed starosti.

Naš je jezik mnogo opterećeni organ našega tijela.

Svaki zalogaj kojim se snabdjeva naše tijelo treba da dođe u doticaj s jezikom.

Svaka riječ koju izgovorimo opet ovisi o pravilnom funkcioniranju našega jezika.

Ulazi u sobu za liječničko savjetovanje častan starac, koji u svakom pogledu zaslužuje taj naslov.

Kroz dvadeset i više godina jednoglasno je biran za načelnika u većem provincijalnom gradu.

U istom je kotaru biran za narodnog zastupnika redovito bez protukandidata, jer tko bi se usudio takmiti s čovjekom tako besprikornog poštenja, tako čiste političke prošlosti, koja se uvijek isticala dokazima kako voli svoj narod i kako se požrtvovno bori za stoljećima osvojena prava svojega naroda?!

Taj čovjek stoji pred menom, pa mi pripovijeda povijest svoje bolesti, prepličući jezikom i nastojeći ispraviti pogriješku, koju mu prouzrokuje oboljeli jezik.

Dr. B., mnogogodišnji zastupnik, kojega sam često slušao u sabornici kako grmi u patriotskom govoru braneći stečena prava svoje domovine, sad prepliće jezikom, pa se tuži da ga boli taj organ.

Prigledam bolje i vidim na stražnjoj polovici i lijevom rubu jezika ranu u koju bi lako umetnuli mali orah.

Rubovi su rane rastrgani, ali napadno tvrdi.

Kako se ova rana polagano kroz šest mjeseci razvijala, to sam se sve nehotice uozbiljio kod daljnjeg liječničkog ispitivanja.

U okolici nema oštrog zuba, koji znade uzrokovati ovakovu ranu.

Poslan je bolesnik od jednog kirurga na pretragu krvi na sifilis.

To je bila ona slamka, za koju smo se hvatali još mi liječnici u prosuđivanju ozbiljnosti B.-eve bolesti.

Međutim je ovaj pokus krvi ispao skroz negativno, pa je nestala nada da se radi o sifilitičkoj rani, u kojem bi slučaju pomogli vrijednom braniću narodnih prava, te bi za kratko vrijeme opet grmio svojim stentorskim glasom.

Preostala je još jedino kombinacija, da se radi o rak-rani na jeziku.

Redovito tu ni najvještiji operater ne može pomoći, a pogotovo ako je rana u šestmjesečnom napredovanju dosegla opisanu širinu. Tu su okolišne mezgovne žlijezde već zaražene, koje je nemoguće sve izvaditi.

Tako se i naš bolesnik morao prije reda zadovoljiti sa dotadašnjim uspjesima u obrani domovine protiv tuđinca, a da nije dočekao oslobođenje i ujedinjenje sa jednokrvnom braćom.

CARCINOMA MAMMAE
(Rak na sisi)

Rak na sisi ozbiljna je bolest, a to najviše zato što bolesnice kasno dolaze k liječniku.

Rak se širi po tijelu u prvom redu po mezgovnim žilama, pa su mezgovne žlijezde u okolini raka prva štacija kamo on zasjeda u svom širenju.

Tako je bilo i u slučaju ostarjele bolesnice, kojoj su se uz potpunu amputaciju (skidanje) bolesne sise morale izrezati i sve žlijezde ispod pazuha. Rana, koja je uslijed te operacije nastala, bila je prostorno velika, pa je trebalo mnogo mjeseci dok je zarasla.

Kako svako bolesno biće samo na to misli, da što prije ostavi bolnicu, tako je i ova bolesnica izašla čim je to bez pogibelji bilo moguće.

Mene je umolila, da je dalje previjam kod kuće, sve dok rana ne bude potpuno zarasla.

Spremim sve potrebno za premotavanje u kovčeg, pa se uputim u označenu kuću u drugi kat.

Pozvonim. Vrata naglo otvori žena blijeda, upala lica, sa veoma turobnim izrazom. Poklonim se i upitam za bolesnu gospođu.

Gospođa pred menom malo kimne glavom i bez riječi digne ruku i pokaže na vrata u hodniku.

Pokucam i na odziv uđem.

Starica me već jedva dočekala, jer nestrpljiva kao svaki bolesnik tvrdila je, da je danas rana više peče, pošto nije prematana na točni sat kao u bolnici.

Pošto sam je umirio, previo, odem kući obećavši sutra opet doći.

Tako je to išlo dan za danom. Rana, kako to kod ostarjelih žena biva, polagano je uz gnojno izlučivanje zarašćivala, pa tako je bilo potrebno dnevno previjanje.

Svaki dan na zvuk zvonca eto naglo otvaranje vratiju, a na licu mlade gospođe čitam izraz razočaranja uz silnu tugu, pa me sa nijemim kimanjem glave uvađa u bolesničku sobu.

Činilo mi se, da je dnevno blijeđa i turobnija. Kako sam uvijek bio u žurbi to nisam našao vremena, da se upitam za razlog turobne portirice.

Jednoga jutra, bila je nedelja, imala je portirica suzne oči — malim gestom ruke pokaže na vrata.

Otvorim. Starica sjedi na svom naslonjaču, a pred njom djevojčica od šest godina u svečanoj opravici sa cvijećem u ruci baš govori pjesmicu, čestitajući baki 69. rođendan.

Mali brat se naslonio kraj bake i upire svoje velike oči u sestru sa strahom, da ne bi zapela.

Kad je svršila bilo je suza i zagrljaja, a tužna ih portirica iza toga bez jedne riječi pokupi i izvede iz sobe.

Starica duboko uzdahne brišući suze, pa se spremi za prematanje svoje tjelesne rane.

Ja razmatam povoje, pa ću da prekinem šutnju.

»Krasna vam je unučad i kako je mala kuražna!«

»Ah! Da! Ovo dvoje djece su svjetle točke u našoj kući. Da njih nema već bi sigurno poginula moja kćerka, a s njom i nas dvoje starih. Ta vi i sami imate prilike promatrati, kako gine iz dana u dan.«

»To je dakle gospođa kćerka, koja mi svaki dan mučke otvara vrata?«

»Da, to mi je kćerka. Već sam vas više puta htjela upitati, kako da joj pomognemo? Kako da je spasimo od propasti? Ali kako se vi uvijek žurite, to se nisam usudila da vas zadržavam. Danas je nedelja, pa mislim da ćete imati malo vremena.

Kad sam to potvrdio i izjavio da bih želio biti točnije upućen u sve okolnosti, počne stara gospođa pripovjedati čitav roman.

»Moja je kćerka putovala k svojem jedinom bratu, koji se nalazi kao inžinir u Smirni, u Maloj Aziji. U vlaku upoznala se sa mladim čovjekom, koji joj se predstavi kao inžinir, Bugarin. Vožnja je bila duga, pa su mladi ljudi imali vremena, da si pogledaju dublje u oči.

Piši amo i tamo, kad se za pol godine predstavi mladi bugarski pomorski oficir i moli moju kćerku za ženu. Pošla je presretna s njim u novu domovinu. Poslije dvije godine bude njen muž dodijeljen glavnomnom štabu ruske ratne mornarice u Kronstadt. Tamo su živjeli presretno četiri godine. U to bukne rusko-japanski rat. Moj se zet nije dao odgovoriti već je ishodio od bugarske vlade, da mu dozvoli poći na vojnu.

Dobivši dozvolu ukrca se kao prvi oficir na »Dimitrij Donski«, pa pojuri na tom brodu oko čitave Evrope, Afrike i Azije na daleki istok u pomoć bijeloj braći — kao istaknut oficir Roždestvenskovog brodovlja.

Moja se kćerka bila vratila sa ovo dvoje djece ovamo u roditeljsku kuću, dok mine vojna. Plaća joj dolazi izravno od ministarstva - sve ipslativo u zlatnom novcu - ovamo u roditeljsku kuću.

Pratili smo dugi put brodovlja sa velikom bojazni u srcu. Kako će to svršiti?

Nakon mnogih teških dana dođe zlokobna vijest o potpunoj propasti ruske flote kod otoka Ćušime. Kad smo primili točnije podatke, stajalo je crno na bijelom, da je »Dimitrij Donski« odletio uslijed eksplozije u zrak.

Moja kćerka da poludi! Od tog dana — sad će biti dva mjeseca — nije progovorila ni 20 riječi.

Pravi mehanički svoj posao u kući oko djece, a kraj toga tjelesno propada, da smo već zdvojni. Zlato od ministarstva i dalje dolazi, ali ga ona baca u ladicu kao da će reći: Što će mi to, kad njega nema, pa na taj dan zaplače kao ljuta godina. Inače ne vidimo nikad suza kod nje kao čas prije, kad je dovela djecu i za čestitku me poljubila.

Kad zazvoni zvonce na hodniku leti i brzo otvara, nadajući se kojoj vijesti, jer ona je u svojoj velikoj boli ipak uvjerena da on još živi, i da će doći. Ako ne bude skoro pomoći, bojim se za njezin život...«

»Teško je tu pomoći« — rečem sa dubokom sućuti za cijelu obitelj. Oprostim se, potresen od toga što sam netom čuo.

Vrata se dalje naglo otvaraju kod dnevnog posjeta, samo bih dublje nagnuo glavu kod pozdrava, da time iskažem kako poštujem tešku pečal, koja joj dušu ubija.

Jednoga dana zazvonim prvi, drugi i treći put, kad mi otvara sva uzbuđena služavka. Bilo je to nešto tako izvanredna, da sam morao zapitati za uzrok.

»Mlada milostiva dobila je dva velika zamotka iz Petrograda« — i udari u čuvstveni plač.

Čas iza toga bio sam u staričinoj sobi, koja od uzbuđenja nije mogla govoriti, već mi pružila u susret hrpu japanskih karata razglednica, kojih je došlo nekoliko stotina od njezinog zeta iz Osake, gdje je držan u zarobljeničkom taboru, kako sam iz žiga na karti razabrao.

Čestitam bolesnici, a onda iza premota, sad već skoro zarasle rane, pođem mladoj gospođi, koja nam na dušak ispriča što je netom pročitala u listu.

Njezin muž — čim je počeo brod tonuti uslijed eksplozije kotla — skočio je sa preostalim osobljem u more, pa se je opet osvjestio u japanskom čamcu, koji je sakupljao utapljajuće pomorce. Sad se nalazi već dva mjeseca u Osaki uz ostale rijetke oficire i momčad, koji su iz ove krvave bitke iznijeli živu glavu.

Dobiva redovitu plaću u japanskom novcu, pa piše dnevno karte za ženu i djecu.

Kod tih riječi oči pune suza pogledaju na mališe, koji sjede u svojoj dječjoj klupici i promatraju egzotične karte, koje hrpimice leže na malenom stoliću.

Razumije se, da sam ih kojih dvadesetak dobio na dar, da ponesem kući.

Ovu jednu kartu sam iza 29 godina sačuvao kao uspomenu na taj dan.

Rana je kod naše bolesnice skoro zarasla.

Izgubljena je bila bitka kod Mugdena, predan je Port-Artur, a grof Witte je teškom mukom sklopio donekle častan mir sa Japanom.

Prođe opet mnogo mjeseci, kad jednoga dana stigne pismo od mlade gospođe, u kojem me moli da ih posjetim. Prepao sam se bio, da moguće nije

staroj gospođi opet zlo, da nije nastupila recidiva njenoga Carcinoma?!

Svršivši posao u bolnici, popnem se opet u drugi kat.

Otvara mi mlada gospođa, pa mi sa veselim nasmješenim glasom reče: »Danas ćete, gospodine doktore, imati opet iznenađenje« — i uvađa me odmah u sobu.

Tu sjedi visok, stasit čovjek, pravi pomorac, koji me u času sjetio slike meksikanskog cara Maksimilijana, a na svakom mu koljenu sjedi po jedno dijete.

Pođem brzo k njemu, pa mu stisnem junačku desnicu.

Umolio me da mu napišem liječničku svjedodžbu, kojom potvrđujem da mora u svrhu liječenja za nekoliko nedelja u ljekovite kupke radi rheumatičkih boli u zglobovima i mišičju, koje su mu boli zaostale kao uspomena na dugotrajnu nehotičnu kupelj u Tihom Oceanu.

CARCINOMA UTERI
(Rak na materici)

Mnogo puta mi se nameće pitanje, u čemu sastoji liječnička vještina? Odgovor je na to kratak i jasan! On mora u što kraće vrijeme prepoznati bolest, pa onda pravodobno i koristonosno savjetovati.

Prepoznati bolest, to je lako reći, ali liječnik stoji mnogo puta pred teškom zagonetkom...

Historija, ova prastara učiteljica života, igra i kod medicinske znanosti glavnu ulogu, jer kako znademo da se ona uvijek opetuje, tako se i bolesti

uvijek obnavljaju, pa zato i kod medicine određuju prije pretraženi i liječeni slučajevi, kako ćemo predležeći još nepoznati slučaj prepoznati i liječiti, a to zovemo u svakidašnjem životu iskustvom.

Osobno iskustvo nije zabilježeno u medicinskim knjigama, ono se mora tek steći radom u praktičnom medicinskom djelovanju. Čim je bolest teža, a posljedice ozbiljnije, tim je ovo iskustvo u zdravstvenom savjetovanju liječnika važnije.

Imade bolesti, kod kojih se radi o danima, dapače satima, da budu što skorije dovedene u shodno liječenje, jer se samo onda može očekivati trajno ozdravljenje i samo tad mogu otpasti nedogledne i sudbonosne posljedice, koje ovakova teška bolest za sobom vuče.

Jasni su primjeri dva slučaja raka na materici, Carcinoma uteri, koje vadim iz onog niza od 60–70 slučajeva, koje sam opažao u mnogo godina, i kod kojih sam u liječenju aktivno sudjelovao.

Žena 40 godina stara tuži se na laka, neredovita krvarenja iz spolovila. Boli osobitih nema, ali se ćuti gdjekad veoma slaba.

Ovo stanje već traje tri do četiri mjeseca.

Kako su se ove tegobe već nekoliko puta popravile, to je živila u nadi da će i bez liječničke pregledbe sve opet proći. Prije dva dana pojavilo se žešće krvarenje i tada je odlučila zbaciti odgojni sram i povjeriti se liječniku.

Ustanovljeno je, da ima rak ranu na materici u dosta razvijenom opsegu.

Odmah je predložena nužna velika operacija, da se spasi život, u koliko se to može još postići u tom razvijenom stanju.

Ova slika prilaže se k strani 158.

Operacija sastoji u otstranjenju materice sa svim dokučivim okolišnim žlijezdama. Operacija traje 2–3 sata. To vrijeme mora bolesnica u dubokom umjetnom snu (narkozi) izdržati, jer jedino najradikalnija operacija može još pomoći.

Naša je bolesnica sve to izdržala i makar je iza ovog ogromnog zahvata ležala mnogo sati kao bez duše. Jedva zamjetljivo disanje i bilo (puls) – ovo kormilo ljudskog života u ruci liječnika – nam je navještalo, da njezino srce, taj glavni motor našega tijela, još radi, da ovo tijelo još živi i da još postoji kemički rad pojedinih organa, pa smo bili uvjereni da je sretno prošlo sve, što je poduzeto za ozdravljenje.

Bolesnica se skoro oporavila i nakon više nedelja ostavila bolnicu.

Svaki je mjesec dolazila na pretragu, ali kod te pretrage nismo ništa osobito pronašli.

Peti smo mjesec napipali u dubini trbuha neku tvrdu novotvorinu, a i bolesnica se počela tužiti na razne tegobe i kao neke sakrite, tajne boli u trbuhu.

Pronađeno je da se radi o recidivi, o ponovnoj pojavi raka u trbuhu ove bolesnice.

U dubini je negdje na skrovitom i za kirurški nož nedostiživom kutiću zaostala mala žlijezda, u kojoj su se već bili ugnjezdili uzročnici raka i otale se sad ovaj opet širi i pravi tegobe i neminovno će segnuti za životom bolesnice.

Ponovno kakovu operaciju nije bilo moguće ni predložiti, pa smo joj prepisali praške za umirenje i otpustili ju kući.

11

Za osam dana opet nas potraži i moli suznim očima, u kojima čitamo tešku bol, druge praške, jer ovi više ne pomažu.

Uz malo utješnih riječi bude joj udovoljeno i prepisan morfij za ublaživanje teških boli, koje ju više ne ostavljaju.

Morfij, to sjajno sretstvo u ruci brižljivog liječnika, ublažuje i najteže boli. Morfij se pravi iz ozloglašenog opiuma, uslijed kojega u pogibeljnom, ali slatkom uživanju, pogiba svake godine mnogo tisuća ljudi.

Nije prošlo ni osam dana, kada ju dovedu u bolnicu dvije odrasle kćeri, jer od tjelesne slaboće više ne može sama hodati, pa usrdno mole da pomognemo njihovoj majci. Majka se vije od boli na krevetu i u sav glas stenje, čim prestane djelovanje prašaka.

Predložili smo primitak u bolnicu. Počelo je doba, kad je morala ležati u neprestanom ugodnom mamurluku od morfija.

Jedno jutro nam predloži na arku papira očitovanje, da nam daje pravo poduzeti i najtežu operaciju, koja će unapređiti znanost u liječenju njezine bolesti, pa makar sigurno poginula uslijed ove operacije.

Obećali smo to poduzeti čim se oporavi, a zapravo smo već vidjali skori konac njezinih muka i bez operacije. Nastavljeno je sa podavanjem sve većih doza (obroka) morfija. Još mi sada zvuče u uhu bolni jecaji prije olahkotnih dnevnih čestih uštrcavanja morfija.

Još sad gledam u zahvalne oči, kada je nekoliko časaka iza uštrcavanja počela ćutiti blagodat slatkog otrova, koji joj je oduzimao veliku bol u neizlječivoj bolesti.

Imao sam baš noćnu službu one večeri u bolnici, kada je već takoreći bez svijesti, odavala iz nekog polusna, kroz neprestano glasno stenjanje, znakove teških boli. Pošao sam po štrcaljku za morfij i uštrcao. Za nekoliko su časova prestali bolni jecaji, a ona je zaspala.

Ostao sam uz nju i pratio kako sve polaganije diše i kako je sa zadnjim uzdahom prestala daljnja mogućnost za njezine boli za uvijek. I meni se izvinuo duboki, olahkotni uzdah iz grudiju, jer sam spoznao kako se ova jadnica riješila teških tjelesnih boli.

To je muka i mrcvarenje za bolesno tijelo, ali i za liječnika koji dnevno nekoliko puta gleda i sluša iskaze velikih boli, a ne može ni pomišljati na ozdravljenje, jer je liječnička pomoć zbog neopravdanog i lakoumnog krzmanja bolesnice prekasno došla. Da je to muka i pravi martirium za liječnika, koji zdušno i za dobro bolesnika svoje zvanje vrši, to će svatko shvatiti, ako se može donekle uživiti u liječničko čuvstvovanje, koje je opisano u posljednjim retcima. Ovaj liječnički martirium znade biti raznolik, pak ćete drugu vrst upoznati u slijedećem slučaju Carcinoma uteri.

*

Neka je žena prije mnogo godina pretrpila jednu tešku bolest sa mnogim komplikacijama. Kako je došla kasno u stručno liječenje, to je liječenje ove bolesti bilo dugotrajno, ali je napokon ipak uspjelo proglasiti ju zdravom.

Iskustvo nas uči, kako svaki bolesnik i u duši stradava! Pa nije čudo, da je i ova žena nakon višegodišnjeg liječenja svoje tvrdokorne bolesti ostala lako razdražljiva, žučljivih živaca i da je na svaki najmanji podražaj abnormalno žestoko odgovarala.

Jednoga se dana iza mnogih godina potuži, kako već nekoliko dana opaža kod pranja, da joj se pokazuje neka lako krvava sluz iz spolovila.

Premda je prije tri mjeseca tek pregledano njezino spolovilo od više liječnika i pronađeno zdravim, ipak je opomenuta da dođe odmah na pretragu.

Pronađeno je i ovaj put spolovilo za prosto oko potpuno zdravo, jedino se iz ušća materice cijedi rijetka, lako crvena sluz. Jedno je mjesto na tom ušću materice otvrdnulo.

Pošto se može raditi o početku koje teške bolesti, to je poslana stručnom liječniku, kojeg je onda posjetila nakon mnogog nagovaranja.

Tada je medicinski stručnjak za ženske bolesti izjavio, da ne može sa sigurnošću reći o kakovoj se bolesti radi, ali je za svaki slučaj izrezao onaj sumnjivi komadić otvrdnulog ušća materice i taj je poslan u dotični zavod na točnu sitnozornu pretragu. Sitnozorom je uglavljeno, da se stalno radi o prvom početku rak-rane na materici.

Pošto je bolesnica već poznato živčano oslabljena, to joj je tek izjavljeno, da postoji samo sumnja da bi se mogao razviti rak, ali da je na svaki način potrebna što skorija operacija, da se postigne potpuno ozdravljenje.

Mnogim je nagovorom i opravdavanjem hitnosti skore operacije dovedena šesti dan iza prve pregledbe na operacioni stol.

Sa zdravim srcem, plućima i ostalim organima ona je tu veoma tešku i dugotrajnu operaciju glatko pretrpila, pa je za pet nedelja ostavila bolnicu.

Liječnik, čija je zasluga bila da je bolest odmah u početku u svoj ozbiljnosti shvaćena i nesumnjivo uglavljena, te je bolesnica odmah u zametku bolesti operativno temeljito izliječena – taj je bio u svojoj duši zadovoljan i sretan, jer je spasio ljudski život i kroz to su ušteđene velike muke, koje su u napred navedenom slučaju Carcinoma uteri prikazane.

Iza potpunog oporavka ove bolesnice, dakle iza dva mjeseca kako je operirana, potuži se da se ne ćuti zdravom i prvi put izreče sumnju, da se njezina bolest sigurno opet obnavlja.

Liječnik ju miri i uvjerava, kako je to skoro nemoguće, jer kad bi se i radilo o raku, tad se može govoriti iza ove ogromne, radikalne operacije, samo o potpunom izliječenju, kako je to dokazano na mnogo tisuća sličnih slučajeva.

Još od prije uzrujanih živaca sad se ova uzrujanost opaža u daleko većem opsegu.

Svaki drugi, treći dan spomenula bi drugi organ, u kojem se tobože obnavlja njezin rak.

U glavi, pa u vratu, trbuhu, mjehuru, srcu, kostima i t. d., samo da nije u svojoj utvari spomenula i matericu, koje već nije imala u svojem tijelu.

Za njezino duševno umirenje pregledao ju je i operater, koji ju nakon točne pregledbe sa sigurnošću i sa veselim smješkom uvjerava i čestita, da je potpuno zdrava i kako se iza tog velikog zahvata sjajno oporavila.

Tad je obredala specijaliste za druge organe, koji su jednako pronašli da su svi organi potpuno zdravi.

Kada je vidjela da ne uspjeva s ovom utvarom, tad bi smislila bojazan, nije li moguće za vrijeme operacije zaostao koji instrumenat u trbuhu?

Razumije se, da je kod toga u svojoj uzrujanosti bezbroj puta stavljala — gdjekad upravo na grubi način — u sumnju znanje i vještinu liječnika.

Kako je imala prilike putovati u inozemstvo, to je njezin liječnik uvijek odahnuo, čitajući nalaz vanjskih liječnika stručnjaka, koji uvjeravaju da je bolesnica od raka potpuno izliječena i da se mora jedino liječiti velika uzrujanost živaca.

Stavljali su svoje savjete, kojih se ali bolesnica nije htjela držati, dapače je radila uvijek protivno od ovih.

Od naravi veoma marljiva i u svom razgranjenom kućnom poslu silno točna, nije poznavala nikakove zaprijeke, pa je obavljala od ranog jutra do kasne večeri i najteže radove, uvjeravajući kako joj ovaj prekomjerni rad umiruje živce.

Ona ne računa s liječničkim iskustvom, koje ju opominje kako ovaj način života, raditi za dvojicu i trojicu, znači potkapati svoje živce i onda mučiti u dnevnom saobraćaju okolinu, koja kraj takovih prilika uzalud zahtjeva od liječnika ozdravljenje.

Prolaze mnoge godine, ali nema nikakvog sigurnog znaka, da bi se rak obnavljao. Radi umirenja živaca biva i dalje godišnje nekoliko puta stručno pregledavana.

Liječnik koji nad tim vodi brigu i koji ima glavnu zaslugu za potpuno izliječenje, ima malo ne

dnevnu zadaću, da joj dokazuje kako nema razloga za bojazan. Umjesto da mu svaki put zahvaljuje i na neki način »ruke ljubi«, da je ozbiljnost bolesti odmah u prvom početku prepoznao i uredio hitno izliječenje prije nego se je rak dublje zagrizao u tijelo bolesnice, taj sad mora snositi kroz godine tužbe radi besmislenih utvara.

I ovo liječničko poslovanje možemo nazvati liječnikov martirij.

CARCINOMA RECTI
(Rak u debelom crijevu)

Kolega Sch. i ja jedne smo se večeri prali u operacionoj sobi nakon što smo povili kojih 40 bolesnika.

U razgovoru nismo ni opazili, da su se otvorila vrata, a na otvor viri preplašeno lice, koje bojažljivo pita: »Je li tu gospon liječnik?«

Bolničar ga opazi i k nama privede. Zapitam ga što ga boli? On odgovara šapćućim glasom, kao da se radi o kakovoj tajni: »Gospodo doktori, ja imam rake u debelom crijevu . . .«

Kolega i ja se pogledamo ozbiljno, jer rak u debelom crijevu, Carcinoma recti, koji se obično nalazi na kraju debelog crijeva — veoma je teška bolest i rijetki su koji se s tom bolešću odhrvaju smrti.

Taj bolesnik, koji inače dobro izgleda, dapače predobro, govori u pluralu (množini) o toj teškoj bolesti.

Kako smo obojica htjeli što prije ostaviti ovu kuću boli, muke i smrada, to sam uhvatio riječ i ozbiljnim glasom upitam za prve znakove bolesti.

Na moj upit dobijem, skoro bih rekao, skroz neozbiljan odgovor.

»Znaju, gospon doktor, svemu je krivo, da pri kući ni bilo vina! Ja sam – kaj bi rekel – dosta rakov pojel, ali sve zalejal s vodom, a to je bilo zlo. Još nikad mi to ni škodilo, jer sam dosta vina na to pil, ali ovaj put ja već nikaj ne morem. Sve me boli. Glava mi je kakti škaf. Sav sam napuhnut, a od mene ne ide već dva dana ni truna blata. Svemu je krivo, da ni bilo vina pri kući« – svrši bolesnik svoju povijest bolesti.

Kolega se već oboružao gumenom rukavicom, pa da istraži navodno bolesno crijevo. Bolesnik klekne na stol za pretragu.

Čas iza toga kolega samo reče: »Daj sam pretraži« – i sav mi smućen predaje gumenu rukavicu.

Navučem rukavicu. Kao da sam zašao u šupljinu punu crijepova i polupanog stakla. Gumena je rukavica bila na tri mjesta lahko zaderana.

Naredim bolesniku da se okrene i počnem iznova da ispitujem.

Taj mi sasvim trijezno pripovjeda, kako je on iz kraja gdje imade po potocima mnogo rakova, a on ih voli jesti. Dakako, nadodaje — moraju biti iskuhani!

Gledam ga u čudu, pa ću da pitam: »Pa što vi, čovječe, jedete rake zajedno sa ljuskom?!«

Čudi se i on: »Pa da! U našem kraju svi koji vole rake jesti tako rade, ali se mora vino na to piti. Prije dva dana sam to propustio, pa evo me sad u najvećoj nevolji.«

Pošto sam mu anestezijom učinio šupak bezbolnim (to je izlaz iz debelog crijeva) odredim da se

vodom ispire crijevo tako dugo dok se ne isprazni.

Pol sata iza toga mi bolničar pokaže na velikoj zdjeli kup rakovih ljuština, koji bi jedva na dvije lopate stao. Bolesnik je sjedio kraj te zdjele sav sretan i pita smije li ići kući?

Odredio sam mu za prve dane neku dijetu – što sve smije jesti – a on je svaki obrok hrane dopunio sa dozvolom, da smije k takovom obroku popiti čašu vina.

Utvarao bih si mnogo, kad bih mogao s ovim slučajem popraviti desperatnu statistiku Caricinoma recti.

EKTOPIA VESICAE

(Prirođeni otvoreni mjehur)

»Čudnoga smo dobili dječaka u sobu! Nikoga ne gleda, s nikim ne razgovara, kad leži u krevetu uvijek si pokriva glavu sa gunjem, da ga ne bi tko promatrao«. S ovim riječima dočekao me bolničar na pragu sobe.

Pristupim krevetu i otkrijem tom 16-godišnjem dječaku gornje tijelo, a u mene bulji preplašeno lice sa nekim divljim izrazom.

Na upit zašto je došao u bolnicu, ne daje odgovora. Sakriva rukom lice i opet nastoji da prebaci pokrivalo preko glave.

Kod daljnjeg promatranja opazim, da je plahta pod njim sasvim mokra. Skoro silom dignem košulju i tu mi se prikaže slika, koju sam prvi vut vidio u životu. Na doljnjoj se polovici trbuha nalazi u širini od jednog i pol dlana gola, lahko zažarena sluznica, niz koju se cijedi sve kap po kap smrdljiva

tekućina. Na upit bolesnik tek kimanjem glave potvrđuje, da to ima od poroda.

Radi se dakle u tom slučaju o prirođenoj pogrješki tako zvanoj Ektopia vesicae urinariae congenita. Mnogo se milijuna djece rađa, dok se opet rodi dijete sa ovakovim defektom (griješkom).

U utrobi materinoj, koja je nosila toga dječaka, nastalo je neko poremećenje, pa mjesto da se formirao zatvoren prostor, koji mi nazivljemo mokraćni mjehur, pa ga nosimo unutar trbušnih organa, ovaj je ostao rastvoren izvan trbuha.

Ureteri (mokraćnjaci) – to su tanke cijevi, koje vode u bubrezima izrađenu tekućinu u mjehur – u ovom slučaju izljevaju to na rastvoreni mjehur, dakle na površinu trbuha. Taj je bolesnik bio uvijek mokar, pošto ureteri neprestano izlučuju tekućinu.

Pridošli mi je otac pripovjedao, kako je ovo stanje nesnosno, jer budući uvijek mokar prouzrokovalo je toliki smrad u okolini, da mu je još kao malenom dječaku onemogućilo opstanak među drugim ljudima.

Od rane se mladosti klonuo ljudi u šumama, pa na paši, a mjesto gaća ili hlača nosio je duge košulje.

Kako nije imao tako reći nikakovog saobraćaja sa ljudima, to je divlji izraz na licu odgovarao potpuno njegovoj nutrinji.

Uvijek sam sebi prepušten želio je takav i ovdje u bolničkoj sobi ostati, pa si nije znao drugačije pomoći, već je uvijek ležao pokrite glave. Dapače kad bi se hranio kidao bi prstima hranu pokrite glave.

Pokrivalo je držao neprestano u ruci i nije ga puštao ni u snu iz ruke.

Kao što srce naše kuca po danu i u noći, spavamo li mi ili se zabavljali, tako je i od njega neprestano kapala smrdljiva tekućina, koja mu je ogorčavala život. Ne samo da se on klonuo ljudi, nego su i oni njega tjerali iz svoje blizine. Tako je narasao klipan od 16 godina, koji nije ništa naučio osim pokrivalom pokriti svoju grubu tjelesnu pogriješku.

Nesretni su ga roditelji jednoga dana pokupili i silom odvukli k najbližem liječniku. Ovaj ga je uputio u bolnicu.

Jedina operacija, koja tu pomaže, jest implantacija (ušivanje) rastvorenog mjehura u debelo crijevo. Ova je operacija silno komplicirana, tehnički veoma teško izvediva, ali je s vrlo dobrim uspjehom kod toga dječaka obavljena.

Za tri nedelje je bolesnik iz debelog crijeva puštao svaka dva do tri sata mokraću zajedno sa blatom.

Efekt je operacije bio sjajno polučen.

Bolesnik je ležao na suhoj plahti i gibao se trajno u suhom odijelu.

Ova je promjena njegovog tjelesnog stanja izazvala još veću promjenu u njegovom duševnom raspoloženju. Kako je prije bio plah, sakrivao se pred ljudima te izbjegavao svaki doticaj s njima, tako je sad prilazio k svakome. Mogli ste ga naći po svim sobama, hodnicima i dvorištima ogromne zgrade.

Najviše se družio s malom djecom, jer ta su mu bila duševni vršnjaci. Ovima je bio dorasao svojim nestašnim duševno neodgojenim sposobnostima.

Kao malo dijete uvijek nasmijan postao je ljubimac svih, koji su ga upoznali, a osobito onih koji su ga prije poznavali, pa se sad veselili na ovoj velikoj promjeni.

Ne manje veseli, dapače ponosni bili smo mi liječnici nad ovim uspjehom, koji premda veoma mučan bio, ipak je tako dobro uspio.

Kad se je mladić iza ove teške operacije tjelesno oporavio, pisano je kući roditeljima, da si dođu po sina.

Kako sam već spomenuo efekt operacije bio je medicinski i socijalno sjajno polučen.

Nas je liječnike zanimalo, kako dugo će taj novi aparat besprikorno funkcijonirati? U debelom se crijevu nalazi na milijune uzročnika za gnojenje, pa tako se je u ovom slučaju morala očekivati gnojna upala umjetnog mjehura. Ova se upala liječenjem popravlja, ali s vremenom ascendiva – popinje se – kroz uretere (mokraćnjake) u bubrege.

Slijedi gnojno zapalenje bubrega, pa na posljedicama toga zapalenja svršava jadni čovjek svoj život.

Roditelji, koji su odmah dohrlili, nijesu smagali riječi zahvale, što smo im sina doveli u normalnu kolotečinu, da može dalje nesmetano rasti kao i drugi mladići na ovom svijetu.

Upozorili smo ih na moguće komplikacije i predali pismo za njihova liječnika, u kojem smo uz opis teške okeracije opisali kako će liječiti zapalne

znakove novoga mjehura. Oni su sretni i veseli poveli sina kući.

Nikad nisam mogao doznati kako su se dugo veselili . . .

PHIMOSIS

(Nabrekla kožica preko spolovila)

Na cesti koja vodi na Mirogoj, tamo gdje se počinje cesta oštrije uspinjati, nalaze se dvije klupe udaljene kojih 50 koračaja jedna od druge. Među ovim klupama mogli ste kroz desetke godina vidjeti i slušati kako kuka jedan slijepac i moli milostinju.

Može se mirno ustvrditi, da je taj jadnik na tom mjestu od mladića dočekao sijede kose.

Bio je još mladić prije više od 25 godina, kad je jednoga dana sa svojim štapom dotapao do bolnice.

Unišao je i pita plašljivo za liječnika.

Bude nam predveden i pošto mu je po treći put izjavljeno, da su samo dva liječnika pred njim, ispripovjedi – isprekidanim riječima – da je obolio na sramotnoj bolesti.

S mnogim smo ga blagim nagovaranjem dobili tako daleko, da nam prikaže svoju bolest.

Imali smo što vidjeti!

Čitavo mu je spolovilo bilo silno nabreklo. Koža napeta, upaljena, tamno crvene boje, te čitavo spolovilo poprima oblik vreće iz koje se cijedi gusti, smrdljivi gnoj.

Bolesnik jauče od boli kod najmanjeg dodira.

Na korjenu spolovila, tamo gdje se drži mošnie, nalazi se nekoliko tamno modrih pruga, koje obu-

hvaćaju čitavu cirkumferenciju (obod) muškog spolovila.

Pitamo otkud mu ove modre brazde?

On se najprije smuti, ali napokon prizna da boluje na bolesti noćnog mokrenja, »pa mi je mama svaku noć sa špagom spolovilo vezala, kako ne bi uvijek u snu krevet zmočil«.

Bila je to strašna slika.

Predočimo mu, da se dade primiti u bolnicu, pa ćemo onda sve najbolje urediti.

Kad je čuo, da ga kanimo zadržati u bolnici, počne upravo bijesno vikati da on ne ostaje, pa tapa okolo sa svojim štapom, da se što prije domogne vrata. Mi ga mirimo, kako u bolnici nije tako zlo i da će se na taj način najprije izliječiti, ali on ni da čuje o tom.

Napokon izlane pravi razlog, zašto ne može ostati: »Što bi mama rekla, da sazna da je otišao u bolnicu?!«

On je bez njezinog znanja pobjegao, da traži liječničku pomoć.

Kolega i ja razmišljamo, kako da mu pomognemo, a da ne treba ostati u bolnici.

Poslije kratkog dogovora odlučimo izvesti malu operaciju, prerezavši napetu kožu, da se ta vrećica isprazni, pak će onda kod kuće moći kupeljima očistiti taj smradni gnoj.

Obznanimo mu da će moći ići kući, ali da ćemo prije izvesti jednu malu operaciju.

Čim je čuo da će ići poslije kući, pristane na taj zahvat.

Pripravimo sve za operaciju. Dva puta su oštre škare zasjekle i otvorena je bila gnojna vrećica, iz

koje se izlije gusti, smrdljivi gnoj, a u gnoju se valja 200–300 živih crvića, koji su se još za života ugnjezdili u živo tijelo tog nesretnika.

Pošto smo u brzini očistili ovu smrdljivu vrećicu, zaustavili smo krv, spojivši sa par šavi rubove kože i stavili sve u uredan povoj.

Tad smo mu naredili, da mora doći sutra opet na prematanje i uz daljnje shodne upute otpustili ga kući.

Prošao je prvi i drugi i daljnji dani, ali naš bosenik nije više došao.

Kad sam se poslije više mjeseci vozio prvi put na Mirogoj, ugledam kako sjedi na zemlji na svom mjestu moj slijepac, a kraj njega stoji stara žena i pazi kao kakav zmaj, koliku će mu milostinju tko dobaciti i valjda da joj ne bi opet pobjegao u bolnicu.

I opet su prošle mnoge godine i to 10, 20 i više, a ja se spuštam jednoga burnog zimskog popodneva idući od bolesnog čovjeka niz stube u prizemlje. Na stubama sretnem ovoga slijepca, kako za velike studeni obilazi gradske pragove i moli milostinju.

»Dobar dan susjede!« – pozdravim ga.

On odgovori sa: »A! A! dobar dan . . .«

Ja ću njemu: »A sjećaš li se ti mene?«

On će u neprilici: »A! Sjećam. Čekajte, kako se ono zovete?«

Vidim mu nepriliku, pak ću ravno 25 godina natrag.

»Poznam ja tebe više od 25 godina (da ste vidjeli upitnu mimiku na licu tog jadnog slijepca), kad si bio jednog dana kod nas u bolnici, pak smo ti napravili operaciju dolje na spolovilu«.

»A! Vi ste dr. F.?« (To je bilo ime sad već davno pokojnog kolege, s kojim sam zajedno operirao onoga dana tog slijepca).

»Ne, ja sam onaj drugi doktor, jer smo bili dvojica, koji smo te rješavali onoga dana tvoje velike muke«.

Moje je ime teže zapamtiti, pa ga ili uopće nije znao ili ga je zaboravio.

Gledaju bijele, slijepe očne jabučice nekamo natrag preko 25 godina . . .

Vidi se na licu, kako napinje pamet.

Vadim iz džepa 10 dinara, pa mu ih utisnem u ruku, a on još uvijek stoji i zamišljeno bulji nekamo u davnu zaborav i šapće:

»Sjećam se, sjećam . . .«

Dermatologija

(Kožne bolesti)

Vanjski utjecaji ne mogu na nikoji organ tako izravno i štetno djelovati kao na kožu, koja pokriva čovječje tijelo.

Uz vanjske utjecaje poznamo i unutarnje, koji često uzrokuju dosta vidljive i neugodne promjene na koži.

Već se mnogo puta naglašivani pojam o čistoći i nečistoći naše kože spominje kao razlog za mnoge bolesti, dotično kao olahkotna okolnost za širenje bezbroj kožnih bolesti.

Utjecaj topline i zime izazivlje u svojim različitim nastupima mnogo puta teške pojave na našoj koži.

K ovim uzrocima primiču se kemijski učinci, koji se javljaju uslijed utjecaja oštrih kiselina i lužina.

Velika je razlika između uboda buhe, komarca itd. te ugriza koje zmije ili oštrih zuba, koji se nalaze u raljama tigra ili bijesnoga pseta, pa ipak je čovječja koža prvi organ, koji mora osjetiti ovu neprijateljsku navalu u raznim oblicima na naše zdravlje.

Što da napose nabrajam one tek sitnozorom (mikroskopom) vidljive neprijatelje, koji zasjedaju na našu kožu i onda izazivlju teške bolesti.

K ovima se priključuju opet razni neprijatelji čovječje kože, koji iz sitnog bilinskog svijeta svoju

12

lozu vuku u obliku najsitnijih gljivica i drugih izraslina.

Sve su to neprijatelji našega zdravlja, koji kod lahkoumnih ljudi, ako su još prljavi, izazivlju često tvrdokorne bolesti.

Među unutarnjim uzrocima kože ima u čovječjem tijelu takovih, koji izazivlju razne osipe i prišteve po koži, dok drugi mijenjaju boju kože u svim mogućim vrstama.

Ako pročitate slijedeći prikaz kožnih bolesti, to se nadam da ćete se moći od mnogih očuvati.

EKZEMA ACUTUM
(Žestoki podražaj kože)

»Molim vas, gospodine doktore, pogledajte što se to meni dogodilo i kako ja izgledam!« – zdvojno će jedan moj znanac i otkrije bradu, koju je držao pokritu sa rupcem.

I onako odebeo od naravi, široka lica, prikaže mi monstrozno otečenu bradu barem za trostruko no je bila normalno.

Čovjek bi rekao, da je to jedna pokladna maska, tako je bio nagrđen. Sa ovako natečene brade cijedi se neprestano vodena tekućina, a kraj toga postoji i svrbež – da bi najvolio neprestano ovu partiju grebsti maramom.

»Vaša se je brada dotakla neke stvari, koja je izazvala ovu upalu kože. Mogao bi biti kakav sapun, prašak, biljka, tekućina ili što slična te se je razvio Akutni Ekzem.

»Ne bih mogao reći. Jedino ako to nije poznati balzam s kojim sam se u noći po bradi natro, jer me je bolio zub.«

»U tom se balzamu očito nalazi takova primjesa umiješana, koju vaša koža ne podnaša. Morati ćete slijedeće provesti . . .« — i tu odredim sve liječničke propise za liječenje toga stanja.

Za dva dana bio je opet normalne brade.

Prošlo je više godina, kad ga opet ugledam u liječničkoj čekaonici. Ovaj put kao da ima neke vrsti turban (kapu) na glavi.

»Molim vas, gospodine doktore, da mi pomognete kao ono prije više godina. Jučer mi je jedan prijatelj savjetovao, da si namažem glavu s onim balzamom, pa će biti zaustavljeno silno ispadanje kose. Ja sam poslušao – od straha, da ne očelavim potpuno. Natro sam si na večer s balzamom čitavu glavu, a evo vidite kakav sam se danas u jutro probudio. Zaboravio sam, kako ste mi prije osam godina pronašli, da taj balzam sadržava neku primjesu, koju moja koža ne podnaša.«

Morao sam se nasmješiti gledajući ovu skoro dvostruku glavu.

Kako se ono veli za zaboravljive ljude:

»Tko nema u glavi, mora imati u nogama« – ili u ovom slučaju na glavi.

ERYSIPELAS
(Vrbanac)

Brojili smo treću godinu rata. Opažala se nesređenost i oskudica u svemu, a ponajviše u prehranbenim prilikama. Trpili su zdravi ljudi, ali su još veće strpljenje morali imati bolesnici.

U velikom sklopu bolnice, koja je u ono doba imala preko tisuću zaposjednutih kreveta sama na brizi, opažao bi se gdjekad manjak najnužnijih po-

magala za njegu. Kako je hrana često kod bolesti važan faktor, to smo bili mnogo puta u velikoj neprilici kako ćemo doći do određenog i jedino podnosivog obroka za teškog bolesnika.

Napose je bila velika potraga za mlijekom, koje je od uvijek bilo priznato kao najlaglje probavljiva hrana. Malo dijete u prvoj godini života uzdržava se i razvija samo od mlijeka.

Radi lahke probave i hranjive sadržine svega što ljudski organizam za svoje uzdržavanje treba daje se ono teškim bolesnicima prema potrebi kroz dane i tjedne.

Medicinski su teoretičari izračunali, da odrasli čovjek ako se prehranjuje samo sa mlijekom, treba četiri litre na dan.

Svatko si može pretstaviti, kako smo se morali u to doba mi liječnici trsiti, da dođemo do ove vrsti hrane za bolesnike, čiji se je život dao očuvati samo sa mlijekom, jer nisu drugo podnašali.

U to doba je primljena na odjelenje bolesnica, koja je obolila od vrbanca, Erysipel, Gesichtsrose.

Maleni uzročnik Streptococcus Erysipelatis zavuče se kroz neznatni kožni otvor kod ljudi, koji su skloni na ovu bolest, i prouzrokuje ograničenu upalu kože. Koža na tom mjestu pocrveni, silno nabrekne, te je to mjesto na dodir veoma bolno, a uz to skoči tjelesna toplina na 39 do 40 stupnjeva. Obično zahvati bolesno stanje predjel nosa, pa se onda vuče po licu i čelu do međe gdje počinju vlasi, a gdjekad se raširi po vlasištu i vratu.

Rijetki su slučajevi, kad se bolest u etapama vuče po čitavom tijelu.

Takav smo slučaj imali kod ove 18-godišnje djevojke. Bio je to pravi križni put za bolesnicu, ali i za nas liječnike, koji smo se založili, da ju kraj neprestane visoke tjelesne topline, njezinih kožnih tegoba, a kraj otešćane prehrane zbog pomanjkanja mlijeka, uzdržimo na životu kroz ono 38 dana, dok nije napokon svršio Streptococcus Erysipelatis svoj posjet bolesničinoj koži kod nožnog palca.

Na sve pretstavke i molbe u bolničku kuhinju, da nam se poveća obrok mlijeka, jer se radi o teškoj bolesnici, primili smo uvijek isti odgovor, da ga nema dosta, a ono malo mora se jednako razdijeliti.

Baš sam došao od jutarnjeg posjeta kod bolesnice, koju sam radi loše prehrane našao veoma slabu, u laboratorij, kad opazim na maloj željeznoj peći oveći lonac sa dvije litre svježeg mlijeka.

To je bila svojina laborantice, koja je po tmini i zimi januarskog jutra čekala na trgu i sretne ruke kupila si ovu količinu.

U času je stvorena odluka.

Pozovem bolničarku one teške bolesnice, koja na moju zapovjed prelije ovo mlijeko u drugu posudu i odnese u kuhinju da ga prekipi i sa dodatkom konjaka u malim obrocima dodaje bolesnici za hranu.

Pod laborantičin sam prazni lonac stavio dvije srebrne krune, što je bila tadašnja protuvrijednost za dvije litre mlijeka.

Jedva sam izveo ovaj manevar, kad zakuca na vratima. Na moj odziv otvaraju se vrata. Ulazi časni starac, vrhovni sudac zemlje, koji se je došao informirati za bolesnog rođaka.

Pozdravim, pa ću – povišenim glasom:

»Preuzvišeni gospodine, vrhovni suče, dozvolite da se sam optužim, da sam netom izveo jednu krađu«.

Starac me upitno pogleda, a ja mu ukratko ispričam muku, koju imamo s prehranom ove teške bolesnice i kako sam upotrebio laborantičino mlijeko kao najvažnije sretstvo za očuvanje tog mladog života.

Starac se kratko zamisli, kašljucne dva tri puta, pa će polaganim ozbiljnim glasom, kao da izriče pravorijek najvišeg kasacijonog sudišta:

»Dragi doktore! Razumijem sve što ste mi govorili i kako ste učinili, ali taj vaš čin se dan danas ne zove krađa, nego rekvizicija . . .«

Kad je bolesnica nakon više nedelja ostavila bolnicu zdrava, požalio sam u duši što nisam prije došao na ideju »rekvizicija«, jer bih sebi time prištedio mnogu veliku brigu oko prehrane, a bolesnica ne bi bila oslabila do skrajnje granice, koju mladi čovjek još može podnijeti.

ACNE ROSACEA, RHINOPHYMA
(Crvene mrlje u licu i izrasline)

Noah se je zvao naš praotac, za kojega piše u Sv. Pismu, da je prvi pogledao preduboko u čašu vina. Od onog se doba bavi kultura, a to je u staro doba bila vjera – protiv pijanstva, jer svaka vjera označuje prekomjerno uživanje alkoholnih pića kao jedan od glavnih grijeha.

Veliki su svećenici u staro doba bili uvijek i liječnici, koji su gledajući trijeznim očima na ljudski rod, shvatili kako štetno djeluje alkohol na tjelesni

organizam i zabranjivali prekomjerno uživanje strogim zakonima. Bilo je takovih, koji su u spoznaji, da prva čaša zavađa slabog čovjeka na drugu, ova na treću itd., vjerskim zakonima uopće zabranili svako uživanje alkoholnih pića.

Po posljedicama kod prekomjernog uživanja alkohola tek vidimo, kako u velikim količinama alkohol razorno djeluje na sve organe ljudskog ustroja. Mnogo puta se poprave ovakvi griješnici, kad se pojave prvi znaci poremećenja na živčevlju, probavi, srcu, jetrima, bubrezima itd., pa se stanje dotičnoga popravlja na teške predočbe liječnika, koji je bio upitan za savjet.

Ima međutim tvrdokornih griješnika, koji se ni tad neće odreći ubitačnog opijanja.

Jedan čudni primjer ovakovog tvrdokornog griješnika bio je slijedeći:

Najobičniji je vanjski učinak alkoholizma taj, da takovim ljudima lice, napose nos zacrveni, da se krvne žile raširе i prouzrokuju trajno crvenilo. Gdjekad im je nos i najbliža okolica posuta s malim crvenim bobuljicama. Ako točnije promotrimo te bobuljice, to ćemo vidjeti da su one isprugane mrežom tankih žilica i da je to uzrok jasnom crvenilu, dotično kod tvrdokornih griješnika, gdje srce i pluća uslijed pijanstva nisu više u svojim funkcijama besprikorni – da se pojavljuje modra boja mjesto crvenila.

Bobuljice, koje zovemo »Acne rosacea«, mogu doseći veličinu leće, bažulja itd.

Kad ove novotvorine u formi izbočina i kvrga dosegnu veće dimenzije, prikazuje nam se ovakav nesretnik sa tamnomodrim ispruganim licem, dok

je nos posut s malim modrim novotvorinama, koje mnogo puta vise na tankoj petlji kao male kruškice. Ove novotvorine nazivljemo »Rhinophyma«.

Pokucam na vrata bolesničke sobe i uđem. Za stolom sjedi tusti 60-godišnjak sa tamno crvenim licem, koje je posuto sa prije opisanim kruškicama, koje mu sve vise na petlji, držeći se nosa. Jedna velika kruška – rekao bih »Kaiserbirne« – visi mu na dugoj petlji kao šaka preko ustiju, tako da se donji rub te novotvorine još dotiče donjeg ruba brade.

Pozdravim, a moj bolesnik, sa vidljivo drhćućom rukom, digne novotvorinu koja mu visi preko ustiju i pogledavši me crvenim očima, bučnim glasom govori:

»A! Vi ste gospodin liječnik? Došao sam ovamo, da mi skinete ovu nepriliku, koja me u govoru, kod jela i pića smeta.«

»Pa kako ste se mogli tako zapustiti?«

»Bio sam i ja nekoć glatkog lica kao i vi, gospodine doktore, ali sudbina je drugačije htjela — sve imade na svijetu svoju historiju.«

Kako se radi tek o malenom kirurškom zahvatu, koji će po mojem umirujućem uvjeravanju i bez bola biti, to je bolesnik određen drugi dan za operaciju.

Taj dan me bolesnik, kod poslijepodnevnog posjeta, veselim glasom ponudi sa čašom vina. Bolničar me uvjeravao, da mu je već četvrtu litru vina donio, a i dan prije da je popio dvije velike boce, koje je još od kuće ponio. Kako me zanimala historija njegove rijetke bolesti, ipak sam morao radi posla i neobičnog sata otkloniti poziv, ali sam obećao da ću se sutradan navratiti. Kad sam sutra došao našao sam ga već kod prazne boce vina.

Naruči odmah kod bolničara veću količinu, pa pošto sam imao toga dana službu, to sam obećao da ću se sigurno iza večere navratiti. Iza večere sam se obišavši sva bolnička odjelenja navratio k ovom bolesniku.

Po pričanju bolničara sjedio je kod pete litre, pa se ovaj zgražavao nad množinom toga potroška, a tek ja, koji sam kao liječnik poznavao djelovanje tih količina na organizam!

Čim sam došao ponudi mi mjesto i vlastitim ubrusom dobro očisti čašu, koju mi odmah ponudi punu vina. To je tako svečano izveo, kao da mi predaje najveće odlikovanje.

Kucam o njegovu čašu, gucnem nekoliko gutljaja, pa ću:

»Sad mi ali morate ispripovjedati, zašto ste se toliko zapustili, da ste tako nakazni došli u bolnicu? Morate naime znati, da se tu ne radi samo o vašem vanjskom izgledu, već kod ovog načina života još više i osjetljivije stradaju drugi vaši važni nutarnji organi!«

On me pogleda pronicavo, sa svojim crvenim, skoro bih rekao krvavim očima i malo se zamisli. Vidjelo se da se bori s onim što da mi odgovori na moj upit. Napokon zaklopi oči, pa će tihim, ali blagim glasom, kao da govori čovjek iz neke daljine.

»Znadete, gospodine doktore, ja još nikad nisam nikome o tome govorio, a i malo dolazim u priliku. Oni rijetki koji dolaze k meni i poznaju moj život, ti mi ne zamjeravaju način moga života, jer slute koji je tome razlog. Ali u vama, mislim da gledam

čovjeka koji će me razumjeti, pa jer ste mi pomogli riješiti se ove nakazne neprilike, koja mi je već ogorčavala i ovako pustopašni život — vama ću zgoljnu istinu reći, koji je razlog ovakovom načinu života i zašto ste me u takovom stanju upoznali.«

Pošto je dohvatio svoju čašu, te se moje dotaknuo, istrusi je u sebe i počne pripovjedati:

»Svršio sam kao sin dobro stojećeg posjednika šest razreda gimnazije, kad mi iznenada umre otac, i ja sam morao sasvim mlad preuzeti gospodarstvo u Zagorju.

Mučio sam se u gospodarstvu, ali s dobrim uspjehom.

Kad sam navršio 22 godine, vjenčao sam se sa susjedovom kćerkom. Bila je to mila, zdrava djevojka, koja mi je iza prve godine braka rodila zdrava sina. Ali jao! Ona je to platila svojim životom.

Bio je to takav udarac za mene, da se nisam mogao drugačije tješiti, već me svaki dan jedino vino uljuljavalo u duševno stanje, u kojem sam onda napola bezuman razgovarao i tetošio oko uspomene na milu pokojnicu, kao da je još živa uz mene.

Dječji me je plač probudio svako jutro iz ovoga umjetnog bulažnjenja.

Dječak je rasao i ja sam s vremenom našao u njemu utjehu, tako da sam opet počeo mariti za gospodarstvo s prijašnjim marom i razumijevanjem.

Za sina sam se brinuo, kako samo može otac, koji mu mora nadoknaditi i mater.

Na moju veliku radost napredovao je jednako tjelesno kao i duševno.

Svršio je višu gospodarsku školu i nalazio se kod kuće na odmoru.

Ah! Da vam je bilo vidjeti toga mladića!

Visoka uzrasta, gipkog tijela, vedra čela, a kraj toga uvijek vesele ćudi. Najbolji gombač, izvrsni mačevalac, na klizanju mu nije bilo ravna, a na konju nije imao na daleko i široko premca.

Kao da je srašten s konjem, kad bi jurio na svojem hatu već rano u zoru na polje. Svi su mi čestitali i oni koji su poznavali moju neutaživu žalost za mladom i lijepom pokojnicom, ti su došaptavali, kako mi se je sudbina ipak odužila ovako krasnim sinom. Upravo sam se ponosio s njime.

Jednoga mi jutra iza doručka reče, da ide preko na imanje k majčinim rođacima, koji su kupili neobično živoga konja, kojega ne može nitko uzjašiti.

Još mu doviknem na odlasku, da bude oprezan.

Prolaze sati i čitavo prije podne. Vrijeme je k ručku, a moga sina još nema . . .

To se još nije bilo dogodilo!

Počinjem sumnjati!? Briga mi steže srce, kako već ocu može biti kad ne zna što je sa sinom za kojega se muči, za kojega je skoro 20 godina živio.

Ne okusivši objeda, dadem nalog da upregnu konje u kola, te se odmah odvezem na to dva sata udaljeno imanje.

Tjeram konje, pa sve mislim da su i konji već ostarjeli, jer mi nisu mogli hitrije voziti.

Par stotina koraka pred ciljem sastanem 3–4 poznata seljaka, koji su se naglo ugnuli i kao nekako poplašeno skinuli šešire, te se zagledali kako dalje jurim.

Pred glavnom zgradom opazim liječnikovu kočiju. Stane mi dah.

Skočim sa kočije i uletim u vežu.

Moj je šurjak jedini, koji mi prvi gleda okom u oko. Svi su drugi pobjegli, kad su me ugledali.

Zgrabim šurjaka za oba ramena, tresem s njime te vičem: »Što je?! Što sve to znači?!«

Šurjak me uzbuđeno zagrli i prigušenim glasom izreče:

»Nesreća . . . Naš mezimac pao je sa poplašenog konja . . .«

»Tu leži vaš ponos sa teškim potresom mozga i sa slomljenom hrptenjačom« — izjavio je tužnim glasom liječnik.

Na te sam se riječi srušio i nekoliko je nedelja trajalo, dok sam opet k svijesti došao.

Razumijete li vi, gospodine doktore, što je to za mene značilo?!« — upravo mi zaviče moj bolesnik uz bijesni pogled, kojim me je ošinuo.

Nakon male stanke, istrusio je čašu na dušak, pa nastavio:

»Zatvorio sam se u svoju klijet i od onda me smatraju nekim čudakom, koji previše rado pije vino. Oni koji ne poznaju moje nesreće, mahnut će tek rukom i reći, da sam »teška pijanica« ili »sav se propio« itd. Ja međutim živim već 20 godina neprestano mamuran, ali u društvu mojih milih pokojnika.

Starija moja sestra, koja je ostala neudata, vodi gospodarstvo, a to nam dostaje za život. Vjerujte mi, da sam upravo sretan, što mogu ovako moje dane provoditi!«

Opet je natočio čašu, ispio, i upitno me pogledao. Slutio sam, da očekuje moj sud o tome, pa zato rečem:

»Ja potpuno shvaćam vaše boli i teško životno razočaranje. Ipak vas moram kao medicinar upozoriti na teške posljedice, koje nastaju uslijed prevelikog uživanja alkohola za vaše tijelo i dušu.

Znak je vaše jake tjelesne konstrukcije, da ste dosegli 60-tu godinu života. Dragi vas Bog imade veoma rado, te vam je poslao samo onu vidljivu nagrdu na lice, pa vas je ona k nama dovela, ali si morate predočiti i teške smetnje, koje će se pojavljivati i na drugim organima i prema tome si u buduće vaš život uredite.«

»Dragi gospodine doktore – upadne on – nastojte vi s vašom medicinskom filozofijom i dalje podučavati ljude da dočekaju Metuzalemove godine, a ja ću i dalje u mojem milom društvu životariti, dok se ne izvrši moja sudbina te budem bez alkohola sjedinjen s mojim milim dušama.«

»Doviknite mi, kako se ono u klasičnom jeziku kaže: »Fiat voluntas sua« (Neka se vrši volja njegova), pa da se još jednom kucnem s vama, jer vidim da ste od mnogoga rada umorni i pospani – – – tako – – – a sad lahku noć . . .«

URTICARIA

(Iznenadni osip sa žestokim svrbežom)

Naša koža mnogo puta ne izdaje samo našu duševnu indispoziciju u svakidašnjem životu, već se opažaju često na koži neugodni znaci dublje tjelesne indispozicije.

Tako je poznato djelovanje kopriva, koje izazivlju neugodne osjećaje na našoj koži. Slično osjeća čovjek kad preko kože plazi kakova gusjenica ili se on

dotakne koje tvari, koju koža tog čovjeka ne podnaša.

Sve to ovisi o osebujnom stepenu osjetljivosti kože, koja kod jednog čovjeka uopće ne reagira na stanoviti bilinski, životinjski ili kemički utjecaj, dok kod drugoga ovaj isti utjecaj izazivlje silno crvenilo, upalu kože te teško podnosivi svrbež.

Ima međutim i unutarnjih uzroka za takove iznenadne promjene na koži.

Stanovite su tvari, koje mi primamo u hrani ili u ljekovitom medikamentu, koje onda izazivlju razne osipe sa žestokim svrbežom po čitavom tijelu.

Najpoznatije je takovo djelovanje od šumskih jagoda, sušenog mesa i kobasica, riba, raka, pa raznih sireva itd.

Čim dođu takove hranive tvari u preosjetljivo tijelo koža zacrveni, meka tkiva često nabreknu te koža zasvrbi upravo nepodnosivo.

Obično to preosjetljivi ljudi već znadu, pa se čuvaju takove hrane kao žive vatre.

Pozvan sam bio hitno jednoj obitelji, jer je mali sin, jednu godinu star, iznenada otekao u licu, a jezik plazio iz ustiju, jer mu od silne nabrekline nije bilo dosta prostora u usnoj šupljini.

Kraj toga se pojavilo crvenilo i svrbež po svemu tijelu, pa se valja po krevetu, jer se ne može dosta nagrepsti po pojedinim dijelovima tijela.

Kraj maloga ovako iznakaženog dječaka, koji pravi strašan utisak, sa tako monstrozno otečenim ustima, pa jezikom – nariče majka u zdvojnosti, kako joj se promjenio inače ljepušast dječačić.

Poznavao me mališ već od prije, pa sam znao da ga pokazivanjem džepne ure uvijek umirim. Čim je

ovu opazio, nasmije se zadovoljno i hvata za njom. Dok on uru okreće i prisluškuje kucanje, ja ispitujem što je mali sve pojeo.

Kako »menu« ovakovog djeteta nije obilan, to sam brzo našao u jajetu, koje je mali prvi put dobio za hranu, uzrok njegovih tegoba.

Pospješenom je probavom brzo taj uzrok otstranjen i za kratko je vrijeme nestalo nabreklina i svrbeža.

Podučeni tako, da mu žutanjak od jajeta izazivlje tako neugodne znakove po koži, mogao se je i kao odrasli momak očuvati od ovakovog nastupa Urticarije.

PRURIGO
(Prirođeni svrbež)

Kaže se u Sv. Pismu:

»Mnogo je zvanih, ali malo odabranih!«

Koliko puta čovjek misli na istinitost ovih riječi u svakidašnjem životu!

Napose možemo mnogo puta upotrebiti ove riječi kod zvanja, koja se bave ljudskim duševnim i tjelesnim bolima.

Bio je bolničar već 16 godina, a u bolnici je boravio od svoje prve godine života.

Kako je bolovao na prirođenoj bolesti Prurigo, to ga je ova bolest spremila već u prvim danima života u bolnicu.

Koža pokazuje kod takova djeteta neznatne prištičave znakove, koji svrbe dan i noć, pa se dijete grebe neprestano i sve do krvi.

Dapače se i u noći u snu grebe, te se neprestano budi i dere, nemogući od svrbeža spavati.

Obično se to stanje popravlja i nestaje u 12–14 godini, u doba krepčeg mladenačkog tjelesnog razvitka.

Rijetki su slučajevi Pruriga, kad svrbež ni u tim godinama ne popusti.

To je stanje teško i nepodnosivo. Kod odraslog je najbolji dokaz to, da je ova bolest bila navedena u vojničkom Reglementu među rijetkim bolestima, zbog kojih mladić nije mogao biti u svojoj 21. godini unovačen.

Naš bolničar bio je radi te bolesti, koja uz stanovito liječenje jenjava, ali se bez liječenja opet nakon kratkog vremena povraća, skoro svoj cijeli život po bolnicama.

Poslije 15. godine dobio je namještenje kao pomoćni bolničar, a kasnije kao stalno namješteni bolničar.

Bio je radin, savjestan i vršio svoju dužnost besprikorno; mogao sam uvijek mirno spavati, kad je on vodio na odjelenju bolničarsku službu.

Nije poznavao ni petka ni svetka, već je jednakom točnošću vršio svoj svakodnevni blagotvorni rad.

Jedino je na »Dugi dan« u strogom postu i neradu izvršio svoju religioznu dužnost.

Bio je inače bolničar bez pogriješke, samo što je rado mijenjao svoja bolničarska mjesta.

Kad je bio 2–3 godine na odjelenju, izjavio mi je jednoga dana, da ima želju promjeniti bolnicu i grad za svoje djelovanje. Tad nije koristilo nikakovo nagovaranje ni obećanje u znatno poboljšanje materijalnog stanja. On je na određeni dan otišao,

ostavivši liječnike i bolesnike, koji su jednako za njim žalili.

Nakon godinu dana eto ga opet natrag, u spoznaji da će radi svojih vrlina i sposobnosti biti objeručke primljen.

Tako je to u kratkim prekidima nekoliko puta izveo.

Kad je otišao posljednji put, upozorio sam ga da su liječnici sa internog odjelenja pronašli njegova pluća u dosta ozbiljnom stanju, pa neka se čuva. Ni to ga nije odvratilo od njegova nauma.

Nema sumnje, da je kraj inače krepkog tjelesnog ustroja uhvatio klicu plućne bolesti za neprestanog boravka u bolnicama.

Nije bilo ni godinu dana, dođe jedan bolesnik iz Bosne, koji mi je donio pozdrave od tog bolničara, koji da leži bolestan na sušici (tuberkulozi pluća) u jednoj bolnici.

Bog zna, da li su se za njega brinuli i oko njega tetošili onako, kako je on to činio kod mnogo tisuća bolesnika . . .?

HERPES ZOSTER
(Omeđena kožna upala jednog živca)

»Pa vi pravite utisak kao da ste došli sa sjevernog pola?!« – nagovorim starijeg čovjeka, koji je skidao sa glave ogromnu šubaru, kojom su i oba uha bila pokrita. Na velikim se brkovima i obrvama još drži gusto inje. Dok dalje skida sa sebe debelu kabanicu, podloženu ovčjim krznom i vunenu surku, pripovjeda uz mnogo uzdaha:

13

»Eh! Gospodine doktore, dolazim ja iz daleka kraja iz mjesta P., koje se nalazi u središtu Like, a studen je velika i snijeg je zapao duboko«.

»Baš sam čitao jutros u novinama, da je prekinut željeznički promet s Likom radi snježnih zapuha« – prekinem mu na čas riječ.

»Eto vidite, da je bilo putovanje dosta tegotno, jer sam i ja skoro tri dana putovao i to najviše pješice. Ovu cedulju vam je poslao naš domaći liječnik« — predaje mi na receptu ispisano kratko: »Molim diagnozu«.

Na upit pripovjeda dalje bolesnik, kako je prije pet dana dobio žestoko trganje na lijevoj strani prsiju u visini lijeve sise. Pošao je odmah u komšiluk k liječniku, koji pretražuje i ne može naći na srcu ili plućima koju bolest. Savjetovao mu je, da pođe što prije u Z. na stručnu liječničku pretragu.

Sad bolesnik digne košulju i tu se prikaže točno od sredine prsnog koša na lijevoj strani koja tri prsta široka brazda u visini trećeg i četvrtog rebra, koja siže u visini točno do sredine na leđima.

Ova je brazda pokrita sa svjetlo crvenim prištićima, koji su se pretvorili mjestimice u male mjehuriće, a i ovi su mjehurići tu i tamo napukli i pretvoreni u krastice.

To je tipična slika kožne bolesti, koju nazivljemo Herpes zoster.

Nema sumnje, da je ta bolest u vezi sa nahladom jednoga živca, jer se na koži razvija uvijek u opsegu jednoga živca, pa kako je to najčešće prsni koš, to su ju Nijemci nazvali »Gürtelauschlag«.

Bolest je lake naravi, samo je početak bolesti prije nego na kožu izbije, spojen sa žestokim trganjem u predjelu obolenja.

Pošto se je bolesnik odmorio i ugrijao premrzla uda, pošao je željeznicom treći dan kući. Ubrzani ga je vlak već za osam sati vratio na vlastito ognjište.

Uvjeren sam, da se je i liječnik, kad je čuo kratku diagnozu Herpet zoster, udario po čelu, a pogotovo kad je čuo da je nestalo onih zagonetnih boli na prsnom košu i gledao male zarasline iza mjehurastih pojava u točnom polovičnom opsegu prsnoga koša.

Prisegao bih, da u buduće ne će zaboraviti pomišljati na prve bolne znakove ove lake kožne bolesti – osobito po onakovom zimskom nevremenu.

HERPES TONSURANS
(Površna zaraza od životinje na koži)

Već je majka mnogobrojne djece, koju odgaja – moguće i pretjerano – pazeći na čistoću rublja i tijela.

Kao 16-godišnja djevojčica došla je radi nekih mrlja na podlaktici po liječnički savjet. Ove su mrlje sve jednako počele sa lakom crvenom nabuhtinom kože, iz koje se razvio mali kolut, kao vjenčić. Rubovi su ovih vijenčića malo uzdignuti i crveni, te kako se vjenčići šire ostaje u sredini bjelkasto polje.

Pogledam točnije, pa ustanovim da se radi o kožnoj bolesti zvanoj Herpes tonsurans. Površna infekcija kože po uzročniku Trichophyton tonsurans.

»Pa kako sam ja došla do ove bolesti?«

»Vi se, gospođice, bavite mnogo športom, da li moguće jašite?«

Kad je to zanijekala, upitam da li ima u kući kakovu mačku ili psa, s kojima je došla u uži doticaj?

Za mačke izjavi, da ih ima po dvorištu, a što se tiče psa, to postoji u kući samo njezin psić Sisi.

»To je tako zlatni stvor« — zanese se prpošna djevojka. »On je uvijek sa mnom. Samo kad idem u crkvu ostavljam ga kod kuće, a i k vama se nisam usudila povesti ga. Ostao je siromak doma i cvili. Sigurno su mu već dali cijeli dnevni obrok čokolade, da ga bar donekle umire, jer se je morao dijeliti od mene.«

»Taj vaš Sisi je sigurno bolestan. U dlaci njegova krzna nalaze se uzročnici vaše bolesti.«

»Pa kako će se izliječiti« – upita zabrinuto i sva blijeda, zaboravivši taj čas, da je radi svoje bolesti došla.

»To će vam reći veterinar«.

»Za Boga miloga, pa valjda ga neće dati utamaniti?!« — uhvati se sva zdvojna za kose.

»Ja mislim, da to nije potrebno. Međutim možete se smatrati sretnom, da se je uzročnih ove bolesti kod vas uhvatio kože na kojoj ne rastu vlasi, jer se po vlasima spušta u dubinu kože, pa onda mogu sve vlasi ispasti, da više nikad ne narastu.

Tako je bio prije tri godine mali dječačić na bolničkom odjelenju, kojemu su već bile sve vlasi ispale »jer je spal sa teličicom«, kako se on dječinski izrazio.«

Mlada djevojka sluša sa suznim očima i skoro bi bila zaboravila na svoj prepis lijeka, tako se je požurila kući, da Sisia privede k ozdravljenju.

Za deset dana eto nje opet, ali u pratnji Sisija. Njoj je bolest skoro prošla, a i Sisija je veterinar proglasio zdravim.

To je sve ispripovjedala u tako bučnom veselju, da je i Sisi držao da mora svoju reći i nekoliko je puta veselo zaštektao.

TRYCHOPHYTIA PROFUNDA

(Duboka kožna zaraza od životinja)

Slažem za odjelenje neke račune, koji se moraju slagati na miligrame, pa moram sa velikom točnosti raditi.

Opet je u jedva jednom satu već peti put zakucalo na vratima moje sobe.

Ovaj put kao da je zakucala dosta nekulturna ruka.

Prekinem peti put nit napornih sračunavanja i zaviknem oštro »Napred«.

Otvaraju se vrata i tu stoji pred menom već treći put isti čovjek, koji uporno zahtjeva da ga pustim kući, jer je on već zdrav, a žena se neće moći sama baviti s konjima.

Čitavo je lice, brada i vrat povezano povojem. Kad se taj skine, to se prikaže tipična slika bolesti, koju zovemo Trichophytia profunda ili Sycosis parasitaria.

Na spomenutim se mjestima nalaze mekane nabrekline kože, upaljeno crvene boje, dosta bolne, iz kojih se kao iz kakove spužve na najmanji pritisak

cijedi gnoj. Vlasi se iz takova ognjišta lako izvlače, a svaki je korjen vlasi gnojno obložen.

Trichophyton tonsurans, uzročnik ove bolesti, nalazi se u krznu naših domaćih životinja: goveda, konja, pasa i mačaka. Ako čovjek dolazi u uži doticaj sa životinjama koje tu bolest posjeduju, to se Trichophyton ulovi za čovječju kožu i ovaj oboli na istoj bolesti.

Pošto je ta bolest lako prenosiva, to se mora takav bolesnik potpuno izolirati, jer će inače oboliti čitava obitelj.

Tumačio sam to mojem bolesniku već više puta, ali kod njega na jedno uho unutra, a na drugo van. Kao da bacam bob u stijenu.

Sad je ali i moja strpljivost prevršila.

Pogledam ga na oko mirno i samo rečem: »Dobro! Za pol sata izaći ćeš iz bolnice«.

Kako se radi o veoma zaraznoj bolesti, koja je pogibeljna radi prenosa na druge osobe, to sam odlučio da ga predam policajnoj oblasti sa dopisom i neka ova oblast odluči, što će uraditi u tom slučaju.

Bolesnik je na ovo rješenje drage volje pristao.

Nadao se valjda, da će tamo biti pregledan po liječniku koji će njegovu bolest gledati na druge naočale i drugačije suditi o priljepčivosti.

Moram iskreno priznati, da sam kraj svakodnevnih kaleidoskopski se mjenjajućih liječničkih briga već i zaboravio na ovaj slučaj, kad mi šesti dan pokuca na vrata policajni stražar i preda dopis, kojim se javlja da se bolesnik vraća u još nužno potrebno bolničko liječenje.

Iza stražara stoji bolesnik oborenih očiju i vidljivo slabijeg izgleda, koji nadopunja stražarev do-

pis sa iskrenim obećanjem: »da se drage volje pokorava daljnjem nužnom liječenju, da onda pođe zdrav k svojima«.

Pošto se radilo i o zdravlju drugih, kojih bi zdravlje došlo u pogibelj, to smo se morali držati one:

»Tko neće milom, mora kojiput silom . . .«

SCABIES
(Svrab)

Vanjski utjecaji, koji prouzrokuju bolesti kože, bivaju obično unapređeni od prljavosti i nečistoće, koju bolesnici na svom tijelu trpe.

Gotovo je nevjerojatno, kako imade nečistih bolesnika i kakove odgovore liječnik čuje kao razlog za to stanje.

Evo primjera:

Jedan fijakerista sa četiri para konja u štali, na kojih je čistoću strogo pazio, jer to konjsko zdravlje zahtjeva, dođe po liječnički savjet.

Kad se svukao i prikazao svoje prljavo tijelo, zapitam ga kad se je posljednji put kupao? On odgovori kratko: »Ja se zimi nikad ne kupam, već samo ljeti na Savi«.

Sluškinju, koja je bila napadno blatnog tijela, zapitam kod pregledbe u bolnici, »kad se je zadnji put kupala?« Ona samo zbunjeno gleda u bolničarku.

Opetujem moje pitanje, a ona opet upitno zuri u bolničarku.

»Pa što gledaš bolničarku? Zar da ona za tebe odgovara?«

»Ona znade. Kad sam bila zadnji put u ovoj bolnici, onda sam se kupala.« Ustanovili smo, da je to bilo ravno prije dvije i pol godine.

Slične odgovore mi liječnici dnevno čujemo, kad gledamo čovječju nečistoću u svim mogućim prikazima.

Kao osobito markantnu pojavu spomenuo bih mladića od 20 godina, koji je bio skoro dva metra visok, a došao je u bolnicu radi svraba.

Uzročnik svraba, koji neda čovjeku mirno spavati, prenaša se od čovjeka na čovjeka direktnim doticajem, ali još češće indirektnim i to ponajviše sa nečistim rubljem.

Kod pregledbe se nije mogla bolest odmah pronaći, jer je imao preko kože blata kao kakav oklop. Kao da su znoj i prašina stvorili neki zamazak (kit), kojim je bilo obavijeno tijelo bolesnikovo.

Pitam tog dugoljana, kad se je posljednji put okupao i pošteno očistio svoje tijelo?

On se sav zbunio i sakrivajući lice uporno šuti.

Opet ga ozbiljnim glasom pitam isto.

Tad on kao malo nestašno dijete pokrije oči i izlane, da se je jedva čulo:

»Kad sam mal bil!«

Svi vanjski utjecaji laglje kožu oštećuju i razni uzročnici za bolest laglje na nju zasjedaju, ako padaju na kožu, koja je već po nečistoći slabije otporna.

Dapače je od nečistoće promijenjena i upaljena koža plodno tlo za sve uzročnike kožnih bolesti, pa bili oni bakterijelne, kemičke ili mehaničke naravi.

Često se čuje: »Senectus ipse est morhus« (Starost je sama po sebi bolest), tako bih primjenio za prljavu kožu, da je ona sama po sebi bolest.

Dragi je Bog stvorio toliku vodu, koja svakom misaonom čovjeku stoji badava na raspolaganju, pa zašto da se onda nalazi toliko prljavih ljudi na tom bijelom svijetu?!

To nije samo ljudska lakoumnost, već je glupost.

PITIRIASIS VERSICOLOR ET ROSEA

(Kožna zaraza sa gljivicama)

Poznato je, da gljive rastu veoma dobro i uspjevaju, kad nastupa kišno vrijeme, dotično kad se razvija velika vlaga u zemlji i u zraku.

To vrijedi za sve izrasline ove vrsti bilinskog svijeta.

Ima međutim i tako sićušnih gljivica, kojih ne vidimo prostim okom sve dok svojom izraslinom ne pokriju veću ili manju površinu svoje podloge.

Takova je na pr. gljivica ona koja prouzrokuje bolest nazvanu Pitiriasis versicolor.

Ova zasjeda po koži kod ljudi koji se ili u svom zvanju mnogo znoje ili su bolesni, te se prekomjerno znoje.

Koža je tako bolesnoga čovjeka po prsima i leđima posuta malim smeđe-žućkastim mrljama, koje se u širini prosovog zrna, leće ili još u većoj mjeri uzdižu nad površinom kože.

Obično se u liječničkoj sobi za savjetovanje javljaju takovi bolesnici na početku ljeta, kad počne kupališna sezona, pa ih smeta kad su tako manje ili više išarani po prsima i leđima.

Druga je gljivica, koja se pojavi i raširi iznenada po koži i koje je rast spojen sa žestokim osjećajem svrbeža, te izazivlje bolest prozvanu Pitiriasis rosea.

To su male svjetlo-crvenkaste mrlje, koje imadu tu osebinu, da se povećavaju ostavljajući u sredini fino se ljušteća bjelkasta polja.

Kako se bolest širi po trupu i dalje po gornjim i donjim okrajninama, to je neprestani svrbež dosta neugodan i taj obično dovede bolesnog čovjeka k liječniku.

Bila je mlada djevojka, koja se držala točno svih higijenskih propisa u ređenju svojega tijela i kojoj je bilo nepojmivo, kako je ona došla do ove rijetke kožne bolesti.

Predmjeva se, da se ta bolest dobiva ako se nosi rublje koje nije dovoljno posušeno, dotično glačano (peglano).

Nakon duljeg ispitivanja i nagađanja ustanovljeno je, da je bolesnica kroz cijele sate ležala na kupalištu na Savi u vlažnim plahtama i trla tijelo takovim ručnicima.

PUSTULA MALIGNA — ANTHRAX
(Crni prišt — Bedrenica)

Svako zvanje ima svoje probitke, ali i svoje nedostatke.

Neupućen čovjek mnogo puta ni nezna ili zaboravi oprezno postupati u svojem baratanju s predmetima s kojima dolazi dnevno u doticaj u svojem zvanju, pa uslijed toga oboli.

Među ovakove veoma teške kožne bolesti ubrajamo bolest, koju su okrstili imenom Pustula maligna (pogibeljni crni čir). Kako već ime kaže, radi se o veoma pogibeljnoj bolesti, jer se iz nje razvija metilj, Antbrax, Milzbrand, Bedrenica.

U ređim se slučajevima razvija iz početne pustule maligne opće otrovanje krvi, ali je još pogibeljnije otrovanje, ako zahvati pluća, dakle organ za disanje, ili crijeva, naše organe za probavu.

U sva tri slučaja slijedi u najkraće vrijeme od nekoliko dana smrt.

Uzročnik je bolesti Bacillus Anthracis, koji imade to svojstvo da je najveći među sitnim tek sitnozorom vidljivim neprijateljima ljudskoga zdravlja.

Nalazi se u krznu naših domaćih životinja i to napose onih, koje se hrane vegetabilnom, zelenom i sušenom bilinskom hranom.

Osim toga obitava u travama na pašnjacima, na kojima se zadržavaju velika stada rogatoga blaga. Poznati su prostrani pašnjaci Južne Amerike, Centralne Azije, susjedne Mađarske, a i u nas ih ima, koja su tvrdokorna legla za Antraksbakterije.

Razna su krzna od ovaca i koza mnogo puta izvor za ovu tešku infekciju kod pastira, jednako kao što je koža od vola i drugih dvopapkara već upropastila mnogoga tvorničkog radnika.

Prašina iz starih krpetina i smeća pogibeljna je za ljude, kojima je dužnost da njima barataju.

Antraks-bakterije imadu jajašca, koja su veoma tvrde naravi, pa se još kroz godine održavaju u takovoj životnoj snazi, koja je moguća zaraziti čovjeka i životinju.

Sjećam se trgovca kožom i četkama (kefama), koji bude dovezen na odjelenje radi teške bolesti.

Iskazuje, da ga je prije dva dana zasvrbilo usred čela, pa se za nekoliko sati razvio mali čirić na tom mjestu.

Kod pretrage je ustanovljeno, da je skoro cijelo čelo tvrdo nabreklo, a sred ove nabrekline nalazi se mala ranica tamno crvene boje, skoro bih rekao crno podlivena, dosta bolna. Iz ove male ranice cijedi se krvavo-sluzava tekućina. Opće je stanje bolesnika slabo, tjelesna toplina znatno povišena.

Radi brzine razvitka bolesti, zvanja bolesnika, tipičnog izgleda rane i teških tjelesnih pojava, izrečena je opravdana sumnja, da se radi o pustuli maligni, crnom prištu.

Čas iza toga smo imali sigurnost za našu sumnju, jer smo gledali lakoćom bojadisane Antraks-bakterije u bolesnoj sluzi pod mikroskopom (sitnozorom).

Čitava je rana ispaljena užarenom platinom i raskužena sa žestokim medikamentoznim sretstvima.

Pošto su ovim brzim i dohvatljivim načinom uništeni svi Antraks-bacili, to je i duboka rana brzo zarasla, pa je taj trgovac izašao iza četiri nedelje zdrav iz bolnice.

Brazgotina ga je usred čela sjećala za čitavog života, kako mora u svom trgovačkom zvanju oprezno baratati s kožama, četkama (kefama) itd.

Kao mladi liječnik često sam slušao savjete i opomene starijih liječnika Humane medicine, koji su upozoravali na najveću čistoću i oprez iza pretrage bolesnog čovjeka.

Ova dužnost mora svakom liječniku u krv proći, pa i danas kao stariji liječnik ne zaboravljam primljene savjete i opomene dalje predavati mlađim liječnicima.

U nekoliko su crtica opisani primjeri, kako se i najmanji propust u tom oprezu osvećuje, pa dotični stradavaju na istoj bolesti kao i pretraženi bolesnik.

Jednako oprezni kao liječnici, koji se bave liječenjem ljudi, trebaju biti i oni kojima je povjereno liječenje životinja. I ove stizava jednaka sudbina, ako su neoprezni iza pregledavanja bolesnih slučajeva, jer se tad lako zaraze, a katkad i vrlo teškom bolesti.

Predstavi nam se u ambulanti za kožne bolesti mladi doktor medicine veterinariae (medicine za životinje), pa nam pokaže desni kažiprst.

Na hrptu toga nabreklog prsta nalazi se u blizini nokta kao dinar široka rana, koja je pokrita suhom kao ugljenom posipanom krastom.

Bolesnik pokazuje znakove teške bolesti uz znatno povišenu tjelesnu toplinu.

Čitava bolest traje tek 48 sati.

Radi ovih tipičnih pojava pregledana je odmah krvava sluz, koja se cijedi ispod kore iz rane. U sitnozornoj slici na prvi pogled se je vidjelo, da sve vrvi od Antraksbacila.

Doktor je medicinae veterinariae bio očito u toliko neoprezan kod pretrage bolesnog dvopapkara, što nije dovoljno raskužio svoje ruke iza pretrage. pa mu je zasjeo bacillus Anthracis u neznatnu zanokticu ili ogrebotinu desnog kažiprsta.

Radi pomanjkanja mjesta poslali smo ga odmah na liječenje u kužnu bolnicu.

»Vorsicht ist die Mutter der Weisheit« (Oprez je majka mudrosti) moraju imati u prvom redu na umu svi doktori humane i veterinarske medicine.

LUPUS VULGARIS
(Tuberkuloza kože)

Ljepotu čovjeka dijelimo u onu duše i tijela.

Ljepoti tjelesnoj pridodao bih još jedan pojam, a taj bi bio ljepota zdravlja. Kako je to već često naglašavano, to je najveće bogatstvo, koje može čovjek posjedovati, pa ovo tek usavršava tjelesnu ljepotu.

Kad medicinar potvrdi, da je tijelo zdravo, tad tek možemo tvrditi da se dotični može smatrati savršenim, ma da gdjekad uslijed liječenja zaostaje koja pogriješka za oko savršene čovječje ljepote.

Napose to vrijedi za bolesti kože. Među ovima imadu najveću ulogu one, koje se izliječe sa zaostatkom manje ili veće brazgotine.

Od Kocha pronađeni bacil Tuberkuloze napada mnogostrano na naše tjelesne organe, pa se pojavljuje i na koži u formi manjih i većih čirovitih kvržica, koje mnogo puta prodiru u dubinu kože.

Kako se ta bolest javlja ponajčešće na licu, pa okolici nosa, to se samo po sebi razumije, da su ovakovi bolesnici dosta nakazni za obični pojam čovječje ljepote.

Mnogo je metoda pokušano, da se takovi bolesnici privedu zdravlju i da im ove tvrdokorne rane zarastu.

U posljednjim je godinama pronađena metoda, da se ove rane s mastima i naknadnim osvjetljenjem s Roentgenovim zrakama dovađaju do trajnog zarašćivanja, pa ma zaostale manje ili veće brazgotine, koje doduše ne služe za ukras bolesnicima, ali su ovi zadovoljni, jer su zarasle ove tvrdokorne rane, koje su ih mučile kroz mnogo godina, a i liječnik je zadovoljan i ponosan, da mu je uspjelo bolesni proces ne samo zaustaviti već i uz čvrste brazgotine zaliječiti.

Šefu zdravstva, koji je posjetio odjelenje, prikazali smo takav slučaj Lupusa.

Od naravi slabašan bolesnik već petu godinu posjećuje razne bolnice, tražeći lijeka za svoj tvrdokorni Lupus.

Kad je prije tri mjeseca primljen na odjelenje, tad mu je čitava lijeva strana lica bila jedna rana, u kojoj su bile posute raspadnute kvržice u dubini kože.

Na spomenuto kombinovano liječenje sve su ranice zarasle i sad bolesnika prikazujemo s čvrstom zdravom brazgotinom cijele lijeve strane lica, u kojoj više nema traga kojoj bolesnoj kvržici.

Bolesnik je od svog Lupusa vulgaris potpuno izliječen, pa se sad veseli na čas, kad će poći zdrav kući.

S nekim smo ga ponosom prikazivali šefu, kako je sve lijepo zaraslo i naglasili krasni uspjeh modernog liječenja.

Na riječ »lijepo i krasno« opazio sam neki posmjeh na šefovim usnama, jer je promatrao brazgotinu ovog modernog Janusa sa dva lica — pa sam odmah nadodao kako je u ovom slučaju zdravlje glavna komponenta kod pojma ljepote, kad se radi o tako teškom i tvrdokornom bolovanju.

LUPUS ERYTHEMATOSUS
(Ograničeno kronično zapalenje kože)

Događa se, da čovjek već radi vanjskog vidljivog znaka koje bolesti ne može obavljati ovaj ili onaj posao, koji bi mu bio određen kod vršenja zvanične dužnosti.

Druga je opet nevolja, ako ugledaju neupućeni ili previše – skoro bih rekao bolesno oprezni ljudi – kakav vanjski vidljivi znak koje bolesti, pa uslijed toga onda prave neprilike dotičniku kod primitka u stanovitu službu.

Kod natječaja za službu vazda se traži liječnička svjedodžba o zdravstvenom stanju natjecatelja. Liječnik, koji izdaje takovu svjedodžbu, dobro znade da je to dokumenat, pa da mora uvijek samo istinu potpisati.

Dvije su glavne misli, koje mora imati kod toga liječnik na umu. Pregledani mora biti besprikorno u mogućnosti da vrši svoje zvanje, jer bi u protivnom slučaju bilo to na uštrb njegovom zdravlju, a drugo ne smije bolovati na bolesti, koja bi oštetila zdravstveno stanje drugoga čovjeka.

Uza sve to se događa, da bivaju ljudi proglašeni nenamjestivima i ako pridonesu povoljnu liječničku svjedodžbu, jer posjeduju koji vidljivi znak skroz neopasne bolesti.

Takova je bolest Lupus erythematosus.

To je kronična kožna bolest, koja se očituje na koži sa svjetlo crvenim mrljama, pa obično nakon duljeg vremena zarašćuje, ostavljajući vidljive brazgotine. Na shodno liječenje takove mrlje brže prolaze, ostavljajući jedva zamjetljivu brazgotinu.

Tek je medicinski naziv fatalan.

Neupućeni kad čuju ime Lupus, tad pomišljaju na Lupus vulgaris, koja je bolest tuberkulozne naravi, te snalazi takove nesretnike, koji u sebi nose klicu tuberkuloze, ili kako kažemo u običnom životu sušice.

Lupus erythematosus nema s tom kožnom tuberkuloznom bolesti ništa zajedničkoga, pa je uslijed toga skroz bezpogibeljan.

Mladi čovjek od 28 godina dolazi već mnogo mjeseci na liječenje sa dvije kao pol dinara velike mrlje na desnoj strani lica, koje su uglavljene već s više strana kao Lupus erythematosus. Isti se natječe skoro dvije godine za mjesto zarade za svakidašnji kruh.

Napokon je primljen u jedno stalno namještenje, koje mora nastupiti sa prvim od mjeseca.

Dođe da mi to javi, sretan da je tim riješena djelomična kriza u njegovom životu i da mi obeća, kako će revnije liječiti svoj Lupus erythematosus.

Dan-dva prije nastupa nove službe eto ga opet u sobi za zdravstveno savjetovanje.

Sav mi zdvojan pripovijeda, kako se je bio pretstaviti starijim činovnicima i kako su ga svi ljubezno primili, tek ga jedan od viših činovnika upita, kakove to mrlje ima na licu?

Moj mu bolesnik izreče onako bez važnosti riječ Lupus . . .

»Taaako, to će onda teško ići s vašim namještenjem!«

Bolesnik se poplaši i uvjerava, kako je on pridonio svjedodžbu o svom zdravstvenom stanju i kako mu je liječnik potvrdio da je on nepogibeljan za svoju okolicu.

14

Hladni je tek naklon glave bio odgovor na ova uvjeravanja.

Videći zdvojnost bolesnikovu nastojao sam ga umiriti i uputio kako će to urediti liječnik, koji mu je sasvim ispravno izdao liječničku svjedodžbu o urednom zdravlju.

Jasno je, da sam mu obećao u slučaju nužde izdati svjedodžbu kao stručni liječnik za kožne bolesti.

Međutim mi dođe za tri dana i veselo izjavi, kako je i taj viši činovnik pokazao povjerenje prema prvoj svjedodžbi i od onda uspješno i revnije liječi svoj Lupus erythematosus.

COMBUSTIO
(Opekline od vatre)

»Kako se nalazi Jalžica?« — bio je kroz tri nedelje svako jutro pozdrav u bolničkoj sobi, u kojoj je ležala teško bolesna sedamgodišnja djevojčica.

Jadna je Jalžica prije više nedelja, dok je otac bio u poslu, majka na tržnici, a starija braća u školi - htjela potpaliti vatru u peći. Kako je nespretno baratala to je iskočila iskra i uhvatila se njene odjeće, tako da se ova upalila.

Susjedi su na krič priskočili u pomoć, ali je mala bila već mjestimice teško opržena po prsnom košu, trbuhu, obim rukama i na licu, osobito oko ustiju.

Dovežena je u teškom stanju u bolnicu. Kako je skoro trećina tijela bila spaljena, na nekim mjestima upravo spečena, to je postojala slaba nada u spas ovog mladog nježnog života.

Kod prosuđivanja prekomjernog utjecaja topline na našu kožu razlikuje medicina više stupnjeva.

Prvi bi bio samo crvenilo kože, koje može dulje potrajati, ako je na tom mjestu izašla krv iz svojih žilica.

Drugi je stupanj ako se nad opeklinom nadigne najviši sloj kože u formi većih ili manjih mjehura.

O trećem i četvrtom stupnju govorimo kad je kožno tkivo u dubinu isprženo, i po tom obično stanje takovo, da se očekuje već prema opsegu opeklina smrt za koji dan u najtežim mukama.

Uslijed raspadanja spržẽnog tkiva dolazi do unutrašnjih otrovanja, a ovo onda pospješuje katastrofu.

Osim sunčanih zraka, koje ljeti uzrokuju osjetljive pojave na koži i raznih prekomjernih osvjetljenja umjetnim zrakama najčešći je razlog za opekline djelovanje upaljenog materijala na čovječju kožu, za koje imade sva sila prilika u našem životu.

Neoprez i lakoumnost kod baratanja upaljivim materijalom krivo je, da liječnik prečesto susreće opekline u svojem zvanju.

Osim ovih uzroka ne smijemo mimoići vrući zrak, paru, te mnoge soli i tekućine, koje se upotrebljavaju u industrijalnim poduzećima.

Naša je mala bolesnica primjer za najobičniji način opekline direktnim utjecajem upaljenog tkiva na čovječju kožu. Već sam spomenuo, da je slučaj bio težak ne samo po kliničkoj formi, već i po tom što se sve to desilo slabunjavoj, nježnoj djevojčici.

Opekline su oko ustiju otešćavale prehranu i gašenje velike žeđe, na koju se mala neprestano tužila. Dan i noć je uz nju bila budna osoba. Sve je poduzeto, da se mala spasi.

Čim su se pojavili znaci, da popušta rad srca, tog glavnog organskog motora u čovječjem tijelu, odmah je lijekovima taj rad pojačan.

Nakon triju nedelja opazili smo, da malo više životne snage pokazuje ovaj nježni tjelesni ustroj. Opekline su uz stvaranje brazgotina lagano zaraščivale i svi smo s velikim veseljem uglavili, da će se mala spasiti.

Tko nije imao prilike vidjeti rad i brigu bolničarke, kojoj je povjerena ovako teška bolesnica, taj si ne može ni pretstaviti kako takova osoba ne treba druge zasluge, da si steče pravo na sigurni ulaz u kraljevstvo nebesko.

Već ono slušanje vječnog stenjanja, pa strpljivo hranjenje djeteta, kojemu je svaka žlica mlijeka muka radi opeklina na ustima. Svakodnevno prematanje veoma osjetljivih, širokih rana, iziskuje anđeosku nježnost.

To su tihi, čedni radovi, koji se ne mogu naplatiti novcem ili kojim inim odlikovanjem.

Takova zasluga može naći zadovoljstvo samo u čuvstvu, da je ona najviše pridonijela, da je ovo siroče spašeno od skoro sigurne smrti.

Sjevnulo joj je lice od radosti kad je javila, da je mala danas prvi put sjela u postelji i kad je prvi put spustila noge niz postelju.

Ovakovoj je osobi lako dočekati čas posljednjeg obračuna.

COMBUSTIO E FULGURE

(Opeklina usljed udarca munje)

U pitanju, koji je elemenat pogibeljniji i silniji u uništavanju svih od naravi i umjetnom rukom

stvorenih predmeta, da li je voda ili vatra – o tom se pitanju već mnogo raspravljalo.

Držim da će to pitanje ostati i kod dugotrajnih rasprava neriješeno.

Međutim bi se složila mnijenja, da se stvara najrazorniji elemenat kod uništavanja svega stvorenoga na svijetu, kad se ova dva elementa spoje, pa kad iz vodenih oblaka iskoči na izloženu točku zemaljske hruglje munjevita iskra, koja onda bez računa stvori iznenadnu nesreću na svijetu.

Iz žalosnog je iskustva poznato, da si grom ili munjeviti udar iz oblaka obično odabire visoke predmete za svoje uništavajuće djelo.

Mokri su predmeti više izvrgnuti takovom munjevitom napadaju, jer vlaga privlači električnu struju.

Ovo svojstvo neugodno oćutimo ako u svakidašnjem životu iz neopreznosti mokrim rukama baratamo kod uspostave kućnog električnog svjetla, zvonca i inih naprava s električnim pogonom.

Kako su za vrijeme velikih oluja svi predmeti na površini zemaljskoj mokri, to opet iskustvo uči kako su i u tom slučaju neke osobite točke više izvrgnute spoju električne struje iz vodenih oblaka s onom koja se nalazi u našoj zemaljskoj kruglji.

Visoko je drveće često predmet u koji udara grom, osobito u takova koja imadu glatku površinu lišča. Drveća, koja imadu lišće kao na pr. bukva, pokrito sa sitnim vlasastim izraslinama, manje su privlačiva za munjeviti udar.

Povjest spominje kao osobito pogibeljna ona mjesta, koja su nagomilana sa vlažnim za munju privlačivim predmetima.

Vojnički logori, u kojima se nalazi mnogo ljudi i u kojima su raštrkani svi mogući metalni predmeti (od kovine), za teške su oluje najviše spominjani kao lako protumačivi cilj munjevite navale iz oblaka.

Tako se spominje kao jedan od najtežih primjera ove vrsti kad je grom udario 1864. godine u logor jedne sjeverno-amerikanske regimente, koja se utaborila na jednoj visočini.

Učinak je bio katastrofalan.

Kraj mnogo stotina ozljeđenih pobrojali su na mjestu 18 mrtvih, a jednako su poginuli svi konji, koji su se nalazili u opsegu logora.

Uslijed munjevitog udarca ispružile su se u formi piramide postavljene puške, pa su izbačeni metci ubili tri vojnika u susjednom logoru.

Spomenuo sam kako vlažni predmeti munju privlače, pa su takovi predmeti više izvrgnuti udaru groma.

Tako je bilo i kod seljakinje, koja baš leži na odjelenje zbog teških opeklina po koži.

Ona je kopala sa sinom krumpir, kad su se digli na nebu teški oblaci. Još se nisu pravo ni snašli, kad se spusti na polje obilna kiša i silna oluja.

Potekli su u nekih tisuću koraka udaljenu kuću. Ušavši pod krov htjela je dohvatiti suho rublje, koje je visjelo kraj otvorenog prozora.

To je – priča – bila zadnja misao, koje se sjeća.

Probudila se iz besvjesnog stanja nakon 24 sata u bolničkoj sobi.

Munja je udarila u ogromnu krušku, koja se u svom rastu prislonila na kućni prozor, pa slomivši

drvo preskočila kroz otvoreni prozor na skroz od kiše promočenu bolesnicu.

Po lijevoj je strani tijela i to od tjemena na glavi pa do lijevoga nožnog stopala imala na koži opekline prvoga i drugoga stupnja. Gornji je sloj kože pretvoren u velike mjehure napunjene mutnom tekućinom.

Tuži se na glavobolju i na čuvstvo kao da su joj sva uda polomljena.

Tjelesna toplina je umjereno povišena.

Bolesnica se iz dana u dan oporavlja, pa ima opravdane nade, da će ozdraviti.

Oko godine 1743. otkrio je Amerikanin Benjamin Franklin munjovod i time stekao neumrlu slavu.

Svi se izvrgnuti predmeti mogu na taj način u kružnom opsegu od šest metara osigurati od munjevitog udarca iz oblaka.

Kako su sve visoke građevine dan danas opskrbljene munjovodima, to se u gradovima sve ređe vide posljedice koje munjeviti udarac uzrokuje.

U Francuskoj je stvoren stih:

»Eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrannis«

(Preoteo je nebu munju, tiraninu žezlo).

Slava Benjaminu Franklinu!

Veneričnе bolesti

(Priljepčive spolne bolesti)

Kako se kroz 25 godina bavim ponajviše liječenjem veneričkih (priljepčivo spolnih) bolesti, to je prošlo mnogo desetaka tisuća bolesnika kroz moja opažanja. Držim da poznam u tančine bolesnike ove vrsti ne samo po tjelesnoj bolesti, već još više i u dušu, koja nigdje tako ne strada kao kod veneričkih bolesti.

Ne trebam tek spominjati godine i nabrajati razna zvanja ovih bolesnika, te kroz to razotkrivati kako te bolesti djeluju i zadiru u njihov socijalni položaj. Kod ovakovog bolesnika u svakom slučaju ometano je uredno vršenje službene dužnosti za kraće ili dulje vrijeme.

Od poroda pa do smrti vuče se prečesto trag ovih bolesti kroz ljudski život i to kod pojedinog čovjeka, a mnogo puta kod čitave obitelji i još veće skupine ljudi.

Mladić ili djevojka plaća skupo svoju mladenačku lakoumnost. Neoprezna iskra ima mnogo puta za posljedicu teški požar.

Ne radi se tu samo o njima samima, već u prvom redu o najbližoj i najmilijoj okolini, koja mora nedužna snositi pogibelj zaraze ovih priljepčivih bolesti, pa dolazi prečesto do sudbonosnih posljedica.

Tisuću i više godina prošlo je u zbrci i nejasnim pojmovima o veneričkim bolestima.

Istom je u posljednjih 50 godina uspjelo pronaći prave uzročnike ovih bolesti. Tim je pronalaskom znatno olakšano njihovo upoznavanje, liječenje i biti će moguće – kad nestane ljudske lakoumnosti – da se veneričke bolesti potpuno iskorjene.

Državna je vlast kao vrhovni organ zdravstvenog nadzora već davno shvatila svoju dužnost i nastojala provesti sve i sva, kako bi držala na uzdi širenje ovih bolesti.

U prvom redu ulaže svoju snagu u preventivnu medicinu, koja svojim nastojanjem na sve moguće načine podučava, da se narod očuva od obolenja, koje donosi tako teške posljedice.

Na drugom mjestu vodi dalekosežnu brigu oko kurativne medicine, koja tim bolesnicima pruža sve pogodnosti za izlječenje.

Sa iskustvom koje posjedujem mogu mirno ustvrditi, da je stanje ovih bolesti za svaki narod jedan od najvažnijih problema za njegov opstanak.

Dokaz tomu jesu moja izvađanja, koja slijede.

Gonorrhoea

(Kapavac)

Godine 1879. otkrio je prof. Neusser uzročnika veoma raširene, a prečesto potcjenjivane bolesti, kapavca (Gonorrhoea, Tripper).

To je otkriće bilo od osobitoga značenja u onoj zbrki, koja je još tada vladala u tumačenju veneričkih bolesti.

Gonococcus Neusser nalazi se u izlučini bolesne sluznice, pa se dade mikroskopom (sitnozorom) ustanoviti u stotine tisuća primjeraka.

Sitan je, ali proizvađa veoma bolne promjene na čovječjem tijelu, tako da se čovjek toga sjeća mnogo puta još u stare dane.

Rijetki su slučajevi, kad može postati životupogibeljan.

Zaraza se događa, kad bolesna izlučina u kojoj se nalaze Gonokoki, dođe u doticaj sa zdravom sluznicom.

Taj dodir može biti direktan ili indirektan.

Pod indirektnim načinom razumjevamo, ako zdrava osoba rabi razne predmete, koje je rabila bolesna osoba, a ti predmeti nisu dovoljno očišćeni.

Ovaj je način zaraze kraj lakomislenosti i ljudske nečistoće veoma lako shvatljiv.

U vodi u kojoj se bolesna majka kupa drži u naručaju svoju malu kćerkicu. Ova je voda prečesto posrednik za okuženje djeteta sa kapavcem.

Jednako se može zaraženom vodom prenijeti kapavac u očnu spojnicu, što ima za posljedicu kod odraslih ljudi jednu od najtežih očnih bolesti.

Imade još nekoliko organa na našem tijelu, na koje Gonokoki zasjedaju, uzrokuju bolne i dugotrajne bolesti, koje imaju za posljedicu i trajno poboljevanje ili poremećenje zdravlja.

Jedna je od najtežih posljedica neplodnost, kad su organi uslijed upalnih procesa uništeni, koji služe za rasplod budućeg pokoljenja.

Takav muž ili žena ne može imati potomka.

Sve su to posljedice, koje se opažaju mnogo puta kasno, kad je čovjek već odavno zaboravio na svoju mladenačku lakoumnost.

GONORRHOEA MASCULINA
(Kapavac kod muškarca)

Stoji čovjek 40-tih godina na liječničkoj pretrazi. Sav je snužden i očito duševno smućen.

Saobraćajni ga je liječnik kao željezničara poslao u bolnicu, jer će se tu moći točnije i najbrže izliječiti.

Kod pretrage je ustanovljeno, da boluje od kapavca. Cijedi se gnojna sluz iz vodopusta. Sitnozorna je pregledba potvrdila, da se radi o zarazi sa gonokokom Neusser, dakle je na svaki način zadobio bolest za vrijeme spolnog općenja sa bolesnom ženom.

Pošto nam je liječnička dužnost ispitati vrelo zaraze, da se spriječi daljnje širenje ove pogibeljne bolesti, to sam i ovoga bolesnika upitao, s kim je i kada posljednji put imao priliku da se zarazi?

Ovaj se najednom trgne i uzrujano odgovori, da je bolest zadobio u snu.

Nasmješim se na tu pustu tvrdnju, jer su mi premnogi tvrdili ovakovu nemogućnost, i pređem preko daljnjeg uzaludnog ispitivanja, te odredim shodno liječenje.

Za izlječenje kapavca – ako teče bez komplikacija – potrebno je barem 4–6 nedelja.

Liječenje se ne sastoji samo u primanju propisanih lijekova, već i u izbjegavanju svih prilika koje takovo liječenje otešćavaju, dotično onemogućuju.

Takovom je bolesniku zabranjeno baviti se sa športom bilo i u umjerenoj formi, a pogotovo neumjereno i besmisleno pretjeravanje u toj zabavi.

Mora se čuvati rashlade svog doljnjeg predjela tijela u hladnoj vodi, pa i na dane kad u ljeti vlada najveća žega.

Bolesnik koji liječi kapavac ne smije okusiti ni kapi vina ili pive. Svaka ga čaša alkoholnog pića baca za nekoliko nedelja natrag u liječenju, a uz to se mogu razviti veoma neugodne komplikacije.

Jednako je strogo zabranjeno svako spolno uzrujavanje za vrijeme liječenja, jer su tvrdokorne i pogibeljne redovite posljedice, ako se griješi u tom smjeru.

Sve su to zahtjevi na mlada čovjeka, kojih se mora strogo držati, ako se hoće u što kraće vrijeme izliječiti i ako ne će da produlji i pooštri bolest nenadanim i veoma bolnim komplikacijama.

Svaki bi se dan nasmješio u svojoj nutrini, kad je stupio pred mene ovaj željezničar kod liječničke pregledbe.

Primao je u redu lijekove i držao se strogo svih inih naputaka.

Drugo mu u strogom bolničkom zaptu nije ni bilo moguće.

Za pet je nedelja izašao zdrav iz bolnice.

Kod predavanja bolničkih spisa za tog bolesnika bolničar se glasno nasmijao.

Na moj mi upitni pogled bolničar ispripovjedi, kako se je bolesnik izdao kod oproštaja od ostalih drugova.

»S Bogom, dragi ljudi! Kad izađete zdravi iz ove kuće, onda imajte uvijek na umu, da je mnogoj muci i suvišnom zlu na svijetu krivo samo preobilno uživanje vina . . .«

GONORRHOEA FEMININA
(Kapavac kod žene)

Sasvim blijeda, slabog izgleda i nekako smućena uđe u sobu za liječničku pretragu mlada žena.

Sjedne na ponuđenu stolicu i sa suzama u očima pripovijeda, kako je došla ovamo bez znanja svoga supruga.

Vjenčali su se prije tri nedelje, a od deset dana ju nešto silno peče na spolovilu. Svaki čas mora puštati mokraću uz silne tegobe. Iz spolovila se cijedi gnojna sluz, koja joj prlja rublje.

Posumnjao sam odmah, da se radi o svježem kapavcu, kojim ju je zarazio njezin suprug.

Pošto sam prebrodio odgojnu stidljivost te mlade žene uvjeravanjem kako sam u nizu od 30 godina mnogo tisuća žena pregledavao, dolazi do pretrage.

Ustanovim silnu osjetljivost spolovila, koje je jako upaljeno, pa se iz njeg cijedi gusti gnoj. Iz

mokraćne se cijevi također može istisnuti gnojna sluz.

Stavim nešto gnojne sluzi na stakalce za mikroskopsku (sitnozornu) pretragu, pa joj dajem neke opće upute za bolesnike na kapavcu i umolim, da sutra opet dođe sa svojim suprugom.

Kod žena je kapavac dosta pogibeljan, jer se širi u dubinu, pa lako ascedira (popinje se) u nutrinu trbuha. U tom slučaju je za liječenje teže dohvatljiv, a osim toga dolazi u blizinu potrbušnice – fine kožice kojom su obaviti svi trbušni organi i nutarnja strana trbušne utline – pa je ova izvrgnuta životu pogibeljnoj upali.

Sutradan je prvi na redu njezin suprug.

Čim je zatvorio vrata za sobom sklopi ruke kao za molitvu i drhčućim glasom i uzbudljivo zapita:

»Zar je moja žena obolila na kapavcu?!«

Kad sam to potvrdio, sjedne i pokrivši obim dlanovima lice – zaplače od uzrujavanja.

Zatim mi isprekidanim riječima pripovijeda, kako je prije osam mjeseci obolio na kapavcu, kojega je liječio kod liječnika.

Na moj upit, da li ga je liječnik otpustio zdravog – on se smete i nesigurno odgovara.

Uslijed liječenja mu je bilo bolje, pa kako više nije bilo nikakovih tegoba i vidljivih pojava, to se je prestao liječiti, u nadi da je već ozdravio.

Rastumačio sam mu kako se njegov kapavac, koji se već nalazio na domaku izliječenja, ali još nije bio sasvim izliječen, pritajio u kojem kutiću kompliciranog spolnog organa.

Spolnim je uzrujavanjem ovo skrovito ognjište opet razdraženo i otale potječu Gonokoki, koji su zarazili mladu nedužnu ženu.

Ponovno me opet sklopljenim rukama i usrdno moli, da ženi ne kažem tužnu istinu, a da će on sad do konca nastojati izliječiti ženu i sebe, dok ih oboje ne proglasim zdravima.

Videći zdvojno stanje tog čovjeka obećam mu ispuniti želju, ali uz strogu napomenu, da se svega drže što će biti određeno za izliječenje.

On se držao svog obećanja i strogo pazio kod sebe i kod žene, da je udovoljeno svim zahtjevima liječenja.

Nakon nepotpuna tri mjeseca mogao sam im dati uvjerenje, da su posve izliječeni.

Bio sam sretan što smo mogli zadržati u tajnosti pred mladom ženom lakoumno stupanje ovog čovjeka u brak.

Nedogledne bi bile posljedice – kao kad se baci gorući baklja u bačvu baruta – da sam izrekao zgoljnu, optužujuću istinu i time razorio taj mladi inače sretan brak.

U rijetkim je slučajevima dozvoljeno – kad se ima sigurnost, da se dade bolest izliječiti bez štetnih posljedica – u liječničkom zvanju mimoilaziti priznanje istine i time smanjiti nevolju i bolne osjećaje, koji su snašli bolesnog čovjeka.

BLENORRHOEA NEONATORUM
(Kapavac na očima kod novorođenog djeteta)

Skoro iza svjetskog rata osjetljivo se opažalo napadno širenje veneričkih bolesti. Državna je vlast

nastojala, da što skorije i sigurnije stane na put ovoj užasnoj pošasti, koja je mogla imati i sudbonosne posljedice.

Osnovano je posebno povjerenstvo za suzbijanje veneričkih bolesti.

Ovo je upoznavalo široku javnost u gradu i na selu sa biti i sa posljedicama ovih bolesti. Živom je riječi na predavanjima, na kojima su i u slici prikazivane sve strahote ovih bolesti, nastojala doći k cilju. Besplatno su se dijelile brošure i letci i širili po pokrajini, da bude svaki pismen čovjek podučen o ovim bolestima i o sudbonosnim posljedicama, pa da onda podući i nepismene.

Otvarane su besplatne ambulante, u kojima je svatko dobio liječnički savjet i eventualno nužno liječenje.

Jednom riječi državna je vlast, uvidjevši od koje je velike važnosti za narod i za cjelokupno državno ustrojstvo stati na put ovoj pošasti, poduzela sve da uspostavi to najveće bogatstvo – zdravi narod – koji će opet rađati zdravi naraštaj.

Nastojalo se također dobiti po mogućnosti točnu sliku o raširenosti ovih bolesti u pojedinim krajevima, da se onda vidi gdje je pomoć najpotrebnija.

Mnijenja su bila podjeljena, kako da se to ustanovi. Za pokus je izabran jedan bliski veći kotar, da se u tom kotaru pokuša liječnička stručna pretraga svega pučanstva obzirom na veneričke bolesti.

Deset se je liječnika od ranog jutra vozilo u kolima od sela do sela i nastojalo stvoriti si neku sliku, pa onda po toj slici sastaviti statistički prikaz o veneričkim bolestima za taj kotar.

15

Bio je vruć ljetni dan, namučili smo se mnogo i pronašli nekoliko ognjišta ovih bolesti, ali točne slike nismo dobili.

Kotarski nam je liječnik bio vodićem. On već služi 20 godina u tom svojstvu u kotaru, pa su mu prilike bile poznate.

U selu S. upozori nas kod jedne kuće, da ćemo ovdje imati dokaz, kako i u mnogo sređenije vrijeme nisu ljudi slušali liječnika – dakako na svoju veliku štetu.

Kad smo se oko njega skupili, priča nam slijedeće:

»Pred deset godina donese mi mlada žena na kotar novorođeno dijete.

Oba su oka i okoliš, a napose vjeđe bile silno nabrekle. Ispod tako nabreklih vjeđa cijedi se gusti gnoj. Očne su jabučice silno upaljene. Majka iskazuje, da je upala nastupila dva dana iza poroda.

Upozorim je da pođe smjesta u bolnicu, jer će inače dijete stalno oslijepiti. Ujedno neka tamo liječi svoje bolesno spolovilo, jer je dijete za vrijeme rođenja dobilo priljepčivu spolnu bolest kapavac (triper) na očima. Obećala mi je sveto, da će se još danas otputiti u bolnicu.

Ja sam bio baš u ono doba silno zaokupljen poslom. Morao sam u čitavom kotaru obaviti cjepljenje protiv boginja, pa nisam imao prilike da se uvjerim, da li je poslušala moj savjet.

Poslije sedam nedelja morao sam u službenom poslu u ono selo. Sjetim se toga djeteta i odvezem do kuće, gdje je mlada majka stanovala. Pitam za dijete i majku.

»Ona radi na polju i dijete je kod nje« – odgovara mi baka djeteta.

»Pa što nije pošla u bolnicu, kako sam joj prije šest nedelja savjetovao, radi teško bolesnih očiju kod djeteta?«

»Eh! Bilo je mnogo posla u gospodarstvu, a muža su pozvali na vojnu vježbu, pa smo same liječile kako smo znale. Ah! Jadni moj vnučić! Nikad ti ne budeš videl kako sunce sjajno sveti i kako se gora zeleni!«

Kuka sad jadna starica, ali onda kad je bilo još moguće pomoći nije znala naći kakovu ženu, koja bi u poslu zamjenila bolesnu kćer.

Razumije se, da je pomisao imati slijepog unuka, koji nije sposoban za privredu i upotrebu u gospodarstvu, teška briga i žalost u kući.«

Kako je ovdje u malom, tako ima država u velikom, pa je naredila da se po naputku profesora Crede-a moraju odmah iza poroda djetetu oči isprati i očna spojnica raskužiti (desinficirati), da se spriječi obolenje na očnom kapavcu, koju može mališ zadobiti kod prvog pogleda u svijet od eventualno bolesne majke.

Profesor Crede je sračunao, da je broj slijepe djece uslijed kapavca spao već u prvih deset godina za 90 posto.

Stoji opet baka na pragu kuće. Uz mnogo uzdaha nam pokazuje čvrstog i za svoje godine krepko izraslog, ali potpuno slijepog dječaka, kako leži na leđima u krevetu i lomače snažnim rukama po zraku.

Kad smo mu pritegnuli očne vjeđe ugledali smo u dubini mjesto veselih dječjih očiju – dvije bijele špekule.

BLENORRHOEA ADULTORUM
(Kapavac na očima kod odrasloga)

»Jučer u jutro me zasvrbilo lijevo oko, koje je prije toga bilo potpuno zdravo« – iskazuje bolesnik, koji nam je priposlan od očnog odjelenja u svrhu pregledbe, ne ima li koju veneričku bolest.

Okoliš lijevog oka prikazuje oteklinu u veličini jabuke, koja je pokrita napetom, zapaljenom kožom svjetlo crvene boje.

Tako otečene vjeđe spuštene su i teško se rastvaraju. Kod najmanjeg pokusa ovog rastvaranja iscijedi se iz tog otvora žućkasto-crvena tekućina.

Predjel je oboljelog oka silno bolan.

Tjelesna toplina znatno je povišena.

Na upit odvraća, da ćuti kod mokrenja u vodopustu neki podražaj i da već dva dana izlazi neka sluz. Kod pretrage ove sluzi mikroskopski (sitnozorom) ustanovljeno je, da boluje od akutnog zapalenja vodopusta, kojemu je uzročnik Gonococcus Neusser.

Ovu je bolest van svake sumnje zadobio od neke žene, koja je također bolovala na kapavcu, Tripperu.

Kako je bolest na lijevom oku u tako kratko vrijeme – jedva 24 sata – tolikom žestinom nastupila, to je uz ovaj nalaz na spolovilu opravdana sumnja, da se i na oku radi o gonorhoičnom procesu.

Malo je sluzi iz oka stavljeno na staklo, bojadisano i za čas smo u mikroskopskoj slici gledali svu silu Gonokoka.

Bolesnik je sa prljavim prstima prenio malo gnojne sluzi, koja je sadržavala Neusserove Gonokoke, u očnu spojnicu i tu su oni uhvatili korjen,

te prouzrokovali teško zapaljenje lijevog oka u najkraće vrijeme.

Ova se bolest shvaća kao najteža komplikacija, koja može snaći oko kod odraslog čovjeka.

Oko je skoro sigurno izgubljeno.

Silni gonorhoični gnoj podraži samo oko, koje se tad putem čirovitih procesa pretvara u gnojnu vrećicu.

Sve se to odigrava takovom brzinom, da liječenje rijetko uspjeva.

Posljedica je potpuna sljepoća tog oka.

Liječenje se u glavnom sastoji u očuvanju još zdravog oka, koje biva staklenim prozorčićem i ljepenkama tako zaštićeno, da ne može bolesne uzročnike ove strašne bolesti sadržavajuća sluz proći na zdravo oko.

U protivnom slučaju vidimo čovjeka poluinvalida kako postaje u kratko vrijem potpuni invalid, pošto su mu oba oka u pravom smislu riječi iscurila.

To je strašna sudbina prljavog i neopreznog posjednika veneričke bolesti, koja se zove kapavac.

Bolest se prenaša posredno ili neposredno, ako se upotrebljava zaraženi ubrus ili što slična ili ako se umiva lice u zaraženoj vodi i t. d.

Kod novorođenčeta – bilo da je tkivo otpornije ili koji drugi uzrok – laglje je postići marljivim liječenjem potpuno ozdravljenje, ali kod odraslog je to moguće tek u rijetkim slučajevima.

Kroz mnogo nedelja mora liječnik ili vješta ruka dnevno nekoliko puta ispirati bolesno oko, te podavati potrebne lijekove, što je sve spojeno obično sa velikim bolima.

Sve to bolesnik strpljivo podnaša, samo da mu se spasi ugroženi očni vid.

I opet ona pouka:

Čistoća je prvi uvjet za održavanje zdravlja, a kud i kamo mora to imati na umu bolesni čovjek!

PROSTATITIS ACUTA
(Oboljenje žlijezde prostate od kapavca)

»Hvala Bogu, da ste u Zagrebu!«

Tako me pozdravi davni moj znanac i bolesnik, s kojim sam imao dosta muke, jer je razne bolesti pretrpio i to sa svim mogućim komplikacijama.

»Pomislite, doktore, moja se prostata opet upalila prije dva dana.

Ja sam se nalazio na ugodnom putovanju po Italiji, kad su me na Siciliji spopale jednake boli kao ono prije osam godina. Ja na prvi ekspresni vlak, pa sam putujući 28 sati bez prestanka, prije 15 minuta stigao ovamo.

Uz strah pred tom teškom komplikacijom još me je morila briga, hoću li vas sad u doba općeg ljetovanja naći?

Molim vas, da sve poduzmete odmah, da ne budem morao opet tri mjeseca odležati u Sanatoriju, kao ono pred mnogo godina.«

Prostata je kao mala šaka velika žlijezda, te je sastavni dio spolnih organa kod muškarca.

Upala je ove žlijezde jedna od najtežih komplikacija kapavca, dapače je u rijetkim slučajevima i životu pogibeljna, pa je razumljiv bio strah takova stradalnika.

Pregledavao sam ga dva dana, ali sam mogao konstatovati tek laki katarrh, koji se javlja kod žešćih naprezanja.

Bolesnik se silno radovao, da je tek bezazleni katarrh, ali uz to nije mogao sakriti žalosti zbog prekinutog krasnog putovanja po Italiji radi utvare jedne teške bolesti.

Tko se jednom opeče, taj i na hladno puše...

HERNIA INCARCERATA AUT EPIDIDYMITIS GONORRHOICA
(Uštinuta kila ili upala kod kapavca)

Kad je čovjek rođen pacifist tad želi sve riješiti na mirni i pravedni način, kako bi riješenje zadovoljilo obje protivničke stranke.

Teži je i neugodniji sukob u liječničkom zvanju, ako stoje dva liječnika u oprečnom mišljenju glede bolesti kod istog bolesnika, kod kojega nije jasno o kojoj se bolesti radi.

Kod slobodne znanosti, kakovu pretstavlja medicina, može se kod nejasnih slučajeva bolesti raznoliko shvaćati znakove bolesti.

Ako tad pođe liječnik nehotice krivim putem u svom liječničkom nalazu i savjetovanju, to je gdjekad teško još pravodobno zaokrenuti i dovesti liječenje na ispravni put, koji ima dovesti bolesnika k ozdravljenju.

Kod jutarnjeg bolničkog pregleda nađem među pridošlim licima bolesnika, koji se tuži na žestoke boli u desnom preponu, u desnom inguinalnom predjelu.

Kod pretrage ustanovim oteklinu u veličini šake na gornjem rubu doljnje okrajnine u blizini spolovila, gdje se okrajnina već drži trbuha.

Ova oteklina postoji tek šest sati, pa se gubi u spolni organ.

Na dodir ćuti bolesnik napetost i odaje znakove velike boli.

Čitavi je utisak bolesti teške naravi.

Na upit niječe svaku spolnu bolest, napose kapavac.

Sličnu sliku pružaju bolesnici kod kapavca sa upalom spolnog organa, u kojem se pravi muško sjeme.

U tom slučaju upalo je nekoliko Gonokoka u kanal, kroz koji inače izlazi sjeme iz spolnih organa. Gonokoki tu uzrokuju bolest, koja je praćena uz oteklinu, velikom boli i visokom tjelesnom toplinom. Ova se bolest obično razvija u nekoliko dana.

Bolesnik koji predamnom leži navodno nije bolovao nikad na kapavcu, bolest je nastala iznenada prije nekoliko sati, te osim boli u okolini desne strane spolnih organa ima još samo čuvstvo napinjanja u trbuhu, jer je zastao svaki znak probave.

Odlučim se za bolest uštinute kile, Hernia incarcerata, koja se bolest mora odmah operativno liječiti i premjestim hitno bolesnika sa dopisom na kirurško odjelenje.

Obavljam još bolesnički pregled na kožno-veneričkom odjelenju, kad opazim da su bolničari donijeli natrag tog bolesnika. Šef se je kirurškog odjelenja odlučio da je to bolest upale spolnih organa uslijed kapavca i otklanja potrebnu operaciju.

U dopisu se preporuča, da bolesnik pravi uobičajene hladne obloge na nastalu oteklinu.

Začudio sam se toj odredbi, ali kako je šef kirurgije mnogo stariji i iskusniji, to sam se protiv moga boljeg uvjerenja pokorio toj odredbi.

Pošto se bolesnik tužio najviše na zastalu probavu, to sam odredio da dobije sretstva kako da se ova pospješi.

Pod večer još nema znaka da bi se ova uredila, bolesnikov je trbuh znatno napetiji i kao naduveniji.

Javim to na kirurško odjelenje i dobijem odgovor, da je šef kirurgije odredio, »da bolesnik samo nastavi sa oblozima«.

Rano sam pošao drugo jutro u bolnicu i prije svega prigledao k tome bolesniku.

Nađem ga slabog, neispavanog izgleda, kako se već treći put napinje na bacanje iz trbuha nadutog kao bubanj. Probava nije još uvijek uslijedila.

Makar je za početak redovitog bolničkog rada bilo veoma rano, to ipak pošaljem po službujućeg liječnika na kirurško odjelenje, pa mu prikažem stanje bolesnika.

Ovaj se zabrine nad ovom slikom i brzo se riješi da će odmah obznaniti kolege sa svojeg odjelenja i sve pripraviti za hitnu operaciju.

Bolesnik ovoga puta nije više vraćen na veneričko odjelenje.

Posjetio sam ga još prije podne i tu mi je jedan kolega pripovjedao, da je šefu bilo vidljivo neugodno za vrijeme operacije, jer je bila zbilja uštinuta kila, Hernia incarcerata, ali da postoji nada da će bolesnik i ovu zakašnjelu operaciju dobro preboljeti,

jer se ovo uštinuto crijevo nije još nalazilo u zamrlom stanju.

U ono sam doba običavao svaki dan iza obavljena posla poći na kirurško odjelenje, jer tamo se vidi često što nova i zanimiva.

Slijedeća sam tri dana to propustio, jer mi je bilo neugodno sastati se sa šefom kirurgije, koji je htio u tom sločaju svom silom održati svoje mnijenje i time je skoro doveo u pogibelj čovječji život.

Ovakav smo saobraćaj i takt imali prije skoro 30 godina mi mlađi liječnici prema starijim kolegama u našem, kako bih rekao, unutarnjem saobraćaju, jer smo se dali u tom smislu odgojiti od starijih kolega.

To je svojstvo takta još više izbijalo u vanjskom saobraćaju pred bolesnim čovjekom, jer smo nosili u našim grudima uvjerenje, da time štitimo naš vlastiti ugled.

Mnogi bi mlađi kolega mogao iz ovakovog primjera štošta naučiti, jer se može dogoditi da će posljedice pogriješnog saobraćajnog takta još sam iskusiti.

Četvrti dan imao sam nešto službenog posla na kirurškom odjelenju.

Nadao sam se da ću i ovaj put izbjeći susretu, ali čim je šef čuo moj glas iz pokrajne operacione sobe, prekine na čas operaciju pa mi reče:

»Slušajte kolega! Što se tiče onog nedavnog prijepornog slučaja, tu smo imali obojica pravo. On je imao uštinutu kilu, ali osim toga nabreklo i upaljeno spolovilo uslijed kapavca.«

»Glavno je, bolesniku ide dobro i da će sigurno ozdraviti« – odvratim kratko.

Ispitivao sam bolesnika ponovno i točno pregledao radi kapavca, ali nisam našao ni traga toj bolesti.

Šteta što nijesmo više nikad o tom rijetkom i veoma poučnom slučaju mogli raspravljati.

ARTHRITIS GONOROHOICA
(Upala zglobova od kapavca)

Gonococcus Neusser je veoma pogibeljan stvor, koji gdjekad izazivlje teške bolesti. Jedna je od najtežih, kad se usadi u zglobove. Ovi oteku i bolesnik ih ne može radi velikih boli gibati.

Tako se je i jednom ciganinu zaletio taj uzročnik njegove veneričke bolesti u zglobove i prouzročio je takove boli, da je stenjao po čitave noći. U velikoj je vrućini bulaznio o svojem konjčetu, premda je bio oženjen i imao troje djece pod šatorom.

Kad mu je bilo sa bolešću nešto bolje, tad su ga susjedni bolesnici zadirkivali i u šali mu predbacivali, kako nije o drugom bulaznio već samo o svojem konjčetu.

Cigan se brani i prikazuje svoje cigansko stanovište od prilike ovako:

»Konj je ciganu sve . . . On vozi šator, ženu i djecu. Kad ljudi dobra srca ugledaju ciganska kola u koja je upregnuto konjče slaboga izgleda, a oni dobacuju ciganu kus (parče) kruha ili podadu konju šakicu zobi. Nitko još nije udario cigansko konjče, koje se onako iznemoglo i izgladnjelo zaletilo u zelenu livadu. Djeca koja mole milostinju laglje što dobiju, kad uporno mole svojim crnim očima, ako uz njih klapa mršavi ciganski konj i krši svoje slabe zube na prašnoj travi, koja na cesti raste.«

Uvjerljivo gleda cigo po sobi, ali sad upade jedan šaljivdžija: »i laglje umakne sa tuđom imovinom, ako ima konja . . .«

Grohotan smijeh poprati ovu zlobnu dosjetku, a moj se cigo opet zgurio pod gunj i mrko gleda pred sebe.

Nekako pred Uskrs stigne jedna poštanska karta. Ciganka piše:

»Kad ćeš kući? Djeca zdrava i konjče još živi«. Da ste vidjeli, kako mu se je najednom razvedrilo lice od zadovoljstva, kad je pročitao posljednje tri riječi.

STRICTURA URETHRAE
(Suženje mokraćne cijevi)

Liječnik može da čini studije na ljudima gradirajući njihov iskaz zahvalnosti za učinjene usluge u brizi za njihovo zdravlje, ali može opažati i rijetke slučajeve ljudske nezahvalnosti ili da se toplomjerno (thermometralno) izrazim, kad ovo čuvstvo spadne ispod ništice, kad se liječniku počne smrzavati srce od nepravde, koju mu čovjek nanaša. Kao liječnik dva puta sam iskusio, koja bolest daje liječniku pravo, da ove bolesnike nazivlje najzahvalnijima.

Dva do tri sata iza ponoći kuca na vratima sobe u kojoj počiva službujući liječnik.

»Molim, gospodine doktore, da dođete u ambulantu. Došao je teški bolesnik«. Tako budi povišenim glasom bolničar, koji već mnogo godina vrši noćnu službu, pa već dobro razumije prosuditi potrebu hitne liječničke pomoći od one koja može čekati do slijedećeg jutra.

U ambulanti stoji pred menom skvrčen stariji čovjek sa zdvojnim izrazom lica od muke, koju već trpi mnogo sati.

U zadnjoj godini je opazio, da sve teže pušta vodu, a sad više ne može deset sati ni kapi pustiti. Jedva se dovukao u bolnicu.

Kad je u tom skvrčenom položaju legao na stol za pretragu to se prikazuje doljnji dio trbuha kao da se unutar ovoga nalazi velika kruglja u veličini ogromne buče.

Odmah je naloženo bolničaru da raskužuje (desinfiscira) sva pomagala za umjetno ispražnjenje mokraćnog mjehura.

Nije prošlo ni pola sata, kad bolesnik – iza kako su ispražnjene tankim cijevnim napravama skoro dvije i pol litre tekućine – naglo siđe sa stola i pokleknuvši na pod izljubi liječniku obje ruke prije nego je to ovaj mogao zapriječiti.

Takova je to muka kod nemogućnosti puštanja vode s jedne strane, a toliko olakšanje iza ispražnjenja s druge strane.

Isti su gest zahvalnosti imala dva bolesnika sa ovom bolesti. Kad se bolesnik malo umirio, tad je pripovjedao kako je prije 25 godina pretrpio dugotrajno liječenje kapavca, tripera.

Sad ga nakon toliko godina ova sužena zaraslica sjetila na onaj mladenački grijeh i labavo liječenje ove bolesti.

Neusserov se gonokok ne širi samo po površini sluznice u mokraćnoj cijevi, već u rijeđim slučajevima prodire i u dubinu tkiva, pa onda zarašćujući stvara dublje brazgotine, koje se s vremenom stežu i time sužuju prolaz kroz mokraćnu cijev. U rijet-

kim slučajevima ovo suženje stvara prigode kad bolesnik iza uspjele liječničke pomoći instinktivno, skoro nehotično pada na koljena u svojim iskazima zahvalnosti i riješitelju ovih silnih muka ljubi ruke.

ULCUS MOLLE — BUBO

(Meki čir — Bolna upala žlijezde)

Uvijek ista pjesma. Svaki bolesnik želi što prije izaći iz bolnice. Ta je želja tako vruća, da mnogo puta izlazi protiv liječničkog savjeta, koji upozorava na bolne posljedice, koje ga mogu stići radi preranog izlaska.

Takova je bolest meki čir, ulcus molle, koji je veoma osjetljiv, ali se širi njegovo djelovanje i trovanje tijela samo u okolini spolovila po mezgovnim žilama i žlijezdama.

Kad se čir očistio i ranica malo ne zarasla, bolesnici sile na slobodu. Savjetuje im se, da još počekaju koji dan, ali malo ih taj savjet posluša.

U mezgovnim se žilama još nalaze živi uzročnici mekog čira. Mnoga zvanja zahtjevaju, da bolesnik mora mnogo pješačiti, skakati, jašiti i t. d. Razni sportovi zahtjevaju takove kretnje, koje uzvrpolje još žive Ducre-ove koke — uzročnik mekog čira — i ovi se popinju kroz mezgovne žile do mezgovnih žlijezda u prigibu doljnje okrajnine te prouzrokuju upalu tih žlijezda, koje su žlijezde onda veoma bolne.

Ovakav bolesnik peti šesti dan došepa opet sam posramljen u bolničku sobu.

Kad ga ugledam moram mu se nehotice nasmijati i pokazati ga ostalim bolesnicima kao primjer,

kakova kazna stizava bolesnika, kad ne sluša liječnikovog savjeta.

Ova komplikacija nije teška, pošto se radi samo o regionalnoj infekciji oko spolovila, ali je veoma bolna, pa baca takovog bolesnika u krevet, a i na operacijoni stol. Takav je bolesnik za više nedelja nesposoban za vršenje svog zvanja.

Uopće su redovito kod mnogih bolesti komplikacije posljedice lakomislenosti bolesnika, koji labavo ili nikako ne slušaju liječnikove dobro mišljene savjete.

Syphilis

(Sifilis)

Teška je to bolest, moguće najteža ako se bolesnik ne liječi u redu, a zapravo nije tako, ako bolesnik točno sluša liječnički savjet.

Nije svrha ovih redaka, da se nabroje sve bolesti našega tijela, koje imadu za uzrok sifilitičku zarazu. Kratko rečeno, nema niti jedne vlasi na našem tijelu, koja nebi mogla oboliti od sifilisa, a što da onda govorim o drugim važnijim organima: srcu, oku, jetrima, zglobovima, živčevlju i t.d.

U milijune se broje nemoćnici, koji imadu to stanje pripisati sifilitičkoj zarazi.

Kolika se bolesna djeca pate po svijetu od bolesti, što su nesumnjivo posljedice sifilitičke zaraze njihovih roditelja?!

Spirochaeta pallida, mnogo traženi, a istom 1905 po Schaudinu i Hofmanu pronađeni uzročnik ove bolesti, nije pogibeljan samo za ono tijelo u koje zasjedne, već znade zaraziti i čitavu obitelj, čitavo selo, dapače i pokrajine.

Malena ranica, koju prostim okom jedva primjećujemo, dovoljna je ako dođe u doticaj sa izlučinom čovjeka, koji boluje na sifilisu, da ga okuži.

To su neposredni načini prenašanja.

Druga je mogućnost posrednog prenosa. Na ovu želim više skrenuti pozornost čitateljevu, jer će se iz nabrojenih istinskih primjera lako osvjedočiti,

kako veliku ulogu igra ovaj način zaraze u našem društvenom životu.

Jasno je, da su razni predmeti, ako nisu raskuženi (temeljito očišćeni) iza uporabe po sifilitičkoj osobi, najčešće sretstvo za izvanspolni prenos. Naprave, koje služe za hranu i piće, žlice, viljuške, noževi, čaše, pehari, lučci (dječje dude) - prečesti su uzroci zaraze.

Predmeti za uređivanje tijela i čistoću, među koje brojimo britvu za brijanje, spužve, kefice za zube, čačkalice, ručnike, oruđe za uređenje nokata na rukama i nogama - razumljivi su predmeti za prenos sifilisa.

Zabavni instrumenti, koji pomoću naših ustiju zvuče: usne harmonike, trublje, zviždaljke, frule itd. mnogo se spominju kao prenosni predmeti.

Ne trebam tek spominjati, da su i pojedina zvanja kod te mogućnosti infekcije više izložena i moraju dvostruko oprezni biti. U prvom redu ona koja imadu zvanično posla sa bolesnim ljudima. Liječnici, sestre pomoćnice, primalje (nudilje) i bolničari moraju osobito paziti na čistoću. Tu može samo lakoumnost biti uzrokom okuženja.

Nekoliko godina iza epohalnog otkrića uzročnika sifilisa, dođe skoro bih rekao još veće otkriće za medicinu, a to je takozvani Wassermanov pokus krvi na sifilis. Principijelnu su ideju za ovaj pokus dali Francuzi Bordet i Gengou, ali Wassermana ide neumrla slava, da je taj pokus praktički primjenio u medicinskom umjeću.

Kako sifilis bezbolno napada na razne organe našega tijela, te potajno i skroz neprimjetljivo ruje u napadnutom organu dok se djelovanje tog organa

ne poremeti ili ne zataji, to je od eminentne važnosti pravi uzrok bolesti ustanoviti odmah u početku obolenja. Za takove je slučajeve Wassermanov pokus krvi nenadoknadiv.

Pošto je Wassermanova pretraga krvi uvedena u opću pretragu napose kod zakućastih obolenja, kod kojih se teško ustanovljuje uzrok obolenja, to stoji liječnik mnogo puta kao u čudu pred činjenicom, da je bolest sifilitičkog roda. Liječnik može obećati bolesnom čovjeku ozdravljenje, ako nije oboljeli organ prekasnim bolesnikovim dolaskom odviše već razoren.

Kroz stoljeća su liječnici upotrebljavali lijekove, koji vode polagano do nestanka bolesnih znakova, dotično do ozdravljenja.

Mnoge su se tjedne bolesnici, dok su sifilitičke zaražene rane zarasle, kretali po svijetu kao pogibeljne bijesne zvijeri, jer je svaki čovjek, koji je došao s njima u pobliži doticaj, bio izravno ili neizravno izvrgnut pogibelji obolenja.

Tad se pojavio kao kakav sjajni spasitelj na nebu — profesor Ehrlich iz Frankfurta na Majni.

Taj je kemijskim putem uz mnoge dugotrajne, točne pokuse na životinjama, samo Germanima prirođenom ustrajnošću, pronašao lijek po kojem nestaje uzročnika sifilisa već nakon 2–3 sata sa površine vidljivih rana, pa ove za 2–3 dana zarastu.

To znači, da je zaraženom čovjeku oduzeta u najkraće vrijeme mogućnost da svoje domare dalje stavlja u pogibelj zaraze, bilo iz neznanja ili lakoumnosti.

To je neprocjenjiv napredak za liječenje sifilisa.

Ja sam imao sreću, te sam u dva maha dobio pristup u njegov laboratorij i došao lično s njime u usmeni i pismeni saobraćaj. Nije bilo narodnosti, a ni kraja na ovom svijetu, odakle nisam sretao liječnike, stručnjake u laboratorijumu u (Speyer-Hausu«.

Speyer je bio bogat čovjek, koji je osnovao veliki laboratorij, u kojem je čednom učenjaku kakav je bio Ehrlich, dana prilika da je mogao pod stare dane tako velikim otkrićem usrećiti čitavo čovječanstvo.

Ehrlichov je lijek pridonio, da se javljaju već iz nama sve bližih zemalja glasovi, kako ta bolest izumire.

Priznajem, da se još ne mogu zaklopiti knjige, koje pišu o velikom Ehrlichovom otkriću, jer kad bolesnici liječeni ovim lijekom dosegnu 80-tu i 90-tu godinu, tad se tek može konačni sud izreći.

Nadam se, da će i naš narod doživiti čas, kad će liječnici izjaviti, da i kod nas opažaju opadanje i izumiranje sifilisa . . .

ULCUS DURUM — SYPHILIS
(Tvrdi čir — Sifilis)

Potiho je zatvorio za sobom vrata taj 27-godišnji mladić, koji je prije sedam godina prvi put ta vrata otvorio sa strahom i u zdvojnosti, koja ga je skoro dovela pred zadnji čas ovoga života.

U duhu se živo sjećam mladića, koji je u svojoj 21-voj godini burno zakucao još tamnog, hladnog, snježnog zimskog jutra na ova vrata i ne čekajući odgovora nahrupio u sobu.

Tu je sjeo na prvo sjedalo i pokrivši lice sa oba dlana ruku, podbočio se laktovima o koljena, te bolno izrekao jecajućim glasom:

»Gospodine doktore! Ja ću se ubiti! Ja idem u Savu!«

Odložio sam novine koje sam čitao i pogledavši točnije mladića, shvatim kako pred menom stoji skroz mlado čeljade, koje mora da iza svog prvog nesmotrenog grijeha nosi posljedice ovog lahkoumnog koraka.

Navikao u mojem zvanju na slične ispade, nagovorim nesretnika blagim glasom:

»Pa što se desilo, mladi prijatelju, što vas toliko uzrujava?«

»Bio sam jučer kod jednog doktora, koji mi je rekao da sam obolio na sifilisu! Ja to neću preživjeti.«

»Pa to nebi bilo toliko zlo, da čovjek odmah zdvaja i pomišlja na izvršenje nepopravljivih čina!«

Dok on krzmajući prikazuje svoju bolest, uvidim kako moram oprezan biti s ovim bolesnikom.

Na spolovilu opazim tipični čir sa okolišnim velikim bezbolnim žlijezdama, koje su odgovarale šestoj nedelji obolenja. Drugih općih znakova još nema.

»Pa to još nije sigurno, da se radi o sifilisu! Napose još nema znakova općeg obolenja čitavog tijela. Uzeti ću vam krv, pa ćemo sutra već imati sigurnost da li je i u kojoj se mjeri bolest raširila u vašem tijelu, jer je to za konačno izliječenje veoma važno!«

Mladi me bolesnik nagradi za moje riječi zahvalnim pogledom i mirnim mi gestom pruži podlakticu za oduzimanje krvi.

Sutradan eto ga, pa u svemu ponašanju skroz promijenjen dolazi pred mene, ali ovaj put ga ja smjesta pozdravljam, čim je prestupio prag sobe:

»No vidite, da nije tako strašno, kako si vi to pretstavljate! Krv se doduše muti, ali ćemo shodnim liječenjem predusresti obolenje čitavog tijela!«

Uvjerio sam ga dalje, kako je dragocjen svaki čas, da što prije dođe u liječenje i s velikom je pripravnošću primio odmah prvi obrok shodnoga lijeka.

Nastavio je još većim marom, kad je opazio da mu je ogromna rana za šest dana zarasla i da se smanjuju bolesne okolišne žlijezde.

Iza prve kure od osam nedelja slijedila je u propisnom međuvremenu slijedeća i tako je u određenim vremenskim razmacima liječenja dočekao, da mu je krv trajno ostala čista.

U medicinskim knjigama piše i svakidašnje liječničko iskustvo nas uči, da je nakon trogodišnjeg liječenja sifilis izliječen.

Kako se u novije doba pretražuje za sigurnost i kičmeni sok, to je ovaj već pretražen prije jedne godine i pronađen potpuno zdrav, a sad opet kraj čuvstva potpunog zdravlja želi prije stupanja u brak ponovno točnu pretragu.

Bog zna kako bi bolesnik bio proveo prije sedam godina, da je ostao u zdvojnim mislima svoje bolesti.

Sličnu sam zdvojnost opazio kod mnogih bolesnika, koji su dolazili po liječnički savjet za veneričke bolesti. Teško si je pretstaviti, kako je mnogo puta mučno umiriti onako mlado čeljade i na ispravni put dovesti te ga održati u gdjekad potrebnom višegodišnjem liječenju.

Moram pohvaliti moje bolesnike, da ih malo ima, koji premda u mlađahnoj dobi nebi poslušali liječnički savjet i da se je velika većina liječila do osudne liječničke izjave, »da su sad potpuno zdravi«.

I opisani se slučaj sa svojom mladenačkom dobom od 21 godine s vremenom posve smirio i održavši točno potrebno liječenje od tri godine proglašen je već prije više godina potpuno zdravim.

Veliko je pitanje što bi se bilo dogodilo, da nisam već kod prvog susreta opazio, da pred menom stoji do skrajnosti uzrujan mladić i da mi nije uspjelo dokazati izlječivost sifilisa.

Kod liječenja sifilisa i uopće kod svake veneričke bolesti mora imati liječnik uvijek na umu, da tu stoji pred njim individuum, čovjek samac kojemu je liječnik sve i sva, pa se mora prvi posjet upotrebiti i za upoznavanje duše dotičnog tjelesnog bolesnika.

Nema tu šabloniziranja, što znači jednako prosuđivanje svakog čovjeka, već liječnik mora uvijek individualizirati, dakle prosuđivati svakog pojedinog čovjeka po posljedici, koju je uzrokovala venerička bolest na njegovu dušu.

Samo tad će liječnik imati poslušne bolesnike, pa će moći uspješno djelovati u svom zvanju.

ULCUS DURUM AD LABIUM SUPERIOR

(Sifilitični čir na gornjoj usni)

»Opet su primili tri bolesnice, a nemamo kreveta!« — potuži mi se stara bolničarka kod dolaska na odjelenje.

U tom smo slučaju morali dok se isprazni krevet - skroz nehigijenski - strpati na jedan krevet dvije

žene, kod kojih ne postoji pogibelj međusobne zaraze.

Kod vizite stoji pred menom čitava obitelj. Žena preko 50 godina stara. Kćerka od 20 godina sa 9-godišnjom sestrom.

Kod pretrage ustanovim, da su sve tri osobe obolile na sifilisu.

20-godišnja kćerka je bolest u kuću donijela, jer se nalaze znakovi bolesti, koji se tek nakon 12 nedelja javljaju.

Majka pokazuje na prstu lijeve ruke početni čir, jer taj označuje mjesto na koje je uzročnik ove bolesti ušao u tijelo. Postoje već velike bezbolne žlijezde pod laktom i lijevim pazuhom.

9-godišnja sestra ima tvrdokornu ranu na gornjoj usni, koja neće nikako zarasti. Ta je rana ne smeta, ali opaža da joj je na licu ispred uha otekla velika žlijezda. Jednake se žlijezde nalaze pod bradom.

Najvolio bi ovu obitelj fotografirati. Tad bi tu fotografiju raspačao po svem svijetu za prikaz koliko nastaje nevolja uslijed neznanja i ljudskog lakoumlja. Tako su tužnu grupu sastavljala ova tri obiteljska člana.

Ali to bi bila tek jedna takova slika sifilisa u obitelji, a koliko sam samo ja vidio takovih slika u ovim mnogim godinama mojeg stručnog liječničkog djelovanja!

Redovito je krivo neznanje za ovakav način širenja bolesti, a k tomu dolazi još ljudska lakoumnost.

Ova odrasla djevojka - koja je lakoumnošću do bolesti došla - morala se je odmah povjeriti kojemu

liječniku i sigurno bi bilo spriječeno daljnje širenje ove bolesti.

Majka je došla sa malom ranicom na prstu u doticaj sa bolesnom kćerinom sluzi ili je prala rublje bolesne kćeri i tako dobila početni čir na prstu.

Mala je sestra sa neznatnom ogrebotinom na usni poljubila bolesnu sestru, a ova joj je iz neznanja za ovo milovanje usadila na usni uzročnika sifilisa, koji sad prodire u njezino još djetinjsko tijelo.

Ova je bolest tvrdokorna i mora se godinama stručno liječiti u stanovitim vremenskim razmacima.

Što to znači za ovakovu obitelj?!

Liječnik im tumači, upozorava, ali kako malo ljudi to vjeruje? Kako malo ljudi posluša liječnički savjet?!

Slijede neizbježive - mnogo puta nepopravljive posljedice ove teške bolesti, pa ako ne pogibaju odmah, a ono postaju invalidi na teret obitelji i državi.

ULCUS DURUM LINGUAE
(Sifilitični čir na jeziku)

Odmah sam shvatio situaciju.

Mladi bračni par, otac i majka, bolesno dijete i punica.

Liječnik ih je poslao iz provincije u grad na stručno liječničko savjetovanje.

Dijete već nekoliko nedelja slabi, veoma je nemirno i dobiva na usnama i na jeziku neke rane.

Ustanovim sumnjive znakove sifilisa.

Kako otac i majka niječu sličnu bolest, to im predložim pretragu krvi.

Drugi je dan ustanovljeno, da je kod obih roditelja krv zdrava, ali je kod jednogodišnjeg djeteta bolesna.

»Pa kako je to moguće« — pitaju nepovjerljivo.

»Netko mora biti u kući bolestan i od toga je dijete obolilo. Taj bolesnik je dijete poljubio ili je inače došla bolesna izlučina u doticaj sa dječjim ustima.«

»Dijete je došlo u doticaj samo sa domaćim ljudima, a ti su zdravi.«

Slijedi kratka šutnja za koje me kriomice povuče baka za rukav. Odmah sam razumio, da je tu neka tajna po srijedi.

Odredio sam potrebne mjere opreza za liječenje maloga djeteta i napisao sve shodne lijekove, pa otpustim zabrinute mlade roditelje kući sa pismenom uputom za njihova liječnika.

Kad su bili već na vratima sjeti se baka da me konzultira radi ispadanja vlasi.

Pošto su mladi otišli i baka sama zatvorila vrata za njima, zaleti se do mene i kao bez daha izreče:

»Ta ja sam bolesna na ovoj bolesti, ali to nitko osim mojega muža nezna. On je, stari griješnik, prije dvije godine donio tu bolest kući. Od onda se oboje onako potajno liječimo, što nam nije lako, jer u kući ima mnogo rođaka. Vi dakle mislite, gospodine doktore, da sam ja dijete okužila? Istina, ja ga gdjekad poljubim, kako već svaka baka svoga unuka poljubi i mnogo sam s njime. K objedu uvijek ga donesu k nama, pa s nama jede. Ja sam mu mnogo puta prožvakanu hranu stavljala u usta.«

»I s ovom prožvakanom hranom okužili ste jadnoga unuka« - upadnem ja u ovo pričanje.

»Pa što vas nije liječnik, koji vas liječi, upozorio na sve mjere opreza kod ove bolesti?!«

»Ja nisam bila nikad kod liječnika, već mi je moj muž donio lijekove, koje je njemu liječnik propisao. Tako smo sve to u tajnosti liječili. Nije me upozorio, da je to lako prenosiva bolest, pa sam sada upravo zdvojna, što će od mog malog unučića postati. Samo vas molim, gospodine doktore, da pred mojom kćeri i pred zetom zatajite način, kako im je dijete otrovano.«

Obećam sačuvati liječničku tajnu, premda je nisam dužan držati kod tako lakoumnih i neopreznih ljudi kao što je njezin muž, ali sa zahtjevom da on ovih dana dođe ovamo, jer želim s njim govoriti.

Treći dan evo već čovjeka, koji mi se sav zdvojan predstavi kao nesretni djed onoga mališa.

Uvjerava me kako ga je njegov liječnik upozorio na veliku pogibelj izvanspolnog načina okuženja u obitelji, ali je držao da liječnik pretjerava, pa nije ni ženu na to upozorio. Obećaje da će sve učiniti samo da dijete ozdravi i da ne doznadu mladi roditelji kako je dijete obolilo. »Moj zet bi me ubio, kad bi saznao da sam ja krivac za svu ovu nevolju«.

Ovaj put se djed točno držao svih liječničkih uputa, samo da sve ostane u tajni. Svake je godine prikazivao unuka. Mališ je uz shodno liječenje lijepo napredovao.

Zadnji put sam ga vidio čila i zdrava, kad je prije godinu dana pozvan u vojsku.

ULCUS DURUM TONSILLAE
(Sifilitični čir na tonzilama)

»Molio bih vas, kolega, za informaciju o bolesnici M., koja već pet nedelja leži na vašem odjelenju.

Želio bih znati, na kakovoj bolesti boluje i u kojem je stanju primljena u bolnicu? Ona je bila prije primitka u bolnicu u vašoj ambulanti, pa ste iza pregledbe zahtjevali, kad je izjavila da služi u jednoj obitelji, da smjesta napusti to mjesto i dođe u bolnicu.«

»Sjećam se točno te bolesnice. Ona je imala po svem tijelu manifestne (vidljive) znakove sifilisa, pa je bila u svom službovnom odnosu veoma pogibeljna, da izvanspolno zarazi svoju okolinu.«

Na to će kolega sa zabrinutim glasom: »Liječim njezinu bivšu gospodaricu već više nedelja na sumnjivoj rani na lijevoj tonsili (žlijezda u formi mandule u stražnjem dijelu ždrijela), koja neće nikako zarasti. Pošto su se pojavile po vratu oveće bezbolne žlijezde, to se bojim da se radi o sifilitičkoj naravi ove rane. Ja ću vam poslati bolesnicu da je pregledate i eventualnu pretragu krvi provedete.

Još isti dan potraži me bolesnica. Našao sam već opisano stanje i oduzeo krv za pretragu.

Teško si je pretstaviti zaprepaštenje ovakove vrijedne i čestite supruge i majke, kad čuje da boluje na bolesti, koja prijeti cijeloj obitelji kod najmanjeg propusta nužnog opreza.

U kratko mi ispripovjeda, kako je po svoj prilici ona došla do zaraze.

U kuhinji je kraj vodovoda stajala čaša, da služi ako tko ožedni.

Tako je i ona, gazdarica, pila iz ove čaše, kad bi koji put pomagala u kuhinji. Kako je često poboljevala na vratobolji, to je sigurno ušao uzročnik sifilisa tim putem u njezino tijelo. Besmisleno bi bilo sada jadikovati radi svojega neopreza, jer je

pila iz čaše, koju nije prije temeljito očistila. U ovoj nevolji može još govoriti o sreći, da su suprug i dijete pronađeni potpuno zdravi.

Poznam mnogo obitelji, u kojima su neki članovi, a gdjekad cijela obitelj, na ovakav nedužan način zaraženi.

Koliku obavezu u mjerama opreza moraju ovakovi bolesnici preuzeti na sebe u svojem socijalnom položaju, to se teško opisuje i obdržava, a ipak mora biti, jer su inače najbliži rođaci izvrgnuti tako teškoj bolesti.

Spomenuta gospođa se u nizu godina potpuno izliječila, ali koliko je to stajalo muke, straha, uzrujavanja i materijalnih žrtava!

I makar ju više liječnika uvjerava, da je potpuno izliječena, ona opet sumnja da ne bi suprug ili sin obolili i strepi neprestano pred strašnim posljedicama ove bolesti.

ULCUS DURUM COLLI

(Sifilitični čir na vratu)

»Molim vas, gospodine doktore, da mi pregledate krv, šalje me gospodin doktor M., jer veli da mu se osip, koji mi se pojavio po tijelu, čini veoma sumnjivim« – doda sa ironičkim smješkom bolesnik.

Pripravim sve za oduzimanje krvi, a bolesnik svukavši kaput i razgalivši lijevi lakat umoli me, da i ja taj osip promotrim. Digne košulju, pa mi pokaže po čitavom tijelu rasprostranjeni sifilitički osip.

Upitno me pogleda, a ja vadim krv i kod toga također izjavljujem, da je ovaj osip više nego sumnjiv na sifilitičku zarazu.

»Pa to je nemoguće! Ja sam uredan i čist čovjek. Jučer sam se vratio sa ratišta. Nisam kroz pol godine došao u priliku za obolenje. Izvolite me pregledatii i vidjet ćete, da nisam imao nikakove rane od koje mi se mogla otrovati moja krv.«

Tek ga na brzu ruku pregledam i zbilja nisam našao na običnim mjestima znaka za ulaz Spirochaete pallide.

Naručim ga za sutradan, kad će biti pretraga krvi već obavljena.

Sutradan je potvrđeno, da je kolegina sumnja i moja tvrdnja bila istinita.

Krv je nađena bolesnom.

»I opet velim, da je to nemoguće. Moja je savjest čista, a rane za koje me ispitujete nisam imao nikakove.«

Umolim da se još jednom svuče.

Redom promatram cijelu površinu kože i vidljive sluznice. Najednom opazim ispod brade s desne strane na vratu malu brazgotinu i napipam na tom mjestu kao oveći lešnjak bezbolnu žlijezdu.

Upitam kad je imao na ovom mjestu prišt ili što slična, što ostavlja brazgotinu.

»Ah! Na tom me je mjestu prije dva mjeseca porezao brijač kod brijanja. Rana nije bolila, ali je dugo zarašćivala.«

»Ovim rezom britve, s kojom je prije vas brijan sifilitičan čovjek, a britva nije dovoljno očišćena – vi ste zaraženi sifilisom. Ova je bolest uslijed nepažnje i brijačeve kažnjive nečistoće upravo ucijepljena u vašu kožu.«

Bolesnik je bio mojim otkrićem sav slomljen. Morao sam ga tješiti i uvjeravati, kako to nije ne-

sreća već samo neprilika, pošto se može točnim liječenjem opet sve popraviti.

Doveo je ženu i dijete, koji su i kod ponovne pregledbe pronađeni zdravima.

Liječio se točno i izliječio ovu bolest.

Svakogodišnjom je pretragom krvi to ustanovljeno.

To je bolesnik, koji je bio u mogućnosti, da se brzom i točnom pretragom ustanovila bolest, pa je priveden dugotrajnom ali i uspješnom liječenju.

Koliko međutim bolesnika hoda po svijetu, koji nisu u prilici da opaze sumnjivi osip, da se taj točno i stručno pregleda, a pogotovo koliko imade ljudi, koji nisu u mogućnosti radi raznih socijalnih, materijalnih i t. d. razloga provesti višegodišnje liječenje?!

Kod takovih nesretnika nastupaju na raznim organima neizlječive bolesti, uslijed kojih onda daleko prije vremena svršavaju svoj mukotrpan život.

ULCUS DURUM DIGITI

(Sifilitični čir na prstu ruke)

Bili smo kolege kroz mnogo godina, dapače prijatelji i radili više godina zajedno, starajući se za zdravlje drugih. On stariji kojih sedam godina od mene.

Jednoga dana ugledam ga u liječničkoj čekaonici među drugim bolesnicima. Priđem odmah k njemu i pozovem ga da uđe, jer kao liječnik imade prednost da uđe prvi, pošto se tome zvanju uvijek žuri k drugim bolesnim ljudima.

Uđe i tu mi ispovjedi, kako se njegov stari sifilis opet pojavio poslije mnogo godina.

Začudim se, jer mi nije bilo poznato, da je ikad bio bolestan, a toliko smo godina radili zajedno.

Pa zar ti nije poznato, na kako tragičan način sam se inficirao?«

Kad sam to zanijekao, počne on da priča:

»Bio sam posve mlad liječnik. U bolnicu su dovezli majku u desperatnom stanju, jer nije mogla roditi. Dijete se nalazilo u poprijekom položaju. Teškom su mukom ispravili taj položaj.

Meni je pruženo posve modro, slabunjavo dijete, da ga umjetnim disanjem dozovem u život. Skoro sam čitavi sat izvađao na zamrlom djetetu kretnje umjetnog disanja. Kako nije bilo izgleda u uspjeh, to mi je šef izjavio, da obustavim ovaj naporni posao.

U brizi za dijete i kasnije za majku nisam podavao dovoljno pažnje maloj zanoktici, koju sam baš taj dan imao na desnom kažiprstu.

Majka se nalazila u već otrovanom stanju kad je primljena u bolnicu, jer ju je uhvatila teška groznica, koja je tako pogibeljna kod porodilja.

Drugi dan je ponovno pregledana i ispirana i kod toga su opaženi znakovi sifilisa u okolini spolovila.

Na upit – govoreći kao iz sna – uslijed velike vrućine, ali se ipak razabire – izjavila je da je obolila na sifilisu od muža, koji je prije mjesec dana umro na paralizi.

Kad sam to čuo, prošla me jeza.

Poletim u mrtvačnicu, gdje još leži lješina novorođenčeta. Na tijelu se vide kod točne pretrage nedvoumni znakovi prirođenog sifilisa. Mene je oblio hladni znoj, moja se zanoktica od jučer upalila

i postala veoma osjetljiva. Pođem odmah u ambulantu te peri i pali ranicu sa svim mogućim sredstvima.

Jasno je da se rana kroz to još više upalila, ali sam imao umirenje da sam makar i kasno proveo sve što se mora kod točne desinfekcije učiniti.

Slijedili su dani užasa. Rana je doduše glatko zarasla, ali sve veće naticanje bezbolnih mezgovnih žlijezda pod laktom i pod pazuhom bili su jasni znakovi, da se je za onda još nepoznata Spirochaeta pallida širila po mojem tijelu.

U sedmom sam tjednu već opazio uz prethodnu glavobolju lahki osip po tijelu, koji je bio jasni dokaz sifilitičke infekcije.

Odmah sam počeo točno liječiti moju bolest po svim pravilima stogodišnjeg medicinskog iskustva.

Možeš si jedva pretstaviti moje duševno raspoloženje kao mladog nadobudnog liječnika, koji je skoro kod prvog koraka u praksu zadobio takovu infekciju, koju mora više godina liječiti? Kolike sam noći nemirno spavao u brizi, da ne zanemarim sve mjere opreza i da u mojem zvanju ne zarazim drugoga!

Pošto sam se točno izliječio, to sam živio u nadi da ću se posve izliječiti i da me onda neće stići teške posljedice sifilisa.

Tako sam u četvrtoj godini liječenja proglašen zdravim.

Kasno sam se vjenčao, pošto mi je to nekoliko liječnika dozvolilo.

Moja je žena ostala zdrava. Sin mi se rodio zdrav. Ipak sam živio u vječnom strahu, da se ne

pojave na sinovom tijelu kakovi znaci nasljeđenoga sifilisa.

Nešto sam se smirio, kad je prije više godina uvedena pretraga krvi na sifilis po Wassermanovoj metodi i ova kod mene ispala negativno.

Sad dolazim k tebi, pa te molim da mi i ti pregledaš krv po najnovijim točnijim metodama.«

Izrečeno, izvršeno.

Sve su pretrage ispale negativno, pa sam mu za dva dana mogao čestitati na stečenom zdravlju.

Nije to šala, prolaziti liječenje kroz tri godine, ali je ipak dostigao čežnju bolesnog čovjeka. Kruto je okajao svoju lakoumnost u propustu desinfekcije svojih ruku iza doticaja sa nepoznatim ljudskim tijelom, kojom je prilikom došla Spirochaeta pallida kroz zanokticu u njegovo tijelo.

Otac onoga djeteta umro je na posljedicama sifilisa, majka na posljedicama bolesnog poroda i slabo liječenog sifilisa, dok je slabunjavo dijete sa znacima nasljeđenoga sifilisa došlo na svijet već u zamrlom stanju.

Jedini je liječnik ostao kao posljednja karika u ovom tužnom lancu ljudske lakoumnosti.

ULCUS DURUM MAMMAE SIN.

(Tvrdi, sifilitički čir na sisi)

»Molim vas, gospodine doktore, da pogledate ove dvije ranice, koje nikako neće zarasti«.

Majka od sedam i devetgodišnjeg djeteta pokazuje mi na lijevoj sisi dvije male, plitke derotine. Prepišem neku mast s kojom mora imati pokrite ove derotine kroz pet dana, a tad neka se opet prikaže na ponovni pregled.

17

Ona nije došla peti dan, a ni petnaesti, kad sam ja nastupio moj godišnji odmor.

Iza dva mjeseca eto je opet u bolničkoj čekaonici.

»Vi ćete se začuditi, gospodine doktore, kako su se one male ranice raširile«.

Gledam široke i duboke rane na mjestu onih derotina, a ove rane imadu tipičan izgled za stari sifilis.

»Pa zašto niste poslušali, kad sam vas prije dva mjeseca naručio? Ove se derotine nebi tako razvile i prije bi došli do istine o vašoj bolesti, a vi bi prije došli do shodnog liječenja.«

»Rane nisu bolile, pa sam se uvijek nadala da će ipak jednom zarasti«.

Pretraga krvi ustanovila je, da se zbilja radi o sifilitičkoj naravi ovih rana.

Pozvao sam i supruga, koji je jednako tvrdio kao i žena, da su oni bili uvijek zdravi, a i djeca su im zdrava.

Muževa krv pronađena je zdravom.

Sad je istom bila zagonetka za mene, jer sam si razbijao glavu, na kojem je kraju tijela ušla Spirochaeta pallida u ovo tijelo. Forma sifilitičkog nastupa je kazivala, da je to moralo biti prije više godina.

Muž i žena stoje preda mnom i gotovo ne vjeruju, da se radi o tako teškoj bolesti.

Ja sve pitam – i mislim na premnoge slučajeve, koje sam u nizu godina vidio – nije li imala kakovu dugotrajnu ranu na ustima, u vratu, na prstu itd. Ona se ne sjeća.

»Niste li moguće dojili koje tuđe dijete?«

Žena se tek nasmiješi i odgovori:

»Ne, nisam. Dojila sam jedno moje sada devet godina staro dijete, a ono mlađe nisam, jer su me proglasili preslabom«.

Mjerim sobu šečući ispred njih i razbijajući si glavu sa pitanjem, gdje se je nalazio početni čir?

Najednom primi žena muža za ruku i reče: »Sjećaš se, kako smo bili prije sedam godina na ljetovanju u jednom selu kraj P. Tu doleti jedne večeri općinski bilježnik, pa me zamoli, da pošto sam pred kratko vrijeme rodila, da dadem malo mlijeka novorođenom slabunjavom djetetu, koje su čas prije našli žandari izloženo na cesti. Dijete je veoma slabo, ali još živi. Moguće nam uspije toga crvića uzdržati na životu sa pravim majčinim mlijekom. Ja sam se sa velikim marom posvetila tome kroz dva dana, ali sve badava, jer je život u djetetu ugasao.

Točno se sjećam, da sam iza toga dobila na sisi ranicu, koja nije htjela dugo zarasti.

»Ovo vas je dijete zarazilo sifilisom, sa kojim je ono došlo na svijet.«

Zgrozio sam se u sebi nad ovim neopravdanim udarcem sudbine.

Žena hoće djetetu dobro, da ga spasi i uzdrži na životu, a sudbina ju za ovo dobro djelo tako kažnjava, da joj po istom djetetu ucjepljuje u tijelo uzročnika sifilisa.

Htjela je učiniti dobro djelo i u ovom ushitu zaboravila je mjeru opreza, dozvolivši da joj se strano, na cesti nađeno dijete, ustima priljubi k tijelu.

Sve troje smo bili uzbuđeni,

Žena se prva snašla.

»Hvala Bogu, da su mi muž i djeca zdravi ostali . . .«

Pošto obiteljsko gospodarstvo samo na njezinim ramenima stoji, to može tri puta nedeljno samo rano u jutro primiti lijek.

Ljeti i zimi doleti u jutro po lijek, pa se žuri kući, da probudi djecu za školu i da pripravi zajutrak za cijelu obitelj.

Ne tuži se nikad na sudbinu, jer su joj muž i djeca ostali zdravi . . .

PANARITIUM DIGITI MANUS

(Navodno kukac na prstu ruke)

»Klanjam se, gospodine kolega« – pozdravlja me svojim poznato ljubeznim i jovijalnim načinom mnogo stariji kolega, ulazeći u moj laboratorij. Odzdravim učtivo jednoga od seniora našega zvanja i opazivši da ima povoj na desnoj ruci, upitam odmah što se dogodilo?

»Ah! Molim vas, takova neprilika za mene, koji se bavim bolestima zubi i ustiju. Već šest nedelja patim od kukca desnog kažiprsta, koji se teško popravlja. Jedan dan bolje, pa gorje. Danas su kolege opazili neki osip po tijelu i poslali me k vama, da i vi kažete vaše mnijenje.«

Razumije se, da sam odmah najpripravnije umolio, da skine gornje odijelo i da mi pokaže taj osip.

Jedva je skinuo košulju, kad mi se smrkne lice. Ta to je sifilitički osip.

Skinem s bolesnog prsta povoj i tu se vidi glatka rana, tamno crvene boje, koja je pokrita sa malo gnoja i skroz bezbolna. Sve karakteristike tvrdog čira ili početnog sifilisa.

Kažem kolegi, da je osip veoma sumnjiv i zato ću mu pregledati krv na eventualnu sifilitičku infekciju.

Primio je tu vijest dosta hladnokrvno, s izjavom, da je što se tiče zaraze osobito na prstu u svom zubarskom zanatu uvijek bio fatalista. Suđeno – dosuđeno.

Dakako da je pokus krvi ispao pozitivno i kako se je u ovo 24 sata malo pomirio s mišlju sifilitičke zaraze, to je primio sve odredbe glede daljnjeg liječenja upravo katonskim mirom.

Imao je radi ove bolesti u svojem zvanju mnogo neprilika, ali je proveo točno liječenje, te se još i danas kao čovjek, koji je prošao 80-tu godinu, nalazi zadovoljan u jednom provincijalnom mjestu.

Nije to jedini liječnički slučaj kod ljudi, kojima iziskuje zvanje u tuđim ustima prstom baratati, već su još tri jednaka slučaja kroz moje ruke prošla.

To je lakoumnost ili pomanjkanje dužnog opreza, a ne fatalizam s kojim se je tješio stariji kolega. Kako to da ne stigne isti fatum stotine drugih, koji dnevno kopaju i ruju po tuđim krvno nepoznatim ustima?!

VITIUM CORDIS

(Griješka na srcu)

»Šta je F. vaš muž, koji služi kod grada?« — upitam ženu, dok sam joj oduzimao krv u svrhu pretrage na sifilis.

Kratkog daha isprekidanim mi riječima to potvrdi, a svaka joj je riječ koju bi izrekla, zadavala muke. Doljnje okrajnine i trup bili su silno nabrekli od skupljenje tekućine, pošto bolesno srce nije više

smagalo dovoljno snage, da u redu obavlja svoju funkciju.

Slijedećeg sam prijepodneva mogao već izdati internom odjeljenju pozitivni rezultat krvi kod gospođe F. i tim sam dao liječnicima putokaz, u kojem se smjeru mora pokušati liječenje. Bilo je van svake sumnje, da se je bolest srca razvila kao posljedica zastarjelog neizlječeng sifilisa. Kako sam bio na mojem odjeljenju zaokupljen mnogim poslom i brigama, skoro sam zaboravio na njezinoga supruga, gradskog podvornika.

Prošla su od tada četiri mjeseca, kad dođe taj podvornik u bolnicu, da mi uruči jedan službeni spis.

Čim sam ga ugledao sjetim se njegove žene i rečem:

»Čujete F., ja sam prije više mjeseci ustanovio, da je vašoj ženi krv pokvarena«.

»Da! Da! Veleučeni, ali joj se Bog već pred dva i pol mjeseca smilovao i riješio ju velikih muka, koje joj je uzrokovala bolest na srcu«.

»I vi morate imati bolesnu krv, moguće još iz mladosti?!«

»Ja sam bio uvijek zdrav. Moguće koja ogrebotina, ali i ta je brzo zarasla. Jedino na čemu već preko 15 godina bolujem je reumatizam u kostima i zglobovima. Još pokojni gospodin fizik Š., a i sadašnji R. šalju me svake godine bilo u Varaždinske Toplice ili u Topusko. Boli tad malo popuste, ali se opet vraćaju. To ne bude nikada drugačije.«

Nakon dugog nagovaranja pruži mi ruku i ja mu oduzmem krv u svrhu pretrage.

Pokus je ispao pozitivno, kao i kod pokojne žene.

Kada je to čuo bio je osupnut, jer se očito sjetio svih muka, koje je pokojnica prošla.

Uhvatio sam taj čas i predstavio mu sve teške patnje i posljedice neliječenog sifilisa. Rekao sam, kako sam uvjeren, da ta njegova dugotrajna kostobolja nije drugo no sifilis, koji njegovo tijelo razara sve potajice.

Predložim mu stručno liječenje, koje on pod dojmom prijašnjih razlaganja drage volje prihvati.

Bio je u dugotrajnom liječenju točan.

Boli se u zglobovima više nisu javljale. Tako je svoj godišnji odmor ugodnije sprovađao, jer nije više morao pohađati ljekovite kupelji.

Veselo bi me kod susreta pozdravljao i skidao službenu kapu, kao da pozdravlja kakova kardinala u ornatu.

PERICHONDRITIS LARYNGEA SYPHILITICA

(Sifilitička upala grla)

»Ne boj se mala! Neću ti učiniti ništa na žao« — mirim djevojčicu od pet godina, koja se drži grčevito za majčinu suknju, dok ju majka gura u liječničku sobu za pretragu.

Na vratu ima veliki povoj.

Majka moli, da joj po uputi poznatih liječnika stručnjaka za bolesti grla pretražim krv na sifilis.

Malo milom, a malo silom, uzmem toliko krvi koliko je za pretragu potrebno. Kod tog me je oduzimanja začudilo, da mala ne viče, pa sam ju po-

hvalio kako je stisnula zube i ovo malo boli strpljivo podnaša.

Majka se tek bolno nasmješi, pa mi tumači da mala ne može ni riječi progovoriti, jer kako se prije dva dana u noći skoro zagušila radi dugotrajne bolesti u grlu, te su joj morali otvoriti operacijom novi put za potrebni zrak za disanje. Od tog časa ne može više izreći ni riječi, jer joj zrak ulazi i izlazi na umjetni otvor na vratu, a ne prolazi kroz grlo gdje se stvaraju glasovi za naš govor.

Kako je vrat bio pokrit velikim povojem, to nisam ni opazio da je ovoj djevojčici tako zvanom Trocheotomijom stvoren novi put na prednjoj strani vrata i ispod grkljana - za strujanje kod disanja potrebnog zraka.

Dalje mi je majka kazivala, kako njezina kćerka već dva mjeseca boluje na tegobama u grlu, pa da sve teže diše. Liječila su je dva stručna liječnika za taj organ, ali je bolest sve više napredovala. Prije dva dana samo da se dijete nije zagušilo.

Pozvala je trećeg stručnjaka i taj je saslušavši mnijenje prve dvojice za tegotne pretrage unutrašnjosti vrata, dok je još držao zrcalo u vratu, izrekao sumnju: »Nije li moguće cijela bolest od prirođenog sifilisa?«

Kako nije bilo prilike za gubitak vremena, jer je prijetilo zagušenje, to je u brzini izvedena operacija za umjetni prolaz potrebnog zraka za disanje.

Zaključeno je čim prije provesti pretragu krvi na sifilis.

Slijedeći je već dan ustanovljeno, da mala boluje na sifilisu i prepuštena mi je na stručno liječenje.

Za osam dana mi povjeri majka, da mala već šapće kad prstom zatvori umjetni otvor na vratu, jer otečene glasiljke u grlu propuštaju već nešto zraka.

Za dvije je nedelje već glasno govorila.

U petoj nedelji bez povoja veselo pozdravlja, jer je bolesna sifilitička oteklina na glasiljkama prošla, pa su joj mogli zatvoriti umjetni otvor za disanje. Veselo je bilo žensko biće, jer je normalno disala i povratio joj se dar govora.

Kod posljednjeg je posjeta skoro zavikala za oproštaj svoj zahvalni: »Ljubim ruke« . . .

GUMA SYPHILITICUUM HEPATIS

(Sifilitička novotvorina na jetrima)

»Gospodin doktor G. poslao je ovu krv iz sanatorija i umolio za što skoriju i točniju pretragu na sifilis po najnovijoj metodi« — kaže sluga i predaje staklenku sa sadržajem krvi.

Obećajem, da će rezultat biti sutra prije podne gotov.

Baš sam svršio pretrage krvi, kad se otvaraju laboratorijska vrata, a kolega iz sanatorija me pozdravlja i uzbudljivo zapita, kako je ispao Wassermanov pokus krvi?

Potražim stalak na kojemu je bila kontrole radi pod dvostrukim brojem upisana krv iz sanatorija i vidim, da su svi pokusi jasno pozitivni.

»Dakle je moja sumnja za vrijeme operacije bila opravdana« — reče više za sebe.

»O kakovom se to sigurno interesantnom slučaju radi?« — zapitam kratko.

»To vam je čudni slučaj, kakav nam narav u svojim navalama na zdravi organizam daje odgonetati.

Čovjek od kojih 50 godina dolazi pa se tuži, da dulje vremena ima tegobe kod probave i lokalne boli u predjelu želuca.

Kod pretrage je ustanovljeno, da se pipa tumor (nabreklina) na doljnjem dijelu želuca u veličini velike šake. Među nama liječnicima je utvrđena bolest »rak na želucu« i predložimo operaciju.

Razumije se, da smo upozorili bolesnika, kao i rodbinu na težinu bolesti, te smo označili operaciju kao jedini način liječenja.

Sa mnogim uzdasima i brigama prihvatili su naš savjet.

Prije četiri dana operacija je izvedena.

Sad dolazi tableau.

Kad je trbuh otvoren nađen je želudac potpuno normalan i zdrav, a onaj tumor (nabreklina) nalazi se na lijevom režnju jetara, pa kako leži pred želucem, to je vanjskim gledanjem i pipanjem prikazano, kao da se radi o samom želucu.

Kako se jetra ne mogu operirati, to je trbuh odmah opet sašit.

Kod zatvaranja trbuha izrazim sumnju, nije li taj tumor gumozni proces, t. j. tercijarno sifilitička nabreklina?

Jučer sam ispitivao bolesnika u tom smjeru i tu mi prizna, da je prije 25 godina imao sumnjivi čir na spolovilu i tada mu je određeno liječenje kroz godinu dana. Ali od onda se više bolest nije javljala. Uzeo sam mu krv.

Sad je skoro sigurno, da je ta nabreklina sifilitičke naravi.«

Bolesnik je dobio čim je to bilo moguće antisifilitičko liječenje.

Nabreklina je za tri nedelje nestala, a jednako su i bolesnikove tegobe prošle.

Istina je, da je operacija trbuha dan danas osim u veoma rijetkim slučajevima skroz bezpogibeljna, ali sam uvjeren da se ni jedan liječnik ne bi legao na operacioni stol i bez pravog razloga dao otvoriti trbuh.

Dolazi tu dalje uzrujavanje bolesnika i rodbinske okoline, čiji su živci do skrajnosti napeti.

Napokon je to i trošak, ako se misli zadržavanje u sanatoriju, troškovi operacije i t. d.

Svemu se dalo izbjeći, da se prije operacije pomišljalo na sifilis, ali kako su u onim danima bili ti pokusi krvi još u povojima, to se nije prije operacije pomišljalo na ovu pretragu.

Errando discimus (Kad griješimo — učimo).

IRIDO — CYKLITIS SYPHILITICA
(Sifilitička upala šarenice)

»Molim za pretragu krvi kod bolesnika, koji mi već dvije nedelje zadaje velikih briga« — reče šef očnoga odjelenja.

»Radi se o 25-godišnjem mladiću, kojemu se prije 20 dana bez ikakovog navodnog razloga upalila šarenica na lijevom oku i ta upala uza sve shodno liječenje postaje gorja, tako da je bolesnik već malo ne izgubio vid na tom oku. Makar bolesnik niječe svaku sifilitičku zarazu, to mu ipak ne vjerujem, pa molim pretragu.«

Pokus je ispao jasno pozitivno.

Shodnim je antisifilitičnim liječenjem krenula bolest na bolje. Zatjeran tim činjenicama u škripac, priznao je da je prije godinu dana imao na spolovilu ranu, koja ali nije ništa bolila.

Stara je riječ: Syphiliticus est mendax (Sifilitičar je lažac).

KERATITIS PARENCHYMATOSA

(Upala rožnice uslijed nasljednog sifilisa)

Kako je kod ure (sata) budilice unapred određeno u koji će čas zvoniti, tako je bilo moguće poslije rata unaprijed izračunati – kad će se pojaviti u bolnici prve žrtve iza prirođenog sifilisa na očima.

Djeca su jedva naučila čitati i pisati, kad u 10-toj ili 12-toj godini iznenada opažaju, da sve nejasnije vide, pa moraju na koncu po savjetu prizvanog liječnika zamjeniti polazak škole sa onim u bolnicu.

Preko rožnice (tanka, skroz prozirna stjenka na prednjoj strani oka) na oba se oka vuče najprije tanka mrena, koja poprima sve deblje naslage, dok ne zatvori vid potpunoma.

Pretraga na sifilis potvrđuje sifilitičku narav bolesti.

Prije rata smo rijetko vidjeli ovu bolest, ali smo se u posljednjim godinama privikli svake nedelje po petero, šestero djece liječiti u ambulanti.

Na svu je sreću to bolest, koja kad ne dođe u teško zapuštenom stanju, a kraj današnjih dotjeranih lijekova za sifilis – potpuno izlječiva.

Da vam je samo vidjeti, kako se ti mališi prve 2–3 nedelje vodaju za ruke, a predvodi ih onaj, koji je već u liječenju, pa makar najmanji među njima, jer je pred njegovim očima palo najviše koprena od onih, koje su mu zastrle vid.

Guraju se nestrpljivo među odraslim bolesnicima samo da što prije zaprime korisni lijek.

Užitak je za liječnika, kad pita ovakova mališa iza druge ili treće nedelje liječenja, da li bolje vidi?

Ovaj tad veselim glasom i sve jasnijim pogledom odgovara da vidi, pa da već može opet čitati!

Imade ih, koji sa tjeskobnim izrazom u očima jedva čekaju na liječnikovu odredbu, kad li će moći opet u školu.

RETINITIS SYPHILITICA

(Sifilitička upala mrežnice)

»Molim vas, gospodine doktore, pogledajte kakav osip dobivam ja već kroz šest godina po tijelu« — zamoli me starija vrijedna žena činovnika, majka 12-godišnje zdrave djevojčice, koju je sa sobom dovela.

Na prvi pogled vidim u tri grupe po leđima i bedrima rasprostranjen sifilitički osip, koji nastupa u ovoj formi godinu dvije iza zaraze. Tu i tamo se vide stare brazgotine, koje imadu također osebine sifilitičkih zaraslica.

Radi prisutnosti djeteta sam joj predložio pretragu krvi i zamolio, da sutradan sama dođe.

Kako je pretraga potvrdila sifilitičku narav osipa, to se bolesnica sutradan razumljivo silno uzrujala.

Na upit iskazuje, da joj se ovakav osip prvi put javio iza jedne kupelji u parnom kupalištu u G. prije šest godina. Od onda dolazi i opet se suši i prolazi. Kako se pobojala, da bi mogla dobiti slične brazgotine u licu, to je došla pitati.

Predložim joj propisno liječenje, na koje odmah pristane.

Već iza prvih nedelja stručnog liječenja pohvali mi se, kako je osip skoro nestao. Jedva se na koži još pozna, gdje se je nalazio.

»Ali što me još više veseli je to, da se moj vid sasvim popravio.

Ja sam prije nego sam k vama došla sve slabije vidila, sve kao u gustoj magli. Sad vidim sve jasnije, kao da se svaki dan diže nova koprena, kojom je sve bilo zastrto.«

Bolesnica je očito bila obolila na teškoj očnoj bolesti Retinitis syphilitica. Na stražnjem dijelu nutrine našeg oka nalazi se tanka mrežica sastavljena od finog živčanog tkiva.

Ova mrežica hvata sve vanjske podražaje, pa ih vodi u mozak, što mi onda zovemo vidom.

Ova je mrežica prečesto sijelo sifilitičkog obolenja, a u zapuštenom i zastarjelom obolenju razlog za potpunu sljepoću.

Tako se može obzirom na ovaj slučaj reći: »Tjerali smo lisicu, a istjerali vuka . . .«

SYPHILIS MALIGNA
(Teški slučaj sifilisa)

Ljetna sparina umara čovjeka, ali se oporavlja kad iza obavljena posla ohladi duševnu i tjelesnu sumornost sa čašom ledene kave ili sladoleda.

Spremao sam se u kavanu, da pružim potrebnom organizmu oporavak, kad zazvoni telefonsko zvono. »Molim vas kolega za konzilij kod jedne teške bolesnice«.

Smrknem obrve, ali ipak odgovaram da sam pripravan i upitam gdje i u koje vrijeme.

Tad će kolega, da su mi se naježile od sparine vlažne kose:

»Radi se o jednoj bolesnici, koja boluje na teškom sifilisu. Ona se nalazi u S., 25 kilometara udaljenom mjestu.«

»To je isključeno – upadnem ja – jer ne mogu ostaviti grad za pol dana, pošto vodim sam svu liječničku brigu nad 200 bolničkih bolesnika«.

Za kratki čas čujem opet kolegin glas u telefonu: »Muž je ove nesretne žene kod mene i pripravan je naplatiti svaku materijalnu žrtvu, a osim toga će nas za pol sata čekati sa automobilom na uglu pred vašom bolnicom. U 6 sati poslije podne se odvezemo, pa ćemo biti do 9 sati komotno opet u gradu« — nagovara me kolega, a ja u svijesti da moramo pomoći bolnom čovjeku – pristanem.

Kako smo se nalazili u trećoj godini svjetskog rata, to je vozilo malo automobila u gradu.

Točno u 6 sati izađem iz bolnice. Tu već čeka automobil, kolega i suprug bolesnice.

Sjednem u kola, auto zadrnda i mi se vozimo glavnom ulicom grada. Već kod prvih okretaja kotača pogledam kolegu radi neobičnog štropota. Ovaj mi se nasmješi i reče: »Kotači nemaju gume, ali se ipak okreću i nadajmo se, da će sve dobro proći«.

Opazim kako se svi prolaznici ulicom okreću sa smješkom za štropotom, koji ovo vozilo na asfaltu proizvađa.

Sretno smo prispjeli do mitnice, kad motor neobično zaruži i kola su stala.

Šofer otvara mašineriju, popravlja i za kojih 10 minuta vozimo dalje. I tako je to išlo dalje kojih 6–7 puta sa duljim i kraćim prekidima. Upravo je sat na župnoj crkvi odbijao osam sati, kad smo prispjeli u S.

Pošto je šofer obećao dobro popraviti mašineriju otputismo se bolesnici.

Bolovala je na zastarjelom i zapuštenom sifilisu, kod kojega uza sve liječenje nije nastupilo poboljšanje. U dogovoru s kolegom predložili smo najnoviji način liječenja sa injekcijama, koji baš u ovakovim slučajevima gdjekad čini prava čudesa.

Prošao je malo ne jedan sat, kad smo opet sa sumnjivim pouzdanjem sjedali u naše vozilo.

Motor potjera u krasnu srpanjsku noć, pa bi po divnoj mjesečini bila ova vožnja veoma ugodna i romantična, da se nije naš invalidni automobil nakon jednog i pol kilometra uz poznati štropot zaustavio.

Šofer se muči, znoji, a nas dvoje liječnika desperatno pratimo njegovo naprezanje.

Kolega najednom reče: »Ja sam se danas malo kretao, pa ću pješke napred, a vi ćete me onda sa kolima dostići«. Za malo se izgubi po ravnoj prašnoj cesti.

Ja sam ostao, nudeći šoferu svoju slabu pomoć kod defekta.

Nakon skoro jednog sata izjavi mi šofer, da ne može sad po noći popraviti pogriješke. Ujedno mi je savjetovao da uznastojim dostići zagorski vlak, koji nam je križao put, pa da se njime odvezem u grad.

Nema druge. Instrumente ostavim u kolima, pa se uputim za kolegom u bijelu prašnu daljinu.

Dva kilometra pred željezničkom postajom opazim kako je vlak odjurio.

Sad sam se mogao pouzdati samo u svoju već skoro iscrpljenu snagu, ako se želim povratiti u grad prije no svane novi dan.

Nema druge, već stupaj u divnoj mjesečini po tvrdoj prašnoj cesti, u mislima da će i tome jednom biti kraj.

S obje strane ceste nalazila su se u razmacima kojih 1000 koraka seljačka naselja već u znaku noćnog odmora.

Vjerni noćni četveronožni čuvari su me svojim lajanjem javljali jedan drugome.

Hitim dalje, da dostignem cilj.

Upravo je bila ponoć, kad sam prelazio preko mosta stare rijeke Save.

U pola tri sata došao sam na gradsku među. Poznati me mitničar sa velikim začuđenjem pozdravi i zapita, od kuda tako kasno i tako prašan dolazim? Sad sam istom opazio, da su mi obje doljnje okrajnine bijele kao da sam po brašnu gazio.

Zamolim za upotrebu telefona.

Za čas sam umirio obitelj, koja me je u 9 sati očekivala k večeri i bila u velikoj brizi, da mi se nije što neugodno desilo.

18

Nekad sam slovio kao jedan od najboljih gombača u gimnaziji, a na putu od mitnice do moga doma već sam jedva stavljao jednu nogu pred drugu.

Kako sam spomenuo u telefonskom razgovoru veliku putnu prašinu, to me je dočekala kod kuće topla kupelj, a onda sam bez večere poput vreće pao na krevet i od umora zaspao dok nije sunce već visoko bilo.

Hodao sam taj dan nesigurno kao malo dijete, a uz to sam osjećao silne boli u predjelu obiju koljena.

Poslije podne imao sam jednu važnu konferenciju na gradskom fizikatu sa dva mnogo starija i uvažena kolege.

Radi važnosti dogovora: »Osnivanje povjerenstva za suzbijanje veneričkih bolesti« – dovukao sam se do kola, koja su me dovezla do fizikata. Na stubama se sretnem sa jednim od kolega, koji me uze ispod ruke i vuče na drugi kat na fizikat.

Još je gore nekako uz potporu išlo, ali dolje sam se svom težinom tijela upro u oba kolege.

Oni su slušajući razloge mojih tegoba samo sućutno kimali glavom. Svaki se je zatim zamislio, kao da se sjetio sličnog događaja u svojim mnogogodišnjim liječničkim doživljajima.

ALOPECIA SYPHILITICA
(Sifilitičko ispadanje vlasi)

Kose na glavi smatrali su već stari narodi za ukras. To se održalo i dan danas kod svih naroda.

Razumije se, da čovjek poduzima sve da mu se kosa održi i da će mnogo poraditi, da mu se eventualno početno izpadanje zaustavi, dotično makne uzrok ispadanju.

Mnogo imade uzroka za ovakovo ispadanje. Često ne uspjeva ni liječničkom umjeću zaustaviti ovakovo ispadanje. Uzročnici bolesti kože silaze po vlasu u dubinu kože, pa onda ova ispada.

Pošto moramo bolest kože liječiti, to imade takovih bolesti, kod kojih liječenje zahtjeva da se moraju vlasi umjetno otstraniti, jer se po njima širi bolest kože. Obično se bolesnici u početku bune proti tom načinu liječenja, ali to zahtjeva izliječenje kožne bolesti i skraćenje bolnoga procesa, a vlasi su i onako osuđene da ispadnu.

U takovom slučaju ne smije liječnik zaboraviti na sifilis.

Čovjek ili žena nemaju ni pojma, da u njihovom tijelu potajno kola Spirochaeta pallida i da su kao prvi opaženi znak razornog djelovanja počele bez razloga ispadati vlasi u čitavim čupercima.

Možete si jedva pretstaviti veliko začuđenje bolesnika, kad mu liječnik izjavi, da je potajni sifilis razlog za ispadanje i da će, ako to dulje potraje bez shodnog liječenja, potpuno oćelaviti.

Razumije se, da je takav bolesnik na sve žrtve pripravan, koje u glavnom sastoje u točnom liječenju.

Jedva je prošlo nekoliko nedelja i bolesnik opaža da je ovo ispadanje zaustavljeno, a za mjesec, dva, sam konstatira, da sad vlasi bujnije rastu no prije.

Ovakovo sam vidio uglavljenje sifilisa kroz ispadanje vlasi mnogo puta, pa je pretraga krvi vazda potvrdila sumnju.

Ovakvi su bolesnici jednako muški i ženski silno zabrinuti, više nego oni koji imadu teške znakove sifilisa na drugim organima sa teškim smetnjama.

Kad im se obeća, da će liječnjem biti zaustavljeno daljnje ispadanje i da će opet kosa porasti, tad nema za liječenje točnijeg bolesnika i ne smažu dosta riječi zahvale.

O taštino ljudska . . .

Epilog.

(Zaglavak)

Neka je to prva ispovijed moje liječničke đuše – i to ne pred jednim čovjekom, već pred svakim koji je željan upoznati iz ovih stotinu istinitih crtica neke vrsti križni put, kojim stupa svaki brižni liječnik.

S mnogo sam stotina ljudi došao u preko 30 godina u liječnički saobraćaj, ali se nadam da ima malo bolesnika koji mi mogu što prigovoriti, a i ti neka kod ove javne ispovjedi prime uvjerenje, da sam im nehotice učinio što na žao.

S druge sam strane mnogo toga doživio i mukotrpni me život tako otvrdnuo, da me je prošla naivna pomisao u očekivanju ljudske zahvalnosti dočekati bezbrižnu starost.

Jedino sam tiho zadovoljstvo nalazio i primao u priznanju bolesnog čovjeka, kad sam mu po mogućnosti pomogao u teškim časovima.

Najsretnijim danom smatram nakon svršetka 18-godišnjeg doba đakovanja onaj dan, na koji mi je izjavio bolesnik jednog privatnog bolesničkog udruženja sa 25.000 članova, kod kojega je društva narasao kroz godine posao u jednakom omjeru u kojem je materijalna korist za mene padala: »da su baš jučer razgovarali u većem društvu o mojem liječničkom djelovanju, te je bilo izrečeno jedno-

glasno mnijenje, da ja vodim brigu za moje bolesnike bez ikakove razlike ne kao otac, već kao brižna majka«.

Vjerujte, taj sam dan hodao po gradu kao pravi megaloman i motrio okolo ostali svijet tražeći: »Tko se još može sa mnom mjeriti i ovakovim priznanjem podičiti?«

Nadam se, da mi je donekle uspjelo i u ovom prvom dijelu crtica upoznati čitaoca sa uzrocima mnogih bolesti, kojima je u glavnom razlog ljudska lakoumnost, kod koje opet u prvom redu igra obično nečistoća glavnu ulogu.

Upozoreni će čitatelj moći s opreznošću izbjeći mnogoj pogibelji oboljenja, jer će inače morati iskusiti na sebi gorku istinitost riječi, koje su napisane na pročelju svjetskog lječilišta Gleichenberg, kamo hodočasti godimice na desetke tisuća bolesnika:

»Gesund zu sein ist dass grösste Glück auf Erden,
Noch ein grösseres ist es gesund zu werden« —
ili po naški:

»Zdravlje je pojam najveće sreće,
još je veći kad bolesnik zdravlje steče«.

ISPRAVCI:

Na strani 14 otštampano je »Conjuctivis acuta« umjesto »Conjuctivitis acuta«;

na strani 52 otštampano je »Abcesus pulmonum« umjesto »Absesus pulnomum«;

na strani 117 otštampano je »Phlegmone antibrahi, Sepsis« umjesto »Phlegmone antibrahii, Sepsis«.

Molim cij. čitatelje, da to izvole uvažiti.

Pisac.

Tiskara Dragutin Beker, Zagreb